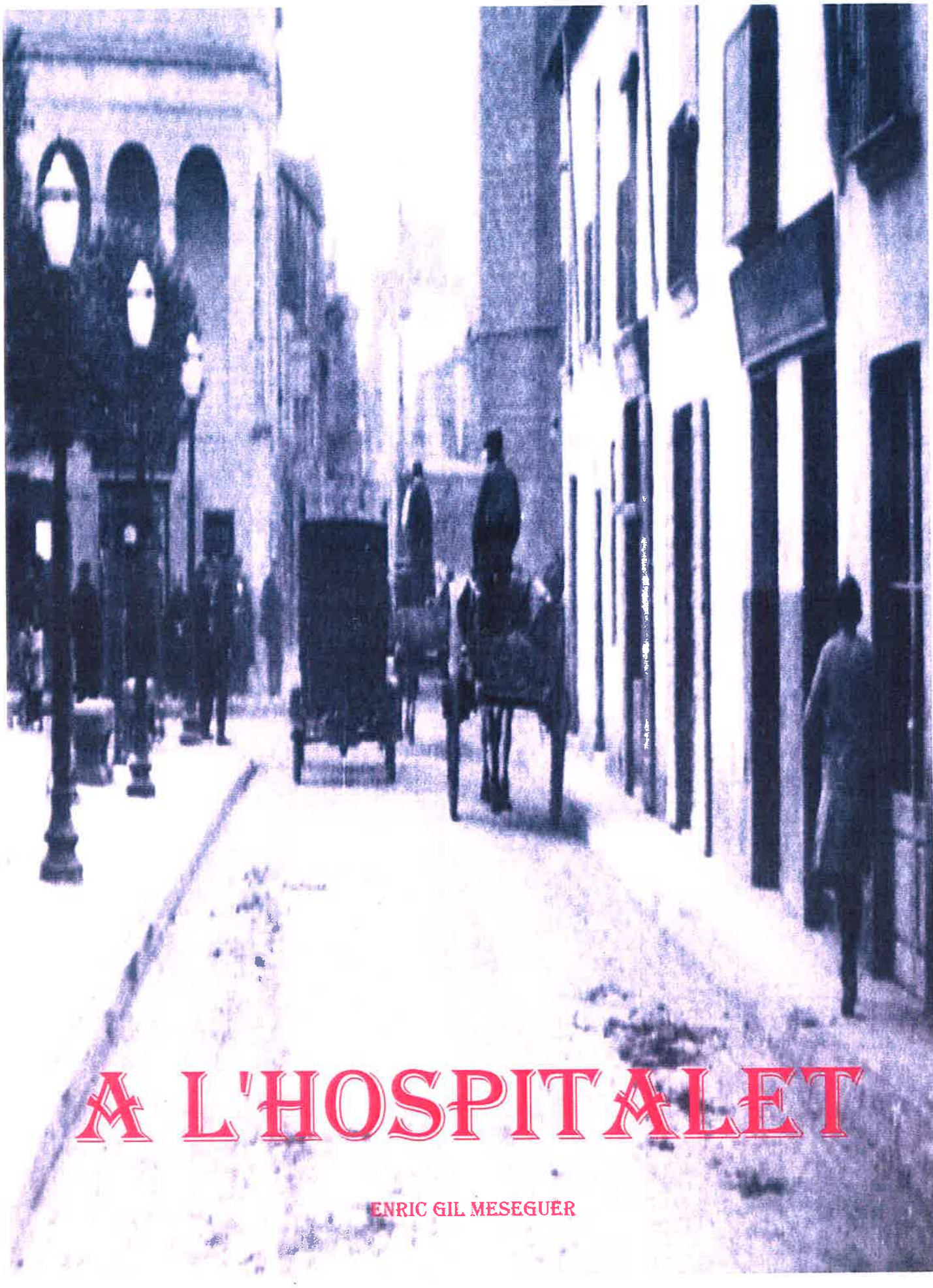

A L'HOSPITALET

ENRIC GIL MESEGUER

al carrer Major. Al fons es veu l'anterior torre de l'Esglesia de Santa Eulalia de Mérida (a la dreta)

CAPÍTOL 4. LA DÈCADA DELS TRENTA, POPULARITZACIÓ DE L'ESPORT

4.1- L'EXPANSIÓ DE L'ESPORT A L'HOSPITALET

La República fou proclamada el 14 d'abril del 1931 i, a l'Hospitalet, fou festejada per la gent dels barris durant tota la tarda a la plaça de l'Ajuntament. Hi va haver parlaments dels futurs regidors sorgits de les eleccions (17 de la Unió Republicana -un grup de partits republicans antimonarquics molt heterogeni- i 11 de la Lliga Regionalista) que havien de substituir l'anterior govern municipal. La convulsió social i política que visqué tant la societat catalana com la nacional en els següents mesos influiren evidentment en la vida local. Faig especial esment de la transformació de l'autoproclamada República Catalana en la Generalitat de Catalunya el 17 d'abril, i de les revoltes anarquistes del desembre de 1933, que tingueren un dels focus a l'Hospitalet i obligaren a suspendre un mes les eleccions municipals. Sien l'àmbit polític la situació era molt complexa, a nivell social no ho era menys. Potser aquí ens importa més el que passava a la ciutat: aiguats amb inundacions, robatoris de verdures als camps de la Marina, greu incidència de l'atur amb desnonaments d'habitatges quan els obrers no podien pagar, problemes sanitaris amb casos de pesta bubònica a causa de les escombreries i de la criança de porcs sense mínimes condicions (l'Hospitalet era literalment el femer de Barcelona), dèficit escolar i d'infrastructures en general irresolubles des de l'àmbit públic, i vagues i conflictes laborals a dojo.

"A l'Hospitalet ja es practica, a principis dels trenta, futbol, ciclisme, boxa, excursionisme, caça (tot i que el primer club serà del 1931) i atletisme"

Pel novembre de 1933, les eleccions generals donen el poder a les dretes de la CEDA, el que marcarà una inflexió en el decurs dels aconteixaments polítics al període de la República. A l'Hospitalet, les eleccions sempre van ser guanyades per les esquerres (Esquerra Republicana de Catalunya), tot i que amb una significativa pujada de la conservadora Lliga Regionalista a l'entorn del 1933, coincidint amb la victòria general de la CEDA a Espanya. L'enfrontament entre les concepcions de la dreta i de l'esquerra a Espanya arribaren a un punt de tensió en aquesta data i tingueren en els següents mesos altres dos punts principals. L'un el conformarien durant el 1934 la revolució d'Astúries i els fets d'Octubre a Catalunya (on els veins de l'Hospitalet hi prengueren part molt activa). Aquests intents foren dominats pel Govern i van marcar uns mesos, fins a finals del 1935, d'estricte control polític i social. La preparació de les eleccions del febrer del 1936 contribuiren a normalitzar una mica la situació (la campanya fou viscuda com la recuperació de les llibertats perdudes). La victòria del Front Popular (d'esquerres) significà l'amnistia immediata pels implicats en els fets d'Octubre i el retorn de l'hegemonia de les esquerres, però també del recel mutu entre esquerres i dretes. Les dues posicions ventilarien finalment les seves diferències en el segon dels punts d'enfrontament a que em referia abans: la guerra civil.

Arribats a aquesta alçada del nostre recorregut recordem que a la nostra ciutat es practicaven ja, a principis dels anys trenta, uns quants esports. Ens referim aquí als que tenien una infrastructura de clubs i/o de practicants i afeccionats: futbol, ciclisme, excursionisme, boxa, caça (tot i que el primer club serà del 1931) i atletisme. Potser algun hospitalenc practiqués algun altre esport, com el tennis o la natació, però devien ser exemples ben escasos i poc significatius per al nostre propòsit.

Durant els anys trenta, aquest ventall d'opcions es veurà ampliat de forma extraordinària, tant per la quantitat d'esports diferents com pel nombre de practicants. S'afegiran en

aquests anys a la llista anterior, clubs i practicants de nous esports i activitats considerades com a esports. Citem ràpidament la pilota basca, el rugbi, les activitats relacionades amb ocells (societats colombòfiles i ocellaires), els escacs, el billar (tot i que ja es practicava segurament des de feia molts anys a nivell de les famílies benestants) i el tennis de taula (anomenat ping-pong). El bàsquetbol el trobem encavalcat entre les dues dècades, però tot i que la seva pràctica s'inicia formalment a finals del 1928 i al 1929, pel nostre proposit clarificador hauria de ser inclós en aquesta segona llista ja que es consolida a partir del 1930.

Fons ACP

L'esport en la dècada dels trenta ja és popular. Aquí veiem miss Hospitalet 1935 fent la sacada d'honor d'un partit entre el Centre d'Esports Hospitalet i l'Atlètic Club Catalunya, al camp del camí de la Fonteta, durant l'aniversari de la República, el 14 d'abril

Pot sobtar la inclusió d'activitats que, en un sentit molt estricte del concepte "esport" podrien ser objecte de rebuig, com els escacs, el billar o les societats ocellaires. Hem de situar-nos en una perspectiva on el concepte d'esport és considerat molt àmpliament des de l'inici. Així per exemple, a les planes dels diaris esportius, ja de bon començament, trobem barrejades informacions d'activitats diverses i, fins i tot, més allunyades encara d'aquest concepte restrictiu d'esport. És paradigmàtic de tot això, per exemple, cóm les gestes heròiques de la incipient aviació són explicades abastament a *El Mundo Deportivo* (la velocitat captivarà especialment l'atenció de la gent en les primeres dècades d'aquest segle, i amb ella les curses d'automòbils o els vols dels avions). El concepte d'esport no es defineix ben bé durant tots aquests anys, i els límits queden cada vegada més difuminats de tal forma que activitats com els escacs o el billar entren sense gaire entrebancs a les planes de la premsa esportiva. Però aquesta indefinició va més enllà, i en l'imaginari de la gent el concepte esport pot encabir encara més: per exemple, les activitats ocellaires. La premsa esportiva, en aquest cas, no parlarà de competicions ocellaires, però en els seus documents, les entitats hospitalenques de coloms i ocells adopten tota la simbologia i el llenguatge de la competició esportiva, i es consideren a sí mateixes com a part del gran i modern món de l'esport. Així, al *Reglamento para el gobierno y régimen de la Sociedad Pajaril La Armonía de Hospitalet de Llobregat*, aprovat pel Govern Civil el 2 d'agost de 1932, es diu a l'article 1 que "el objeto de esta sociedad es la esportividad y diversión pajaril con canarios y otras clases de pájaros no insectívoros de los cuales celebrará certámenes y concursos"[1].

El fet que fossin considerades en l'època com a esportives, i fins i tot encara avuí es tinguin uns certs dubtes en aquest sentit, fa que les incloguem en aquest recull històric. Aquesta falta de delimitació del concepte d'esport ens ha acompanyat fins els nostres dies (encara de quan en quan ens mostren a les notícies algun esport nou que fins i tot arriba a tenir èxit, com en el cas del *windsurf* o *l'snowboard*), tot i que avuí aquesta característica la podríem definir també com a diversificació[2].

Així, com veiem en el següent quadre, el nombre de clubs va anar creixent tots i cadascun dels anys d'aquesta dècada fins a l'arribada de la guerra civil, l'any 1936, en que

s'inverteix la tendència. Podeu complementar aquestes dades amb les del quadre 3, referents a la dècada anterior.

QUADRE 8. PRESÈNCIA DE CLUBS ESPORTIUS PER ANYS A L'HOSPITALET (1927-1936)

ESPORTS	ANY									
	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
CICLISME	3	3	3	3	2	2	3	3	3	2
BÀSQUET	0	1	1	1	2	3	3	3	3	3
FUTBOL	5	3	5	3	5	7	9	8	10	5
EXCURSION.	1	1	1	3	3	4	3	4	4	2
BILLAR	0	0	0	2	3	3	3	4	4	4
OCELLS										
I COLOMB.	0	0	0	1	2	3	4	4	4	4
ESCACS	0	0	0	1	1	1	1	1	3	3
D'ALTRES	1	1	1	1	1	2	2	3	6	5
TOTAL	10	9	11	15	19	25	28	30	37	28

Font: Elaboració pròpia a partir de diverses fonts.

"Si repassem les característiques de l'evolució de l'esport veiem l'evident acceleració del nombre d'entitats esportives a la ciutat durant els anys trenta"

Si repassem les característiques de l'evolució, veiem l'evident acceleració del nombre d'entitats esportives a la ciutat durant els anys trenta. L'increment és progressiu i només una situació conjuntural fa que l'any 1936 s'experimenti un primer retrocés. Aquell any varies entitats futbolístiques es van fusionar i això, juntament amb la manca de fonts d'informació per l'esclat de la guerra (l'espai dedicat a l'esport es cada vegada més minso), expliquen aquesta disminució de l'any 1936. Amb la guerra, és evident que les entitats esportives van anar desapareixent al llarg dels seus tres anys, però durant els primers mesos el front quedava molt lluny i l'activitat va continuar com si no res. D'aquesta dècada destaquem el pes específic del futbol, sempre en primer lloc per nombre de clubs, i amb un pes sobre el total d'entre un mínim del 20 per cent (1930, i motivat per les fusions de clubs) i un màxim al voltant del 33 per cent (entre 1933 i 1935). Els percentatges, però, s'allunyen lògicament dels de la dècada anterior, on no hi havia tanta oferta diversificada. A nivell general, l'oferta associativa vinculada a l'esport es duplica aproximadament cada quatre anys prenent com a base el 1927; i es triplica en set anys (entre 1927 i 1934).

Caracteritzar l'esport dins d'una perspectiva social suposa presentar una sèrie de trets característics que ens donaran una idea de les importants transformacions que estava vivint la ciutat i, de fet, gran part de Catalunya en aquesta dècada. Sempre comparant amb la situació de la dècada precedent, i entenent aquestes característiques com a generals i de progressiva instauració, anotem aquests punts definitoris:

* **Popularització de la práctica esportiva**. El major nombre de clubs suposa un major nombre de practicants, a diferència de la dècada anterior en què el major augment es va donar en l'aspecte de l'espectacle esportiu i de l'espectador pasiu. Aquesta tendència, iniciada tímidament ja cap a finals dels anys vint, suposa el pas següent en

la lògica d'arrelament dels valors de l'esport: primer, esport burgés; segon, espectacle de masses, i tercer, pràctica de l'esport (pels obrers o treballadors).

*** Augment espectacular del nombre de llicències federatives a l'Hospitalet**. És una conseqüència clara del punt anterior. El cas del ciclisme és ben exemplar en aquest sentit ja que el nombre de clubs importants no varia gaire d'una dècada a l'altra. La base de clubs és semblant, però el nombre de ciclistes federats dels quals tenim notícia (en la majoria dels casos per les publicacions que han quedat a les hemeroteques) augmenta paulatinament des del 1920 fins al 1936 (vegi's quadre 4), de tal forma que el nombre de ciclistes federats relacionats amb l'Hospitalet que he localitzat en els anys de la República -96- supera de llarg el de tots els anys anteriors -31-. Aquest augment està en la línia dels paràmetres en què es movia el ciclisme català del moment. Així per exemple, la memòria de l'any 1935[3] del Comité Regional de la Unión Velocipédica Española assenyala aquestes xifres per al ciclisme federat català: 222 curses ciclistes (89 per a quarta categoria i principiants; 18 per a terceres i quartes; 3 per a segones, terceres i quartes, i 34 per a totes les categories); 36 velòdroms; 21 campionats socials, 722 excursions i 79 proves socials; 1541 llicències federatives, de les quals 1268 eren de principiants o de quarta categoria, i només 9 eren de professionals.

Fons JT

L'esport ja té una presència important al carrer. L'espectacle ha triomfat, però també la pràctica. Aquí veiem la cursa ciclista de festa major del Centre, l'any 1929. Es tracta de la sortida, al carrer Major. Al fons es veu l'autobus, que havia d'esperar que passés la cursa per continuar viatge.

QUADRE 9. CICLISTES FEDERATS DETECTATS A L'HOSPITALET PER PERIODES[4]

	1920-1925	1926-1931	1932-1937
NOMBRE CICLISTES	12	19	96

Font, elaboració pròpia a partir de les dades trobades a la premsa general, esportiva i local de l'època i del *Boletín de la Unión Velocipédica Española* entre 1910 i 1936.

*** Extrema caracterització de l'esport com a font festiva i/o d'associacionisme.** Com mai abans, en aquesta dècada l'esport dóna peu a iniciatives populars vehiculades fora fins i tot dels grans clubs existents (a través de penyes i també de forma particular). Així, per exemple, podem citar l'existència d'un bon nombre d'iniciatives d'organització de curses ciclistes, relacionades amb petits col·lectius o amb botigues: la Peña Oriente (formada al bar Ramón del carrer Martí Julià, 93) amb seccions de ciclisme i futbol, la Penya Ben-Avinguts (lligada al Centre Autonomista Republicà), la Penya Ben Vistos (sembla que lligada al Foment Autonomista Eulalienc), o la botiga Vicente Hermanos (al carrer Santa Eulàlia,105)... Fins i tot hi ha iniciatives individuals, com la que vaig conèixer a través d'una carta signada per Lluís Casas Ribas al juliol de 1934, "en representació d'un grup de joves" per organitzar una cursa ciclista de cintes (agafar una cinta penjada muntat a sobre d'una bicicleta) el diumenge 9 de setembre d'aquell any[5]. Aquestes iniciatives desbordaven la capacitat

d'absorció dels clubs existents en aquell moment. Lligat a aquest aspecte més lúdic de l'esport (una mica més apartat de la competició oficial) també el ciclisme ens mostra un bon exemple amb l'aparició en massa del fenomen excursionista. Els grups de joves comencen a aprofitar l'econòmic mitjà de transport que és la bicicleta per a les seves sortides. Les fotografies, notes de premsa, records i documents que he pogut recuperar donen fe d'aquesta nova forma de vehicular l'incipient temps de lleure de les classes treballadores. Així per exemple, els *Estatuts del Club Ciclista Hospitalet*, del 1933, donen com a finalitat de l'entitat "fomentar en el possible el CICLISME i especialment el TURISME amb tot el seu esplendor, contribuir amb altres Societats gestionant l'arreglament i conservació de les carreteres i ajudar amb tot el que sigui necessari al socis i clubs deportius que ho solicitin"[6]. En aquests anys, els clubs organitzen els seus primers campionats socials, oberts només per als socis, i també els seus campionats excursionistes. La premsa local ens dóna compte de com era una d'aquestes curses socials, la realitzada el 2 de desembre de 1934 pels socis del Club Ciclista Hospitalet al bosc de Can Feu, a Sabadell, amb 43 quilòmetres de recorregut. Hi van participar 16 corredors, dels quals van arribar 14. Després de la cursa, «els corredors i llurs seguidors varen esmorçar i a la tarda es va empendre el retorn, en pla de passeig, restant tots encantats de la jornada». Es conserven moltes fotografies d'aquestes excursions, que sempre acabaven amb un àpat ben regat amb el vi de la bóta... Per aquest motiu, a les juntes directives dels anys trenta apareixen les figures dels capitans excursionistes. Per fer-nos una idea del nombre de curses socials que podia arribar a organitzar un club en aquells anys, podem dir que, per exemple i sobre el paper, *els Estatuts del Club Ciclista Hospitalet* marcaven que «la Junta Directiva ve obligada a celebrar al menys una excursió cada mes»[7], fet que en general s'acomplia amb escreix.

AL'H -AH

Els membres d'Unió Ciclista Hospitalet, amb les copes guanyades en una cursa. Dempeus, el primer per la dreta és Joan Salvador. Circa 1930.

*** Entrada del món de l'esport local dins de l'espai ideològic**: degut a la forta popularització de l'esport, les organitzacions de caire més obrer com partits polítics i sindicats, iniciaran també a l'Hospitalet (com a tot Catalunya) un apropament cap a aquestes activitats. Destaquem algunes seccions locals de partits republicans, i, cap als últims anys de la República, a la Germanor Obrera de l'Hospitalet i la Societat Cooperativa Respeto Mutuo. Aquest apropament culminarà amb la col·laboració en l'organització de l'Olimpiada Popular l'any 1936. Per altre costat, algunes entitats hospitalenques més properes al nacionalisme també faran seu durant aquesta dècada el discurs que a nivell català relacionava l'activitat esportiva amb el concepte de nació. Parlo de l'Ateneu de Cultura Popular, la delegació local de Palestra, el Grup Excursionista Saltadiç o el Grup Cultura, Esport i Progrés. Aquestes mateixes entitats obriran un tímid espai de reflexió i debat sobre els objectius de l'esport, no només orientat a la seva utilitat com a instrument nacionalista sino també destinat a destriar la mera activitat d'espectacle del vertader profit que pot fer l'esport. De forma una mica independent d'aquest debat, potser per no tenir un caire tant ideològic, s'obren

debats paral·lels sobre la necessitat de l'educació física a les escoles o de construir certes instal·lacions esportives com un camp de futbol al Centre o una piscina pública. En tots aquests fòrums hi tindran un paper important els mitjans de comunicació locals, tant els butlletins de les pròpies entitats com els periòdics que s'anaren succeint entre 1929 i 1936. Tot i que penso que el pes de les publicacions locals no devia ser gaire gran dins l'opinió pública de la ciutat, com a mínim sí que són un reflex de les tendències d'algunes entitats.

Ja hem vist com l'oferta esportiva es diversifica, però els esports més destacats tant pel que fa a la pràctica com als afeccionats o als èxits segueixen sent el futbol i el ciclisme, d'una banda, i la boxa i especialment el bàsquetbol, que s'afegeixen aquests anys. Al futbol li dedicarem el següent capítol però val a dir que la categoria esportiva dels seus equips serà molt inferior a la que havien tingut en la dècada anterior. Fins i tot podríem dir que al Centre el futbol va cedir una mica el protagonisme al bàsquet, que començava a gaudir d'una afecció i d'uns practicants fixos que van empènyer als dos equips locals cap als èxits que al futbol no arribaven. També la boxa, especialment a Collblanc-La Torrassa i una mica a Santa Eulàlia i, en certs anys, al Centre, va tenir un especial relleu, fins i tot amb exemples mínimament professionalitzats.

4.2 ELS DOS NOUS GRANS ESPORTS A LA CIUTAT: BÀSQUET I BOXA

El bàsquet, en aquests anys trenta i principis dels quaranta, viurà uns dels millors moments de la seva història, només recuperats després puntualment. Ja hem vist com al Centre Catòlic es va començar a jugar a aquest esport només set anys després que el Pare Millán l'hagués introduït al col·legi Sant Antoni de Barcelona i hagués fundat el primer club de bàsquet d'Espanya, el Laietà[8]. Hem vist també com ràpidament, la UE Hospitalet, el club que volia recullir l'herència de l'antic Hospitalenc, va crear equips, tant masculí com femení, de bàsquet, tot i que molt efímers però que van tenir el seu paper durant la seva existència. L'equip masculí d'UE Hospitalet va existir fins al desembre de 1931. Va disputar un campionat, el del grup B (una segona categoria), enquadrat en el primer subgrup, mentre el Catòlic quedava enquadrat en el segon subgrup. La següent temporada, a finals del 1931, l'equip d'UE Hospitalet ja no apareix com a tal, però sí apareix un equip anomenat Unió Republicana de Hospitalet, enquadrat a la Tercera categoria, recent formada. D'aquest equip, que va fer un bon paper en aquest campionat, ens han quedat les seves alineacions de tres partits: de l'enfrontament dels segons equips d'Atlas i UR Hospitalet (8-24), on van jugar Rodríguez (4), Ibañez, Planellas (2), Salvadó (2), Fernández i Pascual, jugat el 13 de setembre de 1932; i també, Unión Social Cornellà 20 UR Hospitalet 13, segons equips, quan formaren amb Oliveras, Bonet, Solé (5), B. Escalera (6), G. Escalera (2). També l'enfrontament d'aquests primers equips, amb resultat de 13-14 i formació amb Vidal I, Vidal II, Bonet (1), Juan (7), Escalera (6), disputats ambdos el 6 d'octubre del 1932.

"La Unió Esportiva va ser després Unió Republicana d'Hospitalet, més tard, Atlètic Bàsquet Juniors i, després de la guerra, Club Baloncesto Hospitalet"

La UR d'Hospitalet durarà fins a finals de 1932, quan desapareixerà sent substituit immediatament pel segon gran club històric del bàsquet hospitalenc, l'Atlètic Bàsket Juniors, que després de la guerra civil es transformarà en el Club Baloncesto Hospitalet. Tot i que no hi ha proves concluents, tot sembla indicar que els membres d'UE

Hospitalet, UR d'Hospitalet i Júniors sorgiren d'un mateix nucli de joves que van anar modelant el seu projecte. L'equip de la Unió Republicana d'Hospitalet no sé del cert si va ser un projecte diferent lligat a alguna secció d'aquest partit republicà. Però en el moment de la fundació oficial del Juniors, es a dir, de la legalització dels seus estatuts a l'octubre del 1932, la premsa parla del trasllat del camp del club a la rambla Just Oliveras, el que vindria a assenyalar que l'equip ja estava jugant prèviamente en altre lloc i, probablement, sota altre nom. Una altra prova és el fet que alguns noms de les alineacions que hem trobat en els partits de la UR Hospitalet, coincideixen després amb els de membres dels equips del Juniors. Al programa editat amb motiu del cinquenterari del club es recorda aquest moment, però les dades que es donen estan tergiversades ja que es barrejan els noms de UE Hospitalet i Juniors, i es donen dates equivocades. Tot i això, potser la causa que dóna per a la formació del grup -la rivalitat amb els nois del Centre Catòlic- sí que tingui alguna cosa de cert.

Sigui com sigui, l'oferta basquetbolística d'aquells primers anys trenta ja s'havia ampliat a un parell de clubs. Els dos anys d'avantatge del Catòlic com a societat faran que tingui més empenta en un principi que el seu rival. Així, l'any 1932 l'equip del Centre Catòlic aconsegueix per primer cop pujar de categoria aprofitant una ampliació a 10 equips de la Primera Categoria, després de quedar sotscampions de Segona. L'equip que va aconseguir aquest primer ascens estava format per Rosell, Vergés, Pol, Navarro i Pujol. Com a suplents hi havia Parera, Sala, Perramón i Roqueta, tots ells membres del segon equip de l'entitat. Clar que l'ascens sembla que li venia encara una mica gran als jugadors del Catòlic. En una entrevista feta per entregues als capitans dels equips que anaven a disputar el campionat de Primera Categoria d'aquella següent temporada 1932-33, l'hospitalenc Pol respon que el campió serà l'Espanyol i que els cuers seran la Penya Coratge (que havia pujat igual que ells aquella temporada) mentre que ells salvarien la categoria al quedar penúltims. Per suposat el capità de la Penya Coratge pensava el mateix que ell però a l'inrevés respecte als dos últims llocs del campionat...

El Tot nº 243. Foto cedida Josep Bonastre

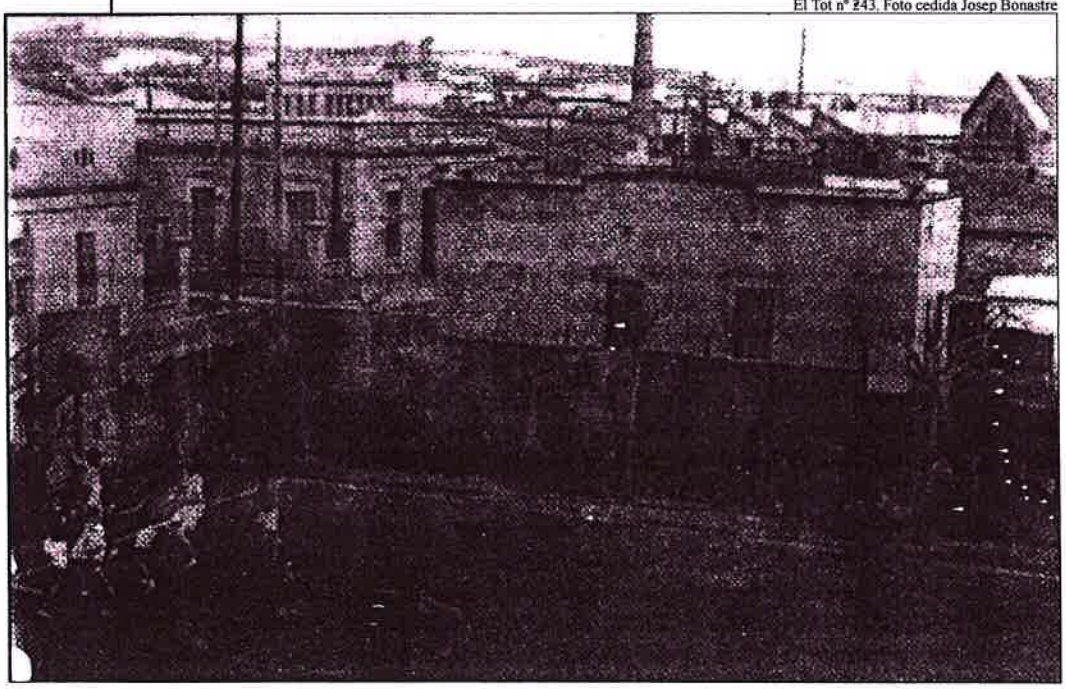

Camp del Catòlic el 1930, en el seu lloc avui hi ha el pavelló.

Programa 25 aniversari. Fons FP

Inauguració del camp de bàsquet del Juniors, a la rambla Just Oliveras, l'any 1932. Assistiren les autoritats

Aquella temporada van jugar contra els equips més importants de l'incipient bàsquetbol català: Barcelona, Espanyol, Juventus de Sabadell, Iluro de Mataró, Laietà, Badalona, Patrie, Sportiva i Penya Coratge. La categoria es va salvar amb força problemes, i potser fins i tot perque la Primera es va tornar a ampliar ja que a la pista només em consta que empatessin dos partits (contra el Laietà i la Penya Coratge) i una victòria amb el Barcelona, a qui també havien guanyat en un partit commemoratiu del cinquè aniversari de l'entitat. Malgrat tot, la Primera es va ampliar a dos grups i el Centre Catòlic va tornar a jugar el següent campionat amb els millors. En aquest cas va ser enquadrat en el segon, amb UGE Badalona, Barcelona, Iluro Mataró, Laietà i Unión Cristiana Jovenes.

Mentre, en aquells anys l'Atlètic Bàsquet Juniors anava desenvolupant-se com a club. A l'acte de constitució oficial asistiren 48 socis, segons es descriu a l'acta de la reunió que es conserva al Govern Civil de Barcelona[9]. Segons aquesta acta, la primera junta directiva del Juniors la composaven aquestes persones:

President: Manel Pena Orpinell
Vicepresident: Salvador Rovira Mauri
Secretari: José Vidal Coll
Tresorer-comtador: Jaime Bobé Rovira
Bibliotecari: Antoni Tubau Sanjaume
Vocals: Francesc Maneja, Jaime Farrés Solanas, Juan Villalba Sabater i Pedro Segarra Inglés.

Programa 25 aniversari. Fons FP

Equips de l'Atlas i del Juniors que van inaugurar la pista de la rambla Just Oliveras, l'any 1932.

La seu social del club es troba, com en el cas del Catòlic, a la rambla Just Oliveras, en aquest cas al número 63, que correspon al bar Recreo. El nom, segons ens explicà fa poc Marcel·lí Maneja, sorgí entre uns quants dels joves fundadors, quan en un anunci comercial d'una sessió de cinema va sortir anomenada la paraula *junior*. El 30 d'octubre del 1932, quinze dies després de legalitzat el club, s'inaugura oficialment el nou terreny de joc. Es disputen partits femenins de bàsquet, amb equips de l'Atlas Club. L'entrada és gratuïta i l'acte comptarà amb presència institucional de diversos regidors i del tinent d'alcalde Salvador Gil i Gil, que entregarà els trofeus als capitans dels equips participants a l'acte, oferts per un industrial del barri, i dirigirà unes paraules als asistents. L'equip estarà format en aquesta primera temporada per Vidal I, Domingo, Suau, Escalera I i Bonet. Aquesta si més no va ser la primera alineació que he trobat (potser el primer partit oficial del club?), i que van perdre contra la Societat Iris cap al 12 de novembre. Però al club ja hi havia com a mínim dos equips més muntats, el que vindria a ratificar la idea de que la infrastructura estava posada abans de la creació-(transformació) del club. Aquests dos equips estaven formats per Vidal II, Parra, Escalera II, Ventura i Soler, i per Berbis, Josep, Benach I, Clavero, Benach II i Cavedo. En aquesta primera temporada, l'equip del Juniors sembla que va fer un paper relativament bo a la Segona Categoria, i es va mantenir.
En la següent temporada, la 1933-34, el Juniors estarà enquadrat al grup 1 de la Segona

Categoria, amb Bages, Aeronàutica, Cornellà, Atlas i Iris. Aquella serà una gran temporada ja que l'equip aconseguirà el primer lloc al seu grup de lliga, tant pel que fa al seu primer equip com el segon equip. Al primer equip de l'entitat hi juguen ja Farré, Vidal I i II, Escalera i Bonet. Una vegada guanyat el seu grup de Segona, hauran de jugar la final de la categoria de Segona amb el guanyador de l'altra grup, l'Intendència, un equip format per militars. La final, a doble partit, va ser molt tensa. A l'anada els militars guanyaren per 21 a 16 i sembla que hi va haver agressió a l'àrbitre. Si més no, poc després es va anunciar que Oliveras havia estat desqüalificat per un any per agressions en aquest partit. La tornada també va ser de clar domini de l'Intendència: 8 a 22, amb presència de públic "en gran cantidad" per l'espectació que havia aixecat la final. El títol de la Segona Categoria es perd, però encara quedarà per disputar la fase d'ascens amb els pitjors clasificats de la Primera Categoria. Durant l'estiu, la directiva del Junior, que ara presidia Vidal Domingo Ponce, convida l'Intendència aprofitant la rivalitat que s'havia generat en la final. El periodista escriu que "hom notava en el públic una mena de nerviosisme tens, cada vegada que veia la brillant actuació de la Intendència".

La fase d'ascens es disputà passat l'estiu, això ens col·loca a finals de 1934 i principis del 1935. En aquesta fase d'ascens/permanència també es veurà involucrat l'altra equip hospitalenc, el Centre Catòlic, com a un dels cuers de Primera. La rivalitat entre els dos fins aleshores havia existit només en el terreny dels tornejos i dels partits amistosos. Ja l'any 1933 el Juniors organitzà l'anomenat torneig Llobregat, amb la participació de la Unión Social de Cornellà, el Sanfeliuenc i el Catòlic. Les cròniques catalogaren l'enfrontament entre els dos equips hospitalencs com el "partido tan esperado por el público de Hospitalet"[10]. Ara era diferent, i per primer cop els dos equips locals s'enfrontaven amb alguna cosa oficial en joc. La promoció es va disputar en forma de lligueta, entre diversos equips. El partit entre el Juniors i el Catòlic el van guanyar aquests per 25 a 12. Les cròniques diuen que "el Catòlic supo hacer frente primero a la enorme moral de sus adversarios y luego paulatinamente remontarla de manera que no pudiera dar lugar a dudas"[11]. Però en la resta de partits, quan tot semblava indicar que el Catòlic assoliria la permanència i el Juniors no aconseguiria pujar, la sort va donar un gir sobtat. En la recta final de la promoció, el Juniors va apretar l'accelerador i gràcies a una incomparecència del Badalona quedà amb posibilitats de prendre el lloc al Catòlic a la Primera Categoria. Tot depenia de l'últim partit... amb l'Intendència, en el que ningú donava res pel Juniors. Però un incident que la premsa no aclareix bé va acabar amb el Juniors a Primera i el Catòlic a Segona. En un primer moment l'Intendència, que ja s'havia clasificat per pujar, sembla que no es presentà al partit perque guanyès els punts el Juniors i així perjudicar al Catòlic, tot i que després es desmenteix la notícia, però no he trobat la ressenya posterior del partit, que potser es va jugar i el devia guanyar el Juniors. Fos com fos, aquell any 1935 el Juniors va substituir al Catòlic entre els millors, i va jugar la lliga de Primera amb Iluro, Patrie, Unión Cristiana de Jóvenes, Barcelona, Intendència i Espanyol.

Fins a aquest moment, els jugadors no s'havien bellugat de l'equip al que pertanyien. Les alineacions dels primers equips variaven poc i sempre es nodrien de jugadors dels segons i tercers equips de l'entitat, que anaven pujant dins del club en aquests primers anys. Però al 1935 això començarà a canviar. Pel febrer, el periòdic local *L'Espill* anuncia la marxa del jugador del Juniors, Vidal, al Catòlic, i la de Pujol a l'Intendència de Barcelona. Malgrat això, els equips locals continuaran nodrint-se de jugadors del seu planter i, fins després de la guerra, aquest problema no amoïnarà gaire als clubs hospitalencs. Així es comenta aquest tema al número de juny de *L'Esguard* aquell mateix any 1935, després de finalitzar el següent campionat (el dels primers mesos de

l'any) on el Catòlic no aconsegueix recuperar la Primera Categoria per ben poc (només va perdre dos partits):

> "tenim xassis per a fer formar un equip jove: quan el Basket-Ball de l'Hospitalet vegui desapareixer dels seus terrenys de joc a dos dels seus millors elements, Vergés i Devesa, al Centre Catòlic li resten tres homes que poden continuar la tasca brillant realitzada per aquells, ens referim a Ramón, Rosell i Vidal (...) Sols resta que destaquin dos elements. Ferreon? Algueró? Ja veurem"

El Tot nº 247. Cedida por Josep Bonastre

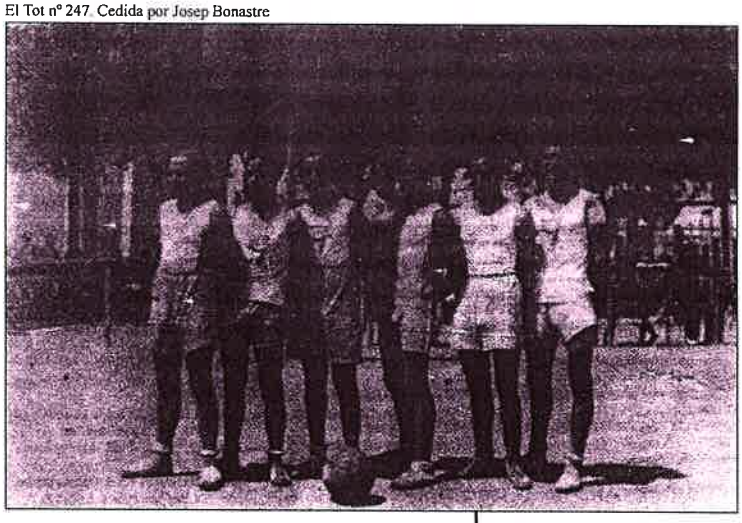

Equipo del Juniors l'any 1933, en l'antic camp junt a la rambla J. Oliveras, ara ambulatori.

Sortosament, tampoc calia un planter molt ampli ja que no s'acostumava a necessitar un equip de molt més de cinc jugadors perque en aquells primers anys, el bàsquet era molt més semblant al futbol en la seva reglamentació i en la seva concepció tàctica i general. Per això, al igual que al futbol, els canvis de jugadors a la canxa obeien normalment a lesions, i no eren molt habituals. Dic això perque en el seu naixement, hi havia practicants, però no exageradament ja que, amb el pas del temps, sembla que als primers relativament nombrosos entusiastes no els seguiren relleus en suficient quantitat. A *L'Espill*, llegim al maig de 1936: "sentiríem que resultessin certs els rumors que dies passats circulaven que el CC Hospitalet, després d'aquest campionat, s'hauria de retirar per manca de jugadors, puix la majoria (...) per asumptes particulars i afers familiars es veuran privats de poder continuar les seves activitats". De fet, a l'igual que hem dit per a d'altres esports, també al bàsquet la vida del jugador en actiu devia ser força reduïda a aquests nivells d'afeccionats i, quan el matrimoni o la feina arribaven a la vida dels joves, l'esport devia quedar en un segon pla o com a record.

El que sembla que no decaigué mai en aquells inicis del bàsquet a l'Hospitalet va ser la seva vessant d'espectacle. Ja d'entrada el Catòlic va incloure ràpidament el nou esport dins dels actes de la festa major del barri (1930).El Juniors també ho va tenir clar des del principi ja que la inauguració del seu camp l'any 1932 ja va ser un festival amb entrada gratuïta i presència d'autoritats. L'any 1933 el Juniors donarà un pas més endavant i organitzarà els primers partits nocturns, amb enllumenat artificial. Serà per la revetlla de Sant Joan, amenitzant així la prèvia del posterior ball. Segons el periòdic *Fortitud*, l'acte estava "completament atapeït de públic"[12]. Aquest festival nocturn es va tornar a organitzar l'any 1934 en forma de torneig, amb el nom de Copa Phillips en honor de qui posava l'enllumenat artificial. El muntatge devia ser espectacular per aquell temps. En una carta on es demanaven els permisos necessaris per a aquesta Copa Phillips, es diu que era precís "travessar la Rambla amb els fils conductors de la llum"[13]. També l'any 1935 es van disputar alguns partits nocturns dins de la festa major.

"L'any 1933 el Juniors dóna un pas més endavant en l'espectacle i organitza els primers partits nocturns de bàsquet, amb enllumenat artificial"

Esportivament, les coses no variaran gaire fins tot just abans de la guerra. El Catòlic guanyà el títol de campió del grup 2 de la Segona Categoria l'any 1936, amb els Devesa, Vidal, Cortés, Ramón, Rosell, Vergés, Algueró i Abella. No n'he trobat cap ressenya ni dels dos partits amb el guanyador de l'altre grup de Segona ni dels de la fase d'ascens a Primera tot i que la militància del Catòlic a la màxima categoria després de la guerra

Fons ACP. Cedida per Pere Vidal

Una altra formació de l'Atlètic Bàsquet Juniors, amb Pujol, ?, Rodón, Pere Vidal, Josep Vidal. Sota: Devesa, Behach, Jaume Ramon.

em fa pensar que potser sí que ho aconseguiren. L'afer del descens de l'equip a Segona encara estava a la ment dels membres del Catòlic (tot allò de l'any 1934 relacionat amb l'Intendència). L'anterior temporada ja s'havien quedat en portes de recuperar la categoria perduda, i ara, al número de març *L'Esguard* llegim: "hom podria anunciar aquests dos partits (amb el Juventus) : ¿podrán los dos proscritos de primera superar las barreras infranqueables de la calle Puertaferrisa?". La al·lusió es refereix a la suposada culpabilitat de la federació en la pèrdua de la categoria.

Per la seva banda, el Junior començà a arrabasar la primacia del bàsquet local al Catòlic en aquell any ja que, malgrat que el 1935 fins i tot varen disputar una promoció per no baixar de Primera, el 1936 es proclamen sotscampions de Catalunya i es guanyen el dret de participar al Campionat d'Espanya a Madrid. Al ser un equip del barri del Centre, de nou es van sentir veus a favor de la implicació de les autoritats en aquest fet. A *Llibertat* llegim: "entenem que les nostres autoritats haurien d'ajudar econòmicament a aquests minyons, tota vegada que la situació de llur club no és del tot falaguera"[14].

L'expedició que va viatjar a Madrid al mes de maig, segons la premsa, la composaren els jugadors Pere Vidal, Lluis Berbis, Francesc Rodón, Ramón Sanahuja, Manel Benach, Josep Vidal i Jaume Piera, junt amb el president d'aleshores, Salvador Rovira Mauri, i l'entrenador, Francesc Maneja. Sembla ser, però, que també hi va viatjar el jove jugador, germà de l'entrenador, Marcel·li Maneja. Van quedar tercers d'Espanya. En Marcel·li Maneja recorda així una anècdota del viatge que van fer en tren per anar a Madrid:

> "Anàrem en tren, tercera clase. Tots els jugadors dúiem un guardapols per sobre el vestit, a fi de preservar-nos de la carbonissa que, en aquell temps, desprenia la màquina de vapor. Amb aquell "uniforme" semblàvem talment un grup d'asilats!"[15]

La guerra, però, tallaria momentàniament la trajectòria d'aquests jugadors. D'aquest grup humà sortiria una part dels components d'un dels millors equips que probablement ha tingut el bàsquet hospitalenc de tots els temps, del que sortirien grans figures nacionals i internacionals dels anys quaranta.

També el bàsquet femení va escriure aquests anys una pàgina important a la seva història ja que una jove barcelonina, Encarna Hernández Ruíz, es convertia molt probablement en la primera dona entrenadora del bàsquet català[16]. Jugadora en aquell moment de l'equip barceloní de l'Atlas, Encarna es va fer càrrec d'entrenar també un equip femení de bàsquet del proper barri de Collblanc, l'equip de la Penya Garcia. Bé, rigorosament, aquesta penya es dedicava bàsicament al futbol i pertanyia a un bar del carrer Bassegoda, just a tocar de la Riera Blanca, però a la banda de Barcelona. Tot i això, es pot considerar d'Hospitalet ja que, entre altres coses, jugava els seus partits al camp del Collblanc fins que va tenir el seu camp propi en el mateix barri hospitalenc. Tot i dedicar-se al futbol, també tingueren aquest equips, masculí i femení, de bàsquet i l'Encarna

s'encarregà d'ensenyar les seves jugadores entre 1933 i 1934 o potser 1935, aproximadament, segons recorda ella mateixa. Va arribar a través de la filla del president del club, amb qui tenia amistat, i en voler organitzar un equip li va demanar si les podia ensenyar. Ho feia al camp de futbol de l'entitat, a Collblanc, que havien inaugurat l'any 1932; ella entrenava les jugadores i també hi jugava. Disputaren competicions federades que tenien una bona acollida entre els socis i la resta d'esportistes de l'entitat, segons recorda Encarna Hernández. Després de dos o tres anys, l'equip del García es va disoldre i l'Encarna seguí jugant amb equips barcelonins com l'Atlas, el Laietà i, després de la guerra, el FC Barcelona, Sección Femenina i Cottet, amb qui va arribar a guanyar el campionat d'Espanya d'Educación y Descanso. Aquell equip de la Penya Garcia i aquell altre del Centre de l'any 1930 que hem vist abans són dos dels pioners del bàsquet femení a l'Hospitalet i a Catalunya.

Pel que fa a la boxa, aquest serà un dels esports més populars a l'Hospitalet durant els anys vint i trenta, especialment a la zona de Collblanc, La Torrassa i, en menys mesura, Santa Eulàlia i Centre. Ja hem vist com l'any 1925 sorgiren dues iniciatives en principi amb poca durada (el primer intent del Boxing Club Torrasenc i la secció de boxa de l'Hospitalenc). L'any 1928 el Boxing Club Torrasenc es torna a refundar ja amb més objectius i ambicions i tindrà continuitat fins a la guerra civil.

Fons EH

Equip femení de bàsquet de la Penya Garcia, amb Isabel, Teresina, Encarna Hernández, ?, ?. Agupides: Mercedes Albir, Maria. Circa 1933. Encarna Hernández va ser la primera entrenadora catalana de bàsquet, amb aquest equip hospitalenc.

El BC Torrasenc era un club popular, com corresponia a la popular barriada on estava ubicat. Disposava d'un gimnàs, de fet havia nascut en un gimnàs, i reunia els joves boxadors d'aquella zona i dels voltants per als que organitzava vetllades. Aquestes vetllades tingueren més o menys freqüència, segons els anys, i es celebraven bé al propi local del club -a la plaça Espanyola- o més aviat en locals llogats que normalment corresponien a sales de cinema del barri, segurament més espaioses i més còmodes. Oscar Garcés i Núria Toril, al seu llibre sobre la història dels cinemes a l'Hospitalet, expliquen així com s'ho feia el cine Romero de Collblanc, un dels que intercalava la boxa entre les seves programacions cinematogràfiques: "la col·locació del quadrilater per a la pràctica d'aquest esport tenia lloc just davant de l'escenari, gràcies que en aquella època les butaques no estaven fixades a terra i es podien moure per deixar espai per al ring"[17]. L'explicació de ben segur que es pot extendre al totes les sales de cinema on s'hi va programar boxa durant aquests anys a la ciutat: Cine Marte (1928); Cine Imperio (1930); Cine Real (1928-1930 aprox.); cine Alhambra (1931 i 1933); cine Republicano (1932); cine Romero (1932), i sala Chevalier (1936).

El BC Torrasenc es va convertir en un dels clubs que més va fomentar la boxa amateur a la rodalia de Barcelona. En aquest sentit , i pel que puc deduir de la seva presència i dels comentaris a la premsa, malgrat la seva modèstia va esdevenir un punt de referència pel públic de Collblanc, La Torrassa i dels barris barcelonins més propers, com Sants.

De fet, van ocupar un espai que, abans, havien explotat d'altres clubs barcelonins com l'Arenas Boxing Club ("cuyas organizaciones mantuvieron e hicieron popular este deporte en las barriadas de Sans y Coll-Blanch") o el Firpo (que havia organitzat vetllades a l'Hospitalet en els anys vint). El club va començar amb força des de la seva refundació ja que aquell primer any 1928 he trobat a la premsa fins a 28 boxadors que van defendre els seus colors. Alguns d'ells devia fer algun temps que s'hi dedicaven ja que es dóna el cas d'un que va passar aquell mateix any a professional. La nómina era força completa per a un club modest; segurament per això l'any 1929 només en detectat tres noves incorporacions. Més endavant, la mitjana seran uns 10 boxadors nous per any (vegi's quadre 10). En total he trobat 109 boxadors que van defendre els colors del club entre el 1928 i el 1936. Evidentment, són els que es van dedicar a l'esport i van arribar a disputar combats (afeccionats o professionals) i/o campionats de Catalunya. Segurament devia haver més practicants de boxa al gimnàs, però en tot cas no ho feien amb pretensions.

QUADRE 10. NOMBRE DE BOXADORS NOUS PER ANY AL BOXING CLUB TORRASENC

Any	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Nombre de boxadors	28	3	9	10	11	16	4	12	10

Font: Elaboració pròpia a partir de diverses fonts periodístiques.

La segona fase de la petita història del BC Torrasenc podríem dir que arrenca del trasllat de local que efectuaren l'agost del 1931. Segons publicà *El Mundo Deportivo*, el club era "uno de los que más se han distinguido en fomentar el viril deporte del boxeo en las barriadas extremas" i explicava així el canvi de local: "con el deseo de dar mayor amplitud y mayores facilidades a su número de socios ha trasladado su domicilio social y sala de entrenamiento a un espacioso local sito en la carretera de Collblanch número 5"[18]. El text oferia especialment el nou local als afeccionats de Sants i La Torrassa. Gràcies a aquest text podem saber també que les classes i entrenaments tenien uns horaris addients per als treballadors a qui s'hi dirigien: de set a nou del matí i de sis a deu de la nit. Qui volia esport, primer havia de treballar, amb molt poques excepcions. El gimnàs oferia per a aquestes classes la direcció del professor de cultura física i ex boxador Rosendo Puch i del conegut manager Esteban Camachi.

"Les classes i entrenaments al Boxing Torrasenc tenien l'horari més addient per als treballadors a qui s'hi dirigien: de set a nou del matí i de sis a deu de la nit. Qui volia esport, primer treballava"

En aquests anys, l'organització de vetllades serà irregular (si més no així m'ho fa pensar la irregularitat amb que aparèixen a la premsa). Els pitjors anys coincidiran amb la baixada de les incorporacions de boxadors nous (1934), mentre que el període més fructífer en aquest sentit podríem dibuixar-ho entre mitjans del 1931 i 1933. La competència amb els espectacles oferts a les sales de Barcelona, que reunien els millors boxadors del moment, devia ser important tot i que la mobilitat nocturna en aquells anys no era la mateixa que ara i que els preus també devien ser molt més elevats. A les cròniques de les sessions organitzades pel BC Torrasenc trobem algunes notes dolentes pel que fa al tema econòmic ("éxito deportivo que no económico" i "aspecto desolador" per a una vetllada de setembre del 1931) i d'altres molt més esperançadores ("se han contado por éxitos las reuniones que se han dado en la Torrassa en esta nueva etapa de organización, lo que ha dado por fruto que se pueda dar por seguro que la organización va a pasar a ser semanal", comentari de l'abril del 1932). No hem d'oblidar

que la situació econòmica general anà empitjorant a mesura que passaven els anys trenta. Tot i això, probablement la presència de boxadors locals que aconseguiren pujar entre els millors de la boxa catalana i, fins i tot, nacional de ben segur que animava les expectatives dels afeccionats.

En l'aspecte esportiu podríem dir que aquest club es va especialitzar molt en els boxadors dels pesos més baixos. L'escala de pesos oficials l'any 1928 a Espanya era aquesta[19]:

Pes mosca, fins a 50,802 Kg.
Pes gall, fins a 53,524
Pes ploma, fins a 57,153
Pes lleuger, fins a 61,235
Pes welter, fins a 66,678
Pes mitjà, fins a 72,575
Pes pesat lleuger fins a 79,379
Pes pesat des de 79,379

L'escala no variarà pràcticament en els anys trenta. Només he trobat un canvi de denominació a la categoria welter,

que oficialment passà a denominar-se l'any 1935 pes mitjà lleuger, i al pes pesat que es convertiria en pes pesat superior. De tots els boxadors que he trobat vinculats al BC Torrasenc i dels que coneixo el seu pes, s'hi compten 26 mosques, 13 galls i 29 plomes, per a un total de 92 (vegi's quadre).

QUADRE 11. NOMBRE DE BOXADORS DEL BOXING CLUB TORRASENC LOCALITZATS SEGONS PES (1928-1936)

Pes	Mosca	Gall	Ploma	Lleuger	Welter	Mitjà	Pesat
Nombre de boxadors	26	13	29	17	6	1	0

Font. Elaboració pròpia a partir de diverses fonts periodístiques

En aquests anys, a banda del gruix de boxadors que passaran per les files del BC Torrasenc, s'ha de fer especial esment d'aquells que van arribar al camp professional, és a dir, els que aconseguiren guanyar alguns diners amb els seus combats. Advertiu que difícilment s'hi guanyaven la vida, però sí que aconseguien uns ingressos extres. Durant els vuit anys que van del 1928 fins a la guerra civil, del club sortiran vuit boxadors que arribaran a la professionalitat amb més o menys fortuna. Això suposa un set per cent dels que he trobat que van passar pel club. A aquests s'ha d'afegir un altre boxador hospitalenc, encara més important que tots aquests, però que començarà al Centre i després es formarà a clubs de Barcelona.

D'alguns d'aquests púgils gairebé no puc dir res, com en els casos d'Hernández, Blanch o Gallardo. Aquests tres boxadors ens els trobem a algunes vetllades dels anys 1929,

1930 i 1932, respectivament, i ja en la categoria de professionals. Poca cosa puc afegir d'ells ja que ni tan sols coneixo el seu pes. Potser van passar pel club una breu temporada. De Forcadell I només disposo de dades de l'any 1928, recent creat el club. La seva categoria era el pes lleuger. Aquell mateix any passa a professional en un combat disputat al cine Real, on guanyà per kao un tal Buigas. Sembla ser que tenia un germa també boxador al club de La Torrassa. De Murillo també tinc dades només de l'any 1928, però no gaire interessants. Era un pes gall. Només destacar que, com a mínim, disputà aquell any un combat professional.

Amb Ricardo Bosch i Ramon Puig entrem ja en el terreny de les petites figures de la boxa catalana que sorgiren del club de La Torrassa en la dècada dels anys trenta. Els dos sembla que van passar al camp professional l'any 1931. Bosch era un pes ploma. Tinc notícies d'ell ja l'any 1928, sempre com a boxador del BC Torrasenc. L'any 1931 participa al campionat de Catalunya, el que voldria dir que encara era afeccionat en el mes de juliol, però una referència del setembre es refereix a ell ja com ex-amateur. L'any següent comença a fer-se un lloc a la categoria. Sembla que guanya a l'ex campió d'Europa Antonio Ruiz, i se les té amb el campió d'Aragó, Miró, qui el guanya primer per punts al juny mentre que Bosch el guanya després dos cops, un per desqualificació i l'altra per punts. L'any 1933 Bosch ja està "en plenas facultades"[20] i guanya l'italià De Negri per abandonament en la vetllada inaugural de l'Ideal Salón. L'any 1934 apareix ja a la classificació oficial de la federació nacional de boxa, però com a pes lleuger (el que voldria dir que havia pujat de pes) i a la Segona sèrie de boxadors (n'hi havien tres). En aquesta notícia es dóna com a lloc d'origen d'aquest boxador la localitat valenciana de Moncada. De les cròniques dels seus combats es desprén que era un boxador "duríssim"[21], que aguantava i pegava molt.

De l'altre, Ramón Puig, puc dir d'entrada que en els seus primers anys, quan encara era afeccionat, l'anomenaven a la premsa "el pequeño Uzcudun"[22]. Sembla que va començar com a pes mosca, per després pujar a la categoria ploma. Les primeres anotacions són de l'any 1928. L'any 1930 fins i tot guanya a algun professional, mentre ell encara era afeccionat. L'any 1931 comença a brillar en arribar a la final del campionat de Catalunya. Malgrat que la perd davant el púgil, Esteve, del club Box, la premsa parlarà d'ell com "el fenómeno de la Torrassa"[23]. En aquell moment s'el descrivia amb un bon *swing* d'esquerra al que ràpidament seguia un cop de dreta. Passà al camp professional l'agost d'aquell any 1931, en un combat disputat al cine Alhambra i que va guanyar a Armengol, del club Gràcia.. El 1933, Puig apareix en el llistat oficial de la federació nacional de boxa com a ploma de la Tercera Sèrie. Les anotacions d'aquests anys es mantenen, com en el cas de Bosch, a un bon nivell dins de l'àmbit de la boxa catalana. Tot i això, sembla que cap d'ells va anar molt més enllà de participar i animar les vetllades locals de l'Hospitalet i les segurament millor remunerades de Barcelona o de la resta de Catalunya.

"Les grans figures de la boxa que han sorgit de la nostra ciutat van ser les de Miquel Safont i, especialment, Fortunato Ortega"

Però les grans figures de la boxa que han sorgit de la nostra ciutat en aquests anys van ser les de Miquel Safont i, especialment, Fortunato Ortega. Ells van ser amics i rivals al quadrilater. Durant anys van viure una rivalitat portada fins i tot a extrems publicitaris, però la millor clase d'Ortega gairebé sempre es va imposar a la de Safont. Sembla ser que Safont era natural de Castellò, en algun moment devia arribar a l'Hospitalet amb la seva família. Molt probablement, la seva identitat és correspon a la de Miguel Safont Castillo, un dels quatre fills d'una família d'immigrants de Villahermosa (Castelló), que va arribar a l'Hospitalet l'any 1921[24]. Si aquesta identificació és correcta, Safont hauria nascut l'any 1908. Vivia a La Torrassa i pertanyia al club del barri, mentre que Ortega

es va formar a un club barceloní, el Puching Ball Gràcia, i va viure al carrer Barcelona, del Centre, fins l'any 1959 en que es va traslladar a Santa Eulàlia. Ortega, però, havia nascut a Canellas de Esgueva (Valladolid) l'any 1913[25]. La seva família es va traslladar a Burdeos l'any 1916 en busca de treball -el seu pare era miner- i el 1924 van venir a l'Hospitalet. La vida esportiva de Safont i d'Ortega es pot considerar de forma paral·lela en molts sentits.

Les primeres referències que tenim de Fortunato Ortega com a boxador són del 1927, quan disputa alguns combats com a afeccionat. Només té 14 anys. El seu pes era el mosca i, a diferència de Safont, no el va abandonar més que en petits períodes. El 1928 es posa a les ordres d'Àngel Artero, un mánager que en aquella época tenia el millor planter de boxadors: Gironés, Flix, Tarré, Ros... i regentava el Puching-Ball Club de Gràcia, a Barcelona. L'any 1929 Ortega comença la seva etapa de professional (té 16 anys!). És l'únic boxador de qui disposem aquesta dada. Això explica la seva dilatada carrera esportiva, que es va perllongar fins l'any 1943 (sembla, d'altra banda, un fet freqüent entre les grans figures d'aquella època). El seu primer combat profesional el va guanyar a la sala Luna Park front un tal Garcia, a qui va vèncer per punts. Aquell mateix any ja participa en un combat preliminar d'una gran vetllada internacional a la plaça de toros de Las Arenas. Sens dubte, els contactes d'Artero, de qui no es separà durant molts anys, li van facilitar la introducció en les grans vetllades. L'any 1930 comença a disputar combats amb rivals importants: a l'octubre aconsegueix fer nul amb Pedro Ruíz, un Primera Sèrie del pes mosca, a la sala Nuevo Mundo. Al desembre torna a fer nul amb ell al Salón Arenas. I ja l'any 1931 ell mateix apareix classificat per la federació com un Primera Sèrie del pes mosca. Aquell any aconsegueix el Campionat de Catalunya professional, en guanyar als punts a Mompó -també un Primera Sèrie- a l'Iris Park. L'any 1932 és el del seu enlairament definitiu: conquesta per primera vegada el títol de Campió d'Espanya. Va ser el 22 de juny a l'Estadio Metropolitano de Madrid, guanyant Tavares per punts. Aquell mateix any posarà en joc el títol en dues ocasions, guanyant per punts a De las Heras al juliol en el Nuevo Mundo i fent nul amb Pedro Ruíz al setembre al mateix lloc. Al novembre guanya per punts al francés Challenge, i a la premsa ja es comença a dir que aquest combat "le coloca en la senda del europeo"[26].

Fortunato Ortega, en una foto dedicada a la seva cosina l'any 1935

Fons LMO

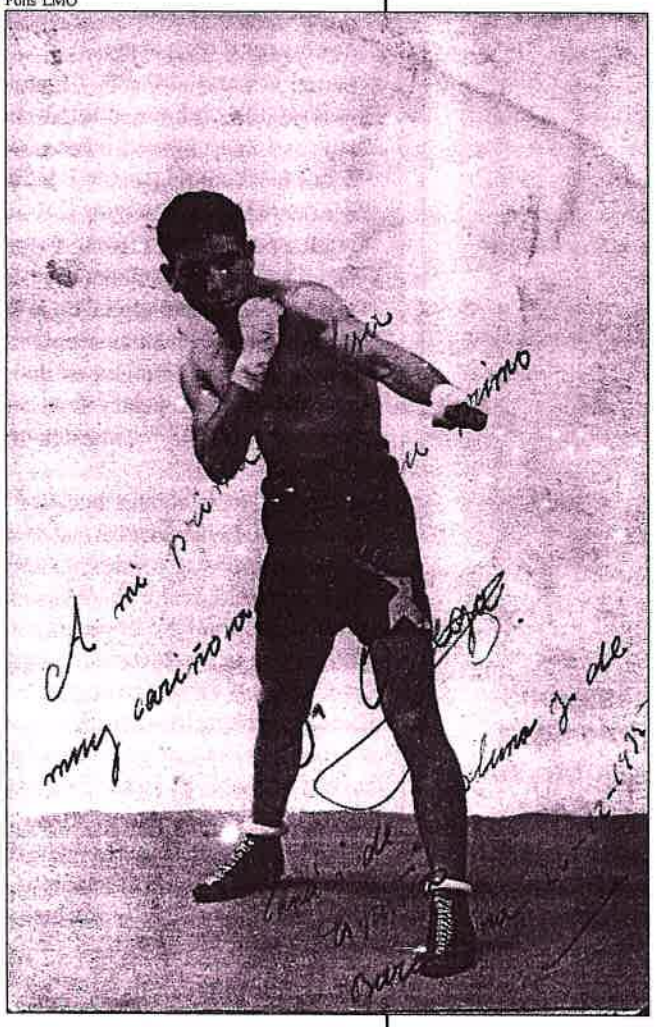

També la carrera esportiva de Miquel Safont va ser llarga. Els primers combats de Safont dels que tinc constància són de l'any 1928, en la categoria mosca, però potser devia ja portar algun temps boxejant, i ho faria fins al 1945. Pertanyia al BC Torrasenc, d'on es va convertir des de bon començament en la gran figura. Ja l'any 1928, el seu

professor, Camachi, li entregava una medalla com a premi dels seus brillants combats, prova de que ja el cuidaven especialment. L'any 1930 ja és professional, encara com a mosca. El seu prestigi va creixent amb el temps entre els seus conveïns. Així l'any 1932, en una vetllada disputada cap al gener a Collblanc, "al entrar Safont en el local fue muy vitoreado, teniendo que subir al ring a saludar a la afición torrasense que le tributó muchísimos aplausos y felicitaciones por la victoria obtenida recientemente en su último combate con De las Heras"[27]. Poc després també guanyà un altra combat amb un dels boxadors importants de la categoria, el madrileny Pedro Ruíz. La premsa, mica en mica, comença a fixar-se en ell, i a l'abril llegim a *El Mundo Deportivo* que "después de bregar largo tiempo entre los segundones se ha destacado plenamente en los últimos tiempos" i també "tras muchos combates como segundón, gana al campeón castellano De las Heras dos veces, y a Pablo Ruíz"[28]. Aquell 1932 començà doncs a fer-se un forat entre els millors, mentre canvia de pes, passant del mosca -que li venia molt just- al gall. Malgrat tot, aquell any ja havia aparescut al llistat oficial de la federació espanyola com a mosca de la Primera Sèrie, es a dir, entre els millors d'Espanya. Aquest any 1932, que és clau en el seu enlairament, aconsegueix fer nul amb Sangchili, qui tres anys més tard serà el primer campió del món de la boxa espanyola. En un balanç fet a final del 1932, Safont diu que aquell any havia disputat 26 combats, només amb tres derrotes davant Ferrand, Sangchili i Echevarria. Aquell any es va casar. La seva fama esportiva anava paral·lela a la seva ascensió. Sembla que seguia sent molt estimat al barri, si tenim en compte, per exemple, el banquet d'homenatge que li van fer a principis de l'any 1933. Un banquet organitzat "por los aficionados torrasenses y amigos de Safont" i un homenatge "al hombre que tan alto ha sabido situar el pabellón deportivo de La Torrassa"[29]. El dinar es va cel·lebrar al restaurant Patrie, després d'una matinal de boxa al cine Alhambra, on el propi Safont guanyà l'italià Viccini.

Miquel Safont, en una ampliació d'una postal de diversos boxadors dels anys trenta.

Fons LMO

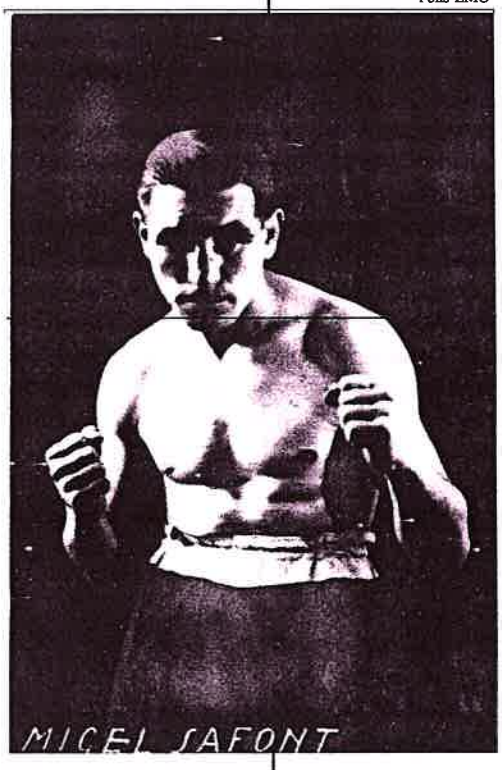

És en aquests moment quan es creuaran amb més intensitat les carreres esportives dels dos boxadors hospitalencs. Bé,de fet ja s'havien enfrontat per primer cop l'any 1929, l'única vegada que he trobat que Safont va guanyar Ortega; va ser en un combat a quatre asalts, i per punts. També el 15 de gener de l'any 1930 s'havien enfrontat, amb victòria ara d'Ortega, per punts. Però la intensitat i l'interès dels enfrontaments que es succeiran a partir del 1933 no tenen comparació. En aquest moment, Safont es troba més aviat ja en el pes gall que en el mosca, que és el d'Ortega. Per això, el primer enfrontament que pacten els seus managers es fa a pes lliure (es a dir, fora de categories). En aquell moment, Safont pesava 52,150 Kg. mentre Ortega es quedava en 50,5 Kg. Malgrat aquest desavantatge, Ortega guanya a Safont per punts a la sala Nuevo Mundo i aquest sol·licita la revenja. No oblidem que s'estava enfrontant al vigent campió d'Espanya, i això devia ser molta publicitat. Aquest nou combat vindrà precedit d'un primer creuament de cartes dels dos mànagers, a través de *El Mundo Deportivo*, motivat per una qüestió econòmica. El preparador de Fortunato Ortega, Artero, havia demanat un diposit de 1.000 pessetes per si Safont no era capaç de donar el pes en el dia del combat ja que, aquesta vegada, la pelea s'havia pactat dins dels límits del mosca (es a dir, Safont havia de perdre quilos). Camachi, el mànager de Miquel Safont, va replicar indignat per la manca de confiança i va posar sense problemes les 1.000 pessetes de dipòsit. Com a resposta, Ortega decidí posar el títol de campió d'Espanya en joc: ja

estava tot muntat i ben disposat. Amb aquest muntatge, la premsa no va dubtar en escalfar el combat amb frases com "habrá hule por todo lo alto"[30]. El combat es va disputar a principis del mes de març d'aquell 1933 i Ortega va tornar a batre a Safont als punts, en un combat, però, que va fer escriure als crítics que "decididamente, la renovación de nuestros cuadros pugilísticos es un hecho"[31].

Safont no va trigar a tornar al seu pes, el gall i aquell any apareixarà ja a la classificació de la federació com a pes gall de la Primera Categoria, classificació que mantindrà l'any 1934. La seva carrera, però, i a diferència d'Ortega, no passarà d'aquest primer nivell nacional. L'any 1935, Safont torna a retar Ortega. A principis d'aquell any, aquest li havia guanyat en dues ocasions més, la primera en un combat fet al gener i pactat a 51,5 kg., combat que perd Safont als punts per escàs marge. A l'agost, Safont substituiex a darrera hora a Young Gonzàlez per disputar un combat a la sala Nuevo Mundo contra Ortega, i perd per abandonament. Al desembre, Miquel Safont escriu de nou una carta oberta al manager Artero, a través de *El Mundo Deportivo* on demana boxejar amb Ortega pel títol de campió d'Espanya. Diu Safont: "veo con gran disgusto lo que usted hace conmigo. Según veo, usted hace disputar el título que detenta Ortega a diestro i siniestro y sólo se han acordado de mí en casos de conveniencia"[32]. Ara, afirmava Safont, es trobava pràcticament de nou al pes mosca i era capaç de disputar-li el títol sense problemes. Pocs dies després, un afeccionat de Sants, Faustino Ferret, també demana per carta en el diari que es disputi aquest combat. La resposta d'Artero, però, no es fa esperar i consisteix en repassar les vegades que s'han enfrontat els dos boxadors en els últims anys: en cinc de les sis ocasions en que han boxejat, Ortega ha guanyat Safont, i les dues últimes aquell mateix any, per això desestima el combat.

"De Miquel Safont es va dir a la premsa que era *un honrado trabajador* i *un poema de constancia y amor al oficio*"

Safont tindrà una dilatada carrera. Després de la guerra el retrobem l'any 1941, fent combats i organitzant-los a les illes Canàries i a València. Després de l'estiu tornarà a Catalunya, on comença a disputar vetllades al Círculo de Sans i després al Price. La infrastructura de sales per a la boxa ja no és la mateixa que abans de la guerra, especialment en aquests primers anys de posguerra, i costa disputar combats. Tot i això, aquell 1942 encara serà prou bo i, fins i tot, Safont serà inclòs en un equip espanyol que s'enfrontà contra un equip de boxadors italians a Barcelona. Safont perdrà el seu combat contra Bondavalli. En aquells moments ja s'ha guanat la fama de "honrado trabajador del ring, con su guardia cerrada y sus golpes en corto como proa eficiente para meterse en las distancias mínimas donde emplea sus mejores condiciones"[33]. El seu nivell comença, però, un lent declivi a partir del 1943. El nombre de combats disminueix de la mateixa forma que les seves possibilitats. L'any 1944 serà encara considerat el sisé pes gall d'Espanya, quan porta més de 16 anys com a boxador. Molts joves que comencen a despuntar, el trien com a rival per comprobar si ja poden pensar en consagrar-se com a figures. A finals d'any s'escriu això d'ell: "El caso de Safont es todo un poema de constancia y amor al oficio"[34]. Però poc després, quan perd un combat al Price per punts davant Gil, se li recomana des de les columnes periodístiques que pensi en retirar-se i se li aconsella que es dediqui a entrenar boxadors. Encara disputarà algun que altre combat l'any 1945. L'últim que he trobat, en una vetllada d'exhibició de velles glòries al Price, pel desembre. Després ja no he trobat cap referència més sobre ell.

Haviem deixat Ortega l'any 1932, quan havia conquerit i defensat el títol de Campió d'Espanya. L'any 1933 defensà el títol nacional amb èxit davant Safont, com ja hem vist, també davant Soria, l'ex-campió d'Espanya dels welter a qui guanyà per punts, i davant d'un jove anomenat Lozano que l'havia guanyat aquell mateix any als punts

(Artero va dir que Ortega havia pujat lesionat al quadrilater); en el combat pel títol, Ortega acabà amb la imbatibilitat, tant amateur com profesional, de Lozano ja que el va guanyar per punts. Aquell any es van sentir els primers comentaris sobre les seves posibilitats de disputar el campionat d'Europa. L'any 1934 només he trobat una defensa del títol nacional, davant Victor Ferrand, a qui va batre a la sala Olympia als punts. Comença a boxejar amb certa assiduïtat fora de Catalunya. L'any 1935, després d'uns combats vacil·lants, defensà el títol primer davant el valencià Soro, al mes d'abril, guanyant-lo als punts; després davant el madrileny Pedro Ruíz, al maig; i finalmente torna a guanyar a Soro als punts amb el títol en joc al novembre. Després d'aquest darrer combat la premsa escriu:

> "Ortega es hoy por hoy y probablemente por mucho tiempo, el mejor hombre que tenemos en España en la categoría, contando con amplias posibilidades para imponer su valía en el campo internacional"[35].

Aquell mateix any 1935, surt a Alger a boxejar i reta oficialment, a través de la federació espanyola, al campió europeu Kid Davis a un combat pel títol continental. Però la primera disputa de l'europeu no vindrà fins al 1936, i només després de fer un combat nul amb el Campió del Món del pes mosca Valentin Algelmann a la sala Wagram de París. La premsa va dir que el veredicte havia afavorit al campió i que, en acabar el combat, van aclamar amb entusiasme Ortega.

Fortunato Ortega era famós també a França. Aquí el veiem, en una foto de premsa, fent la sacada d'honor en un partit entre l'Olympique de Marsella i el Sete. Al seu costat, Iriondo, jugador també espanyol que en aquells moments jugava a França

Fons LMO

La temporada del 1936 transcorreix amb bons resultats quan esclata la guerra civil. El campió disputa el setembre a Las Arenas la primera reunió pugilística en plena contesa, a benefici dels hospitals de sang, i allà guanya als punts a Sampedro. Després, Ortega sortirà del país per boxejar a Europa mentre duri la guerra. Per fi, el 5 d'octubre d'aquell 1936 disputarà per primer cop el títol de Campió d'Europa del pes mosca a Ernst Weiss. El combat es celebrà a París i Ortegà perdè als punts en quinze asalts. Durant aquells anys de guerra boxejà per Europa. D'aquells combats queden poques referències. Potser va tornar a disputar l'europeu davant Weiss, tot i que hauria fet combat nul sense, per tant, conquerir-lo[36].

Una vegada acabada la Guerra Civil Espanyola, Ortega regressà a Espanya i sembla que va tenir certs problemes polítics per continuar fent el seu esport. Problemes d'altra banda que eren habituals per a aquells que havien sortit del país durant la guerra amb l'excusa de l'esport. Fos como fos, Ortega no va poder tornar a boxejar oficialment fins l'any 1941. Va reaparèixer, curiosament, en un combat contra Safont celebrat a l'Olympia a benefici dels damnificats d'un incendi a Santander. Ortega tornà a guanyar al seu vell rival per abandó. Aquell mateix any, entre d'altres combats, participa en la vetllada que reobria Las Arenas per a la boxa, després de cinc anys sense combats.Aleshores perdé als punts davant Luis Fernández, més conegut com Peter Kane. A tot això, sembla que tornava a tenir el títol de campió d'Espanya en les seves

mans i seguia defensant-lo. A finals d'aquest any es acceptat el seu repte per a disputar de nou el títol europeu.

L'any 1942 tornarà a disputar el campionat d'Europa, tot i que el continent estava en plena guerra mundial amb les restriccions que això suposa. No era el millor any. Ortega havia perdut diversos combats, sent derribat en alguna ocasió. El combat pel títol europeu va ser contra un italià, Enrico Urbinatti, i a casa seva (la Roma feixista) el 28 de juny. Ortegà el perdé en abandonar al tretzé asalt. L'any 1943, amb 30 anys, encara era considerat el tercer mosca europeu, darrera els italians Urbinatti (campió europeu) i Anastasi. L'agost d'aquell any, la seva derrota a València per kao tècnic davant Lorenzo Muñoz arribà a Barcelona molt deformada i exagerada, de tal forma que fins i tot es temia per la seva vida. A la tornada, Ortega explicà que es va donar un cop al caure noquejat i que després va sentir marejos. Això va fer que el portessin a la infermeria, però després es va recuperar. Va ser una falsa alarma però també un símptoma que la seva carrera estava declinant. Deixà els quadrilàters aquell mateix any, després de casar-se amb la seva primera dona. La federació espanyola el desposeí del seu títol de campió d'Espanya cap a finals d'any, el que vol dir que mai el va perdre sobre el quadrilater. No tornaria al ring.

"Ortega va boxejar pel campionat d'Europa i va ser campió d'Espanya del pes mosca des del 1932 fins al 1944, any en que es va retirar"

La vida d'Ortega com a boxador ens ha arribat més que no pas la d'altres. Tant per això com per la seva gran carrera esportiva val la pena també aturar-nos-en. Ell mateix la repassà en un article publicat a *Diario de Barcelona* l'any 1974[1]. Detalls com la postura dels seus pares quan va començar a boxejar són força importants ja que coincideixen amb d'altres esportistes que he trobat i són francament definitoris de tota una època:

> "mi padre se mantenía neutral, pero mi madre se emperraba en que no boxeara y siempre me estaba diciendo que un día me abrirían la cabeza. Y una vez me dijo: mira Fortunato, no me gusta nada que boxees, ¿me entiendes?, una de dos, o te quedas en casa y abandonas ese deporte de locos o si prefieres boxear te largas de casa. Yo lo sentí mucho, pero decidí marcharme de casa. Recogí los trastos y me fui. Pero a los tres días de vivir fuera en casa de un amigo, ella me vino a buscar. Me dijo: vuelve a casa y haz lo que quieras, boxea si te da la gana, pero vuelve"

En aquells primers anys, Fortunato treballava com a ceramista a Can Goita i Can Oliveros (carrer Alpes). Segons diu, la seva mare mai li va acceptar ni un cèntim dels seus diners guanyats com a boxador, només del sou de ceramista.

Segons diu Ortega a aquest article, "en Hospitalet había mucha afición al boxeo: "con decirle que en los entrenamientos eramos unos veinte o más". Es a dir, va començar a entrenar en algun gimnàs del Centre, abans de passar al club de Gràcia. Segons recorda més endavant "entrenábamos todos los días en la rambla Oliveras, en un bar que había antes frente al actual garaje Oliveras". Possiblement es tractaria de la secció de boxa que obrí l'Hospitalenc l'any 1925 i de la qual en tinc molt poques referències.

Com a boxador, Ortega es definia com a poc estilista, pero molt fort i resistent, especialment d'estòmac. "Como pugilista yo era más bien tranquilo, nada nervioso". Les cròniques de l'època refermen les seves paraules. Així, després d'un combat de l'any 1933 que guanyà als punts davant un tal Mura, el cronista escriu: "Ortega lleva la pelea a gran tren, busca las ocasiones para martillar el cuerpo y la cara del contrincante

Un cromo dels anys trenta

pero hay que desesperar de que sus punches lleguen a inquietar seriamente a sus adversarios pues falta la dinamita necesaria para que así ocurra". De fet, no he trobat cap combat en el que guanyés per kao...

Ortega es va casar dos cops. El primer, amb Teresa Giró, l'any 1943, qui li va demanar que abandonés la boxa i que va morir l'any següent mentre donava a llum bessons. La segona vegada va ser amb Maria Huerta, amb qui va tenir tres filles. En el mateix article de l'any 1974, Ortega recorda una anècdota:

"fue en 1935. Una noche paseando por la calle Fernando, en Barcelona, vi que tres gamberros intentaron aprovecharse de una señorita de unos 18 años. Ella pidió ayuda y acudí. Yo no quería pelearme porque como boxeador lo tenía prohibido. Pero los tres matones me provocaron. Total: combatí con ellos. Al poco los tumbe a los tres al suelo. Vino un policía y como la señorita declaró a mi favor , allí y en la comisaría, no me retiraron la licencia, que era lo que más temía".

Per últim, ens queda destacar un boxador que apuntava certes formes en els anys just abans de la guerra, F. Novellón, i que no sé fins on va arribar. Novellón va ser finalista del Campionat de Catalunya amateur del pes mosca, l'any 1935. En aquell moment el definien com un "pequeño púgil de esos que toman parte sin la menor pretensión y llega por su entusiasmo y su coraje más que por sus conocimientos donde se halla éste"[2]. Segons es desprén de les cròniques, no era molt alt. Perdrà la final davant Céspedes, del Firpo, per punts. A partir d'allà farà alguns combats amb professionals, però sent ell encara amateur, on obtindrà bons resultats: farà nul amb Tapia en el Frontón Barcelona, «ese pequeño mosca todo nervio y simpatía personal»[3] i guanya per abandonament al profesional Cobacho en el Iris. Després tornarà a perdre davant Céspedes als puntos en combat de revenja de la final de Catalunya disputat en el Iris. L'any 1936 encara és amateur, però ja no tinc més notícies d'ell.

4.3- L'EXPANSIÓ DE L'ESPORT A L'HOSPITALET, EL CAS DEL FUTBOL AMATEUR.

Després del començament de dècada tan brillant, amb els festivals de la UE Hospitalet, els nostres clubs de futbol (algun d'ells polisportius com ja hem vist), van viure un moment de certa expansió a nivell popular i de separació de tot allò que volgués dir professionalisme (per això, competitivament les categories seran més baixes que en la dècada passada). A tot arreu de la ciutat van començar a sortir petites penyes i clubs, tot i que generalment amb pocs recursos, amb mases socials escasses i amb poca infrastructura. L'inici de la Lliga Amateur sens dubte va mostrar als amants del futbol que no calien molts recursos per tirar endavant un club ja que ara no s'havia de competir amb equips professionals o, si més no, tant potents com abans. De fet, fins i tot van haver-hi clubs que formaren les seves pròpies competicions locals, sense despeses de fitxes ni masses complicacions més. L'espectacle, la faceta predominant del futbol en els darrers anys, sembla que deixava una mica més de pas a la pràctica pura per part de la gent.

La Lliga Amateur va sorgir definitivament a principis de 1929, quan els clubs van llençar aquesta idea davant la insofrible pressió que una competició cara imposava a les seves economies. La idea va ser recolzada per la Federació i el 9 de gener de 1929 es va fer una primera crida, a través dels mitjans de comunicació, perquè els clubs s'organitzessin. Durant alguns mesos, els clubs van crear les estructures bàsiques de les noves competicions amateurs fins que a principis de setembre la Lliga Amateur va realitzar la seva primera reunió oficial amb l'assistència de 50 clubs (26 de Lleida, 16 de Barcelona, sis de Girona i dos de Tarragona). Tot un èxit per començar que indica ben a les clares la necessitat dels clubs més modestos de jugar unes competicions més adequades al seu nivell econòmic. He d'advertir, però, que la federació va «recolzar» de forma molt determinant les inscripcions dels equips quan va advertir, poc abans, que en les competicions que no depenguessin de la Lliga Amateur no hi hauria ja subvencions per a desplaçaments i arbitratges... Un argument sens dubte definitiu per a molts. A més, com ja hem vist en un capítol anterior, les quotes federatives eren molt més econòmiques. Un any després, al 1930, la Lliga Amateur comunicava al Consejo de Ministros, segons la informació publicada per *La Rambla,* que ja eren 150 els clubs que aplegava, a més de 45 equips d'entitats comercials (que jugaven les seves lligues dites «comercials»), amb un total de 2.400 esportistes en actiu.

"La Lliga Amateur de futbol va sorgir definitivament a principis de 1929, quan els clubs van llençar aquesta idea davant la insofrible pressió que una competició cara imposava a les seves economies"

A l'Hospitalet, en principi, els clubs més importants que hi havia -Torrasenc, At. Eulalienc, Collblanch i UE Hospitalet- es van adherir a la Lliga Amateur, però finalment el Torrasenc no va disputar aquestes competicions les dues primeres temporades. El Torrasenc potser va ser beneficiat, com a sots-campió de Catalunya de la Tercera Categoria preferent de la temporada 1928-29, de la ampliació dels ascensos a causa de les baixes produïdes per la formació de la Lliga Amateur, o potser van aconseguir pujar en la promoció. Segurament, quan van veure la possibilitat d'aquest ascens a la Segona Categoria Ordinària en la competició «professional» van preferir no anar a les competicions de la Lliga Amateur, tot i que sembla que haurien format part de la seva Primera Divisió. Per cert, un apunt curiós: per aconseguir diners de cara a les despeses de la promoció d'ascens d'aquesta temporada 1928-29, els quatre guanyadors de grup de la Tercera Categoria (Adrianenc, Torrasenc, Poble Sec i Trompeta) van organitzar un torneig amb un reglament força divertit en el que l'equip guanyador, en cas d'empat, es decidia pel nombre de còrners llençats per cada equip al llarg del partit!!! (una bona fòrmula per acabar amb les pròrrogues tedioses d'avui en dia...no creieu?)

Per la seva banda, Collblanc, At. Eulalienc i UE Hospitalet sí que van formar part de bon principi de l'estructura amateur i van ser enquadrats a la seva Segona Categoria. L'At. Eulalienc va formar al grup B, junt a Margarit, Palma, Internacional, Germanor, Esperança, Dependència i Balompié. La UE Hospitalet, com ja hem vist abans, va formar part del grup D, integrat també per Gavà, Seda Prat i Penya Ripoll (la competició es va haver de fer a quatre voltes perquè era un grup format només per quatre equips). Per trobar al Collblanch haurem d'esperar algunes temporades. Algun altre equip com el FC Marina, de S. Eulàlia, també s'incorporarà a les competicions de la Lliga Amateur més endavant.

A més d'aquests equips, a l'Hospitalet anaren sortint un munt de penyes i clubs distribuïts pels bars dels barris, bé federats o bé que disputaven partits pel seu compte i competicions particulars entre ells. Així, poc després, entre el 1930 i el 1931, es va crear de nou un club a Collblanc. La Unió Atlètic Collblanc omplia així el buit que a mitjans de la dècada anterior havia deixat el seu antecessor al barri, el Centre d'Esports de Coll-Blanch, i que havia ocupat aleshores el Torrasenc. Aquest nou club jugaria els seus

"A l'Hospitalet sortiren en els anys trenta un munt de penyes i clubs distribuïts pels bars dels barris, bé federats o bé que jugaven competicions particulars entre ells"

partits durant bastant temps al camp del Torrasenc, situat a Travessera de les Corts cantonada Riera Blanca, tot i que en la seva correspondència de vegades posava com a adreça Carretera Real, 38. El seu president durant part d'aquests anys d'abans de la guerra era un veí de Barcelona, Francesc Criado, que vivia al carrer de Sans (molt a prop, això sí, de l'Hospitalet), el que probaria una vegada més l'estreta relació d'aquests dos barris de ciutats diferents. Criado alternaria la presidencia (1933 i 1935) amb el càrrec de vicepresident (1932 i 1934), cedint-la a Carles Català (al menys els anys 1934 i 1935) i Juán Martínez López (1935 i 1936) qui després de la guerra reorganitzarà l'entitat. El club tindrà certa importància a la zona i jugarà competicions federades de la Lliga Amateur. També a Collblanc, hi havia la Peña García o Club Deportivo García, un club de futbol però que ja hem vist que també acollia d'altres esports (com a mínim el bàsquet). Tot i tenir la seva seu físicament al carrer Bassegoda de Barcelona (probablement a un bar anomenat La Florida), l'entitat realitzava la seva vida social a l'Hospitalet ja que a l'altre costat del carrer de la seva seu ja estaven al Collblanc. L'any 1932 inaugura el seu camp propi al barri de Collblanc, després d'estar jugant ja de lloguer a d'altres camps del barri. Precisament, els partits d'inauguració del seu terreny de joc es van incloure dins del programa de la festa major de Collblanc de 1932. També jugaren competicions de la Lliga Amateur i van arribar a tenir certa importància a la part nord de la ciutat. També a principis dels anys trenta (de l'any 1931 és la primera referència que tinc d'ells), al Passatge Costa cantonada al carrer Occidente, va sortir el Club Deportiu Uruguay, en un bar anomenat Peronas. Sembla ser que van arribar a tenir camp propi, tot i que començaren jugant al camp del Torrasenc. També de Collblanc era la Peña Once Diablos, que el 1932 va disputar un partit dins de la festa major del barri contra un equip de la Unió Sportiva Sants. Aquest partit va ser reflexat a les planes del diari *El Diluvio*. L'any 1933, els trobem disputant el campionat de Sants, i ja amb dos equips. L'única localització certa que he trobat d'ells data d'aquest 1933, quan es van traslladar de local i van anar al Pasatge Costa, 2 bis, de Collblanc. De l'any 1933 he trobat algunes referències més, com la seva participació a la festa major d'Esplugues. També un rotatiu hospitalenc, *Eco*, donà informació d'ells en algun dels seus números del 1934. Aquesta penya va formar part aquell any d'un dels grups de competició d'una anomenada Asociación Catalana de Futbol Amateur, una mena de lliga amateur per a penyes, segons sembla en coordinació amb la Lliga Amateur. En el grup de la Penya Once Diablos també hi jugaven el Sant Just, Mercat Concepció, Juventut Cubana, CD Gangsters i un dels equips de la UAC Coll-Blanch. Per últim, també m'ha arribat notícia d'un club anomenat Club Esportiu Arenes, del que poca cosa sé a més de que pertanyia a Collblanc, que funcionava l'any 1935 i que potser ja existia l'any 1931.

A la Torrasa, l'any 1934 també va sortir la Peña Oriente, amb seu al carrer Martí Julià 93 (Bar Ramón). El periòdic *Eco*, en el seu número d'octubre d'aquell any donava el nom dels nois fundadors (Luis Casals, Enrique Marín, Ramón Monferé, Gabriel Badía, Vicente Bonacho, Marcelino Castillo, Vicente Arándiga, Felipe Cancer, Pedro Pérez, Alejandro Sancho, Antonio Ibars, Juan Torres, Nicolas Conesa y Francisco Escofet). Va tenir equip de futbol i també secció ciclista, si més no al principi. També hi havia un club anomenat Futbol Club Llibertat, que hauria començat les seves activitats cap al 1932, probablement a Collblanc o la Torrasa, tot i que potser existia ja al 1930. El seu president l'any 1932 era Juan Escarrà, un veí del carrer Església, 10. Per això potser aquest club l'hauriem d'adscriure al barri del Centre, tot i que segurament jugava els seus partits a Collblanc o la Torrassa. El nom d'aquest club, sens dubte, volia reflexar un estat de coses ben diferents a les de pocs anys enrera: havia arribat la República. Les seves activitats eren seguides puntualment per un periòdic del mateix nom (*Llibertat!*)

que era el portaveu del grup nacionalista Estat Lliure, tot i que no em consta cap vinculació especial entre ells. Arribaren a organitzar l'any 1933 una mena de lliga amb equips d'Esplugues, l'Hospitalet i Barcelona. I ja que parlem de clubs amb aquests noms «polítics», he de dir que una ressenya de *El Diluvio*, datada el 8 d'octubre del 1931, ens parla d'un partit a l'Hospitalet, al camp del FC Republicanos, entre aquests i l'Urugay. Segurament fa referència a un equip anomenat Unió Republicana Coll-Blanch, del que només he trobat un altre resultat del 4 de febrer de l'any següent, quan van perdre per 3-0 al camp del Juventud Hospitalet (*EMD* 4-2-32). No tinc gaire referències més d'aquests futbolers «republicanos» hospitalencs, tot i que aquest no va ser un fet aïllat a l'esport local. És ben curiòs assistir a aquest fenomen de coincidència popular entre règim polític i societat a través de l'esport i, més concretament, incorporant a un dels seus signes més importants -el nom dels clubs- un senyal tant evident d'identificació.

Però no només a la política comencen a sortir equips. També he trobat vàries referències de partits del CD Mercat de Collblanch, a *El Mundo Deportivo* (28-9-1933 y 26-10-1933), y a *El Diluvio* (24 -10-1933). Els clubs de Collblanc i la Torrasa formaran el grup més nombròs de la ciutat i funcionaran encara amb més autonomia respecte al món futbolístic dels altres barris de la ciutat, sobretot del Centre, que en la dècada anterior. No només perquè disposaven de molts més camps que a la resta de la ciutat (tot i que bastant inestables) sinò perquè mantindran molta més relació amb clubs dels barris propers de Barcelona (fins i tot a les competicions de la Lliga Amateur, on seran inclosos la majoria de les vegades en grups diferents dels que acolliran als equips de Santa Eulàlia o del Centre). Això ho podem confirmar a l'hora de veure els tornejos i els partits de festa major que s'organitzaven: sempre es convidaven als equips del propi barri o dels barris propers de Barcelona o Esplugues. Els exemples són molts: Torneig Copa Ajuntament, hi participen Torrasenc, Collblanch, Unión Republicana (de l'Hospitalet?) i CD García (29-5-31, *El Diluvio*); partits d'inauguració del nou camp del Torrasenc contra CD García i Florida, i partits de Nadal contra el CD García (desembre, 1934); partits d'inauguració del camp del CD García -inclosos dins dels actes de festa major de Collblanc 1932- contra CD Barcanona i FC Balompié de Barcelona, i partit festa major Torrasenc-Espanyol reserva (maig, 1932); etcètera.

AL'H-AH. Facilitada per la família Gimenez. 256

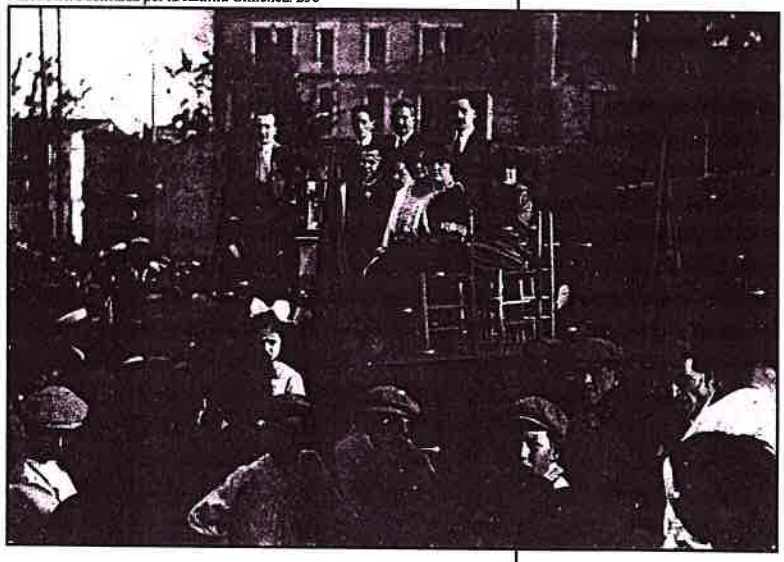

Festa major de Collblanc, partit futbol, assistents Sr. Juanita Farnés i Sr. Amadeo Catner (conseller). Circa 1933.

D'altra banda, el Torrasenc sembla que va adquirir aquests anys una certa rellevància en aquestes categories amateurs pels campionats que havia començat a guanyar ja a finals dels anys vint i com a entitat de relativa força a la zona. Alguns fets semblen refermar aquesta idea, com per exemple el que comencès la dècada sent l'únic equip hospitalenc que encara jugarà, durant dues temporades, competicions «professionals» (Segona Categoria Ordinària); i també la seva participació l'agost del 1933 al partit preliminar de la jornada d'inauguració de la temporada de la Lliga Amateur. Aquest

partit es va jugar a dos quarts de tres al camp de l'Espanyol, va enfrontar a Torrasenc i Santiveri i va servir d'aperitiu del plat fort, que era el partit entre una selecció de Budapest i una selecció catalana. A més, després el Torrasenc jugarà gairebé tots aquests anys a la Primera Categoria dins de les competicions amateurs.

Al barri del Centre, on sembla que fins i tot el Centre Catòlic va mantenir certa activitat futbolística ja des de l'any 1928, va sorgir a mitjans de 1933 el Club Juventut d'Hospitalet (no confondre amb el Juventud Deportiva Hospitalense del 1924), presidit per en Martí Subirats i amb el seu domicili social al carrer Laureà Miró 56-58. Aquesta direcció pertanyia a un local ocupat pel Bar Hospitalet que estava regentat per Pedro Tort, qui en la dècada dels seixanta serà un dels presidents de l'actual Centre d'Esports l'Hospitalet.

A Santa Eulàlia, per últim, dos dels fills d'en Ramón Espuga Miquela, Josep i Ramon, van col·laborar en la creació d'un nou club l'any 1932: el Futbol Club Marina, que va coincidir en el temps amb l'Atletic Eulalienc, i amb el que van jugar partits de rivalitat (d'aquells que no acabaven perquè l'àrbitre sortia estomacat). El primer president del Marina va ser Justo Espert Berenguer. Es tractava, segons el Padró del 1930, d'un jornaler natural de Puigreig que feia cinc anys que vivia a l'Hospitalet. Era solter i sabia llegir i escriure. Després el van succeir, com a mínim, Enric Batlle durant el 1933 i Germán Rodríguez durant el 1934. El domicili social del nou club, si més no al principi, estava al carrer Aprestadora, 34: el bar Frontón, seu social també de l'Atlètic Eulalienc. Al gener de l'any 1933, una nota publicada a *El Diluvio* situava el domicili social del Marina al carrer Pi i Margall 114, en el bar Eulalienc propietat d'en Rafael Carbó, seu social de la Unió Hortènsia. Aquell any, l'altre club del barri havia modificat el seu nom d'Atlètic Club Eulalienc pel d'Atlètic Club Eularienc, i la seva seu social ja estava al carrer Pi i Margal 166-168, la seu del Foment Autonomista de Santa Eulàlia. El seu camp també havia canviat i segons la capçalera de les seves cartes s'havia traslladat del carrer Aprestadora a Amadeo Torné. Així, el futbol del barri tornava als seus origens de vinculació, si més no física, amb les dues entitats socio-polítiques fortes d'aquesta part de la ciutat. Per cert, el Marina va ser inscrit al Registre Civil, el 22 de maig de 1932, i és l'únic club d'aquest barri del que es conserva l'expedient a l'Arxiu Històric del Govern Civil[40]. El Marina va jugar competicions de la Lliga Amateur, com l'Atlètic Eularienc. També a Santa Eulàlia, l'any 1935 va aparèixer una entitat menor, el Club Deportiu Royal Kit, amb seu al carrer Aprestadora cantonada amb Independència. El nom li venia de la marca d'un estomacal blanc, fabricat pel senyor Argentí, que es comercialitzava en aquella època. Segurament era un equipet de la mateixa casa on es fabricava, o potser podríem parlar aquí del primer equip patrocinat de la història de l'Hospitalet?

Segell del FC Marina

També tinc referències d'altres clubs que, com a mínim, estaven molt relacionats amb la ciutat: disputaven aquí els seus partits o eren dels barris barcelonins propers a l'Hospitalet. D'aquests clubs, però, no tinc proves concloents com per adscriure'ls a la ciutat i per això no els he comptabilitzat a l'hora de realitzar el quadre número 12. Per exemple, havien de ser de l'Hospitalet o tenir-hi alguna relació, algun dels dos protagonistes o els dos d'un partit que *El Diluvio* va reflexar el 19 de gener de 1933 entre la Peña Coñac Tropical i la Peña X. Segons el diari, el partit es va jugar a l'Hospitalet. Un any més tard, el segon equip de la Peña X perd contra la Peña 7 1/2 per 1-2 un partit que es va jugar al camp del Marina. L'any 1932 també he trobat una ressenya d'un partit del Club Deportivo Topicos d'Hospitalet, que perd per 3 a 0 contra el segon de la Peña Unió d'Hostafranchs. També sé que pel cap baix dos equips de Barcelona, la Penya Els

Tres i el Racing Club Germanor, disputaven els seus partits al camp del Torrasenc. En el primer cas, com a mínim durant el 1929; en el segon, ho tinc confirmat durant el 1932. El més curiós de la Penya Els Tres és que la seva seu social estava al centre de Barcelona, a la Rambla Catalunya, 2, més allunyada del que era habitual per a aquests equips. El Racing Club Germanor serà un curiòs cas d'un club que neix a Barcelona i que acabarà sent de L'Hospitalet després de la guerra, com comprovarem més endavant. És interessant conèixer la presència d'aquests clubs als camps hospitalencs perquè també tenien una influència sobre els conjunts locals, sobretot els de Collblanc i la Torrasa. Així, a *El Mundo Deportivo* del 23 de gener de 1929 es recull una nota on es deia que el tercer equip del Torrasenc, que havia quedat campió del seu grup de Tercera Categoria (la competició paral·lela a la dels primers equips), havia ingressat a la Penya Els Tres. En la nota es demanava que qui volgués emparaular algun partit amb ells es dirigís al local de la Penya, a Barcelona, i es deia que l'avís seria donat al capità d'aquell equip de la Torrasa, Marcelino Ferrer.

Les penyes i clubs petits no només van proliferar a l'Hospitalet. Sembla ser que als barris barcelonins d'Hostafrancs, Sants, Bordeta... també va passar això, i aquests clubs també van tenir la seva influència en els jugadors hospitalencs. Així, Juan Montroig, jugador durant molts anys i nat a Collblanc, recorda un fet interessant d'aquesta època:

> "Abans de la guerra jo jugava al Collblanc, i havíem dos o tres que els diumenges pel matí anàvem a jugar a un equip que hi havia aquí al carrer Consell de Cent, la Penya Escolar, perquè aquí a Hostafrancs hi havia moltes penyes que pertanyien i no pertanyien al Sants...Hi havia quatre o cinc, i es va fer una «federació» aquí a Creu Coberta, però era per a aquests equips. Es a dir, jo jugava amb el Collblanc, però jo podia jugar amb ells (...) I llavors pel matí jugàvem amb aquestes penyes i per la tarda anàvem al club, perquè nosaltres llavors sempre jugàvem a la tarda"[41]

"Abans de la guerra era freqüent que un jugador disputés un parell de partits amb equips diferents cada diumenge..."

Aquest fet de jugar diversos partits el mateix dia no és nou, ja l'hem trobat a la dècada dels vint amb el testimoni de Agustí Layola, però jo no em podia deixar de sorprendre i, suposo que guiat per la concepció del futbol actual on seria impensable a certs nivells competitius disputar dos partits el mateix dia, li vaig preguntar a Juan Montroig si no es cansaven. Malauradament, en Montroig jugava de porter i em va contestar en broma: "ja em vaig buscar aquest lloc per gandul"...

Sens dubte va ser l'època on el moviment associatiu vinculat al futbol va ser més important, des que el 1917 s'havia legalitzar el primer club a l'Hospitalet. Les xifres d'entitats, tot i que fossin clubs molt modestos en la majoria dels casos, no crec que siguin degudes al major nombre de fonts d'informació que es conserven, ja siguin personatges vius o fonts de premsa, a les que he pogut accedir al treballar en aquesta dècada. Estic convençut, pel contrari, que la vitalitat associativa d'aquests anys trenta, malgrat la crisi econòmica que es patia, va ser molt més forta que no pas durant els anys vint. Sens dubte, l'adveniment del temps republicà i la seva llibertat, amb el que s'identificava bona part de la població hospitalenca tal i com demostren les dades electorals, van afavorir i fomentar la vida associativa i esportiva en general. A més, ja hem vist que, comparativament, les quotes dels clubs eren fins i tot inferiors en aquests anys a les de la dècada anterior. Això i l'existència de la Lliga Amateur i de competicions particulars afavoriran l'abaratiment de les despeses i la participació popular en el futbol, cosa que no s'havia donat en la dècada anterior, quan el futbol s'havia reclòs més en la

seva vessant d'espectacle. A tota la ciutat, el nombre de clubs de futbol es doblarà. Només al barri de La Torrassa sembla que això no va ser així. La causa és molt evident: la preeminència del CD Torrasenc i la seva identificació amb els ciutadans del seu barri era total. Potser algun dels nous clubs asignats a Collblanc pertanyia a La Torrassa, però tampoc variaria gaire l'anàlisi.

QUADRE 12. FUNDACIÓ DE CLUBS DE FUTBOL, SEGONS BARRIS I DÈCADES

BARRIS	NOMBRE DE CLUBS DE FUTBOL	
	1916-1926	1927-1936
CENTRO	3	5
SANTA EULALIA	3	5
COLLBLANC	2	8
TORRASA	1	1
TOTAL	9	18

Font: Elaboració pròpia a partir de diverses fonts periodístiques i de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet

A més, els nous clubs sorgits en aquests anys no es limitaven a ser simples entitats esportives sinó que, tal i com havien fet els seus antecessors durant la dècada passada, seguien vehiculant una part de la vida social de la gent, no només amb la seva participació activa dins dels actes de cada festa major sinó també en altres actes benèfics o festius d'interès. Així per exemple, el 9 de març del 1932, la UAC Coll-Blanch organitzava una jornada de matí i tarda «pro familias de los deportados a Bata»[42]. El 8 de maig de 1932, el diari *El Diluvio* anunciava la participació de l'Atlètic Collblanc en un torneig organitzat per la Unió Esportiva Sants a benefici dels hospitals de Barcelona, i el 20 de gener de 1933 el FC Marina anunciava també a *El Diluvio* un festival en honor dels jugadors J. García i J. Icart consistent en un ball de societat amenitzat per la orquestra «The Orchestra Carbó». Per cert que en aquest anunci es deia que «en el intermedio se exhibirán varios bailarines excéntricos»(sic)... (el temps del charleston no s'havia acabat ja?). El 12 de març del 1934, una carta dirigida a l'Ajuntament donava compte dels partits de celebració del 17è aniversari del CD Torrasenc, que la junta directiva del club va decidir «oferir-los com Homenatje a l'infància de les Escoles Nacionals i Municipals de la barriada de la Torrassa i Coll-Blanch»[43]. A la carta, el club oferia als nens i nenes un petit berenar, i confiava a l'Ajuntament les invitacions als col·legis dels dos barris. El 16 de novembre de 1934, *El Diluvio* anunciava la celebració a la seu de la Sociedad Coral L'Univers d'un «festival organizado por el CD Torrasenc en el cual pondrán en escena la preciosa comedia en un acto *A cala modista* y *La meva senyora* también en un acto». I al 1935, el CE Hospitalet organitzà dues jornades a benefici del Patronat General d'Homenatge als Vells i en honor a la Pubilla d'Hospitalet d'aquell any.

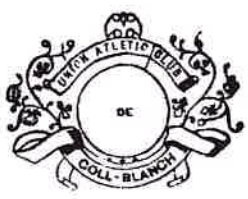

Segell de la UAC Coll-Blanch

Amb tot, la «glòria esportiva» de la dècada que formen els anys entre 1918 i 1928 no tornarà durant aquests anys trenta, malgrat ser el nord que sembla orientar les bruíxoles dels clubs locals més potents. Les competicions amateurs que disputaran aquests clubs en la majoria dels casos són les de caràcter més popular en quant a participació en l'esport, però són també les de menys nivell en el futbol federat i, sobretot en el seu començament, les que menys atenció tenen en els mitjans de comunicació. Trobar

ressenyes de partits de la Lliga Amateur amb presència hospitalenca fins l'any 1933 es fa sovint força difícil. D'aquesta forma puc afirmar que, si bé en línies generals a l'Hospitalet hem de dir que el futbol arriba en els anys trenta a una popularització que ja inclou no només la seva vessant d'espectacle sino també la de la seva pràctica, també és cert que el seu nivell competitiu baixa notablement respecte al que va tenir en l'època de l'Hospitalenc.

Esportivament parlant, els equips de la ciutat no van conseguir gaire èxits. A més de les dues temporades en les que el Torrasenc va jugar a la Segona Categoria Ordinaria («professional»), el més destacat va ser el subcampionat que va aconseguir el Coll-Blanch a la Primera Categoria de la Lliga Amateur, la temporada 1934-35, i el del CE de Hospitalet la temporada 1935-36. Sembla que l'Atlètic Club Eularienc també va aconseguir el campionat de Barcelona de Segona Categoria la temporada 1933-34, segons s'esmenta al membret de la seva correspondència posterior i s'endevina d'un parell de cartes d'aquella temporada on s'explica que anaven primers al campionat.

La temporada 1934-35, Coll-Blanch i Torrasenc estaven integrats al mateix grup de la Lliga Amateur, el grup E de Barcelona, juntament amb AD Tramvies, Santiveri i CD García. La temporada va ser bona per a tots dos equips, però quan semblava que el campió seria el Torrasenc, el fet que no poguès disposar del seu terreny de joc durant tot el campionat (va haver de construir-se en aquells darrers mesos de l'any 1934 el seu camp del carrer Llanzà), sembla que va ser definitiu. En efecte, fins i tot el derbi contra el Coll-Blanch, jugat l'11 de novembre, el va guanyar l'equip de La Torrassa. En aquell moment, a *L'Espill* ja s'els donava «moltes probabilitats d'assolir el títol de campió del grup». Els darrers partits, però, sembla que no van ser tan bons... A *L'Espill* del 15 de desembre del 1934 llegim que «l'equip de l'Atlètic Collblanc ha quedat sotscampió del grupo E, de Barcelona, havent de lamentar que el Torrassenc, equip que es presentava en immillorables condicions per a obtenir el títol de campió hagi quedat eliminat degut a no haver pogut jugar cap partit en el seu camp». El Torrasenc va haver de jugar tots els seus partits fora de casa i sembla que, al final de la lliga, el va perjudicar.

De l'altre subcampionat aconseguit pel CE de Hospitalet la temporada 1935-36 tenim més dades, però per parlar d'ell ens hem de remuntar fins l'any 1933. El periòdic local *Fortitud* donà l'1 de juliol de 1933 la notícia de la fundació del Club Juventut d'Hospitalet. Tot i que en el text del rotatiu es diu que la nova associació va ser «legalment constituïda», el cert és que a l'Arxiu Històric del Govern Civil no consta aquest club. En aquell mateix número, el diari portava la ressenya d'un partit disputat pel Joventut al camp del Sant Cugat el 25 de juny i que van perdre per 1-0. Es el primer partit del que tinc constància d'aquest important club d'aquells anys. L'alineació que va disputar aquell partit, segons la crònica, va ser aquesta:

> Subirats -Balletbó,Valera- -Cusi, Moliné II, Arbiol- -Tomás, Nevot, Aliseu, Moliné, García-. Suplents: Gai i Llorca

Escut de la UAC Coll-Blanch

Aquest club va desenvolupar una feina força intensa en aquests anys previs a la guerra. Tot i que segurament no va arribar a jugar competicions federades, la seva activitat va ser notòria, al menys pels rastres que han quedat a la premsa local del moment. Segurament, en Josep Boter va formar part de la seva directiva, desvinculant-se així, per algun motiu desconegut, de la UE Hospitalet. És el primer club hospitalenc del que tinc constància que va efectuar activitats programades d'entrenament pels seus jugadors.

Així es desprén d'aquest nota publicada a *L'Espill* el 16 de gener de 1935:

> "El Club Joventut d'aquesta ciutat, amb desigs de millorar la cultura física dels seus equipiers, té en projecte l'organització d'unes lliçons teòriques que aniran a càrrec d'un àrbitre de primera categoria i entrenaments sota la direcció d'un jugador de reconeguda fama. Les primeres tindran lloc dos dies a la setmana i els entrenaments es celebraran els dimecres i divendres pel matí"

En tot moment, però, notem la necessitat d'aquells que es mouen en l'àmbit esportiu local de recuperar els temps i les glòries passades... El futbol a l'Hospitalet, segons es desprén de les cròniques als periòdics de la ciutat, ja no era com abans i qualsevol motiu era bo per recordar-ho. Així, la notícia dels entrenaments del Joventut eren ben acollides pel cronista de *L'Espill* com a «millora favorable a les futures actuacions dels jugadors d'aquest cercle purament amateur que treballa per a conseguir que el futbol hospitalenc torni a conquerir aquell lloc que tingué temps passats a casa nostra».

Segurament, els del Joventut van tenir problemes d'ubicació de camp que no van permetre anar al club més enllà de la disputa de partits amistosos. Una nota publicada a *L'Espill* el 15 de desembre de 1934 parlava de la intenció de la directiva d'inscriure l'equip en el proper campionat de la Lliga Amateur i de les gestions que estava fent el club «per l'adquisició d'un nou camp de joc destinat al Club Joventut d'aquesta ciutat». Fins i tot donava dos mesos per poder disputar-hi partits oficials... Sembla ser que el Joventut estava a un camp que no era seu (per lògica, potser el del Camí de la Fonteta, que era de la UE Hospitalet, tot i que, segons el testimoni de Juan Montroig, potser va ser algun de Collblanc). Probablement aquest va ser un factor decisiu pels esdeveniments que s'anaven a succeir.

Mentre tant, la UE Hospitalet va ser presidida, des de 1932, al menys per quatre presidents. El primer va ser Juan Marsé. El va succeir un personatge força curios, no només pel seu nom, Ulpiano Machota Serrano, i per la seva professió, militar, sinó també pels tombs que va donar la seva vida a Catalunya en aquells anys[44]. Ulpiano Machota era natural d'Àvila i bon amant del futbol. Va ser destinat, com a militar, a Catalunya i el seu primer destí va ser el quarter de La Remonta. Ell tenia en aquell moment 25 anys. Allà va començar a desenvolupar també la seva afició pel futbol i es va convertir, entre d'altres coses, en president de la Unió Esportiva d'Hospitalet, l'any 1933, i en «periquito» de cap a peus. Va ser president fins al 1934, quan va canviar el seu destí i va ser enviat a Barcelona. Segons la seva dona, la guerra civil li va agafar just un mes abans de casar-se. La seva, en principi, futura muller havia quedat a zona nacional, a la seva terra d'origen, però sembla que aquí ja havia conegut a la dona amb la que finalment es casaria el 1937. Ulpiano Machota va morir l'any 1990, a l'edat de 82 anys. Sempre va conservar el carnet de l'Espanyol. L'any 1934 havia estat substituït al capdavant de la UE Hospitalet per Antoni Jutglà Verdaguer, que seria succeït l'any següent per Domenec Maneja Sanmartí, que ja havia estat vicepresident amb l'anterior.

A les planes de *L'Espill* del 16 de març de 1935 van saber captar molt bé l'ambient que es vivia entre els dos clubs del barri del Centre en aquell moment - Joventut i Hospitalet- i ho van exposar en forma de suposats diàlegs captats per un suposat «Reporter número u» a la plaça de l'ajuntament, d'entre la gent que hi havia xerrant per allà. Un d'aquests interesantíssims «diàlegs reals» transcrits a les planes del periòdic, com a

forma d'incipient nou periodisme o d'alguna cosa semblant és el que podeu llegir a continuació i que protagonitzen dos suposats aficionats de la Unió Esportiva Hospitalet i del Joventut Hospitalet:

> "- Si la Unió Esportiva tingués un altre camp ja veuries si en tindríem de socis.
>
> -Doncs si el Joventut tingués camp propi els passaríem la ma per la cara. Si tots sou una colla de senyors Esteves...
>
> - I els del Joventut què? Una colla de xixarel·los comandats per un *metomentodo* que perquè coneix a dos federatius i es tuteja amb en Platko i amb en Llorens, ja es pensa ésser alguna cosa, una gran personalitat.
>
> - Enveja, res més que enveja, teniu vosaltres.
>
> - I vosaltres què? On és aquell camp que us havien de donar?
>
> - I la Unió Esportiva, encara no ha plegat?
>
> - Ni plegarem tampoc
>
> - Vols dir?"

Si hagués d'opinar diria que aquest és el reflex d'una sana rivalitat de barri que havia d'acabar bé. I en efecte, la cosa va acabar en «matrimoni» esportiu. La idea de la fusió de dos clubs no era nova a l'Hospitalet: ja la havien adoptat amb una gran eficàcia els clubs existents al barri del Centre l'any 1929, com ja hem vist. Amb les necessitats de Juventut i UE Hospitalet, i amb aquest bon precedent, no és estrany que es decidissin per unir esforços. Així, l'edició de *L'Espill* de l'1 de maig de 1935 donava la notícia de la fusió de la UE Hospitalet i el Joventut, que va adoptar el nom de Centre d'Esports de l'Hospitalet. Es a dir, l'actual CE L'Hospitalet no és el primer en la història de la ciutat!!! La notícia deixa entreveure que el problema del camp va ser molt important a l'hora de realitzar la fusió. Així crec jo que podem pensar si llegim aquesta part de la nota:

> "De moment continuaran jugant en el camp del camí de la Fonteta, però s'estan portant a terme gestions encaminades a aconseguir un terreny més adient"

Més endavant, el mateix periòdic en la seva edició de l'1 de desembre del 1935, parla de la manca de recolzament del públic vers als equips per la llunyania del camp del Camí de la Fonteta, el que hauria animat als directius a fusionar les dues afeccions per fer una de més forta. El primer president de la nova entitat va ser Lluis Piera, comerciant del Centre que tenia una botiga d'armes, matalasseria i articles esportius (inclós caça i pesca) al carrer Laureà Miró. Piera ja havia estat membre de la junta directiva de l'Hospitalenc Sport Club en els últims anys de la seva existència -l'any 1927, per exemple, era el seu secretari- i ens el trobarem també quan parlem de la caça. El nou club adoptarà el segell del Joventut, on només canviaran les inicials J.H. per les de C.E.H. , probablement perquè la correspondència oficial la redactava en Josep Boter -qui havia estat també el secretari del Joventut i ho serà també del nou club- i era qui en definitiva posava el segell de l'entitat. A les primeres cartes del CE Hospitalet, fins i tot, apareixerà encara durant un temps el segell del Joventut, suposo que mentre no es feien les modificacions de les inicials.

El nou Centre d'Esports de l'Hospitalet va néixer també amb força empenta i intentant una vegada més ser l'equip representatiu de la ciutat i participar en la vida ciutadana més enllà del pur àmbit futbolístic. Per això, només feta la fusió, el nou club va celebrar, el dia de l'aniversari de la República, una festa d'homenatge a la Pubilla del 1935, Isabel Sánchez, a la que van assistir-hi també la Pubilla de l'any anterior, Pepita Vinyals, i les autoritats locals. Es van jugar dos partits i, després de la sacada inicial de la Pubilla, es va fer un berenar amb pastes i xampany. I el diumenge següent, es va fer un altre festival a benefici de l'Homenatge als Vells. Curiosament, s'ha d'esmentar aquí la disputa del primer partit de veterans del que tenim constància a l'Hospitalet. El partit va enfrontar dos equips de veterans de l'Hospitalenc Sport Club i de la Unió Esportiva Hospitalet. El partit va ser arbitrat per en Agustí Layola com a ex-jugador de l'Hospitalenc i famós jugador del moment, i les alineacions van ser aquestes:

Hospitalenc: Samuel, Marín, Ribas, Roca, Mateu I, Marcé, García, Casisedo, Casado I, Manolo i Gómez

UE Hospitalet: Gil, Agulleiro, Piu, Vilarrasa, Segarra, García, Casado II, Torres, Abadal, Mateu II i Casado III

Tot plegat, aquesta sensació de representativitat, el suport moral que havia de donar-los el fet d'haver-se fusionat els dos clubs agafant aquesta nova embranzida, la il·lusió que havien de tenir per intentar la imitació d'aquell «gloriós» Hospitalenc...em fan pensar que van posar del seu costat la premsa local per llençar una campanya destinada a aconseguir un nou camp de futbol molt més a prop del barri del Centre. De nou la prosa humorística i àcida de «El Reporter número u» a les planes de *L'Espill* va aixecar el tema. En el número 21 de la publicació, corresponent al 16 d'octubre de 1935, podem llegir un reportatge satíric on l'anomenat reporter fa de cicerone d'un imaginari foraster amant dels esports que vol conèixer l'estat d'aquesta qüestió a l'Hospitalet. El panorama que irònicament dibuixa el cronista és, conforme a la situació global de les infrastructures de la ciutat en aquells anys, lamentable. Quan arribà a la part del futbol, llegim això:

Original escut del Centre d'Esports Hospitalet de l'any 1935

"- I de futbol com estem?

- Bé, home, bé. Mireu: hi ha un equip que és força bo, però, fillets de Déu! , te un camp més dolent... Dolent i allà a la quinta... forca. Quan hi arribes, ja és hora de plegar. A les barriades també hi ha diversos clubs, no ens estem de res, però els pobrets no fan més que la viu-viu i gràcies.

- I el municipi no és preocupa de l'esport?

- I és clar que sí. Per la festa major els regala copes de 0,95: fa acte de presència en els partits de compromís; tiren el *kik-off* les conselleres i fins arribà un moment en que prometé adquirir un terreny de joc però sembla que se'n desdí. Diuen que no volen fer *distingos* ni donar preferències a cap estament esportiu i això ho trobem molt encertat"

Al número 24 del periòdic,corresponent a l'1 de desembre del 1935, en un article de tipus més informatiu, s'expliquen les gestions que s'havien arribat a fer per aconseguir el nou terreny de joc: sembla ser que es va localitzar un terreny per al camp, però que no es va construir allà per manca de suports econòmics i institucionals; també es va

adreçar una instància a la Campsa per a que cedís uns terrenys seus situats segurament molt a prop de l'antic camp de la Remonta, però la resposta s'anava demorant i, fins i tot, potser no va arribar mai. Aquests terrenys, segons m'han apuntat en Joan Vilarrasa, jugador d'aquells anys, i en Joan Santos, home vinculat més tard al futbol hospitalenc i el pare del qual va treballar als laboratoris de la Campsa[45], devien estar situats prop del carrer Famades (potser aquells terrenys anomenats «El tabique»?), on la petroliera tenia llavors unes instal·lacions. Posteriorment vaig trobar la còpia de la carta en què l'alcalde de L'Hospitalet, Hilario Rabal Meroño, demanava la cessió d'aquests terrenys a la companyia Campsa. La carta, signada el 18 d'octubre de 1935, situava així els terrenys:

> "...esa compañía, la CAMPSA, de su digna dirección posee en nuestro término municipal y frente a la refinería de Cornellà de Llobregat, un poco más arriba de los terrenos destinados a depósito de barriles, otros terrenos que no se cultivan, y actualmente abandonados, que podrían ser utilizados para campo de deportes, en particular de fútbol para los aficionados de nuestra ciudad"[46]

La carta segueix explicant la importància «extraordinaria» que té l'esport i el futbol «en toda población de mediana categoria, y que ello sirve al mismo tiempo para fortificar la juventud y distraerla de otros perjuicios sociales, en beneficio de la moralidad, de la paz y la tranquilidad pública» (sic). La misiva acabava demanant la utilització dels terrenys en els termes que a la companyia li semblessin oportuns, fins i tot «a precario, y dispuestos a desocuparlos en cualquier momento». La gestió, com ja he dit, sembla que no va obtenir resultats.

Mentre tant i en aquestes circumstàncies, el nou Centre d'Esports de l'Hospitalet va aconseguir en la seva primera temporada una de les poques classificacions destacables de la dècada, el sots-campionat del seu grup, després d'un últim partit emocionantíssim amb el Club Deportivo París, de Barcelona, on es van jugar el títol de campió. Els dos equips van arribar empatats a punts a aquest partit final. Els barcelonins, però, van guanyar per 3-2. Després de portar un 0-2 en contra, els jugadors del CE Hospitalet van anivellar el marcador, però una falta -segons el cronista, «imaginària»[47]- va permetre als del París marcar el seu gol de la victòria a pocs minuts del final. L'equip hospitalenc estava format per aquests jugadors:

> Piera - Daniel, Torras - Balletbó, Mas, Escobar - Ferrer, Gil, Marcelí, Ferran, García -

El títol de sots-campions, però, va ser celebrat pels membres del club amb la mateixa solemnitat que si s'hagués aconseguit el de campions. Així, el 18 de gener del 1936 es va organitzar al Bar de la Rambla un sopar d'homenatge als jugadors al que va assistir-hi el conseller-regidor municipal Domingo Saret en representació de l'alcaldia. Sembla ser que aquest conseller, que tenia una fàbrica de caramels i dolços al carrer Llobregat, es cuidava dins de l'equip municipal d'anar als actes relatius a l'esport i que per la seva col·laboració havia rebut ja la presidència honorària del Torrasenc. El president del Centre d'Esports de l'Hospitalet, Luis Piera, i el sots-capità de l'equip, García, van fer parlaments d'agraïment mutu i l'acte va finalitzar amb un petit concert per part del soci Jaume Ventura (podria tractarse del compositor local Jaume Ventura i Tort), qui va cantar als assistents, acompanyat al piano pel jugador Daniel García, «algunas romanzas

AL'H-AH

ESPORTIVES

ESCACS

Amb un resultat altament satisfactori ha finalitzat el torneig organitzat pel Club d'Escacs de l'Hospitalet, torneig que reuní trenta inscripcions de les quals tan sols una va haver retirada. Donat el nombre creixent d'inscrits, hom pot dir que el bonic joc d'escacs resorgeix a la nostra ciutat i una prova n'és el nombre d'altes de socis i el fet d'haver hagut de comprar cinc nous escaquers.

La lluita durant el torneig ha estat aferrissada i ho demostra palesament la puntuació i classificació dels jugadors que donem a continuació.

Grup A: Zafont, 80 punts; Baixa, 79; Batallé, 78; Crespillo, 77; Polo (D), 73; Montoya, 71; Ibáñez, 71; Vilasa (R), 70; Polo (F), 67 i Boter, 67.

Grup B: Parés, 66 punts; Abadal, 65; Sabadell (A), 64; Palau, 60; Marzal, 60; Oliva, 58; Urbano, 57; Vilasa (J), 50; Prats 32 i Arias, 21.

Grup C: Cebrià, 40 punts; Sendra, 43; Sabadell, 42; Avila, 42; Barbera, 41; Coromines, 36; Bultó, 37; Amé, 30; Rovira, 21 i Sancho o (retirat).

Nostra enhorabona a tots els jugadors classificats i al Club per la importància que ha sabut conquerir altra volta.

El pròxim dia 17 donarà començ el campionat individual per categories el qual es preveu serà força competit. Als guanyadors classificats en els primers llocs se'ls lliuraran valuosos premis en aquest torneig o campionat, serà disputat el gran premi L'ESPILL tal com s'anuncia en un altre lloc d'aquest número.

FUTBOL

[illegible] pàgines [illegible] equip del Centre d'Esports de l'Hospitalet que no és essent un modest equip integrat per xicots molts joves, portats per la seva fe i amor a l'esport, han aconseguit triomfar i posar ben enlairat el nom de la nostra ciutat malgrat els desenganys i les tribulacions amb que llurs dirigents es veuen en no poder donar a aquests joves un lloc adient per a poder desenvolupar llurs activitats.

En escriure aquestes ratlles, encara no sabem quins seran els resultats obtinguts en les semifinals de guanyadors de grups, car el primer partit, jugat el dia 22 del passat, fou el primer pas vers el triomfi final. Aquests resultats els donem apart i aquest petit comentari està escrit, tan sols, per a donar a conèixer a les autoritats locals, la necessitat que tenen de cercar una solució per aconseguir que aquesta colla de joves no resti sense camp i sense on poder continuar la tasca començada.

També volem adreçar-nos als aimants de l'esport per tal que tots col·laborin per la consecució d'un camp de pro situat on, a més de futbol, puguin donar-hi altres espectacles esportius i un pugui dotar-lo de vestuaris, el qual ja concebut pel Consell Directiu del Centre d'Esports d'organitzar un concurs escolar en el qual hi prenguin part els alumnes de les escoles de la ciutat concedint-se grans premis als guanyadors de's diverso grups que hi prenguin part.

La idea és excellent i sols manca que trobi acollida en les Autoritats i en el Poble per a poder-la portar a terme. Nosaltres, com sempre, estarem al costat de tot quan sigui favorable per l'esport a casa nostra.

BILLAR

Continuant la tasca iniciada pel Billar Club l'Hospitalet, el dia 21 del passat mes de març es celebrà un extraordinari partit a l'americana, a 400 caram-

L'equip del "Centre d'esports de l'Hospitalet" que brillantment ha aconseguit classificar-se. Integrat pels esportius: Piera, Marcelí, Más, Federico, Garcia, Gil, Torres, Escobar, Ferrer, Daniel i Balletbò

Plana de L'Espill corresponent a l'edició de l'1 d'abril de 1936, amb una de les poques fotos esportives de la premsa local dels anys trenta.

de zarzuela de su vasto repertorio, escusando una calurosa ovación», segons recull la crònica de *El Diluvio* del 22 de gener de 1936. L'equip va començar després la segona fase del campionat, reservada als dos primers classificats de cada grup.

Aquest fet sens dubte va donar encara més suport moral als integrants del club del Centre per reivindicar el seu nou camp, i a la premsa per recolzar-los. Les referències en aquests sentit, tant a la premsa local com barcelonina, es multiplicaran en els següents mesos. La referència constant serà doble: la necessitat d'un nou camp per a l'equip que porta el nom de la ciutat i la necessitat que l'ajuntament es preocupi d'ajudar als modestos clubs en temes com aquest. Algunes referències d'aquest signe apareixen a *L'Espill* (1-2-36 /16-3-36/ 1-4-36/ 10-5-36 i 16-6-36) i a *El Diluvio* (17-1-36, en un número especial sobre l'Hospitalet)... En aquest darrer, en Ramón Moral Querol feia un repàs de la situació de l'esport a la ciutat (per cert, en la primera de les pàgines dedicades a l'especial de l'Hospitalet). Sobre el futbol, aquest cronista que vivia d'una agència d'assegurances i administració de finques al carrer Església i a Princep de Vergara va descriure perfectament l'estat de la qüestió a la que s'havia arribat durant aquells anys trenta. Crec que és el millor resum que es pot fer de la sensació que havien de tenir els hospitalencs bons amants del futbol en aquells anys:

> "Podem assegurar que l'afició a l'esport és una de les coses que més ha arrelat en aquesta ciutat, però fatalment, i sempre pels mateixos motius, la composició topogràfica de la ciutat, no ha permès mai l'existència d'una veritable força conjunta. D'aquesta manera, ens trobem que així com Sabadell, Badalona, Terrassa, etc, tenen en el que respecte al foot-ball, un equip potentíssim i a la primera divisió, proporcionant-los vertaders dies de glòria a l'esport català, en aquesta ciutat tot i existint un nombre potser superior d'aficionats no havem vist mai conseguir una posició remarcable per a l'historial del esport. (...) Però ja sabem que econòmicament parlant, la classificació precisament d'amateurs dóna tant pocs resultats que la població no troba, pot dir-se, cap benefici, com succeeix a les altres ciutats que llurs equips pertanyen a la categoria de professionals"

L'article acabava demanant el necessari camp d'esports nou per a la ciutat. També és de destacar la notícia de *L'Espill* de l'1 d'abril del 1936, on apareix publicada una foto de l'equip sotscampió i el projecte de la directiva del CE de l'Hospitalet d'organitzar un campionat escolar entre els equips de les escoles de la ciutat una vegada es tingués el nou camp. Fins i tot sembla que es va fer un procés d'inscripció per a aquest campionat escolar, tal i com es reflexa a l'edició del periòdic *Fortitud* del 10 de maig del 1936.

Cap d'aquests arguments va ser vàlid. Tot i la forta pressió popular, la idea del nou

camp no es va portar a terme en aquell moment. El 16 de juny de 1936, a *L'Espill* un article signat per «Joanic» sentència senzillament la qüestió:

> "Allò del nou camp ha quedat mort i ja no se'n parla.
>
> Nosaltres estàvem esperençats que per la Festa major es podria inaugurar i ens sembla que ens haurem de quedar amb les ganes. Es una llàstima que succeeixi, però, que hi farem?
>
> Sols en resta una esperança i és que l'Ajuntament, posat en un pla de construcció de noves obres, edificacions i millores, es recordi dels esportius i construeixi un camp de joc digne de la nostra ciutat i el posi a la disposició dels esportius d'aquesta població."

Malgrat aquestes paraules, sembla que l'assumpte no estava parat del tot. Una carta trobada a la correspondència de Secretaria, datada un dia abans de l'esclat de la guerra civil així ens ho referma. El president del club, Luis Piera, explicava a l'alcalde les negociacions que havia fet amb l'amo del camp de la Remunta, Pere Solanas, per llogar-li. En Piera donava compte a l'alcalde que «per poguer-lo llogar l'esmentat terreny de joc tenim d'abonar al arrendador de dit camp la quantitat de CINC MIL PESSETES»[48]. La petició final de la carta era de recolzament moral i material a l'institució per poder llogar aquell terreny. El CE Hospitalet es comprometia a canvi «a cedir-lo als infants de les nostres escoles públiques per a llurs pràctiques esportives, considerades avui imprescindibles en l'ensenyament modern». La guerra va impedir tots aquests plans, però, paradoxalment, sembla que va portar la nova instal·lació: es va expropiar el terreny de l'antic camp de la Remonta i es va fer de nou el camp. Aquest és si més no el record que guarda en Marcelino Farré.

Però la fusió, al barri del Centre, del Joventut i de la Unió Esportiva Hospitalet no va ser l'única d'aquells anys previs a la guerra. Gairebé a les mateixes dates, abril i maig de 1935, a Santa Eulàlia els dos clubs més importants unien les seves forces. Les directives de l'Atlètic Club Eularienc i del Futbol Club Marina, els dos grans rivals d'aquells anys al barri, van decidir formalitzar la fusió i recuperar la glòria del seu primer club de futbol: van fundar de nou la Unió Sportiva Eularienca. L'assemblea constituent es va celebrar al cine Victòria el 19 de maig de 1935. En aquells mesos posteriors als anomenats Fets d'octubre (del 1934), l'ajuntament va prendre el costum d'enviar un guàrdia a les reunions de les entitats per informar del seu desenvolupament. Segons l'informe que consta de la reunió constitutiva de la UE Eularienca, signat per l'inspector Aguado, la fusió es va adoptar «por unanimidad»[49] i la junta directiva del nou club va quedar conformada per una barreja de les directives anteriors dels dos clubs, si més no en la seva part principal. Així, com a mínim, el president del Marina l'any 1934 (Germán Rodríguez) va ser el vicepresident del nou club, el de l'any 1932 (Justo Espert) va ser vocal, així com el de l'Atlètic Club Eularienc del 1934 (Antonio Montell) va ser contador a la nova junta. El primer president del nou club va ser Jaime Creus (potser germà de dos dels components de la junta fundacional del FC Marina, Lluis i Josep Creus). Completaren aquesta junta com a secretari, Joaquín Pi; com a vicesecretari, Modesto Pallejà; tresorer, José Fusté; i la resta de vocals van ser Baudilio Montell, Jaime Lladó, Jaime Pitart i Joaquín Puigarnau. La nova seu social del club no va quedar determinada en aquesta primera reunió tot i que la nova junta va quedar facultada per buscar «el bar que reuna las mejores condiciones de la barriada de Santa Eulàlia». D'aquest club no he trobat després gaire referències més.

4.4 ALTRES ESPORTS TRADICIONALS A L'HOSPITALET: CICLISME, EXCURSIONISME I ATLETISME EN LA DÈCADA DELS TRENTA

Ja hem vist els trets més destacats del ciclisme a l'hora de caracteritzar l'esport durant els anys trenta a l'Hospitalet (capítol 4.1). Ara ens limitarem més aviat a recorrer l'activitat concreta dels clubs i les figures que sorgiren a partir de finals dels vint. L'activitat registrada d'Unió Ciclista Hospitalet (el primer club ciclista de la ciutat) es limita durant la dècada dels anys vint a l'organització de la cursa de festa major, a la participació a la festa anual del pedal i poc més. Mentre això succeix, i de la mateixa forma que el futbol s'havia estés des del barri del Centre fins a la resta de barris de l'Hospitalet en forma de nous clubs, durant aquells primers anys de la dècada dels vint el ciclisme també va seguir un procés d'irradiació semblant, des d'aquest barri fins als barris perifèrics, on també acabaran sortint altres clubs exclusivament dedicats al ciclisme. Així, el 9 de setembre de 1924, *El Mundo Deportivo* dóna la notícia de la creació de la Peña Ciclista Collblanch. Probablement aquell mateix any havien organitzat ja la seva primera cursa. A partir de 1925 van organitzar una competició anomenada copa Domènech, que com a mínim va registrar quatre edicions i que tenia participació multitudinària. A la tercera edició, realitzada el 17 de juliol de 1927, hi van participar 92 corredors, i a la quarta, del 22 de juliol de 1928, van prendre part 62 principiants. Sembla que la cursa era precisament destinada als ciclistes principiants[50].

Dos anys més tard de la fundació del Club Ciclista Collblanch, va néixer l'Agrupació Ciclista Torrassa. El 23 de maig de 1926 van organitzar la copa Alemany per a novells, que guanyà el soci de l'entitat Pedro Reig i en la qual es van classificar fins a 25 participants[51]. Molt probablement, el 5 de setembre d'aquell any ja van organitzar la cursa de festa major del barri de la Torrassa, que va guanyar un ciclista anomenat Rafael Molina[52].

Sortida a la carretera de Collblanc d'una cursa organitzada pel Club Ciclista Coll-Blanch, l'any 1932. El quart per l'esquerra és Joaquín Tudela

Fons JT

Tant Club Ciclista Collblanch com Agrupació Ciclista Torrasa tindran un moment històric interessant cap a l'inici de la dècada dels trenta. Els de Collblanc perquè l'any 1930 seran, gairebé amb tota seguretat, el primer club hospitalenc admès com a adherit a la Unión Velocipédica Española. L'adhesió comportava una petita quota anual i, sembla ser, no era obligatòria per organitzar curses, tot i que segurament devia comportar algun tipus d'avantatge. El 14 d'agost de 1930 la Unión Velocipédica Española aprova la documentació presentada pel club hospitalenc[53]. Més enllà de l'anècdota, allò que més interessa d'aquest tema és la idea que sembla demostrar aquest fet de cert desenvolupament del club. El moment històric interessant de l'Agrupació Ciclista Torrassa és la seva participació a la desfilada commemorativa del lliurament de l'Estadi de Montjuïc als esportistes catalans. En efecte, segons un llistat d'entitats publicat a *El Mundo Deportivo*[54], el club de la Torrassa va ser un dels participants, vinguts d'arreu

del país, que van desfilar durant l'acte simbòlic de lliurament del nou Estadi de Montjuïc als esportistes de Catalunya. Aquesta desfilada va ser un dels actes principals del simbòlic esdeveniment que s'emmarca dins del moment de naixement dels grans estadis esportius. Només dues de les entitats esportives de l'Hospitalet hi van prendre part: la recentment creada Unió Esportiva Hospitalet i l'Agrupació Ciclista Torrassa. D'aquest club ciclista, però, es perd el rastre molt ràpidament i sembla que no va arribar ni de bon tros al 1936.

És curiòs, però, que ni l'Agrupació Ciclista Torrasa ni el Club Ciclista Collblanch es van inscriure mai al registre del Govern Civil. Sí que ho va fer la Unión Ciclista Hospitalet, però el 6 de desembre de 1930, quan ja portava més de 10 anys en funcionament. Per aquest motiu, entre d'altres, no he trobat quasi cap dels directius d'aquests primers clubs ciclistes. Així, la primera junta d'Unió Ciclista Hospitalet de la qual tenim la transcripció completa és l'elegida el desembre de 1930, quan es va legalitzar l'entitat al Govern Civil. La junta va ser aquesta:

President: Angel López López
Vice-president: Luis Pera Parner
Secretari: Joan Salvador Aliart
Vice-secretari: Julian Charles Sans
Tresorer: Daniel López López
Vocals: Francisco Raventós Pena, Matías Izquierdo Rodríguez[55]

Durant aquella dècada dels trenta he confirmat alguns càrrecs més, a mesura que s'anaven succeint les juntes directives. Així, el 1933, Joan Salvador serà el president de la Unión Ciclista Hospitalet. L'any 1934, signa una carta oficial en representació de la junta -es pot suposar que com a president o secretari-, Angel Marco. A principis de 1935, Joan Salvador era secretari de la junta. El 31 de març d'aquell any es va renovar la junta, i va quedar de la següent forma:

Segell d'Unió Ciclista Hospitalet durant els anys vint i trenta

President: Antonio Anglada
Vice-president: Ramón Trilla
Secretari: Angel Marcos
Vice-secretari: Miguel Raventós
Tresorer: Luis Salvador
Comptador: Juan Cervera
Vocals: Antonio Pirtal, José Guixá i José Riera
Capità d'excursions: Ramón Alava
Sots-capità d'excursions: Eliseo Tortosa[56]

L'última referència és de l'11 de febrer de 1937, quan signa una carta en representació del club Joan Xofré (o Jufré)[57]. El club tenia durant tots aquests anys la seva seu social al carrer Prat de la Riba, 284, a la botiga Ciclos Viuda García.

Pel que fa al Club Ciclista Collblanch, les referències de les seves juntes són molt més escases i totes de la dècada dels trenta. El 4 de gener de l'any 1932, en una carta en la qual es demana un permís de reunió, signa com a vice-president Juan González i com a secretari del club, Andrés Hernández. Sembla ser que d'aquesta reunió, segons una altra carta signada el 20 de juliol, Andrés Hernández va sortir com a president. Per últim, segons una notícia publicada a *El Diluvio* durant el mes d'octubre, la nova junta del Club Ciclista Collblanch va ser aquesta:

President: José Maria Zahonero
Vice-president: Ramón Cerdá
Secretari: Pedro Rafael
Vice-secretari: Alfredo Alonso
Caixer: Antonio Vilaplana
Comptador: Antonio Millán
Vocals: Salvador Querol, Jacinto Coloma, Jacinto Suñé, Francisco Cabrera
Capità d'excursions: José Gras[58]

El club tindrà la seva seu social des del 1924 en un bar anomenat Ideal, al carrer Progrés 54. L'entitat serà allà fins a finals de l'any 1931. L'any 1932, a la capçalera d'una de les seves cartes està esborrada la direcció anterior i apareix un segell amb la nova adreça, la plaça Espanyola, 8 i 9, estatge de la Societat Coral Univers, que també donarà allotjament a d'altres entitats com el Club Deportiu Torrassenc. El segell, però, no els servirà durant molt de temps ja que el nom de la plaça va canviar pocs mesos després pel de Mártires de Jaca (amb l'adveniment de la República es volia homenatjar als afusellats de Jaca). En conseqüència el logotip va ser mutilat per la part de baix, on hi figurava l'adreça anterior.

Segell del Club Ciclista Coll-Blanch durant els anys vint i trenta

Les dades sobre els dirigents de l'Agrupació Ciclista Torrasa són pràcticament inexistents. No es conserva cap carta seva a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet. L'any 1930, en una notícia publicada a *El Mundo Deportivo*[59], es dóna com a local social de l'entitat un bar situat al carrer de Sants, 443. Sembla ser que amb l'entitat hi col·laborava també el propietari d'una botiga del carrer de Sants, 342, Ciclos Alemany, ja que l'he trobat diverses vegades relacionat amb l'Agrupació Ciclista Torrasa. Curiosament, les curses que organitzava aquest club (potser per estar proper a Barcelona) tenien força èxit. Així, aquell any 1930 a la cursa de festa major dóna la sortida un conegut ciclista de l'època, Claudio Senón, i a una altra feta al mes de juny d'aquell mateix any es parla a la premsa de «bonísima organización» i que a Collblanc «un gentío enorme recibe al aragonés» (Santiago Mostajo, el guanyador, era aragonès)[60].

L'any 1933 sorgirà un nou club de ciclisme a la ciutat. Al barri del centre, un grup d'afeccionats formarà el Club Ciclista Hospitalet. Els signants dels documents com a comissió organitzadora van ser Josep Cañameras, Jaime Figueras, Josep Benach Casellas, Florenci Benach, Alfred Hornaque i Julián Español[61]. Si la Unió Ciclista tenia la seva seu a la botiga de bicicletes de la Vídua García, el Club Ciclista Hospitalet tindrà el seu local social al bar de la Rambla Just Oliveras, 11, estatge també d'altres clubs esportius del moment, però també tindrà un focus important d'acció a la botiga de bicicletes que l'any 1930 havia obert al carrer major el conegut ciclista Julián Español. Precisament aquest ciclista, de qui després parlaré, va formar part de la comissió organitzadora del club, i va donar nom a una cursa organitzada en el seu honor per l'Agrupació Ciclista Montjuïc amb la col·laboració del «novel Club Ciclista Hospitalet»[62]. En aquesta cursa, que sembla que va ser la primera en la qual va tenir algun protagonisme el Club Ciclista, van participar fins a 150 neòfits i es va disputar a finals de juliol de 1933. Aquell mateix estiu, el Club Ciclista Hospitalet ja va organitzar unes curses de festa major per a nens de 9 i 10 anys i de 11 a 13 anys, a més d'una cursa de cintes. La primera junta directiva d'aquest club va ser aquesta:

President: Jaume Figueras Hilari
Vice-president: Josep Cañameras Tort
Secretari: Josep Benach Casellas
Vice-secretari: Alfred Hornaque García
Tresorer: Florenci Benach Casellas
Vocals: Amadeu Figueras Pañella, Vicente Arbós Pañella[63]

Però aquesta junta directiva, composta per la majoria de membres de la comissió organitzadora del club, va durar molt poc. De fet, des d'inicis del mes d'agost, en Pere Montpeyó Morell ja va actuar de president. Així, una carta sense data demanant permis per a l'organització de les curses de la festa major (per tant, d'abans del 15 d'agost)[64] ja va signada per ell, i el periòdic *Fortitud* ja donava el seu nom com a president en la seva edició del 15 d'agost. Tot i això, alguna cosa extranya va succeir en aquell inici, ja que una altra carta conservada al Govern Civil de Barcelona explica que es va fer una reunió general extraordinària de socis per nomenar una nova junta directiva. La carta, sorprenentment, dóna com a data d'aquesta assemblea, el 30 d'agost, i com a convocant d'aquesta, a Jaume Figueras com a president, quan ja portava actuant com a tal en Pere Montpeyó. Segurament, el relleu ja s'havia pactat i, de facto, s'estava actuant d'aquella forma només pendents de la protocol·lària convocatòria de la reunió de socis que ratifiqués el que ja funcionava així a la pràctica. A la carta citada abans es dóna com a causes del canvi de directiva el fet que el president «i d'altres dels que foren anomenats, no poden desenpenyar llurs càrrecs i per tant creu que es millor fer un canvi». La nova junta la formaran:

AHCB

Pàgina de El Diluvio corresponent a l'edició del 27 de novembre de 1934, amb una de les poques fotografies esportives de la ciutat abans de la guerra, corresponent al campionat del Llobregat de ciclisme.

President: Pere Montpeyó Morell
Vice-president: Jaume Figueras Hilari
Secretari: Florenci Benach Casellas
Vice-secretari: Josep Cañameras Tort
Caixer: Josep Benach Casellas
Comptador: Alfred Hornaque
Vocals: Francesc Segura, Climent de la Cruz

Per tant, desapareixen de la directiva només els dos vocals, que són substituïts per d'altres dues persones, mentre que l'anterior president passa a ocupar la vice-presidència.

El Club Ciclista Hospitalet va organitzar l'any 1934 una prova relativament important, el campionat del Llobregat. En aquells anys s'acostumaven a fer aquests títols locals i comarcals, que eren bastant disputats pels corredors de la zona i tenien força premis i cert prestigi. Així, en aquesta edició, la copa Wirars per al primer classificat la va guanyar Francisco Roig i la copa Ajuntament de l'Hospitalet per al campió del Llobregat, el ciclista de Martorell, José Fisas, que havia entrat en quarta posició (i primer de la comarca). Per últim, la copa Generalitat va ser per a l'Agrupació Ciclista Montjuïc[65]. Curiosament, d'aquesta carrera, el periòdic El Diluvio va publicar una de les poquíssimes fotografies esportives que he trobat a la premsa barcelonina d'abans de la guerra. Pel març de 1935 tenim referència d'una nova junta directiva del Club Ciclista, que està formada per aquests noms:

President: Jaume Figueras Hilari
Vice-president: Josep Cañameras Tort
Secretari: Florenci Benach Casellas
Vice-secretari: Pere Montpeyó Morell
Comptador: Alfred Hornaque Garcia
Vocals: Francesc Segura Drosco, Bartomeu Vizcaino[66]

Unió Ciclista Hospitalet segueix organitzant la cursa de festa major, a l'agost, però sembla que també n'ha institucionalitzat ja una altra pel Nadal. Així, a una carta on demanen autorització, parlen de «la tradicional carrera de Navidad del día 25 del corriente año (1934), como de antiguo viene celebrando»[67]. Tot i això, només he trobat una altra referència d'aquesta cursa de Nadal, per bé que data del 1921.

"Julián Español va ser set vegades campió d'Espanya de ciclisme en pista"

Pel que fa als noms propis, després dels pioners que ja he esmentat al capítol 1, hem de parar atenció a un home que va esclatar esportivament a cavall entre els anys vint i trenta. Parlo de Julián Español, set vegades campió d'Espanya en pista. Español era aragonès (de Villafranca de Ebro), però va viure a l'Hospitalet des del 1929 fins al 1994, any durant el qual va morir a la nostra ciutat. Debutà en les curses ciclistes el 3 de novembre de 1921, quan ja tenia 18 anys, per consell d'un gran ex-corredor i aleshores constructor de bicicletes que es deia José Magdalena (campió d'Espanya de fons en carretera els anys 1910 i 1912, -en aquesta darrera ocasió el recorregut de la Volta Ciclista a Catalunya va servir també per decidir el campió nacional-), tot i que des dels 15 anys Español ja anava en bici. Aquesta primera cursa va ser la Copa Sillín, organitzada per l'Sport Ciclista Català, i la va guanyar ell. Al 1924 ja va ser a punt de guanyar el campionat d'Espanya de velocitat però una punxada a 150 metres del final fa que només pugui ser segon, entrant a una roda de Llorens. Poc després, el 1925, sí que guanya al velòdrom de Ciudad Lineal, a Madrid, el seu primer títol de campió d'Espanya de velocitat, corrent a la final contra Torres, d'Alacant i Serrano i Telmo Garcia, de Madrid. Segons ell mateix va comentar en una entrevista l'any 1944, «vencí porque estaba mejor preparado, porque atravesaba un gran momento y, en fin, por la poderosa razón de que había sonado mi hora deportiva y hacía mi entrada en el plano superior del ciclismo nacional»[68]. Des d'aleshores va retenir el títol, fins l'any 1932 que el va perdre contra Juan Plans a Saragossa. Al 1926 el va guanyar a Mendizorroza, a Vitòria, en una cursa de desempat contra Llorens, de Villarreal. Aquest ciclista havia caigut en la final disputada a Vallejo i part del públic havia entès que Español havia estat el causant, i es va haver de repetir la cursa en velòdrom neutral. L'any 1927 va disputar la final al mallorquí Taberner, en el famòs velòdrom del Tirador, a Palma de Mallorca. Al 1928, parèntesi per fractura de clavícula. Al 1929, victòria a Barcelona. Al 1930, victòria a Saragossa contra l'aragonès Vázquez i al 1931 a Mallorca. També al 1929, 1930 i 1931, victòries al campionat d'Espanya de mig fons darrera moto, especialitat que també va practicar amb assiduïtat. El seu temps en aquesta cursa va ser el millor de l'especialitat fins, com a mínim, l'any 1946. I de curses de dos i tres hores a l'americana, sembla que va aconseguir fins a 127 abans de la guerra[69].

Fons GE

Més de 40 anys separen aquestes dues imatges del campió d'Espanya Julián Español, amb la primera copa (1921) i ja veterà, sense deixar la bici (1965).

Fons GE

Espanyol va ser un dels pocs ciclistes nacionals que en aquells anys sortien a l'estranger. Segons recorda en diverses entrevistes publicades en premsa, va córrer als principals velòdroms europeus i del nord d'Àfrica (Basilea, Stutgart, Brusel·les, París, Saint Ettiene, Marsella, Lió, Oran, Argel...) i va aconseguir també importants triomfs, com el Campionat de França Open per parelles en pista el 1928 o la prova internacional a l'americana de Saint-Ettienne del 1931, formant parella amb Claudio Senón, un altre

ciclista destacat de l'època. També va ser un dels pocs ciclistes nacionals que va participar en un campionat del món, on va quedar setè. Julián Español va conviure en el temps amb un altre geni del ciclisme nacional, Mariano Cañardó.

Español també va ser centre d'algunes polèmiques esportives, com la que ja he indicat que es va produir en la final del campionat d'Espanya de l'any 1926, i que es va haver de repetir en velòdrom neutral ja que «se promovió un lío enorme al caer Llorens y entender parte del público que yo había provocado la caída»[70]. A banda d'aquesta, que potser va ser més sonada per donar-se en un campionat d'Espanya, als butlletins de l'UVE es recullen aquells anys algunes polèmiques més amb Español com a protagonista, tot i que no han arribat ni de lluny a tacar el record que d'ell ha quedat en la memòria del ciclisme nacional. En 1924 és desqualificat al campionat d'Espanya de fons en carretera, en considerar-se que s'havia retirat i que després va entrar a la meta en vint-i-cinquena posició; a final d'aquell any és multat amb 100 pessetes per córrer una cursa simplement per guanyar una prima de la mateixa quantitat en el Gran Premio Peugeot, utilitzant una màquina sense frens i retirant-se després de guanyar la prima. El 17 d'octubre de 1926 participa al campionat de Catalunya, a Reus, i a la darrera volta fa caure un altre ciclista; el 19 de desembre es repeteix la cursa però ell ha estat exclòs. El 1930 se li imposen 50 pessetes de multa «por haber seguido mezclado con el pelotón de corredores después de haberse retirado de la carrera, llevando a cabo determinadas maniobras que dicen muy poco de la conducta que en manifestaciones deportivas debe observar un campeón de España»[71].

Fons UES

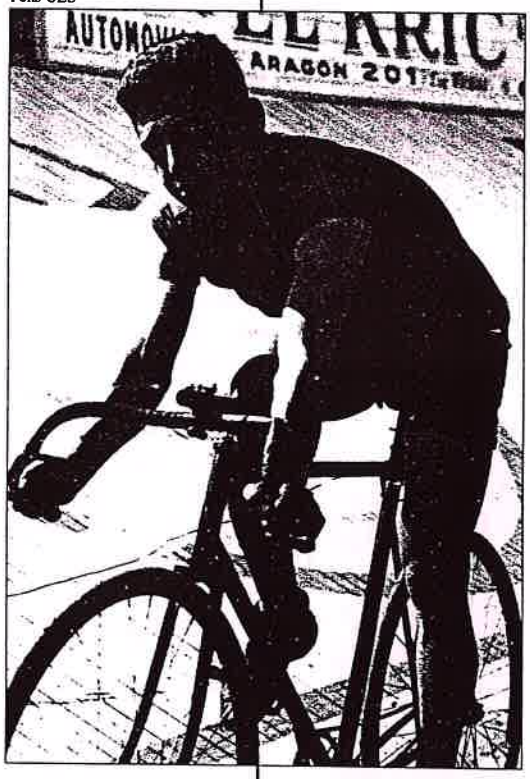

Julián Español en un velòdrom l'any 1928

El campió havia arribat a Catalunya als 9 anys. Primer va viure a Barcelona i després es va establir a l'Hospitalet, l'any 1929[72]. Al 1930 va obrir una botiga de construcció, reparació i venda de bicicletes. Entre 1933 i 1934 es va retirar del ciclisme en actiu. Segons confessava en una entrevista publicada a *El Mundo Deportivo*, el fet que en aquell moment no hi hagués velòdroms fixos i també el fet que acabava de néixer el seu primer fill li van fer prendre aquesta decisió[73]. Però Español va continuar lligat a l'esport tota la seva vida. La seva botiga de bicicletes va ser un dels principals centres d'aquesta faceta a la ciutat i rodalies. Al 1944, s'explicava això de la seva botiga:

> "Su taller era, y es, lugar de reunión de los aficionados, donde se comenta con entusiasmo la última carrera... Era, y es, su taller, templo donde se forjan los futuros campeones, al calor y socaire de los sapientísimos consejos de Julián..."[74]

Español va exercir de constructor de bicicletes i d'entrenador, aplicant els coneixements que va aprendre de la seva experiència professional com a ciclista i també del seu treball anterior en el taller Magdalena. També va afavorir el ciclisme aficionat de l'Hospitalet i de la comarca, col·laborant i patrocinant curses.

EMD

Julián Español omplia planes a la premsa esportiva. Aquí, amb motiu de la seva reaparició l'any 1941, a El Mundo Deportivo

però, va tornar al ciclisme de competició després de la guerra. Al 1941, en el Gran Premio Ayuntamiento de Valls, l'ex-campió tornava al ciclisme actiu amb 37 anys. I ho feia donant lliçons als ciclistes d'aquell moment i classificant-se quart de la cursa. El llavors reconstituït equip del RCD Español el va fitxar. Eren els temps en què tothom tornava a reaparèixer després del parèntesi de la guerra i en què, en ciclisme, es tornaven a formar els equips que abans de la guerra havien mantingut l'Español i el FC Barcelona, traspassant així llur rivalitat des del futbol al camp de les màquines de dues rodes. En una entrevista publicada a *El Mundo Deportivo*[75], la seva esposa en un incís explicava així les causes de la seva tornada:

"- Es que está loco por la bicicleta, y cuando leyó que Bover le había batido sus records ya no sosegó.

(...)

- Mire, en lo que dice mi esposa hay algo de verdad pero quien de hecho me ha «calentado» de nuevo para salir es este muchacho, Vidal[76], que también corrió en Valls, vecino mío y con el que salía a menudo de excursión. Naturalmente, si uno ha sido corredor y se ve de nuevo encima de una bicicleta...

- Le entran ganas de correr

- Eso es lo que debió pasarme, hasta que Vidal, corredor formado en Francia y que marcha mucho, me incitaba a demarrages y yo a él, saliéndose al final con su propósito de volverme a hacer correr"

L'edat no va permetre que l'ex-campió visqués més enllà de dos o tres anys aquesta segona joventut, però després, ja a la categoria de veterans, Julián Español fins i tot encara va guanyar un altre títol de campió d'España, en aquest cas el de ruta, l'any 1945. Al campió afincat a l'Hospitalet se li havia retret sempre la seva manca d'èxits en ruta i, amb aquest títol, Español va voler demostrar als seus crítics les seves posibilitats en aquesta especialitat, encara que fos quan ja havia superat els 40 anys. A l'entrevista abans esmentada feta a *El Mundo Deportivo* amb motiu del seu retorn, l'any 1941, el redactor Ramon Torres donava algunes claus del fet que Español no s'hagués dedicat més a la ruta:

"Aquí un paréntesis. Español, además de ser un gran «sprinter» pudo haber sido un hombre de fondo como lo demostró por carretera en dos trofeos Vivert y en un Gran Premio de Reus y por pista en carreras de 24 horas y de seis días -Bruselas, Saint Ettienne- pero prefirió las carreras cortas porque le decían que malograría sus cualidades de «sprinter» si se dedicaba a las pruebas de gran fondo y así vivió muchos años no decidiéndose, pecado de tantos atletas que se empeñan en desconocer su propio valor"

"Español no va deixar mai el ciclisme i deia que havia fet 800.000 km. durant la seva vida a sobre de la bicicleta!"

Español no va deixar mai la bicicleta. Encara després va participar en alguna cursa benèfica, com el «Criterium de ases de ayer» de l'any 1959 a Montjuïc, a favor dels damnificats d'unes inundacions. Segons ell mateix havia declarat alguna vegada, als 80 anys encara feia excursions de 50 quilòmetres, que afegia als 800.000 (!) que deia

haver fet durant la seva vida. Va morir el 26 d'octubre de 1994 als 91 anys. La seva botiga de bicicletes, molt a prop de l'Ajuntament, va seguir funcionant mentre ell va viure. Poc després, el taller i la botiga han desaparescut.

En aquest repàs de les figures principals del ciclisme local en aquests anys trenta cal destacar també quatre noms. El primer és Ramon Benages, de qui tinc constància l'any 1927 i fins al 1936. En un principi va córrer per l'AC Torrasa. Sembla que va ser un bon corredor en pista, tot i que també va córrer en ruta. El 1930 va participar a la cursa d'inauguració del velòdrom de Gavà, i la va guanyar fent equip amb Raventós, de Santa Coloma. Al juny de 1931 va ser segon junt amb Campamà, de Barcelona, al gran premio Abadal, disputat al velòdrom de Sants, per darrera de dos especialistes com Cañardó i Español... L'any 1936 ja tenia la primera categoria i participà al campionat d'España de ciclocross amb el dorsal 18, inscrit per l'AC Montjuïc. Quedarà en dotzena posició.

Joquín Tudela, en una foto d'estudi de l'any 1929.

Fons JT

El segon d'aquests ciclistes és Joaquín Tudela, un dels noms propis importants del ciclisme hospitalenc dels anys trenta. Tudela apareix al món del ciclisme federat l'any 1928 i en els següents anys, fins a la guerra civil, va rodant amb més o menys fortuna. Així, el 1929 guanya la cursa de festa major de l'Hospitalet i l'any 1930 queda segon en una cursa organitzada per l'Agrupació Ciclista Torrassa en la què van participar 92 corredors principiants i de tercera categories. L'any 1932 corre la Volta a Levante i també el campionat de Barcelona, on serà cinquè. Participà en diverses ocasions a la Volta, millorant la seva classificació cada vegada. L'any 1928, en efecte, Tudela va ser 26è a la classificació final. L'any 1930, amb el dorsal 34, no acabarà la prova. L'any 1931 portarà el dorsal 63 i quedarà en vint-i-tresena posició amb 57 hores 9 minuts i 25 segons, a dues hores i quart del guanyador, Mariano Cañardó, però ja serà cinquè a la classificació de corredors de segona, tercera i principiants. L'any 1933 també participarà a la ronda catalana, sent un dels destacats en la categoria d'independents (va guanyar com a mínim la quarta etapa dins de la seva categoria). L'any 1934 també he comprovat la seva participació a la prova catalana, i ja va ser catorzè de la general. Serà un dels ciclistes més populars a l'Hospitalet aquells anys. Segons m'explicà ell mateix, un parell de decisions federatives sobre unes curses, que considerà molt injustes, el decidiren a abandonar el ciclisme de competició just abans de la guerra.[77].

El tercer d'aquests noms que vull destacar per sobre de la resta és un jove que triomfarà després de la guerra civil, Antonio Andrés Sancho. L'any 1931 participa en un homenatge als anomenats «martirs de Jaca», juntament amb Joaquín Tudela, però no trobem les seves primeres referències competitives fins l'any 1933, tot i que ja són prou importants com perquè aquest sigui el seu primer any federat. Sancho va neixer a Haras del Puente (València) però de ben petit ja es va traslladar a l'Hospitalet, on va viure fins després de la guerra, quan es traslladarà fins i tot fora de Catalunya (tot i que poc després establirà definitivament la seva residència al proper barri de Sants). Durant molts anys la seva llicència va estar radicada a l'Hospitalet, on tenia molts admiradors. Va participar a la Volta ja abans de la guerra amb bons resultats i ja va ser divuité a la primera edició de la Vuelta a España de l'any 1935, quart a la Volta a

Catalunya i tercer en el campionat de Catalunya d'aquell mateix any. Tenia molts admiradors a l'Hospitalet, sobretot a La Torrassa, i també a Sants i Esplugues. Però els seus millors triomfs, que farien d'ell un dels millors ciclistes nacionals de la postguerra, vindran en la dècada dels quaranta quan arribarà a professional i guanyarà la Volta a Catalunya, com ja explicaré en els capítols corresponents.

Respecte del quart nom propi a destacar, Juan Gimeno, es pot dir el mateix: que començarà a fer ciclisme l'any 1930 però que obtindrà els seus millors resultats després de la guerra civil. Gimeno va viure a Collblanc-La Torrassa molts anys. Participarà a la Volta diverses vegades i, com a mínim l'any 1932 serà membre del Club Ciclista Coll-Blanch. L'any 1935 acaba tretzé a la primera edició de la Vuelta Ciclista a España i es proclama campió de Catalunya de fons en carretera, un campionat que aquest any es disputà en tres etapes. Aquell mateix any, en una de les seves participacions a la Volta s'ha de retirar lesionat durant una etapa plujosa perque la persona que es va encarregar de preparar-li la bicicleta li va col·locar "patines de corcho en los frenos, y claro, con tanta agua quedaron en serrín. Tomé una curva demasiado al embalaje, quise frenar inutilmente y me di un soberbio revolcón"[78]. A finals de 1935 fitxa, junt amb Sancho, per la Penya Ciclista William Tarin, de Tarragona i deixa la US Sants.

Durant aquests anys, els seus admiradors també seran força nombrosos i força afectuosos amb ell. De fet, l'any 1934 un grup anomenat Penya Tandem, de Collblanc, ja celebra un dinar a un Hotel de Vilanova en honor seu al que assistèixen unes 70 persones. A la informació es diu que Gimeno és soci de la penya. I l'any següent, es constitueix la Penya Gimeno, de la que serà nomenat president honorari. La seu d'aquesta penya serà al carrer Sans 212 i el seu president, Enrique Soriano. Aquell mateix any, aquesta penya li organitza un homenatje, també a Vilanova. Més tard, quan aconsegueixi el campionat de Catalunya, aquesta penya i el Sants -on militava- li retran un altre homenatge "al joven routier de la Torrassa".

Els hospitalencs Joaquín Tudela (esquerra) i Joan Arbós (dreta) en una informació sobre la Volta Ciclista a Catalunya de l'any 1933 aparescuda a La Vanguardia.

UES

En aquests anys trenta, un dels exemples més interesants a l'Hospitalet -que no l'únic- de l'eclosió de la mitomania esportiva el viurem amb la disputa de la Volta Ciclista a Catalunya. Junt amb Tudela i Gimeno, durant els primers anys de la dècada dels trenta van tornar a representar a l'Hospitalet en la màxima cursa ciclista catalana Joan Salvador, Joan Arbòs (pare de l'actual president de la Federació Catalana de Ciclisme, Miquel Arbòs) i Antonio Andrés Sancho. Aquests tres corredors van ser considerats com a autèntics dipositants de, podem dir, l'orgull ciclista hospitalenc. Així, a banda que el seu nom encara ressona en les orelles dels més vells de l'Hospitalet, els testimonis escrits dels periòdics així ho testimonien. Els exemples són abundants. L'any 1930,

Tudela i Salvador van gaudir d'una campanya del periòdic local *Llibertat*, que va obrir una suscripció popular perquè poguessin participar en la Volta (les condicions en què participaven eren, normalment, força complicades i potser podien alleugerir-les inscrivint-se a la cursa en nom d'un club més potent que no pas els hospitalencs, com acostumava a succeir). Malauradament per a ells, la premsa local no era massa influent i només es van poder repartir 161,5 pessetes L'any 1933, Tudela, Sancho i Arbòs van representar una tripleta hospitalenca a la Volta i la seva actuació va ser força celebrada a la ciutat. Antonio A. Sancho va ser catorzé a la general i primer dels ciclistes de tercera categoria; Joaquín Tudela va ser quinzé a la general i cinqué de la categoria de corredors independents, i Arbòs va ocupar el lloc 31 de la general i el 8 dels corredors de tercera categoria. Tots tres van ser inscrits com de l'Hospitalet, però corrien sota les sigles de l'AC Montjuïc. Malgrat tot, les condicions eren molt precàries. Així recorda Ramon Torres, qui durant molts anys va ser president de la Unió Esportiva de Sants i també gran periodista esportiu especialitzat en ciclisme, una anècdota sobre Arbòs en aquesta edició de la Volta:

> "L'any 1933, a l'etapa Seu d'Urgell-Girona, va sorprendre als corredors una tempesta d'aigua i pedra. El descens de la collada de Tosses va ésser del més ferèstec que recordo... Els corredors arribàven a Ripoll xops i tremolant de fred. Va arribar un neòfit de l'Agrupació Ciclista Montjuïc, Arbòs, petava de dents i no podia dir ni una paraula. Vàrem entrar-lo en un bar, refent-lo amb conyac i rovells d'ou. Seguia plovent i llampegant terriblement, i el xicot al tornar en sí, el primer que va fer va ésser demanar la bicicleta.
>
> - Retírat -li deiem- puja a la camioneta.
>
> - No, no, que vaig primer de neòfits.
>
> I continuà. Pocs minuts després el passaven varis companys i jo acomodats en un bon auto.
>
> La pluja continuava... tan forta que abans de Vic, el conductor de l'auto va decidir deturar-se. L'espessor de l'aigua privava de veure-hi. I aturats nosaltres a la carretera, impotents per lluitar contra el temps, va tornar a passar-nos a cops de pedal el neòfit de l'Agrupació Ciclista Montjuïc"[79]

Potser amb fets com aquests podem entendre millor la campanya encetada pel periòdic local *Fortitud*, que expressà així l'èxit d'aquests ciclistes:

> "la gesta d'aquests minyons que es diuen Tudela, Sanxo i Arbós cal que sigui comentada com és degut fent-ne a l'ensems la seva divulgació per que serveixi d'estímul d'ells mateixos i que amb més ànims que mai segueixin el camí emprès"[80].

I el periòdic, amb un fervor esportiu pujat de to, després de tot un article enaltidor de la tasca dels ciclistes, proposava a la mateixa plana l'organització d'un homenatge als tres i a d'altres dos esportistes de l'Hospitalet, Felix Plans (billar) i Fortunato Ortega (boxa), que eren campions d'Espanya en les seves disciplines. L'homenatge es va fer pocs dies després. A més, l'Ajuntament, en la sessió del 22 de juny va acordar «fer constar en acta la satisfacció en què la Corporació Municipal ha vist l'actuació dels corredors Tudela, Arbós i Sànchez que han pres part en la cursa ciclista Volta a Catalunya, i que

AL'H-AH

FORTITUD

Hospitalet a 6 de Juliol del 1933.

Ciutadá Alcalde:

Tenim el plaer d'invitar-vos a l'acte d'homenatje, que el proper diumenge dia 9 del corrent, a les dotze del dia, s'ofrenará als esforçats esportius d'Hospitalet, Sres Tudela, Sancho, Arbós, Plans i Ortega, en l'estatje del Cinema Lumiere, fent extensiva la invitació a tots els Sres que composen l'Ajuntament.

La Redacció d'aquest periodic, agraeix per endavant la vostra col·laboració ciutadana, i s'honora en poguer comptar amb l'assistencia de les autoritats locals.

Visqueu molts anys, pel be de Catalunya i la República.

Nota de comunicació de l'homenatge a diversos esportistes locals promogut pel periòdic local Fortitud

en tan bon lloc han deixat el nom de la ciutat, comunincant-se als interesats l'acord de referència»[81]. Malgrat tot, ningú es va recordar de la participació en aquella edició de Pedro Ballester, un ciclista hospitalenc de tercera categoria i que corria pel CC Coll-Blanch.

Hem arribat, però, al moment en què la ciutat exterioritza, ni que sigui d'aquesta modesta forma, el seu orgull com a comunitat vers uns «herois» de caràcter esportiu (el mateix fenomen es donarà també a nivell de Catalunya). Els directius d'Unió Ciclista Hospitalet no desaprofitaran l'avinentesa i, per exemple, en la carta que dirigeixen a l'Ajuntament per demanar la subvenció per a la cursa de festa major de 1933, s'al·lega que «d'aquesta entitat n'han sortit corredors com en Tudela i Sanxo que no fa molt de temps van honorar aquest Ajuntament de la vostra presidència amb motiu de la seva actuació en la Volta a Catalunya»[82]. Aquesta identificació entre el poble i els seus representants dins dels terrenys esportius té el seu origen, en general, en la dècada del anys vint, quan la vessant de l'esport-espectacle creà els primers mites.

D'aquells anys, però, sens dubte el més destacat va ser Antonio Andrés Sancho, de qui ja he donat algunes referències. Sancho va participar també a l'edició de la Volta de l'any 1935, on va quedar quart a la general per darrera de Cañardo, Ezquerra i el belga Huts. Amb aquesta quarta posició, Sancho es va embutxacar un mínim de 1.000 pessetes d'aquella època... Però els seus millors anys ja hem vist que van arribar després de la guerra. Sancho, juntament amb Español, seran probablement els únics que arribaran a viure del ciclisme en aquests anys. En el cas de Sancho, potser abans de la guerra fou amb moltes penes ja que, segons llegim a l'edició de *Fortitud* del 20 de juny del 1933, amb motiu de la Volta, "segons manifestacions pròpies d'ell, deia que corria per tal d'ajudar a satisfer les necessitats de la seva família, ja que ell fa temps que no treballa".

Pel que fa a l'excursionisme, ja haviem vist com l'any 1918 s'havia creat el Grup Excursionista Saltadiç, tot i que no trobem rastre segur de la seva activitat fins l'any 1927. Un any abans, al Govern Civil s'inscriu un anomenat Grup Excursionista, amb seu a la Casa Consistorial. L'expedient s'ha perdut i no puc confirmar que es tracti del mateix Saltadiç; potser es tractés dels anomenats Exploradores de Hospitalet, un grup de boy-scouts locals dels que trobem dades l'any 1927, quan Glòria Guill de Giménez (la dona de l'alcalde Tomàs Giménez i Bernabé) presideix el magne acte de regalar i madrinar la bandera del grup.

Actes de regalat i madrinat la bandera dels boy-scouts per la senyora Gloria Guill de Giménez, esposa de l'alcade Matias de España, l'octubre del 1927.

AL'H-AH. Familia Giménez. 245

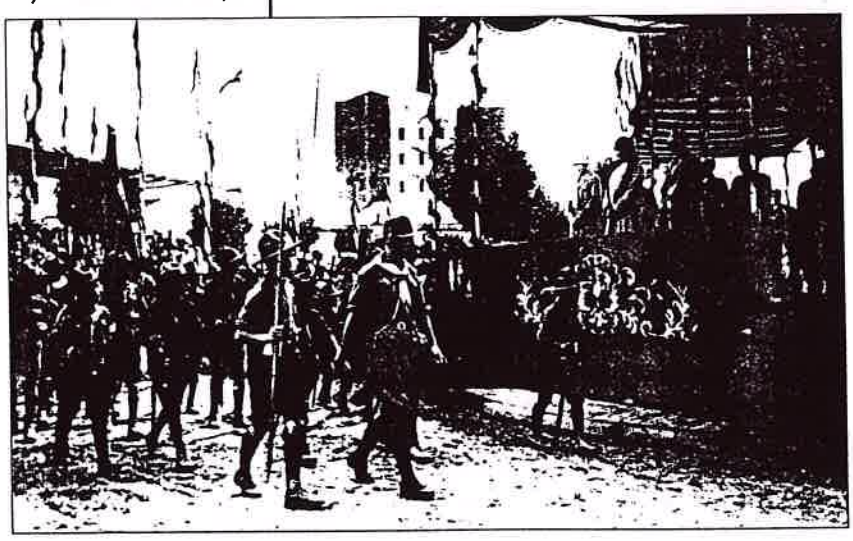

Aquest grup podria respondre a una mena d'intent d'enquadrament del jovent auspiciat des de l'alcaldia del curiòs alcalde del període de la dictadura, Tomàs Giménez. Un any més tard, al 1928, també a *La Voz de Hospitalet* apareixen noves dades, quan van fer una excursió a València i Alacant sota el patrocini també de Glòria Guill de Giménez, del propi alcalde, de l'Ajuntament i del Consejo y Alto Patronato de los Exploradores.. L'excursió, segons s'explica a la crònica, va portar als joves a les propietats de l'alcaide a aquelles províncies. No he trobat cap dada més sobre aquests exploradors i, segurament, amb l'agonia de la dictadura de Primo de Rivera també acabaran per desapareixer.

Però no serà fins l'any 1930 quan el fenomen excursionista tindrà una mica més repercusió a la ciutat, amb el sorgiment de seccions, penyes i entitats. El sector excursionista estarà tradicionalment vinculat, tant a Catalunya com també a l'Hospitalet, amb la militància nacionalista catalana, com veurem en capítols posteriors. Ara ens limitarem a repassar les principals activitats d'aquestes entitats pel que fa a l'excursionisme.

L'any 1927 trobem Saltadiç formant part del Casino del Centre i ja aquell any es crea una secció d'escacs i una altra infantil d'excursionisme. L'any 1928 el president era Lluis Casas i el comptable Lluis Romaguera. Seran dos dels personatges fixos de l'entitat durant algun temps. L'any 1928 serà el de la celebració del desé aniversari, que es farà pel juny, amb una conferència sobre itineraris pels Pirineus, una audició de sardanes i, per la nit, un "xampany de germanor"[83]. I aquell mateix any es parlarà ja de la creació d'una secció d'alta muntanya i una altra d'atletisme. L'any 1930 s'autoproclamen "la més forta entitat excursionista de la comarca del Baix Llobregat"[84], amb motiu del seu dotzé aniversari. A la dècada dels trenta també oferiran servei de biblioteca i aconseguiran o probaran ascensions de certa rellevància per a l'època: la Maladeta (juliol 1931, per Rafael Ferrer, Josep Canalias, Frederic Coromines i Joaquim Sala); Els Encantats -2734 m.-, Montarto d'Aran -2830 m.- i el Baisero -2902 m.- (agost de 1933); Maladeta i Aneto, 1934 (Llorenç Riera i altres), i, també es va parlar d'intentar fer el Mulhacen, a Sierra Nevada. L'any 1936 el grup arrodonirà les seves possibilitats amb la creació d'una secció d'esports de neu que, segons notícies aparegudes a *L'Espill*, aquell hivern organitzà sortides quinzenals a Núria i La Molina. Poc després es fusionarà amb l'Ateneu de Cultura Popular, entitat cultural i esportiva creada l'any 1932 en la que també hi havia certa activitat excursionista.

El Tot nº 169

Primera ascensió a l'Aneto (3404 m.) pels membres de Saltadiç. Grup format per Tomas Alicart, Jaume Rovira y Rafael Ferrer. 1931.

En la dècada dels trenta l'excursionisme es popularitzarà, com la resta d'esports, i donarà lloc al naixement de moltes entitats, segurament modestes, de les que en ocasions en tinc molt poques referències. Fem un repàs per ordre cronològic. L'any 1930 es crea la secció local de Palestra, moviment catalanista d'orientació patriòtica i dirigit vers la juventud. Presidida a Catalunya per Pompeu Fabra, Palestra realitzarà activitats culturals i esportives. Entre elles trobem l'excursionisme. No en tinc dades de la seva acceptació

En la dècada dels trenta l'excursionisme es popularitza, com la resta d'esports, i dóna lloc al naixement de moltes entitats"

a la ciutat tot i que sembla que s'adreçava al jovent més conservador ideològicament. Probablement també al 1930 es fundà el Grup Excursionista Els Baixos. Tot i que no he trobat més que activitats relacionades amb l'atletisme, suposo que el nom devia ser definitori de la seva activitat principal. Va estar presidit alguns anys per Eusebi Pérez Cabrera, tot i que l'any 1934, en que canviarà el nom pel del carrer on es trobaven - Terra Baixa- trobem al front a Lluis Romaguera Balart, qui havia estat un dels alma mater del Grup Excursionista Saltadiç. Al 1934, la Societat Coral l'Univers crearà la seva secció d'excursionisme, potser pel mes d'abril. El president serà Rafael Flor. Aquell mateix any, el periòdic local *Eco* anomena la Peña Estaca com "una de las agrupaciones más amantes de la cultura i el excursionismo"[85]. Molt probablement eren de Collblanc o La Torrassa. Pel 1935, al local del bar Carbó, al carrer Pi i Margall de Santa Eulàlia, trobem també l'intent de formar una societat excursionista que encapçala, com a membre de la comissió organitzadora, un tal Calixto Cesena, que segurament havia estat jugador a l'equip de futbol del barri dels anys vint (l'Eularienc). I també aquell 1935 trobem la Penya Joventut de la Pubilla Casas, anomenada al periòdic local *L'Espill* perque la seva secció d'excursionisme organitza una excursió a Santa Creu d'Olorde[86]. Potser ni tan sols hi són totes, i fins i tot d'aquestes en tinc poques dades més. Però són suficients per evidenciar una vegada més la popularització a la que arriba l'esport en aquests anys.

Pel que fa a l'atletisme, s'ha de dir que potser és, de tots els que parlem, un dels esports que menys es va estructurar a l'Hospitalet. Mai va haver abans de la guerra un club específicament atlètic. Ja hem vist com aquesta activitat era asumida al principi per clubs polisportius, normalment amb el futbol com a activitat més destacada. Això no vol dir que no es practiqués, però era més aviat bé a títol individual, bé a clubs de fora de la ciutat (el cas que coneixem és el de Leoncio Farré, a l'Europa, tot i que potser hi hagueren més), o bé com a complement d'altres esports. Malgrat això, ja hem vist com l'atletisme va ser un dels primers esports que es practicaren a l'Hospitalet, amb un primer festival confirmat l'any 1918. Es faran festivals atlètics de forma puntual fins a arribar a la dècada dels trenta, que comenzarà amb la gran exhibició atlètica del 1930 organitzada per la UE Hospitalet. Però l'exemple no va cuallar prou, i també hem vist com, després d'algunes anotacions especialment brillants, tornem a perdre el rastre dels atletes locals. Durant aquests anys trenta, les notícies atlètiques són intermitents i no gaire destacades. Faré esment de les entitats on es practicava alguna mena d'activitat atlètica, com el Grup Excursionista Els Baixos, que en aquests anys organitzarà curses pel Centre coincidint amb la festa major. També a Saltadiç es formarà una secció d'atletisme cap a l'any 1929, i Joan Villalba, que quedarà cinquè a la clàsica Jean Bouin de l'any 1930, n'era soci d'aquesta entitat. Però tampoc tinc més dades de la seva activitat, que devia ser minsa. També una entitat anomenada Grup de Cultura, Esport i Progrés organitzarà cap al 1932 alguna cursa atlètica. Sembla ser que Palestra també tenia alguna activitat atlètica. I altres entitats com l'Atlètic Bàsquet Juniors o el Centre Catòlic, organitzaran de vegades curses de festa major. Però de fet, en aquest esport fins i tot es permetia l'organització de curses per part de clubs foranis, com la I Volta a peu a La Torrassa, organitzada l'any 1935 per la UA Nurmi, de Barcelona.

D'atletes individuals, he trobat molt poques anotacions. De fet, l'única és la dels participants al primer campionat d'atletisme del Bajo Llobregat, realitzat el juny de 1934 a Cornellà[87]. Allà anomena a Isern, de Palestra , actuant a un munt de proves (60 i 400 llisos, llençament de disc i de pes i triple salt). A disc quedarà segon, amb un llençament de 22,05 metres, igual que als 400, on farà un temps de d'un minut y quatre segons. Per referències posteriors podem situar alguns noms més. En efecte, en una

entrevista feta a José Corominas i publicada l'any 1973[88], sé que aquest seria president de la Federació Catalana d'Atletisme després de la guerra, però que ja hi tenia responsabilitats des del 1932 (amb només vint anys). Corominas explicava a l'entrevista que va practicar l'atletisme a la ciutat junt amb d'altres companys que anomena: Jaime y Salvador Isern (segurament a Palestra), Francisco Gajo, Mariano Corominas (a qui trobarem l'any 1935 també com a jugador de rugbi) i Juan Font. José Corominas s'inicià a l'atletisme l'any 1930, quan va obtenir una llicència com a independent i va participar a una prova de 400 tanques al Campionat Universitari. Aquell mateix any hi col·laborà en l'organització del primer festival atlètic femení de que hi va haver a Catalunya i que va tenir lloc a l'Hospitalet. Com que aquí, però, no hi havia cap club específicament atlètic, Josep Corominas s'afilia l'any 1931 al Club Junior de Barcelona, on coincideix amb el llegendari Serrahima.

Per últim, dins del panorama atlètic, també he detectat el pas del quart campionat d'Espanya de marxa atlètica dels 50 km. per l'Hospitalet el 2 d'abril de 1934.

4.5 LA RESTA D'ESPORTS. POPULARITZACIÓ I AMPLIACIÓ DE LA IDEA ESPORTIVA.

Ja haviem vist abans com la paraula esport havia estat considerada tan àmpliament des del seu inici que moltes formes de lleure, ja fossin de saló o de grans espais oberts, van ser considerades també com a esports. Així ens trobem amb activitats com els escacs, el joc del billar, el tennis de taula (aleshores anomenat ping-pong), la caça, les nombroses societats d'activitats relacionades amb ocells i coloms o el frontó. La seva inclusió en el món de l'esport venia recolzada unes vegades per la premsa, d'altres institucionalment i, fins i tot, a tots dos nivells. Institucionalment, el Registre d'Associacions del Govern Civil catalogà sempre aquestes entitats com a associacions esportives. I en la premsa, potser l'exemple més aclaridor sigui el dels escacs. *El Mundo Deportivo* establí durant els anys trenta una secció d'escacs, amb informacions d'activitats, campionats i, després, amb problemes d'escacs. També a nivell local la premsa hospitalenca tractà aquesta activitat com a esport, a més de com eina especialment recomenable pel desenvolupament intelectual dels joves (fins i tot *L'Espill* va plantejar l'any 1935 un concurs de problemes d'escacs amb premis). També el frontó n'és un bon exemple. *El Mundo Deportivo* dedicava més espai a aquesta pràctica en aquests anys que a esports com el bàsquet, que està naixent.

"Moltes formes de lleure, ja fossin de saló o de grans espais oberts, des de bon començament també s'han considerat com a esports"

Amb el temps, unes més que d'altres han acabat incorporades de ple dret al món esportiu (potser les que menys són les societats ocellaires), però no deixa de ser curiòs pensar cóm aquestes activitats, que estrictament poc tenen a veure amb el concepte d'esport més convencional (potser les que més han acabat apropant-se són la caça, el tennis de taula i el frontó), van passar a ser acceptades com a tals. D'altra banda trobem una altra categoria d'activitats, plenament esportives, que comencen en aquests anys a enlairar-se a Catalunya i a les que l'Hospitalet intenta també incorporar-se, de vegades amb èxit i de vegades no. Parlo del rugbi i la natació.

Segell del Billar Club Eulariense, de l'Hospitalet

El billar sembla que a l'Hospitalet ja es jugava al segle passat (i potser abans). En la dècada dels vint d'aquest segle, aquesta activitat d'oci es va anar incorporant als casinos i bars importants de la localitat (comprovats, al Centre Catòlic i al bar Carbó de Santa Eulàlia). Però no serà fins a la dècada dels trenta quan es popularitzi i es formin clubs de billar. Sembla que aquesta tendència va ser generalitzada a tota Catalunya. Una tendència que Santacana y Pujadas interpreten com un signe més de la vinculació entre esport, esbarjo i la popularització d'ambdues formes d'oci en aquesta dècada[89]. A l'Hospitalet, trobem, per ordre de legalització, la secció de billar de la Societat Coral l'Univers (1930, potser abans), el Billar Club Eulalienc (1930), el Billar Club Hospitalet (1931) i el Billar Club Coll-Blanch (1934). Aquest en un principi joc de saló comptava amb federació esportiva pròpia des del 1927. Com a mínim des del 1928 el Café Bar Eulaliense, al carrer Pi i Margall (que ja hem trobat vinculat amb clubs de futbol del barri) comptava amb saló de billar. Mica en mica sembla que la popularització d'aquesta activitat i la seva concepció esportiva va ser un fet. Raimon Vives, campió d'Espanya de billar al quadre, escriuria l'any 1931 al periòdic hospitalenc *Bandera*, amb motiu de la seva participació en unes partides d'exhibició al local de l'Univers, un article titulat "L'orientació esportiva del billar", on llegim: "darrera quatre anys de lluita en pro del billar com esport s'ha conseguit crear un ambient favorable insospitat"[90].

L'any 1929, a l'Hospitalet, un grup d'afeccionats del local del carrer Pi i Margall, organitzaren el primer campionat local de billar, amb premis importants: una unza d'or per al primer, i per a la resta fins a 155 pessetes i una ampolla de cava. En aquest campionat, celebrat a finals del 1929, participaren les parelles Carbó-Manuel, Coronado-Llorens, Frangioni-Ribas, Talló-Farreres, Coca-Obradó, Guardia-Malus, Sabaté-Hernández i Nach-Puigarnau (alguns dels cognoms els he trobat també en alineacions i directives d'equips de futbol del barri). Durant la celebració del campionat es va inaugurar una nova sala de billar al bar de Rafael Carbó "una espaciosa sala exclusivamente para billares, (...), habiendo ganado en amplitud y elegancia"[91]. El billar es desmarca així de la barra del bar i s'independitza en un espai propi per ser una activitat (esportiva) seriosa. Aquesta inauguració va ser el preludi de la fundació del Billar Club Eularienc, oficialment el 21 de març de 1930. La primera junta directiva estava formada per:

President: Esteban Olivella Suriñach
Vicepresident: Felix Plans Codina
Secretari: Jacinto Serra Valldaura
Vicesecretari José Saborit Arcas
Tresorer: Isidre Talló Hortal
Vicetresorer: Gabriel Ribas Elvira
Vocals: Daniel Farreras Rius, Ramón Cartañà, Juan Serrallonga, José Obradors Sors, José Coca Vilata[92]

Malgrat que a les notícies de la seva fundació es diu que aquest era el primer club de billar de l'Hospitalet i de la comarca, el cert és que aquell any també funcionava ja una secció d'aquest esport a la Societat Coral l'Univers, a la plaça Espanyola. En aquell moment, la secció comptava amb "més de 70 socis"[93], però de fet en tinc poques dades més. Pel que fa al club de Santa Eulàlia, les informacions indiquen que en tenia un centenar, de socis. D'aquests, destacava ja "el conocido jugador y socio de la novel entidad, don Felix Plans"[94]. Plans va arribar a ser campió de Catalunya i d'Espanya de billar de partida lliure de la Segona Categoria com a mínim en dues ocasions durant

aquesta dècada. Segons informacions periodístiques, Felix Plans era cosí germà de Juan Plans, un conegut campió d'Espanya de ciclisme en pista del moment.

L'any següent, al carrer Rossend Arús, 49, sortirà el Billar Club Hospitalet. El Centre sembla que no es volia queda enradera en res, i també havia de tenir el seu club de billar. Els estatuts[95] són aprovats el 12 d'agost del 1931. La primera junta va estar formada per:

President: Juan Viusà Piera
Secretari: Manuel Boixeda Noguera
Tresorer: Justo Fornells Guitart
Vocals: Pedro Quintana, Pablo Planas Cisneros, Antonio Campamà Layola i Amadeo Mon Rovira.

A la reunió inaugural van asistir uns cinquanta socis.

El panorama el completà l'any 1934 el Billar Club Coll-Blanch del que no he trobat més informació que una carta demanant permís a l'ajuntament per a la seva constitució. Aquesta carta[96] està datada l'any 1934 i signada per José Sánchez, Rafael Caballero i Baldomero Pont. La seu del club estava al local del bar La Parra, a la carretera de Collblanc, número 5.

Però els dos clubs més importants, sens dubte, van ser el BC Eulalienc i el BC Hospitalet. Els dos, com havia passat en d'altres aspectes de l'esport, rivalitzaren en llur activitat. En aquest cas sembla que els de Santa Eulàlia varen tenir major projecció, tant a la ciutat com fora. Així, a la figura important de Félix Plans, cal afegir la nombrosa activitat tantper als seus socis com de participació en competicions federades, així com en l'organització d'alguns d'aquests campionats. La figura de Félix Plans era sens dubte central al club, no sols pels seus èxits sino també per la seva vàlua esportiva, reconeguda a la ciutat. Però el BC Eulalienc també va ser important per les seves organitzacions. Els campionats interns són nombrosos. Fins i tot han arribat a nosaltres els resultats de molts d'ells a través de la premsa local. També organitzaren campionats oberts, com el Campionat del Llobregat, l'any 1931. I per completar el ventall, s'ha d'esmentar l'organització d'activitats federatives, com les finals del campionat de Catalunya de Segona Categoria de billar a tres bandes, l'any 1935. També aquell any els va ser concedida l'organització del campionat de Catalunya de la mateixa categoria de partida lliure.

La rivalitat esportiva entre aquests dos clubs devia ser present en alguns moments. Així, l'any 1935 a la festa major de Santa Eulàlia es van enfrontar els dos, amb victòria dels representants del club del Centre. Poc després es parla de la primera copa Ciutat d'Hospitalet, que rebrà una subvenció de l'Ajuntament i que possiblement organitzaren conjuntament. Un comentari certament anecdòtic i satíric a la premsa local potser ens ajudarà també a entendre una mica més l'equilibri que es creava de vegades entre els implicats a la vida esportiva de la ciutat. Al juliol de 1935, el BC Hospitalet celebrà un sopar social per premiar els que més es distingien als campionats del club. A aquest sopar va asistir una representació municipal, amb l'alcalde accidental. El mes següent, els de Santa Eulàlia organitzaren una celebració semblant, però en aquesta ocasió no van ser honrats amb la presència de cap representant de l'Ajuntament. A *L'Espill*[97] s'atribueix còmicament aquesta absència al fet que a l'acte del BC Hospitalet es va donar sopar mentre que el del BC Eularienc només constava de vermut...

"Felix Plans va ser campió de Catalunya i d'Espanya de billar a partida lliure en la Segona Categoria"

Segell del Billar Club Hospitalet

Internament, es viu des del principi en els dos clubs un intent de regular molt fermament l'activitat, com si de dignificar-la es tractés, mitjançant els estatuts. Així, tant als del BC Eulalienc com als dels BC Hospitalet es fa clarament patent l'obligatorietat de ser jugadors afeccionats (no professionals) per pertanyer al club. Als estatuts del BC Hospitalet es diu que l'objectiu del club es "fomentar este juego en todas sus manifestaciones, dentro del más puro principio amateur"[98]. Els del BC Eulalienc encara són més rotunds: "nadie podrá ser admitido como miembro del club si no es aficionado"[99]. També es nota un desig d'eliminar de l'activitat social tot allò que pogués està relacionat amb una activitat fins ara podríem dir de taverna. És especialment notori en els estatuts del club de Santa Eulàlia: "Art. 3° El Billar Club Eularienc tiene por objeto: 1° Fomentar el juego de billar, 2° Establecer reglas uniformes para las clases de juego que se practiquen 3° Reprimir todos los abusos que puedan producirse en materia deportiva.". És clar el desig de sortir de l'àmbit de l'activitat més vinculada a l'esbarjo per entrar a forma part de ple dret d'una activitat catalogada com a esportiva, en el mateix sentit de l'article de Raimon Vives que llegiem més a dalt ("L'orientació esportiva del billar"). Potser per això, l'any 1932 el BC Hospitalet decideix donar-se de baixa a la Unión Nacional de Jugadores de Billar (que havien organitzat l'any 1927 els afeccionats catalans,biscaïns, valencians i madrilenys, i sol·licitar l'ingrès a la Federació Catalana d'Afeccionats al Billar (fundada pels membres del Club Billar Barcelona una mica més tard), probablement amb un caracter més competitiu i, en definitiva, esportiu.

Una altra activitat molt semblant en quant a la seva adscripció a l'esfera esportiva són les societats ocellaires, dedicades a les activitats relacionades amb ocells i coloms (vol, cant, criança...) i als concursos d'aquestes matèries. Encara avui perduren entitats d'aquest tipus, tot i que més aviat fora de l'àmbit estrictament esportiu. Però durant els anys trenta, quan tindran una difusió important a l'Hospitalet (molt especialment a la zona de Collblanc-La Torrassa) dins de la mateixa línia de popularitzacó i de desig d'emulació esportiva d'altres activitats lligades a l'esbarjo, com el billar mateix, les societats ocellaires ompliran un espai que fins i tot obligà a legislar en la matèria als governs de torn. Durant aquesta dècada existiren a la ciutat fins a tres societats ocellaires. Les tres tingueren força importància a les seves respectives zones. La més antiga va ser la Societat Colombòfila de Coll-Blanch, fundada al maig de 1930. L'any 1932 es va fundar també a la zona de Collblanc i La Torrassa la Sociedad Pajaril la Armonia (també es pot trobar la denominació en català, tot i que aquesta és la que es va inscriure al Govern Civil). Per últim, l'any 1933 es fundà la Sociedad Pajaril Abril, situada a cavall entre els barris de La Torrassa i Santa Eulàlia.

Segell de la Societat Colombòfila de Coll-Blanch

Els estatuts de la Societat Colombòfila de Coll-Blanch[100] van ser presentats al Govern Civil per una comissió encapçalada per Guillermo Huerma Taroncher i Ramón Ferrer Escuté, tot i que la primera junta directiva de l'entitat estava formada per:

President: José Pons Cacerras
Vicepresident: Francisco Pastor Soria
Tresorer: Ramón Ferré Escote
Comptador: Vicente Mas Gomez
Secretari: Juan Forcada Guillén
Vicesecretari: Francisco Mejías Calvo
Vocals: Cándido García Cánovas, Rafael Fernández Jordá, Antonio Vilarnau Oriol i José Fajardo Ros.
L'adreça de la seu social era el carrer Occident, 59. Segons una nota provinent de fonts municipals que apareix a l'expedient del Govern Civil, el club tindria en el moment de

la seva fundació uns 50 socis. L'activitat d'aquesta societat va ser molt intensa tots aquests anys. Van canviar de local social algunes vegades, fins que van acabar, com d'altres entitats esportives del barri, al de la Societat Coral l'Univers des del 1934. Sembla que sempre va està voltant dels 40 o 50 socis. Alguns dels directius que més temps van estar a les diferents juntes van ser Emilio Ribera, com a president, i Manuel Hernández Roca, com a secretari. La relació del club amb les institucions, especialment amb l'Ajuntament, va ser molt intensa, de tal forma que s'han conservat moltes cartes i notificacions a l'Arxiu Històric de la ciutat sobre les assembles de socis i les juntes directives.

També la Sociedad Pajaril la Armonía va tenir una activitat bastant intensa. Es va fundar l'agost de 1932. La primera junta directiva va ser aquesta:

President: Josep Pons Caserras
Vicepresident: Emili Yñigas Aparicio
Secretari: Francesc Mejía Calvo
Vicesecretari: Tomás Edo Bosch
Tresorer: Antoni Arnáez Barceló
Vocals: Andreu Saez Pinilla, Joan Pañella Andani, Jaume Caballería Puigvi i Vicencs Martínez Ruiz[101].

Dos d'aquestes persones, el president i el secretari del club, havien estat a la primera junta de la Societat Colombòfila de Coll-Blanch, el que podria fer pensar que la Armonia hauria sortit d'un nucli d'aquella, tot i que no està confirmat. Van estar durant molt de temps al bar de l'aleshores cinema Joventut, potser de vegades fins i tot compartint la seu social amb la Societat Colombòfila. Devia tenir un centenar de socis.

Segell de la Societat Pajaril La Harmonia

Per últim, la Societat Pajaril Abril, que deu segurament el seu nom al mes en que es va fundar -l'abril del 1933-, va tenir la primera junta directiva formada així:

President: Damián Albaladejo López
Vicepresident: José Gómez Mena
Secretari: Antonio Bosch Tur
Vicesecretari: Pedro Martínez Lorente
Tresorer: Salvador Alfonso Llopico
Comptable: Juan Baliña Mena
Vocals: Salvador Albaladejo López, Andrés Aznar Izquierdo, Miguel Sellen Bermon i Juan Toboso Cabeza.[102]

N'hi ha poques dades més d'aquesta entitat, que primer va tenir la seva seu al carrer Martí Julià 194, però aquell primer any ja es van traslladar a Pi i Margall, 1, prop de l'anterior però ja al barri de Santa Eulàlia.

De les informacions recollides de totes tres, podem deduir que la seva activitat estava composta per la individual dels propis socis a l'hora de la criança dels propis ocells, per la d'intercanvi d'aquests i, organitzativament, per la realització d'un festival ocellaire anyal i la participació en els de la resta. Es conserva una còpia del llibre de caixa de la Sociedad Pajaril La Armonía corresponent a la anualitat entre l'agost del 1932 i el del 1933[103], on una bona part dels ingressos totals, que van ser de 811,20 pessetes, s'en va anar a l'organització d'un certamen ocellaire, concretament 298,20 (gairebé el 37 per cent). Era una part important d'aquest pressupost, i segurament en d'altres anys encara

devia ser més gran ja que estem parlant del primer any d'existència de l'entitat, on la major part dels diners se'n van anar a la compra d'estris i material d'escriptori (307,85 pessetes) per posar en marxa la societat. També sembla que amb la legalització dels clubs es volia a la vegada donar un caire de seriositat en aquesta activitat. Així, *al Reglamento para el Gobierno y Régimen de la Sociedad Pajaril La Armonía de Hospitalet del Llobregat*, llegim al seu article quart que "la junta directiva estará facultada para expulsar de la sociedad a todos aquellos socios que no observen una buena conducta, tengan la costumbre de embriagarse o fueran promovedores de disturbios dentro de la misma", i al seu article vuité que "no serà permitido bajo ningún concepto en el seno de esta sociedad, tratar de política ni otros asuntos que puedan turbar la buena armonía entre los asociados".

Pel que fa a la Sociedad de Cazadores de Hospitalet, val a dir que s'organitza com a tal l'any 1931, tot i que com ja hem vist, de ben segur aquesta activitat venia de lluny a la zona i, com a mínim, des dels anys deu i vint els caçadors ja s'organitzaven per fer concursos, caçeres i proves vàries. Probablement, la fal·lera per l'esport que envaïa als practicants de moltes activitats també va arribar als caçadors de l'Hospitalet, que decidiren organitzar-se com a club esportiu. Així ho van fer l'agost de 1931. Uns 30 associats van iniciar l'entitat, que va tenir aquesta primera junta directiva:

President: Jaime Minguez Vidal
Secretari: Toribio Llorden Hostalrich
Tresorer: Alfredo Romeu Llavallol
Vocals: José Barber Bordas, Luis Brillas Maneja[104]

A Josep Barber també el trobarem a la directiva del Club Escacs Hospitalet. Tenien la seva seu al carrer Rosend Arús, 49, el local del cinema Lumiere, on s'atenia els dimarts de 21 a 23 hores i també es donava compte dels acotats legals i ilegals de Catalunya. D'aquesta forma, la societat també servia com a forma de control de l'activitat de caça a la localitat, que devia haver estat important en el passat i que, amb les necessitats de la cada vegada major població devia patir força abusos. En la còpia de l'acte d'una assemblea ordinària de socis del 5 d'agost de 1932[105], llegim que el president va fer un repàs de l'activitat generada en el primer any d'existència de la societat, "dando a la vez cuenta de los detalles experimentados de los cazadores furtivos que existen dentro de los que son cazadores de buena fe y cumplen en los preceptos establecidos dentro de la ley de caza". El problema devia ser important ja que seguidament, el president intenta incloure en l'ordre del dia "la discusión de los guardas jurados". Sembla ser que devien fer alguna mena de tasques de vigilància, potser remunerades. Finalment en aquella reunió es van nomenar dues parelles de guardes. Es possible que, en part, la societat nasqués amb aquest objectiu de frenar l'activitat furtiva a la zona d'Hospitalet. De fet, els seus estatuts tenen un extens article primer on es detalla perfectament l'objecte de la societat, que inclou "la defensa de los asociados en cuanto al

Grup de caçadors de l'Hospitalet, que es reunien al bar de Cal Rector per anar de cacera

Fons ACP. Cedida per Baltasara Cubedo

derecho de cazar en los terrenos que no estén acotados y vedados en las condiciones que perceptúa la Ley y Reglamento de caza vigentes" i també "velar por el extricto cumplimiento de las Leyes de caza, persiguiendo y denunciando a los infractores de la Ley, principalmente en tiempo de veda". També cal destacar que la junta directiva estava facultada estatutàriament per expulsar "al socio que hubiere sido castigado por infracción de la veda".

A partir de, com a mínim, finals del 1932 comença a fer sentir la seva influència a la Sociedad de Cazadores una persona important a la política de la ciutat, Salvador Gil i Gil. Va ser membre fundador al 1928 del grup Estat Català, sorgit a l'entorn del Grup Excursionista Saltadiç i emparat en el Casino. Era un grup nacionalista radical sense gaire coherència ideològica entre els seus membres, i bona prova d'això és que amb el naixement de la República alguns d'ells, com Salvador Gil, s'integraren a Esquerra Republicana de Catalunya, altres es mantingueren a Estat Català i d'altres foren a parar al Bloc Obrer i Camperol (BOC) i la Unió Socialista de Catalunya. Va ser elegit regidor a les eleccions municipals de 1933, per ERC. A més de polític local era botiguer ja que tenia una botiga d'articles de caça i d'esport en general. No sé si bé la va remodelar o bé la va traslladar (l'any 1928 apareix al mateix carrer, però al número 2), però el cert és que pel febrer del 1933 inaugurà una botiga al carrer Laureà Miró, 42. Sembla ser que Gil i Gil tenia clar alló de fer-se bona publicitat. En bona part de la premsa local de la època es troben anuncis de la seva botiga. I fins i tot he localitzat algun exemple de publicitat encoberta... com la que es pot llegir a la crònica a *Fortitud* d'una excursió de la Sociedad de Cazadores a Batea realitzada pel gener del 1933:

> "ha estat lluidísima, fent una copiosa caçera, i tot això es deu a que els cartuxos emprats eren comprats a l'armeria Gil i Gil d'aquesta ciutat. Enhorabona als caçadors per la fructífera caçera i al comerciant per la qualitat dels seus productes"[106] (sic).

De vegades, però, ni els cartutxos salvaven l'excursió, com la que tingué lloc el mes de març d'aquell mateix any al llac d'Ibars, a Lleida, on van anar 23 caçadors, entre ells, Joan Layola, Pere Cabané, Bielet Vinyals, Joan Benet i Frederic Bartra, tal i com ressalta la crònica[107]. Van contractar 18 barques, però no van caçar cap ànec per culpa del fort vent.

Gil i Gil no va arribar a ser president, però va actuar de mecenes de la societat, segurament perque també li sortia a compte donat que segurament els socis anaven a la seva botiga a comprar el seu material. Com a bon negociant, doncs, va ser l'impulsor d'un camp de tir situat al Camí del Molí (Bòvila d'En Goita, segons les cròniques). Gil i Gil patrocinava els concursos de tir al plat que es feien a la ciutat, especialment amb motiu de la festa major del Centre. Així per exemple, en la còpia de l'acte d'una reunió ordinària de socis feta el 6 d'agost del 1932[108], s'explica com el tinent d'alcalde, respecte a la proposta d'acte de la societat per a la festa major, "pide la palabra para esplanar su organización haciendo entrever que él, por su parte, dará a la Sociedad de Cazadores de Hospitalet el regalo como premio, una escopeta, facilitanto la entrega de platos y demás utensilios para el buen desarrollo de la fiesta, así como recabar del Excmo. Ayuntamiento la copa de honor y otros enseres para la celebración de dicha fiesta".

Malauradament, Salvador Gil i Gil va ser assassinat al maig d'aquell 1933 en un confús episodi mai aclarit del tot. Va haver-hi un gran dol popular a la ciutat. A la premsa es va

escriure molt d'aquest afer i, entre d'altres coses, es reconeixia que Gil i Gil "s'havia atret als caçadors d'Hospitalet i la comarca i resucitava amb gran esplendor un camp de tir, digne de la ciutat"[109]. Sembla ser, però, que va tenir ràpidament successor. La seva armeria va passar a mans de Lluis Piera Mitjavila qui representarà a la societat davant les autoritats, imagino que com a president. En tot la seva figura vindrà a omplir el buit deixat per Gil i Gil.

Els escacs, tot i que podria semblar una activitat de lleure més aviat de saló (com ho podia ser el billar), tingué en el seu desenvolupament uns condicionants diferents. Pel fet de ser un joc de tauler on hi treballa força la ment i la intel·ligència, aquest esport d'origen més aviat aristocràtic a Europa es va popularitzar en aquests anys a través de la premsa com una activitat de caire més aviat esportiu que desenvolupava la ment i l'intelecte, ideal per als nois i noies en edat escolar. Així, a l'Hospitalet una part de l'empenta que tindran els escacs vindrà donada per la seva aplicació en el camp de l'educació.

Però el que primer hi hagué en el camp associatiu varen ser una secció d'escacs dins del Grup Excursionista Saltadiç, des de l'any 1927, i un club, el Club Escacs Hospitalet, que va ser creat l'any 1930. Pel que fa a Saltadiç, recordem que es tracta d'un grup excursionista que s'havia format ja l'any 1918. Entre aquell any i el 1927 no en tinc cap dada de les seves activitats, però precisament aquell any 1927 s'anuncia la creació de la secció d'escacs. La junta d'aquesta secció la formaren:

President: Vicenç Estruch
Secretari: Josep Estruch
Vocals: Jaume Figueres i Josep Gil[110]

Entre aquestes persones cal destacar la presència de Jaume Figueres, qui l'any 1933 serà també el fundador del Club Ciclista Hospitalet. A la reunió constitutiva s'acordà comprar tres taulers i les seves fitxes. Sembla que la secció es consolidà en un parell d'anys donat que el 1929 ja havien organitzat un torneig i que l'any 1930 comencen a jugar amb d'altres entitats de fora de l'Hospitalet: pel gener es fan gestions per jugar contra una entitat de Sant Joan Despí; a l'abril s'explica com havien perdut contra el club S.S. Steitnitz per 13.5 a 8.5 i ja preparen un nou enfrontament contra la Penya Ponent. Segurament per aquesta consolidació van voler formar un club independent ja que bona part de la junta de la secció d'escacs de Saltadiç apareix a la junta fundacional del Club Escacs Hospitalet, que neixarà aquell mateix any. De fet, a Saltadiç tampoc es troba cap anotació més de la seva secció d'escacs.

Segell del Club Escacs Hospitalet

El periòdic *Llibertat* donà la noticia del naixement del Club d'Escacs Hospitalet l'any 1930 en un local generosament donat pel senyor Pere Tort, que no era un altre que el seu bar Hospitalet del carrer Laureà Miró, 56 (que l'any 1933 també acolliria el Club Juventud Hospitalet de futbol). La primera junta directiva la composaven:

President: Enric Aguilar
Vicepresident: Joan Bataller
Tresorer: Emili Zafont
Comptable: Vicens Panyella
Secretari: Antoni Boter
Vicesecretari: Joan Torradas
Vocals: Josep Creixells, Enric Oliveres, Jaume Ferrer, Josep Barber i Ramon Codina.[111]

Havien estat membres de la junta de la secció d'escacs de Saltadiç en algun moment Enric Aguilar, Joan Bataller, Ramón Codina i Josep Creixells. Ràpidament s'organitzà un torneig per classificar als jugadors en les tres categories existents. L'any 1931 comencen a jugar contra d'altres penyes escaquistes, com la de l'Ateneu d'Esparreguera. I poc després van començar a tenir força problemes per trobar una seu fixa. A un dels números de *Fortitud,* el de l'octubre del 1932, llegim que el club "per fi ha trobat un niu on aixoplugar-se", a la rambla Just Oliveras, al bar d'en Silvestre Centelles. Però no va durar gaire i pel març del 1933 llegim de nou que han tornat d'on havien sortit. A *Fortitud* en fan llavors el repàs del periple del club des de la seva fundació, : "al café del cinema Lumiere, ... al Centre... a cal Silvestre i, finalment, de nou al Bar Hospitalet". Tot això havia succeit en tres anys i per això el redactor va escriure durament: "l'enteniment se l'han venut". La crítica continuava demanant una revifalla de l'activitat, que segurament es devia resentir amb tant de canvi. Demana que organitzin tornejos "i també seria hora que prenguessin part als campionats provincials per tal de que es pogués posar de manifest si són prou valents per entendre-se-les amb altres jugadors". Els següents anys continuaran els canvis de local, i s'alternaran períodes d'activitat amb d'altres en que "semblava que s'havia fos, car no donava fe de vida"[112]. Per les inscripcions dels tornejos podem deduir que devia tenir una trentena de socis.

Club Ferran de Escacs, categoria A, 1936, de l'Escola Municipal del Dr. Jaume Ferran i Clua, al carrer Fortuny, 5. El professor és Josep Coma i Serra. i Fitor. 780

AL'H-AH, gentileza de Francesc Carós

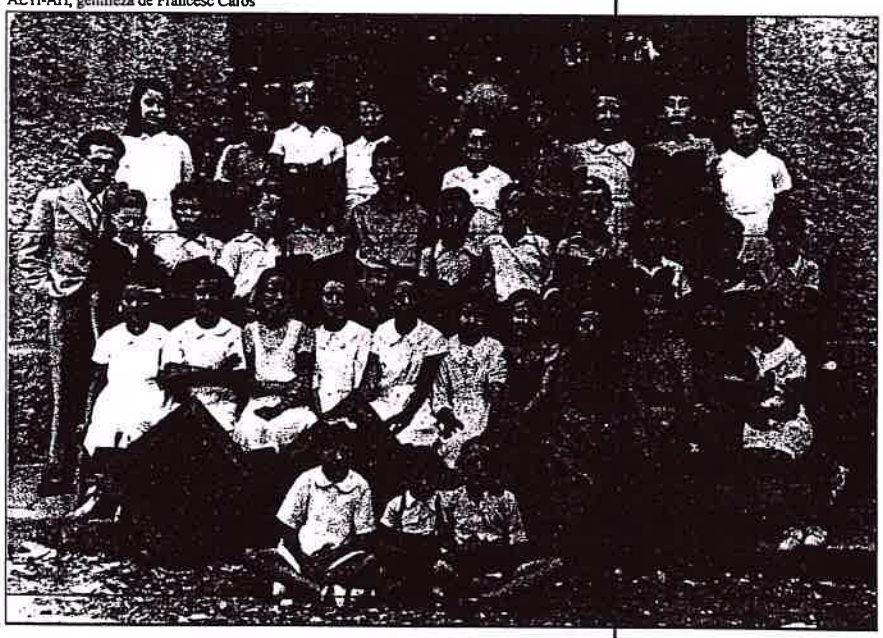

Les altres entitats escaquistes de la ciutat sorgiran als actius barris de Collblanc i La Torrassa. L'any 1934, a la seu de la Societat Coral l'Univers ja hi havia un nucli de practicants d'aquesta activitat, però no serà fins l'any 1935 quan es plantegin legalitzar-se com a secció (club) d'escacs de l'Univers. D'aquesta secció no en conec gaire dades més. Potser afegir el nom de l'única persona vinculada que he trobat, el del secretari Alejandro Moset. Aquell mateix any 1935 he detectat l'anomenat Club Escacs Coll-Blanch, dirigit pel senyor Ibarbia, que més endavant vaig esbrinar que es tractava d'un membre de la federació catalana d'escacs. El Club Escacs Coll-Blanch organitzava tornejos i, segurament també, conferències, lectures i cursos. Ibarbia devia ser un mestre d'escola ja que va introduir els escacs com a activitat a l'escola municipal del carrer Fortuny, on trobem un Club Infantil d'Escacs dirigit pel "conocido ajedrecista señor Ibarbia"[113]. Potser aquest club era el mateix que l'abans esmentat, tot i que la cita anterior més aviat m'anima a pensar que o bé era una secció o bé era independet però dirigit per la mateixa persona. Sigui com sigui, des d'aquesta data trobem els escacs en diverses ocasions a l'escola municipal del barri: pel maig trobem partides simultànies a l'escola municipal dirigida per Josep Coma i Serra, a càrrec d'un tal senyor Rosellò, amb 45 taulers (i els seus nens i nenes

corresponents, que és més important); pel novembre, a l'escola Ferran i Clua el mestre Ibarbia fa 52 simultànies amb nens i es celebra un campionat d'escacs; pel febrer del 1936, a l'escola municipal Doctor Ferran s'organitza una festa per repartir els premis del campionat escolar d'escacs a la que asisteix el regidor Saret i un representant de la Federació Catalana d'Escacs, el senyor Santasusagna, qui nomena els senyors Ibarbia i Coma Serra del Comité Pro-Escacs Infantil a les escoles; ja per l'abril, més d'un centenar de nens i nenes assisteixen a quatre sessions de partides simultànies al Club d'Escacs Coll-Blanch, amb motiu de l'entrega al Club Infantil Ferran de l'escola del mateix nom que dirigeix el senyor Coma de tres jocs d'escacs. L'activitat d'adults no es deixava, però, de banda, i pel juliol del 1935 es celebrà un torneig entre els clubs existents al Centre, Collblanc i La Torrassa. També la premsa local, com ho feia *El Mundo Deportivo* a tot Catalunya, tractava els escacs com a activitat esportiva i, en aquest cas, defensava el seu interés pedagògic. L'any 1936 *L'Espill* plasmà aquest recolzament amb el patrocini del Gran Premi L'Espill, en el que es van inscriure nou jugadors en el grup A, dotze en el B i nou més en el C (sospito que tots del Centre).

"Un Club Vasco de Hospitalet disputà durant els anys trenta competicions federades amateurs de pilota basca"

Pel que fa al frontó o pilota basca, possiblement es jugués ja a Santa Eulàlia en la dècada dels vint. Joan Camós recull la creació al 1929 d'una coral anomenada Els Pilotaires formada a partir "d'un grup del Frontó"[114]. De fet, el frontó que actualment hi ha a la cruïlla dels carrers Enric Morera i Aprestadora ja existia com a mínim des de juliol del 1929, quan l'Atlètic Club Eularienc, de futbol, hi estableix la seva seu social, però potser existí abans. És possible que durant els anys trenta hi hagués un altre frontó a la rambla Just Oliveras, potser anomenat frontó Germanor. Es conserva una carta de petició de trofeus per a una competició de festa major l'agost de 1933 amb aquest nom, que no pot ser altra que la festa major del Centre, i també és segur que aquell any hi havia a la rambla Just Oliveras número 63 un bar també anomenat Frontón. Sí és certa l'existència d'un Club Vasco de Hospitalet que disputà durant els anys trenta competicions federades amateurs. En tinc poques dades: alguns apunts de resultats de competició (normalment de quan jugaven contra els grans clubs de Barcelona, que eren els que la premsa esportiva seguia). Ens han quedat alguns noms, com els dels integrants dels partits de competició davant el Club Manista, Deogracias i Sègarra, l'any 1932, o les parelles de l'enfrontament contra el Jai-Alai Aragonés, l'any 1935, (per ordre de menor a major categoria) Bonet-García, Gil-Segarra, Esteve-Honrado, Saucedo-Roca, Vergara-Navarro i Gutiérrez-Pastor. La qualitat no sembla gaire alta ja que en totes les categories van acabar aquell any penúltims o últims. Les dades són escasses, però sembla que el frontó va tenir força afeccionats a l'Hospitalet, especialment a Santa Eulàlia i potser al Centre.

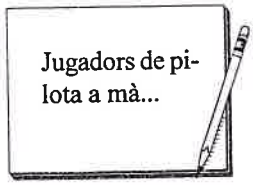

El tennis de taula, anomenat en aquells anys ping-pong, també es va practicar en algunes entitats. Amb aquesta activitat passa una mica com en el cas del billar. Als anys vint (com a mínim a finals de la dècada) ja s'hi jugava. Per exemple, al Centre Catòlic s'instal·là una taula (potser la primera) l'any 1928. Les seccions esportives, però, no es crearan fins ben entrada la següent dècada. En el cas del Centre Catòlic, la secció es crearà pel febrer de l'any 1936. Ràpidament s'organitzà un torneig, a l'estil com s'havia fet en els inicis del bàsquet a l'entitat. La afluència de jugadors va ser important: 12 es van apuntar a la primera categoria i 16 a la segona. Pel juny ja estaven "preparant altres torneigs i partits interclubs amb elements forans i de la població"[115]. L'Ateneu de Cultura Popular sembla que va seguir un camí semblant. La creació oficial de la seva secció la trobem també a principis de l'any 1936 amb Feliu Casado de president i Antoni Vidal de secretari. Immediatament s'organitzà un torneig intern i, un mes després,

ja jugaven contra el Récord Ping-Pong Club, de Barcelona. L'esclat de la guerra no va permetre molt més.

I encara queda un últim esport practicat a l'Hospitalet abans de la guerra. Parlo del rugbi. L'any 1935, a *Llibertat* i a *El Mundo Deportivo*[116] s'anuncia la creació d'un equip de rugbi a l'Hospitalet. L'assentament de la premsa com a vehicle de difusió de les activitats ja s'havia realitzat per complet i el president del nou club així ho devia entendre perque es va preocupar de difondre les seves notícies amb assiduïtat i, per això, ens han quedat força dades dels primers dos anys de rugbi a la ciutat. El nou club sorgirà a partir de l'equip que ja existia a Cornellà. El primer president serà Vicente Rafecas, qui explicà així el naixement del club a *El Mundo Deportivo*:

> "dada la proximidad con Cornellà y San Baudilio, somos desde hace ya tiempo espectadores en todos los matches importantes que juegan estos equipos. En la Peña se habló de fundar un club, se vio que había gente joven dispuesta a jugar y creímos que ya lo teníamos todo. Lo que nos faltaba nos lo ha proporcionado el Cornellà"[117].

El Tot nº 210

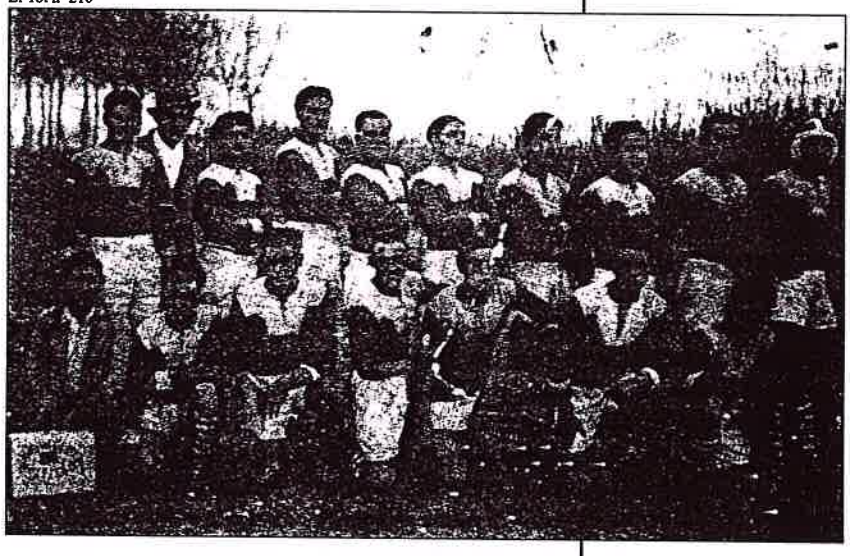

Equip del Rugby Hospitalet abans d'enfrontar-se a un combinat del Cornellà i la Santboiana el 1935 o 1936.

De fet, sembla ser que un jugador del primer equip de Cornellà -un dels primers clubs que va jugar a rugbi al nostre país- i alguns del segon equip estarien darrera en primer instància de la formació del club hospitalenc. Segons segueix explicant Rafecas quan li pregunten per l'equip, diu que l'han format "en su mayoría jugadores locales, y tres o cuatro de Cornellà que son los que se encargan de instruir a los nuestros». El president parla de 60 socis i dels següents jugadors: Alejandro Cabestreros, Antonio Capdevila, Antonio Miranda, Gaetano Berenguer, Hilario Portugués, Jorge López, José Izquierdo, Jaime Roure, José Moral, Mariano Corominas, Narciso Roig, Rafael Pahissa, José Carreras, Rafael Casellas, Francisco Cusí, Francisco Gayobart i José Martínez. Disposaven d'un camp d'entrenament, no reglamentari, i per això disputaven els seus partits oficials al camp del Cornellà. Van cercar el seu propi camp, però l'última notícia en aquest sentit és que a principis de l'any 1936 no havien arribat encara a cap acord econòmic. Segons les cròniques, vestien de verd. La primera directiva la formaren:

President: Rafael Rafecas
Vicepresident: Jaime Layola
Secretari i Tresorer: Antonio Lucas
Contable: Francisco Jansá
Vocals: Jaime Roure, José Martínez i Dionisio Trasobares[118]

El primer partit que va disputar l'equip va ser a Sant Boi, contra l'equip B de la Santboiana pel setembre de 1935, que van perdre per 18 a 3. De seguida es van incorporar a una competició, la de rugbi, que tenia molt pocs equips i que, malgrat la seva manifesta inexperiència, els va rebre amb els braços oberts, tant a ells com a l'altre equip que va sorgir aquell any al barri barceloní de La Bordeta, el Joventut. D'entrada, el president del club hospitalenc ja manifestava que esperaven quedar els últims de la lliga: "nuestro equipo, por ahora, está en muy baja forma. Le falta pràctica"[119], deia Rafecas. Després del debut de l'equip, perdent els tres primers partits, a *El Mundo Deportivo* diuen que l'equip "en juego está tan verde como su camiseta"[120]. No he trobat cap partit oficial que acabés amb victòria, tot i que durant la guerra sembla que mantingueren certa activitat de la que no he trobat resultats.

4.6. PROCESSOS IDEOLÒGICS DINS DE L'ESPORT

Durant la República l'esport esdevé clarament ja un aspecte més de la cultura popular i, com a part integrant de la vida de molta gent, passa a ser un element ideològic amb les seves característiques més específiques. Un element ideològic que intentaran utilitzar diversos col·lectius per al seu profit, de vegades suposadament innocent, d'altres merament comercial i, finalment, d'altres amb motius de intencionalitat política. En aquest sentit i amb finalitats tan variades és lògic que trobem la plasmació d'aquestes idees en exemples ben diferents. Veiem alguns.

"La premsa local organitzà el 1934 una campanya en pro d'una piscina pública a la ciutat"

Iniciem aquest recorregut des de punts de vista que relacionen el món de l'esport amb processos més socials i no tant polítics, si més no a priori. La premsa del moment, especialment la local, ens serà de gran utilitat per repassar aquest ventall de relacions. De fet, per exemple, i seguint la drecera iniciada pels seus col·legues de Barcelona ja feia molts anys, la premsa hospitalenca començà tímidament en aquests anys trenta algunes campanyes pro esport a la ciutat, especialment de cara a demanar les inexistents i cada vegada més necessàries instal·lacions esportives. Ja hem vist cóm reivindicaren un camp de futbol digne pel barri del Centre (capítol 4.3). Un altre cas ben clar està relacionat amb la natació. Aquest esport no havia estat practicat a la ciutat més que en casos individuals o bé al mar durant els anys que l'Hospitalet tingué costa i, més tard, quan s'organitzaren les anomenades "colònies de mar". L'Hospitalet, entre d'altres moltes mancances, patia encara en la dècada dels trenta l'absència d'una piscina per practicar la natació. La inversió era massa costosa per a l'Ajuntament, què per pal·liar d'alguna forma aquesta mancança va organitzar a partir del juliol de 1933 la Colònia de Mar a Castelldefels, que cada estiu acollia 1.300 escolars en una caseta llogada pel municipi. Aquesta decisió potser va estar condicionada tant per la demanda popular com per la de institucions com la Federació Catalana de Natació, que va escriue l'any 1932 una carta a l'alcalde posant-se a la seva disposició per a qualsevol informació que necessitessin si en algun moment decidien construir una piscina al municipi[121]. Però la pressió popular va crèixer a partir del 1934, quan el periòdic *Llibertat!* organitzà una campanya "pro piscina". Tot començà amb un article titulat «Per una piscina pública», de l'edició del 5 de març, on s'argumenta que les colonies de mar són per als nens de les escoles públiques, i mentre tant la resta, que també són fills de contribuents, no hi tenen dret ja que no van a escoles públiques o, més aviat, ni tan sols tenen accés a l'escola. Tot i que cataloguen la iniciativa de les colònies de mar com a bona no deixen de

ressaltar que «la creació d'una piscina pública a Hospitalet faria reduir despeses a l'Ajuntament» a la llarga. A aquest, van seguir dos articles més al periòdic: el 20 de març, «Per una piscina pública" i el 5 de maig, "Per una piscina pública, on seria l'emplaçament?". La campanya no tingué èxit. L'any següent, el 1935, en una entrevista publicada a *L'Espill* al nou alcalde, Hilari Rabal, li van preguntar sobre la construcció d'una piscina coberta (el fet de trobar-nos la pregunta ja és símptoma de la necessitat popular). L'alcalde va respondre:

> "la construcció d'una piscina pública la crec convenient i necessària; però per a procedir a la seva immediata realització hi ha que tenir en compte les possibilitats econòmiques de l'Ajuntament. Cal tenir en compte, també, que cada grup escolar que es projecta construir estarà dotat de la corresponent piscina"[122].

Fons ACP. Cedida per Alejandra Abellán

Hospitalencs a la platja dels anys vint. Aquesta va ser l'única forma a la ciutat, durant molts anys, de practicar la natació ja que no hi havia piscines.

No deixava de ser una fugida endavant, i la premsa així ho va entendre també. Encara he trobat alguns comentaris cínics a posteriors periòdics, com aquell on es suggereix la possible adquisició municipal d'un solar amb una bassa a Collblanc, on de vegades es banya la gent, per construir la piscina. Davant aquesta realitat, algunes entitats optaren per tenir també alguna infrastructura a Castelldefels. Així, la secció local de Palestra va tenir, com a mínim entre 1931 i 1933 un petit pavelló i una barca a la platja, i també sembla que, si més no, l'Ateneu de Cultura Popular estudià aquell 1933 el muntatge d'unes casetes de banys a Castelldefels. De fet, la primera "piscina" (no deixava de ser una bassa segons les fotografies) de la ciutat va ser d'iniciativa privada, la van construir finalment la gent de l'Ateneu de Cultura Popular a mitjans del 1936 (segurament ja començada la guerra civil).

No era aquesta l'única mancança en matèria esportiva dels escolars de la ciutat. A Catalunya, l'esport comença a arribar en aquests anys a les escoles. De fet, l'agost del 1931 l'Ajuntament de Barcelona feu públic que la cultura física s'afegia als plans municipals sobre els grups escolars de la ciutat. El projecte municipal barceloní va ser creat i defensat pel regidor d'ERC Francesc Costa i Martí i plantejava la cultura física escolar donant preeminència a la pràctica de l'esport i l'atletisme a les escoles. D'altra banda, les primeres normes i organismes públics relacionats amb l'esport comencen a sorgir a Catalunya cap a l'any 1934. En aquell any, l'Ajuntament de Barcelona havia creat una comissió per a afers de caire esportiu, i la Generalitat treurà el primer decret esportiu (un en que concedia caràcter de corporació oficial a la Unió Catalana de Federacions). A l'Hospitalet, l'Ajuntament donarà tímides passes per apropar l'educació física a l'escola. Així s'ha d'entendre l'anunci fet a *Fortitud* l'any 1932 sobre que l'ajuntament anava a destinar uns camps on els escolars puguessin practicar gimnàstica, o la decisió de nomenar un professor de cultura física per donar uns cursets de dos mesos als mestres de les escoles de la ciutat, decisió què es va anunciar pel maig de 1933[123]. Al periòdic *Fortitud* es criticà llavors el fet que primer no s'habilités un lloc

idoni per a que els alumnes poguessin fer les classes de gimnàstica per a les que s'estaven formant els mestres, el que voldria dir que l'anterior promesa no s'havia acomplert. La manca d'espais esportius municipals en condicions a la ciutat va fer que l'Ajuntament hagués de donar l'any 1934 una subvenció de 300 pessetes a dos clubs de futbol, la UE Hospitalet i el CD Torrasenc, amb la condició que el consistori pogués disposar dels seus terrenys de joc per a la pràctica de la cultura física dels alumnes de les escoles, segons notícia publicada a *La Vanguardia* el 8 de juliol d'aquell any. Després, fins i tot seran els propis clubs els que oferiran els seus camps de futbol al Consistori per a què els alumnes de les escoles municipals puguin fer esport o disputar els seus partits de futbol (cartes d'oferiment detectades: Torrasenc, 20-12-1934; UAC Coll-Blanch, 18-12-1935; CE Hospitalet, 17-7-1936) [124]. Els clubs feien això sobretot quan demanaven una subvenció a l'Ajuntament...

També alguna entitat com l'Ateneu de Cultura Popular feia classes de gimnàstica «con verdadero éxito», segons *El Diluvio* del 14 de novembre de 1934. I és que aquesta qüestió de la cultura física dels infants només era part d'un debat més ideològic en que participaren algunes entitats i clubs a la ciutat. Era un debat no homogeni que, per tant, té diversos punts d'interés.

D'una banda, trobem el desig de les classes populars de conquerir en aquests anys el dret a gaudir de l'esport. Aquest desig serà adoptat en el seu ideari per alguns partits catalans. En general, la premsa esportiva hi posarà especial atenció al que deien sobre l'esport el programes polítics dels partits; fins i tot s'arribà a parlar en aquells anys de "candidatures esportives" en les eleccions... Localment, algunes seccions de partits republicans adoptaren l'esport com un mitjà més de difusió dels seus ideals. Així, en un reglament d'Unió Republicana d'Hospitalet de Collblanc-La Torrassa, que data del 1934, s'expressa en el seu article segon que "para conseguir con mayor esplendor y rápidez el fin que persigue la Unión, utilizará de manera directa, entre otros, los medios siguientes: escuelas, teatro, mítines, ciclos de conferencias, gabinete de periódicos, conversaciones, reuniones, controversias, deportes, y toda clase de festivales, como bailes, etc que la directiva entienda sean convenientes"[125] (el subratllat és meu). Dins d'aquest apartat es situa també la presència directa d'una comisió d'esports a la Unió Republicana d'Esquerra de Collblanc, el president de la qual era l'any 1931 Joan Astort. Indirectament, he constatat aquest apropament a través de diversos equips que ja hem vist abans, com el Futbol Club Llibertat, el Futbol Club Republicanos o l'equip de bàsquet de la Unió Republicana d'Hospitalet. Quant als sindicats, he detectat la creació d'una secció d'Esbarjo, Cultura i Esport a la Sociedad Cooperativa Respeto Mutuo, l'any 1935, tot i que no tinc dades sobre les seves actuacions. També cal destacar l'existència d'una Germanor Obrera d'Hospitalet de la que no he trobat cap dada més, tot i que Santacana i Pujadas la vinculen a l'organització de l'Olimpiada Popular del 1936[126].

"El debat ideològic d'aquests anys al voltant de l'esport s'extén, entre d'altres, en direcció cap al nacionalisme"

El debat ideològic al voltant de l'esport, però, també s'extén en una altra direcció: la del nacionalisme. En efecte, tal i com succeïa a la resta de Catalunya, algunes entitats hospitalenques volgueren aprofitar aquesta activitat per fomentar la seva ideologia. Parlo de la secció local de Palestra (fundada el 1930), de l'Ateneu de Cultura Popular (1932), del Grup Excursionista Saltadiç (1918, però amb especial incidència des del 1927) i del Grup de Cultura, Esport i Progrés (1932?).

Aquestes entitats amb un cert discurs nacionalista són d'un abast més ampli que no pas l'esportiu. Així, a Saltadiç es practicava l'excursionisme, els escacs durant un temps, i

també hi hagué algun atleta, peró també hi havia espai per a la cultura, amb servei de biblioteca, i conferències. Palestra és clarament un moviment dedicat a impulsar a través de tot tipus d'activitats, però especialment culturals i esportives, el catalanisme nacionalista; el seu president a nivell general era Pompeu Fabra i aquí s'establí una delegació local presidida per Josep Isern . L'Ateneu de Cultura Popular, com ja diu molt bé el seu nom, realitzà activitats culturals i esportives, al igual que el Grup de Cultura, Esport i Progrés.

És especialment significatiu el fet que aquestes entitats volguessin unir l'esport a la cultura (tornem a trobar l'especial rellevància i la profunda significació que de vegades té el nom de les entitats). De fet, tot plegat (cultura, esport i nacionalisme) dins d'una entitat és aquí el reflex del discurs que des dels cercles intelectuals, principalment de Barcelona, s'havia difós ja des dels anys de la dictadura d'en Primo de Rivera. Seguint Santacana i Pujadas[127], durant els anys vint els àmbits d'opinió més interessats en l'esport (dirigents, promotors, periodistes de premsa general i especialitzada, alguns intel·lectuals i esportistes) iniciaren un debat públic sobre el paper de l'esport a la societat. Un debat vehiculat a través de la premsa, especiament a capçaleres com *L'Esport Català* i *La Nau dels Esports*. L'extensió del fenomen esportiu plantejà, ja en aquells anys vint, problemes ètics i socials que afectaven a tota la colectivitat, com poden ser la professionalització i l'espectacularitat, la participació de les dones i dels treballadors en l'esport i, més enllà, la pròpia cultura i, fins i tot, la nació:

> "ja en aquells instants, doncs, hom comença a defensar públicament postulats en què s'unia als beneficis de la democratització social de l'esport, els de la democratització nacional"

Aquest discurs es desenvoluparà encara amb més força a partir de la caiguda de Primo de Rivera i amb les espectatives d'un canvi de règim, ja al 1930. A partir d'aqui el principal vehicle d'aquest debat ideològic serà el setmanari *La Rambla*, que expressà per mitjà de nombrosos articles editorials i d'opinió un cos ideològic que exaltava d'una banda el valor de l'educació física popular entre els treballadors, per convertir-los en practicants més enllà d'espectadors passius, i d'altra remarcava el caràcter cívic i nacional de l'esport i la cultura física. Segons Santacana i Pujadas, "aquest discurs cívico-esportiu esdevenia obertament el d'una línia política ja força arrelada a Catalunya, el catalanisme d'esquerres amb importants connotacions socialitzants". Amb l'arribada de la República i la democratització, aquest discurs trobà un marc més favorable per al seu desenvolupament. El canvi de règim va ajudar a democratitzar moltes esferes de la vida ciutadana i l'esport al carrer i la seva popularització va ser una d'elles. Com a exemple valgui la consolidació de la pràctica femenina de l'esport.

A l'Hospitalet, lògicament, el debat ideològic no tindrà tanta força ni de bon tros. Primer perque quan surt a Barcelona, ja durant la dècada dels vint, la nostra ciutat encara no té un sistema de premsa local consolidat on poder vehicular aquesta línia de pensament, i segon perque algunes de les línies de desenvolupament d'aquestes idees no es poden explotar abastament aquí: per exemple, el fort contingent d'immigrats contribueix a diluir els valors nacionals dels catalans que viuen aquí; o l'esport femení, que intenta sorgir aquí l'any 1930, i que no tindrà gaire continuitat. Però com a mínim aquest esperit existí també aquí a través d'aquestes entitats que he comentat i del discurs ideològic dels seus dirigents a través dels seus butlletins i d'alguns mitjans de comunicació locals. Fins i tot trobem algun article que no pertany directament als processos generats

per les entitats de la pròpia ciutat, sino a comentaris generals o bé produïts, en principi, fora d'aquelles. Per exemple a *Fortitud* (15-12-1932) es va publicar l'article "Catalunya i Txecoslovàquia: la cultura física i la llibertat col·lectiva", signat per Jordi de Montferri. També a *Llibertat!* trobem el 5 de maig del 1934 un altre article d'aquesta mena, titulat "Esport i Cultura".

A través d'algunes de les cites que ens han quedat, resseguim l'ideari social i polític en relació a l'esport d'aquestes entitats locals més ideologitzades. La primera en fer aquesta feina de divulgació va ser el Grup Excursionista Saltadiç. Al seu butlletí llegim durant el 1928 alguns articles de Salvador Gil i Gil (que després col·laborarà amb la Societat de Caçadors d'Hospitalet). Al número de maig, Gil escriu un article titulat "Escolta , Jove!" on contraposa diversions i ideals de la persona, i on llegim: "està bé que ens divertim, que gaudim veient un partit de futbol, de veure un combat de boxe, però des d'un punt de vista serè, com a un mitjà de passar tranquilament una estona, però mai com a finalitats dels nostres actes". Al número de juny del mateix any, Gil i Gil insisteix dient que "a nosaltres un camp de futbol o un ring, ens distreu, però no ens admira". D'altra banda no podem oblidar el missatge nacionalista que també impregnava el discurs d'aquesta entitat. A un comentari del número de juliol del 1928, llegim: "excursionisme és rondar als voltants d'una comarca en busca de tradicions, de costums o de monuments; com escalar les crestes i muntanyes per a estudiar l'orografia d'un pais". Durant la República, les coses es diran més obertament. Així, a *Llibertat!,* el 6 de gener i el 5 de febrer del 1934 es publicaren els articles "Excursionegem" i "Nacionalisme i excursionisme", signats ambdos per Llorenç Riera i Fabregat. Al primer llegim: "Malauradament a l'Hospitalet tenim ben pocs conreadors de tan bella afició, que tindria d'arrelar profundament entre el jovent, per esport, per totes les belles coses i per Catalunya". Al segon, l'argumentació s'extén en consideracions: "molts diuen que són catalanistes i nacionalistes, però voldria saber si es pot ésser una d'ambdues coses sense conèixer Catalunya"; i "l'excursionisme és la forma més positiva per formar el caracter del qui sent quelcom per Catalunya". De fet, Saltadiç s'adherí expressament i públicament a l'Estatut de Catalunya presentat l'any 1931 (ho va dir a través del seu butlletí i imaginem que potser a través també de les planes de *El Mundo Deportivo*, que en va fer campanya).

Dues versions de l'escut del Torrasenc, una amb les inicials en català i una altra en castellà, bona mostra dels usos lingüístics de la dècada dels trenta

L'Ateneu de Cultura Popular, per la seva banda, ja havia sorgit d'un grup de joves cansats de l'ambient reaccionari del Casino del Centre. Això es produí el 1932, quan van trencar les relacions tot llençat un seguit de fulls volants pels carrers de la ciutat explicant l'actitud reaccionària d'una part dels socis d'aquella entitat. D'aquest grup de joves (entre ells es trobava en Miquel Dumenjó Rovira, antic jugador de l'Hospitalenc de futbol) sortiria més tard el partit Estat Lliure (republicà) i l'entitat Ateneu de Cultura Popular. La tradició dels ateneus a Catalunya s'inicia a la segona meitat del segle XIX, quan sorgiren la major part d'ells, tal i com molt bé observa Celia Gásquez[128], que posa com a exemples "des de l'actual Ateneu Barcelonès de 1860 a l'Ateneu Català de la Classe Obrera de 1861 o el mateix Casino de l'Hospitalet el 1874, amb tendències i finalitats ben diferents, literàries, obreristes, o conservadores". Així, la creació de l'Ateneu de Cultura Popular és tardana i "amb una vocació clara: ésser centre cultural del catalanisme d'esquerres i promoure la creació de l'Escola de Treball a l'Hospitalet".

El primer estatge de l'Ateneu es localitza a una casa del carrer Barcelona i va ser inaugurat pel novembre del 1932. Segons Celia Gásquez, els socis de l'Ateneu de Cultura Popular eren en general joves obrers i menestrals del Centre, provinents de sectors com la construcció (paletes), la metal·lúrgia (manyans i mecànics), les arts

gràfiques (impressors), el comerç (dependents i petits botiguers), el tèxtil (obrers), algun escribent de l'Ajuntament i algun camperol de la Marina. Dins del programa d'inauguració del local, hi havia inclosa una demostració d'exercicis de lluita greco-romana i corda a càrrec de la secció de gimnàstica de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, de Barcelona.

Dins de l'Ateneu, que s'instal·lara a la seva actual seu l'any 1934, es va organitzar de seguida una comissió de cultura física. A l'Ateneu es van poder practicar, en algun moment, diversos esports com excursionisme, gimnàstica, tennis de taula, tennis, bàsquet i natació. Els interessos de dues entitats com el Grup Excursionista Saltadiç i l'Ateneu de Cultura Popular devien ser tant coincidents que no és estrany que les dues arribessin a fusionar-se l'any 1936. En efecte, ja al juliol es parla de "treballs d'acostament"[129] entre ambdues i, a l'octubre (ja ha esclatat la guerra civil), ja es dóna per feta la fusió. Durant els primers mesos de guerra, l'activitat esportiva a l'Ateneu es multiplica. Es parla de l'ampliació del local social de l'antiga casa la Harmonia, de la que fins aleshores sembla ser que ocupaven la meitat. El projecte és instal·lar al segon pis un gimnàs i les dutxes, i als terrenys anexes un camp d'esports, amb "camp de Basket-Ball, un de tenis, un per fer-hi curses, i un camp per practicar-hi tota classe d'atletisme"[130]. Malgrat el volum de desitjos, no hem de perdre de vista que eren projectes d'instal·lacions molt precàries, no penseu pas en res semblant ni tan sols a un petit polisportiu (fins i tot es conserva un petit esquema del que volien). Alguna cosa es va fer. Segons el treball de Celia Gásquez, es va arribar a construir una pista de tennis (en queda alguna fotografia) i un camp de bàsquet, a més d'una mena de piscina, (de la que es conserva també alguna foto) que aprofitava una vella bassa de regar i que per omplir-la utilitzaven una bomba que els hi deixava algú. Sembla ser que, malgrat haver estat construïda durant la República "el fet que nois i noies es banyessin a la mateixa piscina junts va provocar moltes sorpreses a aquella època"[131].

"A l'Ateneu es van practicar diversos esports: excursionisme, gimnàstica, tennis de taula, tennis, bàsquet i natació..."

Un altre exemple. A *Llibertat*, llegim el 5 de novembre del 1930: "Palestra no menysprea l'educació física, ans la fomenta i enlaira donant-li l'impuls necessari amb pràctiques de gimnàs i atlètiques, però fugint de la part espectacular". La secció local va ser inaugurada el 16 de novembre amb un acte al cinema Oliveras, al que va assistir el president general de l'organització a Catalunya, Pompeu Fabra, i el secretari general, Batista i Roca. Aquest últim, en el seu parlament, i segons la crònica que feu de l'acte el periòdic *Llibertat*, "exposà el programa de Palestra, en el sentit esportiu, amb preferència a l'excursionisme, acampada, natació i navegació, amb una finalitat esportiva i patriòtica alhora a l'ensems que social"[132]. Per cert, que en aquell mateix número del diari, es criticà la quota de dues pessetes que s'imposava per ser-hi soci. Un article signat pel periodista Ramon Moral demanava això: "no priveu a l'obrer, al jove obrer, a pertànyer a la nova organització amb quotes tan crescudes". Més enllà de la crítica, s'endevina també el tipus de públic al que podia anar dirigida l'entitat. A la secció local de Palestra he trobat activitats d'escursionisme, navegació i natació (disposaven d'un petit pavelló i d'una barca a Castelldefels). Segons alguna font, a partir de gener del 1933 la secció local seria presidida per l'escultor Rafael Solanich. Sembla ser que Palestra, igual que el Casino, no acabava d'acceptar les tendències del jovent més esquerrà del moment, i per això coincidiren en el temps dues entitats d'objectes molt semblants i ambdues dirigides més aviat al públic jove (Palestra i l'Ateneu de Cultura Popular) però amb espais ideològics diferents. A conseqüència dels fets d'Octubre pràcticament Palestra desaparegué i els seus membres anaren al Casino o a l'Ateneu.

"L'obra de la Federació de Joves Cristians de Catalunya serà clau al nostre país i posarà ara els fonaments del que després de la guerra serà l'important entramat esportiu d'enquadrament de l'Església"

Del Grup de Cultura, Esport i Progrés tinc poques dades. Sé que el 1932 organitzà una cursa amb motiu de la festa major del Centre (la carta de petició de permís anava signada per un tal Amadeo Pons). I aquell mateix any va organitzar també alguna mena de festivals esportius i culturals. En un article que apareix a *Fortitud* pel desembre del 1932 afirmen clarament per qué és útil l'esport i com no s'ha d'utilitzar: "no es que siguem antiesportius, sinó que ho considerem necessari que sigui practicat (amb coneixament), però el que no consentim és que en general totes les entitats es valguin de l'esport per convertir les persones que col·laboren en ell en ignorants".

Un altre aspecte d'enquadrament ideològic fent servir l'esport com a eina el trobem en les organitzacions eclesiàstiques d'aquells anys. En aquest sentit, l'obra de la Federació de Joves Cristians de Catalunya (FJCC) serà clau a Catalunya i posarà els fonaments del que després de la guerra serà l'important entramat esportiu d'enquadrament de l'Església. Només per això ja és interesant de detenir-se una mica en ella.

La FJCC té les seves arrels més profundes en els intents, ja a mitjans del segle XIX, d'aconseguir un model d'organització de l'Església que permeti al laic de participar en les seves tasques pastorals, sempre sota supervisió jeràrquica[133]. L'evolució d'aquesta idea, plasmada en diverses encícliques papals, portarà a principis del segle XX a l'estructuració d'Acció Catòlica, organització unitària que a la vegada pot encabir uns altres col·lectius més específics o sectorials (d'empresaris, de graduats, de camperols...), sempre amb una finalitat ben clara que impregna l'Església dels primers decennis del segle XX: intentar no distanciar-se gaire de la modernitat. Un ideal que, tocant de peus a terra, es traduïa en tres punts que caracteritzen bàsicament una etapa que denomina catolicosocial: creació de formes sindicals catòliques per tal de guanyar terreny a les formacions socialistes i/o anarquistes; potenciació de la formació d'èlits per a la difusió de l'ideari catòlic, i donar un cert suport a aquells partits polítics que mostressin afinitats amb el catolicisme (conservadors).

Aquests moviments, durant la República, a Catalunya foren gestionats per la Federació de Joves Cristians de Catalunya que fundà un clergue català, el Dr. Albert Bonet i Marrugat (1894-1974) al novembre de 1931. Segons Carles Santacana[134], el catolicisme català durant la República es pot caracteritzar com a un corrent conservador moderat, "encara lluny dels corrents homòlegs de pensament més avançats a Europa", però en contrast "amb el predomini de l'integrisme" del conjunt espanyol plasmat en el seu instrument d'acció social apostòlica: l'Acción Católica. Aquesta organització esdevingué punt d'orientació per a molts joves en aquells anys socialment i políticament tant conflictius, "la FJCC els facilità un ideari a partir del qual regir les seves vides, unes activitats que els feien sentir-se útils i un punt de reunió. Pot estar-se o no d'acord amb la ideologia que professaven, però el cert és que el seu paper dinamitzador fou innegable".

La FJCC tenia una estructura piramidal força desenvolupada i descentralitzada ja que donava molta importància als nuclis locals, tal i com apunta Silvia Vilarrasa: "la sorpresa més agradable és veure una organització on, tot i haver-hi organs de direcció nacional (central), es dóna molta importància als nuclis locals i comarcals"[135]. Arribà a tenir entre 14.000 i 18.000 afiliats a Catalunya -segons les fonts que es consultin- també anomenats fejocistes (nom que se segueix de les inicials de l'organització). Entre les moltes activitats que proposava, s'hi trobava l'esport.

A l'Hospitalet, hi va haver en aquests anys un cert arrelament d'alguns grups fejocistes entre els components catòlics. El grup fejocista de la zona del Centre actuava de capdavanter a la ciutat i s'hi establí dins del Centre Catòlic, fins i tot físicament. Tot i que Santacana situa la formació del grup Fermesa nº 26 de la FJCC l'abril del 1935, he detectat l'activitat esportiva d'un equip fejocista de bàsquet un any abans. El president del grup seria Just Arús (que era alhora tresorer del Centre Catòlic, asegurant així la connexió entre ambdues entitats) i el secretari Manuel Cortés. Entre els seus homes més actius, Santacana cita Lluís Romaguera -"que havia abandonat l'ERC perquè considerava que aquest grup era massa anticlerical"- a qui recordem haver trobat l'any 1928 a Saltadiç i l'any 1934 al Grup Excursionista Terra Baixa. Paral·lelament també es constituí un altre grup fejocista a Collblanc, anomenat Fortitud nº 16, al voltant de la Parròquia de Sant Ramon Nonat. Aquest grup, segons l'ordre cronològic que es segueix del seu número, va ser anterior al del Centre. De fet, segons recull Josep M. Jordà[136] - un dels joves que hi va participar en les seves activitats- al setmanari *Flama* que editava la FJCC hi consta la fundació d'aquest grup en la seva edició del 25 de desembre de 1931. La junta, segons la nota publicada a *Flama*, estava presidida pel jove Ramon Bibet i comptava entre els seus membres, com a bibliotecari, amb qui seria després poeta i gran editor, Josep Janés. El 28 d'agost del 1932 s'inaugurà la pista de bàsquet, segons Jordà "en l'espai on actualment hi ha la nau central de l'església" i s'iniciava així la vida d'aquest esport al barri de Collblanc. Hi arribà a tenir diverses seccions culturals i esportives. D'aquestes últimes, Jordà apunta les de gimnàstica, ciclisme i excursionisme, a més de la de bàsquet. Alguns dels membres de l'equip de bàsquet, sens dubte el de més activitat dins de la parcel·la esportiva, eren aquests: Francesc Marín, Francesc Sans, Emili Espí, Pascual, Figuerola, Joaquim Horta, Josep Borrell, Roma, Zoil Janés, Adolf Munné o Josep Mª. Jordà, i l'entrenador era en Joan Garcia.

A l'Hospitalet, hi va haver en aquests anys un cert arrelament d'alguns grups de la Federació de Joves Cristians: al Centre Catòlic i a Collblanc"

La Federació de Joves Cristians de Catalunya organitzarà competicions esportives que progressivament aniran gaudint d'un major nombre de practicants i que suposaran una nova oferta esportiva a Catalunya, paral·lela a la de les federacions i a d'altres d'origen popular (penyes, competicions amateurs...). Segons informacions periodístiques, en el cas del bàsquet, per exemple, l'any 1935 es diu que la FJC de Catalunya controla més de 50 equips inscrits, corresponent 12 a la província de Barcelona. En aquest cas, a la comarca del Llobregat hi figuraven els equips de Sant Feliu, Sant Joan Despí, El Prat, Viladecans, Esplugues i l'Hospitalet. Entre finals de l'any 1933 i principis del 1934 ja trobem un equip hospitalenc disputant el campionat de bàsquet de la FJCC, un equip que molt probablement també pertanyia al grup fejocista instal·lat al Centre Catòlic. També he trobat més endavant un altre a Collblanc, que pertany sens dubte al grup Fortitud, tot i que ja hem vist que havia començat abans les seves activitats. Però l'organització cristiana no només es preocuparà d'aquests equips de joves al voltant dels 16 a 18 anys, sino que també organitzarà competicions per a equips de menor edat. Així, hi hagué també un torneig conegut com d'Avantguardistes, per zones territorials, en el que jugaven els joves fins als 14 anys (la divisió es correspon amb la que organitzava els grups per a la resta de l'activitat). L'equip del grup Fermesa, del Catòlic, va guanyar el torneig avantguardista corresponent a Barcelona-ciutat l'any 1935.

En tot cas, però, i pel que fa als continguts més polítics de tot això que estem explicant, cal deixar ben clar que aquesta ideologització de les entitats esportives es circunscriu als casos que hem vist. Majoritàriament, però, dóna la sensació que als clubs, com a mínim entre els practicants, no s'hi feia gaire política. Nominalment fins i tot els estatuts d'algunes societats prohibien parlar de política dins de l'entitat. La idea general que

podem extreure dels testimonis recollits es que, pel que fa als jugadors, en general no feien cap mena d'activisme polític dins dels clubs, i es limitaven a divertir-se i a practicar el seu esport dins de l'estructura de les entitats. Pel que fa als directius, ser-ho d'un club podia arribar a donar cert prestigi personal, i ja hem vist alguns casos de directius que eren també dirigents polítics o sindicalistes locals (Salvador Gil i Gil, vinculat a la caça i l'excursionisme, serà tinent d'alcalde a l'Ajuntament l'any 1933; Ramón Espuga, president de l'At. Club Hospitalet de futbol l'any 1927, serà regidor municipal l'any 1928; en Demetri Carceller, qui segons testimonis havia format part d'alguna junta de l'Hospitalenc de futbol, seria després de la guerra ministre d'Indústria amb Franco; l'Amadeo Comerma, directiu del Futbol Club Torrasenc durant els seus primers anys, serà president l'any 1931 de la Sociedad de Camareros de la comarca del Llobregat, amb seu a Collblanc; Julio Sales, tresorer de l'Hospitalenc de futbol en els seus inicis i després vinculat al món del ciclisme, presidirà en la dècada dels trenta la Unió de Comerciants de Collblanc i la Torrasa, tot i que llavors vivia a Barcelona; Joan Costa, primer president de la UE Eularienca de futbol, serà membre actiu l'any 1930 de la Unión de Empleados i Obreros municipales del Ayuntamiento de Hospitalet).

Malgrat tot, no sembla que es fes gaire activisme polític des de la majoria dels clubs. Així, l'Anton Martí Valls[137], jugador de futbol de l'Hospitalenc entre el 1918 i 1922 aproximadament, responia això a la pregunta de si abans de la guerra es feia política als clubs:

> "R-Home, sempre s'ha fet política..., vestia una mica (el tenir un càrrec a la directiva) i després sempre (la gent) seguien al president,...sempre estava dirigint (el president)
>
> P- Es a dir, donava prestigi...
>
> R- Exactament"

Dels anys trenta, els testimonis són més clars. En Marcelino Farré, també jugador de futbol, m'explicà això del tema:

> "R-La juventut no tenia les idees d'ara ni... Jo llegia *El Mundo Deportivo* i para de comptar... Jo vaig anar a la guerra, i a mi que m'importava la guerra? No vull dir que dins de tot sempre hi ha algú que tingui idees polítiques, però jo estic segur de que de cada 100, si hi havia cinc que tinguessin idees polítiques... la resta a jugar a la pilota i a passar les hores al camp de futbol...
>
> P- Això els joves, els jugadors, però i la gent de les directives, els més grans?
>
> R- Amb la gent de les directives no convivies, perquè clar, un xicot de 15, 16 ó 17 anys... la majoria passàvem els diumenges en el camp veient futbol, menjant uns entrepans que feien de sardines en escabetx per 35 cèntims i després 10 cèntims de cacauets... La majoria només pensàvem en el futbol" [138]

4.7-L'ESPORT DURANT LA GUERRA CIVIL (1936-1939)

La guerra no suposà la desaparició immediata de l'esport a la societat, però sí el seu debilitament progressiu fins a la quasi extinció en els últims mesos del conflicte. Seguint Santacana i Pujadas[139], sembla clar que la guerra frenà la tendència expansiva i de popularització de l'esport com a fenomen de masses, però també que "per la maduresa i per la capacitat de suggestió de l'estructura esportiva del país", l'esport va poder mantenir durant la guerra un alt nivell de vitalitat. Aquests autors resumeixen així diversos aspectes claus de la història de l'esport d'aquest període que no han estat gaire estudiats: "el paper de l'administració política, el control social i la institucionalització de la cultura física, la incorporació de l'esport català en el front internacional per a la difusió de la causa republicana, l'adaptació de les competicions al nou mapa dibuixat per l'enfrontament civil, la relació entre l'esport com a fenomen de lleure i la nova moral de guerra, o la militarització del fenomen esportiu en una societat cada vegada més monopolitzada pel front de guerra i les seves seqüel·les entre la joventut".

"La guerra no suposà la desaparició immediata de l'esport a la societat, però sí el seu debilitament progressiu fins a la quasi extinció en els últims mesos del conflicte"

Per sobre de tot això, trobem la inevitable i progressiva adaptació de tota l'estructura esportiva catalana a la nova i cada vegada més propera realitat de la guerra. Una realitat que en un principi es perceb com a conjuntural i passatjera (a la primera temporada 1936-1937) i que mica en mica s'esdevé el centre d'un cercle al voltant del qual acabarà girant tota la activitat del país.

Salvant les especificitats locals, que després intentaré caracteritzar en el nostre cas, Santacana i Pujadas assenyalen tres grans etapes pel que fa a la trajectòria del fet esportiu en aquest període:

- Fins a la tardor de 1936, durant els tres primers mesos de guerra, es paralitzen les competicions, hi ha tot un seguit d'iniciatives esportives benèfiques, s'adapta tota l'estructura esportiva a les consignes revolucionàries i es dóna un primer intent des del govern català de crear un instrument institucional de l'educació física i de l'esport.

- Fins a la primavera-estiu de 1938, un segon període implica -no sense discontinuïtats- una aparent normalització de l'esport i la cultura física a la reraguarda, amb un triple objectiu: com a lleure i espectacle (amb totes les seves conseqüències, inclòs el fet de que moltes persones vivien d'aquests espectacles), com a instrument ideològic i exemplificador de força (actes multitudinaris o petits festivals locals d'autoafirmació, i també mantenint la presència internacional davant la nova estructura esportiva de l'altra Espanya franquista), i com a element formatiu militar.

- Desaparició de l'esport quotidià a la reraguarda amb la finalització de les darreres competicions esportives durant la primavera de 1938, després de l'esclat d'un ampli debat sobre l'ètica del manteniment de l'esport en temps de guerra.

S'ha de dir que l'esclat de la guerra no suposà d'entrada la desaparició de l'esport a la reraguarda. En els primers mesos de guerra, però, sí que es viu a Catalunya la desaparició d'un nombre important de plataformes juvenils catòliques que, com ja hem vist, des de principis de la dècada dels trenta havien fomentat l'esport entre un sector dels joves catòlics. Amb l'esclat de la guerra civil, aquestes entitats catòliques (entre elles, el

Centre Catòlic de l'Hospitalet i els grups fejocistes de la nostra ciutat) seran sovint objectiu de represàlies i això comportarà la incautació de locals i terrenys de joc, la repressió dels seus practicants i la desaparició d'entitats.

El fets del 18 de juliol, a més, van sorprendre als organitzadors de l'anomenada Olimpíada Popular, una mena de jocs olímpics obrers paral·lels als que havien de celebrar-se poc després a l'alemanya nacionalsocialista[140]. Aquesta Olimpíada Popular s'havia d'inaugurar el 19 de juliol, però l'esclat de la guerra ho va impedir, i a més, va deixar aïllats a alguns equips d'altres parts d'Espanya que ja no podien tornar als seus llocs d'origen. En Marcelino Ferrer, jugador del CE de Hospitalet, recorda això dels dies posteriors a l'esclat de la guerra:

> "Quan va venir el 18 de juliol, aquí s'havia de fer una olimpíada obrera, i llavors es van quedar uns equips aïllats... havia equips de Mallorca, de Saragossa... i es van quedar estancats. I recordo que vam jugar amb tots aquests equips aquí, fins que es van anar disgregant"[141]

Per cert que l'ajuntament de l'Hospitalet havia aprovat una subvenció per als organitzadors d'aquell esdeveniment el dia 1 d'aquell mateix mes de juliol, el que mostraria el seu suport a la olimpíada.

Curiosament, tal com recull l'historiador Joan Camós, el dia de la insurrecció franquista, el 19 de juliol de 1936, per l'Hospitalet havia de passar una cursa ciclista organitzada per una associació esportiva d'El Prat[142]. La cursa -suposo- no va tenir lloc aquell dia. Dels anys de guerra queden pocs testimonis sobre l'activitat dels clubs. Que continuaren la seva tasca ho confirmen els rastres trobats. La guerra, després de l'ensurt inicial, no devia trasbalsar en excés la vida quotidiana de la gent durant les primeres setmanes i mesos. En Juan Montroig[143] recorda que, en aquells dies, en Josep Boter el va venir a buscar per que fitxés pel CE de Hospitalet (quan encara estava al Collblanc). Hi ha referències d'alguns esdeveniments de clara intenció ideológica com desfilades esportives o partits benèfics. També he confirmat la inscripció del Rugby Club Hospitalet a la lliga que havia de començar el 8 de novembre, junt amb d'altres cinc equips catalans. Aquests fets demostren com, malgrat tot, s'intentava fer a la reraguarda una vida normal. Fins i tot en un moment que el govern de la Generalitat va voler prohibir alguns espectacles públics, entre ells el futbol, en atenció als especials moments que estava vivint la societat, els futbolistes i els clubs protestaren amb l'argument que el sector donava feina a molta gent, i aconseguiren aturar la prohibició durant mesos, fins que la situació es va fer insostenible per molts motius i el debat es reobrí amb més força (1938), tot i que en general es defensaven les competicions d'afeccionats front les dels professionals.

D'aquests anys he trobat poques ressenyes sobre l'esport local. Del futbol, per exemple, no hi ha una sola ressenya que faci referència a altres clubs que no siguin el CE L'Hospitalet. D'altra banda, la premsa general es fa molt poc ressó de les activitats esportives degut a la progressiva escassedat de paper i a l'atenció primordial als afers de guerra (també la premsa esportiva redueix progressivament pàgines i capçaleres). Malgrat tot, és molt possible que només el club futbolístic del Centre tinguès una activitat més o menys regular durant bona part d'aquest període. A La Torrassa, per exemple, molts camps i instal·lacions van servir d'horts de supervivència o es van aprofitar per fer refugis antiaeris.

El Tot nº 264. Cedida por Josep Bonastre.

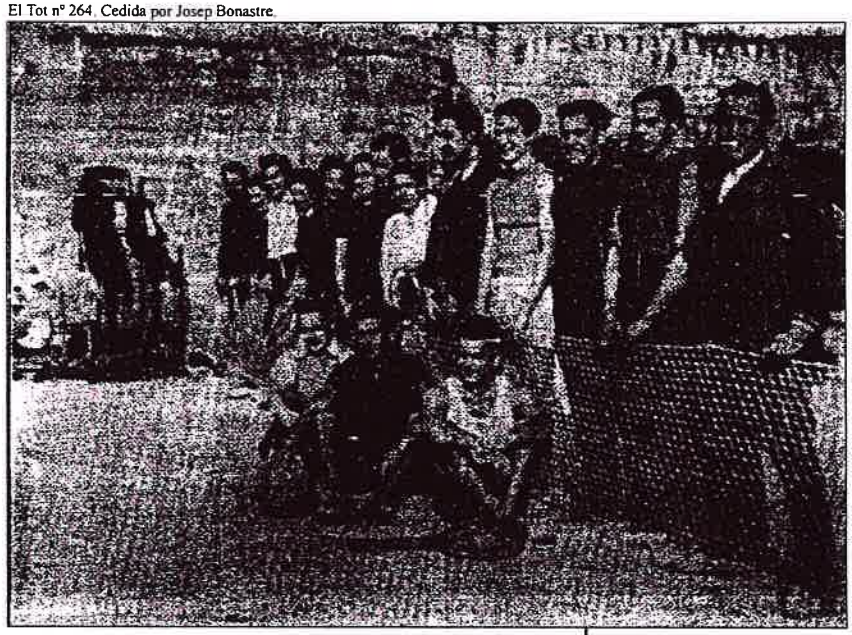

La segona pista de tennis de la ciutat la va construir la gent de l'Ateneu de Cultura Popular; ara està ocupat pel col·legi Tecla Sala.

En Luis Piera, a qui ja hem trobat abans relacionat amb la caça i el futbol, va ser president del CE Hospitalet al menys durant l'any 1936 i principis del 1937, amb Josep Boter sempre com a secretari. A l'abril de 1937, Joan Marsol Riart substitueix Piera al capdavant del club, Boter continua com a secretari. Marsol durarà fins al juny del 1938, quan Josep Ané Torres serà elegit president del club. Aquest personatge era president de l'Ateneu de Cultura Popular des del 19 de març de 1935 i secretari del Casal d'Esquerra Republicana de Catalunya del districte primer l'any 1938, segons diversos documents trobats a la correspondència d'Alcaldia d'aquells anys. Precisament el CE Hospitalet va canviar la seva seu social a l'Ateneu de Cultura Popular, al carrer Republicans 22, al menys des de l'any 1937, així com el camp que ja hem vist cóm ara era el de la Remunta. Potser va influir en el canvi de local el fet de que el germà d'en Josep Boter, l'Antoni, era secretari de l'Ateneu (com a mínim durant 1934). Recordem que l'Ateneu, entitat cultural i esportiva, va tenir força empenta en aquests mesos (van construir algunes instal·lacions esportives pròpies, com una piscina, una pista de tennis o un camp de bàsquet) i també podem sospitar que la relació de directius de l'entitat amb les forces polítiques del moment devien donar certa influència a aquesta societat. La trajectòria de l'Ateneu de Cultura Popular durant els anys de la República i durant els anys de guerra explica la decisió de la seva posterior prohibició per part de les autoritats franquistes.

De fet, l'esport va ser considerat com un valuós element més d'enquadrament, conscienciació, difusió dels valors defensats en la lluita antifeixista i d'ajut econòmic, i seran nombrosos els festivals i competicions esportives que s'organitzin amb aquests motius. I l'Hospitalet no va ser cap excepció en aquest sentit. Així, per exemple, l'Atlètic Bàsket Junior (bàsquetbol) i el CE Hospitalet (fútbol) van representar l'esport de la ciutat a la desfilada esportiva de l'Onze de Setembre a Barcelona aquell mateix 1936. Trobareu alguns exemples més en les següents pàgines.

La competició futbolística de lliga no es va aturar aquella temporada 1936-37. Ni tampoc la 1937-1938, -si més no al principi-. A la correspondència municipal he trobat fins a 12 peticions de permisos per disputar partits durant l'any 1937 (de l'any 1938 no n'he trobat cap petició). S'hi jugaren més partits, de ben segur, però els que hi consten a l'Arxiu Històric són els que podeu veure al quadre 13. És possible que el CE Hospitalet guanyès aquesta temporada el seu campionat. Si més no, a *La Vanguardia* del 2 d'octubre del 1937 s'anunciava la presència del «Hospitalet FC, campeón de la 2ª división del torneo de liga comarcal de Cataluña, en el campo del Sans».

QUADRE 13. RELACIÓ DE PERMISOS PER DISPUTAR PARTITS DE FUTBOL DURANT L'ANY 1937

RIVAL	DATA	TIPUS DE PARTIT
CD ESPANYOL (combinat)	7-2-37	AMISTOS
JUPITER	14-2-37	AMISTOS
FC SANTBOIA	11-3-37	CAMPIONAT
US A. FORTPIENC	14-3-37	(?)
UE POBLE SEC	25-3-37	CAMPIONAT
SANTJOANENC FC (de Sant Joan Despi)	28-3-37	CAMPIONAT
(?)	3-4-37	PRO HOSPITALS DE SANG
SANTFELIUENC FC	6-6-37	CAMPIONAT
US A. FORTPIENC	27-6-37	CAMPIONAT
GRAMANET DE BESSOS	11-7-37	CAMPIONAT
CS SABADELL	2-8-37	FESTA MAJOR (?)
(?)	18-12-37	PRO ABRIC DEL COMBATENT

Font: Elaboració pròpia a partir del material de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet (Correspondència de Secretaria, 1937)

"La temporada 37-38, les competicions ja no es fan amb normalitat per fets com els bombardejos, els talls de llum o la dissolució d'equips per manca de jugadors"

La temporada 1937-1938, la Federació Catalana va anunciar la suspensió de les competicions normals i la possibilitat de disputar d'altres més d'acord amb les circumstàncies que ja es produïen, com els bombardejos o la dissolució d'equips sencers per la manca de jugadors. El 27 d'abril del 1937, l'Hospitalet havia patit ja el primer bombardeig. En aquestes circumstàncies, el CE de Hospitalet vá quedar enquadrat, segons publicà *La Vanguardia* el 24 d'octubre, en la Segona Categoria de la Lliga Amateur, junt amb Carmelo, Iluro de Mataró, Mollet, Poble Sec, Pins del Vallès, Empurdanés i Fortpienc. En Juan Montroig[144] recorda que aquell campionat va ser especial i que, degut als bombardejos, la mecànica es va variar. Sembla ser que es va optar per deixar de banda el calendari amb un ordre de enfrontaments a dues voltes, i que es va optar per jugar amb cada rival dos diumenges seguits, un a cada camp. Així s'intentava evitar que s'acumulessin els partits suspesos i que un equip jugués masses partits seguits a casa (o a fora) perquè a l'hora de sortir a camp contrari (o de rebre el rival) li ho impedissin els bombardejos.

El manteniment econòmic del club va ser igual de complicat que a la resta de les activitats d'una societat en estat de guerra. Dos apunts ens permeten fer-nos una idea de cóm s'ho va fer el CE Hospitalet. El primer fa referència a unes obres que es realitzaren al camp de la Remonta. En carta datada el 26 de març de 1937, el secretari del club, Josep Boter, demanava a l'alcalde permís per poder carregar material per les seves obres al magatzem municipal del carrer Francesc Macià, on hi havia, segons la nota, «runes de l'antiga església i rectoria i cases del carrer Laureà Miró». S'havia d'estalviar, encara que fos utilitzant pedres de l'església per acabar el camp de futbol... El segon apunt el trobem en una carta on el president del club, aleshores Joan Marsol, demanava un permis per poder convocar «Assamblea General d'Accionistas del Club». Sembla ser

que l'entitat va emetre accions per poder mantenir-se, tal i com ja hem vist que havien fet alguna vegada altres entitats de la ciutat. L'únic punt de l'ordre del dia d'aquella reunió era la «amortització voluntària de les Accions» (el subratllat no és meu). La carta està datada el 7 de juliol del 1937. Sembla que les coses ja no anaven gaire bé... A l'assemblea de socis del següent 12 de setembre, dels set punts de l'ordre del dia, tres estaven directament relacionats amb afers econòmics del club (cosa no gaire freqüent en general): si n'excloem el sempre present punt de la lectura de l'acta anterior, la proporció és del 50 per cent de la reunió dedicada directament a la qüestió econòmica. Dues notes del Negociat d'Espectacles de la Generalitat del mes de març del 1938 adreçades al president i al secretari del club em fan pensar que encara s'hi jugaven partits. L'última carta que he trobat del club adreçada a l'Ajuntament porta data de 16 de juny del 1938. És l'última referència que tinc d'aquest club[145].

AL'H-AH

JUVENTUTS SOCIALISTES UNIFICADES
RADI L'HOSPITALET
AVINGUDA DUPRUT, 327

l'Hospitalet 24 de febrer de 1938.

Al Ciutadà Alcalde de l'Ajuntament de l'Hosptlet.

Havent acordat aquest Secretaria de Cultura i d'Esports de les J.S.U.C. Radi Centre, efectuar una cursa ciclista en el recorregut dels carrers Rambla Ascaso, Bruch, J. Verdaguer, Centre i Tarragona, per el dia 6 de Març, amb colaboració i a benefici del S.R.I. Delegació de lHospitalet, ens dirigim a vos, perqué, si es aprovat per aquest Consell Municipal, ens estengueu la corresponent autorització.

Creiem que no hi haurà cap inconvenient per otorga-nos el premís a que fem referència, quedem vostres i de la causa de la Llibertat.

El Secretari de Cultura i d'Esports de à J.S.U.C. Rdi Centre.-

Convocatòria d'una cursa ciclista a benefici del Socors Roig Internacional, organitzada per les Juventuts Socialistes Unificades de Catalunya l'any 1938.

Pel que fa a l'activitat ciclista a la ciutat, només he trobat rastres d'activitats oficials, el que no vol dir que no hi hagués activitat particular o dels clubs. Així, el 21 de febrer de 1937, es va fer una cursa a favor del Socors Roig Internacional, organitzada per Unió Ciclista Hospitalet, Club Ciclista Hospitalet i Foment de la Sardana. Aquesta no és l'única cursa ciclista benèfica de la qual ens ha quedat constància. Pràcticament un any després, el 6 de març de 1938, les Joventuts Socialistes Unificades organitzaven una cursa també a benefici del Socors Roig Internacional de l'Hospitalet, potser a aquelles alçades de la guerra els clubs ja no funcionaven o no tenien prou poder organitzatiu. El secretari de Cultura i Esports de les Juventuts, segons la firma que consta a la carta de petició de permís a l'Ajuntament, era José Vidal. Curiosament, la marxa dels joves ciclistes als fronts, generà anècdotes que expliquen bastant bé el que va ser la vida quotidiana durant i després de la guerra civil. La història sobre la bicicleta fabricada al taller de Julián Español que va acabar al front de guerra d'Aragò ens l'explica Ramon Jiménez, nascut a Cornellà i corredor d'Unió Ciclista Hospitalet entre 1934 i 1936:

> "T'explico com em vaig emportar la bici: cada 10 dies anava un camió al búnquer i ens portava roba neta i alguna cosa de menjar. Llavors jo vaig aprofitar i com que no fèiem res, jo pensava que si per allà havien carreres de bicicletes jo podia aprofitar i córrer en bicicleta... Li vaig dir al del camió, i vaig escriure a casa meva perquè li donessin la bicicleta a aquell home per portar-me-la allà dalt. A la pròxima setmana em porta la bicicleta, llavors estàvem a Torrente de Cinca, això està cap a Mequinensa, a on desemboca el Segre. Però vaig tenir tanta mala sort que als pocs dies de rebre la bicicleta ens van dir que havíem de marxar d'allà. Llavors jo havia fet amistat amb una família del poble que tenien un fill i una filla (una altra «núvia» meva). Vaig dir a aquella gent si em guardaven la bicicleta i em van dir que sí: els hi vaig deixar la bicicleta, em vaig anar al front i allí la cosa ja va canviar. Un cop acabada la guerra vaig anar a buscar la bicicleta. Agafo el tren fins a

> Lleida i allí un autocar que anava cap a Fraga i després cap a Torrente, suposo que en un cotxe de línia, a buscar la bicicleta allà. I lo primer que em trobo és la filla i el fill vestits de Falange, i quan els vaig veure em va caure l'ànima als peus, em van dir que els havien pres la bicicleta, però ja no els vaig preguntar qui l'havia pres, vaig pensar *que es quedin la bicicleta aquí.* Els vaig dir bon dia, i a agafar el cotxe, o a peu..."[146]

Un altre esport que també va tenir certa activitat va ser el bàsquetbol. Al setembre de l'any 1936 sembla ser que es va realitzar un festival a l'Hospitalet en favor de les Milicies Antifeixistes, on participaren com a mínim els equips del Cornellà i del CADCI. Segons diverses fonts, els jugadors del Juniors eren massa joves per anar al front i van poder seguir entrenant i jugant durant aquests anys. Per això no es estrany que l'any 1937, dos jugadors hospitalencs formessin part de la selecció espanyola (pràcticament catalana) de bàsquet que va participar a la III Olimpiada Obrera a Anvers (Bèlgica). Es tracta de Ramon Sanahuja i Francesc Redón, que junt a d'altres jugadors del Laietà, Barcelona i Montgat van aconseguir la primera posició. La participació de la delegació espanyola en aquests jocs buscava, evidentment, una repercursió ideològica internacional en una batalla propagandística que també s'estava disputant en aquest front. L'any 1938 el Juniors aconseguí la copa Federació Catalana de Basket-Ball, posiblement l'única competició oficial d'aquest esport que es va disputar aquell any. Segons testimoni de Marcel·lí Maneja, l'activitat de tots aquests mesos els va permetre mantenir el gran estat de forma amb el que van poder aconseguir el primer campionat d'Espanya disputat després de la guerra.

A la boxa també es van celebrar combats. De boxadors hospitalencs n'he trobat combats de Miquel Safont, algun de Fortunato Ortega l'any 1936 i algun també de Novellón. Qui més es prodigà va ser Safont, qui tingué un duel especialment assenyalat en aquells mesos amb Soria. S'hi enfrontaren cinc vegades durant poc més d'un any i mig, amb un balanç per a Safont de tres derrotes, un nul i una victòria. L'últim combat de Safont que tinc registrat va ser a principis de 1938. Aleshores ja s'havia traslladat la celebració de les jornades de la nit al matí dels diumenges, per evitar els constants talls de llum per culpa dels bombardejos.

Evidentment, la progressiva marxa del jovent als fronts de guerra i les prioritats que anava imposant el conflicte feren que, en general, cap a mitjans del 1938 l'activitat esportiva fos molt reduïda, fins arribar a ser gairebé nul·la.

El Tot, nº 22. Foto de Josep Bonastre.

La piscina de l'Ateneu, ja en temps de la guerra, va ser la primera que va tenir la ciutat en la seva història. La foto correspon a l'any 1937.

NOTES

[1] Expedient nº 15.862 que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[2] "L'esport ha deixat de ser un sistema autònom i s'ha convertit en un sistema obert amb escassa identitat pròpia i molt conectat a altres sistemes, com l'econòmic, l'educatiu, el polític...". A "L'Esport en la perspectiva de l'any 2000", de Núria Puig i Klaus Heinemann, a *Lectures en Sociologia de l'oci i l'esport*. VVAA, Publicacions Universitat de Barcelona. Barcelona, 1994.
[3] Memòria de l'any 1935 del Comité Regional de la Unión Velocipédica Española resumida a l'edició de *El Mundo Deportivo* del 12-1-1936.
[4] S'han considerat tots aquells que he pogut localitzar i s'han comptat en el primer any en el qual n'he tingut referència. La relació no és exhaustiva ja que a les publicacions acostumen a sortir els guanyadors o millors classificats i no sempre consta la procedència del ciclista. No he inclòs Julián Español ja que, si bé va començar a córrer federat al 1921, no va arribar a l'Hospitalet fins al 1929. Malgrat aquestes consideracions, la proporció crec que és vàlida. La relació ha estat actualitzada amb noves dades respecte a la que va apareixer a *Sobre dues rodes. La bicicleta a l'Hospitalet (1900-1996)*, la tendència fins i tot s'ha accentuat.
[5] Carta amb data de juliol de 1934 que es conserva a "Correspondència de Secretaria", any 1934, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[6] Expedient nº 16.064 que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[7] Article 15 dels *Estatuts del Club Ciclista Hospitalet*, (op. cit. nota 6).
[8] Últimament, aquesta data ha estat discutida i s'ha dit que abans de l'any 1921 ja s'havia jugat a bàsquetbol a Catalunya. De fet, en la meva recerca vaig trobar una petita nota que indueix a pensar això. En efecte, a l'edició del 15 de juliol del 1917 de la revista *Atlètica* es llegeix sota l'epígraf "Basc-ball" el següent text: "Este sport que ha sido ya otras veces jugado en nuestra región parece que ahora definitivament ha arraigado en nuestros deportistas" i s'afegeix que aquest esport "de éxito en América" ingresa a la Real Federación Atlética Catalana, de la qual la revista n'es portaveu.
[9] Expedient nº 15.978 que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[10] A *El Mundo Deportivo*, edició del 7 d'octubre de 1933.
[11] A *El Mundo Deportivo*, edició del 12 de desembre de 1934.
[12] Edició del 15 de juliol de 1933.
[13] Carta amb registre d'entrada datat al juny de 1934 que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1934, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[14] Edició del 5 d'abril de 1936.
[15] Recollida per Emili Arnau (op. citat nota 2 del capítol 3).
[16] La dada la recull Emili Arnau al seu llibre sobre la història del bàsquet català (op. citat nota 2 del capítol 3). Després vaig mantenir una entrevista amb la pròpia Encarna Hernández, al seu domicili l'any 1998, que va ratificar aquests fets.
[17] *El cinema a l'Hospitalet. De l'espectacle de fira a la multisala (1907-1996)*, de Núria Toril Terrones i òscar Garcés i García. Centre d'Estudis de L'Hospitalet, col·lecció Quaderns d'Estudi nº 13-14. L'Hospitalet, 1996.
[18] A la seva edició del 12 d'agost de 1931.
[19] Apareix a l'edició del 15 de maig de 1928 de la revista *Boxing*.
[20] A *El Mundo Deportivo*, edició del 17 de setembre de 1933.
[21] Segons, per exemple, la crònica de *El Mundo Deportivo*, edició del 11 d'abril de 1935.
[22] A *El Ring*, edició de l'11 de novembre de 1930.
[23] Segons *El Mundo Deportivo*, edició del 3 d'agost de 1931.
[24] Segons dades del padró corresponent a l'any 1924 que es conserva a l'Arxiu Històric

de L'Hospitalet.

[25] Moltes d'aquestes dades biogràfiques les explicà ell mateix en una entrevista en una entrevista feta per *Diario de Barcelona*, edició del 18 de gener de 1974.

[26] A *El Mundo Deportivo*, edició del 10 de novembre de 1932.

[27] A *El Mundo Deportivo*, edició del 20 de gener de 1932.

[28] A *El Mundo Deportivo*, edicions del 15 i 16 d'abril de 1932.

[29] A *El Mundo Deportivo*, edició del 27 de gener de 1933 i El Diluvio, edició del 27 de gener de 1933, respectivament.

[30] A *El Mundo Deportivo*, edició del 3 de març de 1933.

[31] A *El Mundo Deportivo*, edició del 9 de març de 1933.

[32] A *El Mundo Deportivo*, edició del 29 de novembre de 1935.

[33] A *El Mundo Deportivo*, edició del 25 de febrer de 1943.

[34] A *El Mundo Deportivo*, edició del 5 de novembre de 1944.

[35] A *El Mundo Deportivo*, edició del 28 de novembre de 1935.

[36] En una entrevista de l'any 1974, es diu que Ortega va conseguir el campionat d'Europa l'any 1937, però jo no he trobat cap certificació de que això fos així.

[37] Op. citat nota 31 (cap. 2).

[38] A *El Mundo Deportivo*, edició del 15 de juny de 1935.

[39] A *El Mundo Deportivo*, edició del 24 de juliol de 1935.

[40] Expedient nº 15.690 que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

[41] Op. citat nota 28 (cap. 2).

[42] Carta amb data de 9 de març de 1932 que es conserva a la Correspondència de Secretaria, any 1932, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[43] A Correspondència de Secretaria, any 1934, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[44] Les dades biogràfiques de Ulpiano Machota han estat facilitades, en conversa telefònica efectuada l'any 1995, per la seva vídua.

[45] Op. citat nota 10 (cap. 3).

[46] A Correspondència de Secretaria, anys 1934-35, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[47] A *El Diluvio*, edició del 16 de gener de 1936.

[48] Carta amb data del 17 de juliol del 1936 que es conserva a la Correspondència de Secretaria, any 1936, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[49] Carta datada el 18 de maig de 1935 i informe policial amb data 22 de maig que es conserven a Correspondència de Secretaria, anys 1934-35, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[50] Informacions trobades al *Boletín de la Unión Velocipédica Española*, números d'octubre-novembre de 1924, agost-setembre-octubre de 1927, gener-febrer-març de 1929.

[51] *Boletín de la Unión Velocipédica Española*, junio-julio 1926

[52] *Boletín de la Unión Velocipédica Española*, 1926.

[53] *Boletín de la Unión Velocipédica Española*, octubre-noviembre-diciembre 1930.

[54] *El Mundo Deportivo*, 2 de mayo de 1930.

[55] Carta que es troba a «Correspondència de Secretaria», any 1931, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[56] Segons carta del club i informe sobre l'assemblea signat pel comisari en cap què es conserven a «Correspondència de Secretaria» de l'any 1935, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[57] Diferentes cartes que es troben a les capses corresponents de la «Correspondència de Secretaria», a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet.

[58] *El Diluvio*, edició del 30 d'octubre de 1932.

[59] *El Mundo Deportivo*, edicions del 25 i del 29 de maig de 1930.

[60] A *El Mundo Deportivo*, 8 i 9 de juny de 1930.

[61] Les seves firmes apareixen a l'exemplar dels Estatuts del Club Ciclista Hospitalet

(op. citat nota 6).
[62] Al periòdic *Fortitud*, 15 agost del 1933.
[63] Segons carta conservada a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet, «Correspondència de Secretaria», amb data 15 de juliol de 1933.
[64] Carta que es conserva a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, correspondència de Secretaria, 1933.
[65] *El Diluvio*, 23 de novembre de 1934.
[66] Al periòdic local *L'Espill*, 16 de març de 1935.
[67] Carta amb data 15 de desembre de 1934 que es troba a «Correspondència de Secretaria», any 1934, de l'Arxiu Històric de l'Hospitalet.
[68] Vila, Antonio, «Campeones de ayer. La figura prestigiosa de Julián Español», dins del *Programa de Festa Major de l'Hospitalet* de l'any 1944.
[69] Vegeu R. Torres a *El Mundo Deportivo*, 9 de febrer de 1941.
[70] Segons recordava el propi Español a una entrevista publicada anys més tard al programa de la festa major de l'any 1944.
[71] A *Boletín de la Unión Velocipédica Española*, números d'agost i setembre 1924; febrer 1925; gener i febrer 1927, i juliol, agost i setembre de 1930.
[72] Entrevista mantinguda amb un dels seus fills, amb motiu de la seva mort, l'any 1994. Aquesta entrevista va servir per confeccionar l'article que sobre ell apareix al número 2 del periòdic municipal *L'HOSPITALET*, del 7 de novembre de 1994.
[73] *El Mundo Deportivo*, edició de l'1 de desembre de 1933.
[74] Op. cit. nota 58.
[75] *El Mundo Deportivo*, edició del dia 9 de febrer de 1941.
[76] José Vidal Julià, ciclista hospitalenc.
[77] Dades aconseguides a diferents números del *Boletín de la Unión Velocipédica Española* (de 1929), a *La Rambla* (1-9-30, 31-8-31, 19-9-32 i 5-12-32), a *El Mundo Deportivo* (8 i 9-6-30, 4-6-33 i 6-8-33) i a *As* (25-6-34).
[78] Segons recordava a *Vida Deportiva*, edició del 23 de juliol de 1945.
[79] A *Libro de oro Volta Ciclista a Catalunya 1934-1950*, de Juan Plans Bosch. Publitel SA. Barcelona.
[80] Al periòdic local *Fortitud*, 1 de juliol de 1933.
[81] Trasllat d'acord núm. 130 de 4 de juliol de 1933 aportat per Miquel Arbòs. El nom de Sànchez fa referència al corredor Antonio Andres Sancho.
[82] Carta signada el 13 d'agost de 1933 que es conserva a «Correspondència de Secretaria» de l'any 1933, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[83] Al *Butlletío del G.E. Saltadiç*, número de maig de 1928.
[84] Al *Butlletío del G.E. Saltadiç*, número de juny-juliol de 1930.
[85] A *Eco*, edició de l'1 d'octubre de 1934.
[86] A *L'Espill*, en l'edició de l'1 de maig de 1935.
[87] A *El Mundo Deportivo*, edició del 3 de juny de 1934.
[88] A *Diario de Barcelona*, suplement de l'Hospitalet, edició del 4 de magi de 1973.
[89] Op. citat nota 1 (cap. 1).
[90] A *Bandera*, edició del 16 de febrer de 1931.
[91] Segons *La Voz de Hospitalet*, edició del 3 de gener de 1930.
[92] Segons l'expedient del club, que figura a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[93] Segons explica *Bandera*, en l'edició del 10 de desembre de 1930.
[94] Així se l'anomena a l'edició del 4 de febrer de 1930 de *La Voz de Hospitalet*.
[95] Es conserven a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[96] Carta amb segell d'entrada del 28 de juliol de 1931 que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1934, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[97] A l'edició de l'1 d'agost de 1935.
[98] Op. citats nota 95.
[99] Op. citats nota 92.
[100] Expedient nº 14.259 que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[101] Segons consta a l'expedient nº de l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[102] Expedient nº de l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[103] Junt a l'expedient del Govern Civil, op. citat nota .
[104] Expedient nº que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[105] Còpia de l'acta trobada a la Correspondència de Secretaria, any 1933 (tot i que porta data del 1932), de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[106] A l'edició del 15 de gener de 1933 de *Fortitud*.
[107] A *Fortitud*, edició del 10 de març de 1933.
[108] Op. citat nota 105.
[109] Al número de març-juny de 1933 del *Butlletí del G.E. Saltadiç*.
[110] Al número de desembre de 1927 del *Butlletí del G.E. Saltadiç*.
[111] A l'edició de *Llibertat* del 20 de gener de 1930.
[112] A les edicions de *Fortitud* del 10 de març i 1 d'abril de 1933 i a la del 16 de novembre de 1935 de *L'Espill*.
[113] A l'edició del 5 de juny de 1935 de *Llibertat!*
[114] Op. citat nota 11 (cap. 1).
[115] Segons la crònica de *L'Esguard*, número de juny de 1936.
[116] *A l'edició del 5 de juny del 1935 de Llibertat!* i la del dia següent en el cas del *El Mundo Deportivo*.
[117] A l'edició del 7 de setembre de 1935.
[118] Op. citat nota 116.
[119] A *El Mundo Deportivo*, edició de l'1 de novembre de 1935.
[120] A *El Mundo Deportivo*, edició del 18 de desembre de 1935.
[121] La carta es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1932, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[122] Entrevista publicada a *L'Espill*, edició del 16 de juny de 1935.
[123] *Fortitud*, edicions del 31 de desembre de 1932 i del 15 de maig de 1933, respectivament.
[124] Totes a la Correspondència de Secretaria de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[125] Trobat a Correspondència de Secretaria de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[126] A *L'altra Olimpiada. Barcelona'36*, de Carles Santacana i Xavier Pujadas. Barcelona, 1990. Un bon estudi sobre tot el que va envoltar la preparació d'aquesta olimpiada popular.
[127] Op. citat nota 1 (cap. 1).
[128] Aquestes i les següents referències estan extretes de *Ateneu de Cultura Popular de l'Hospitalet de Llobregat: des de 1932 fins els nostres dies (anàlisi històrica)*, Celia Gásquez García, treball mecanoscrit que es pot consultar al CEL'H, 1996.
[129] A *Cultura. Butlletí de l'Ateneu de Cultura Popular*, en l'edició de juliol de 1936.
[130] A *Cultura. Butlletí de l'Ateneu de Cultura Popular*, en l'edició d'octubre de 1936.
[131] Segons s'explica al llibre op. citat nota 128.
[132] A l'edició del 20 de novembre de 1930 de *Llibertat*.
[133] La informació sobre la FJCC, si no s'explicita el contrari, està extreta del llibre *Moviments Catòlics a La Garriga (el cas fejocista, 1931-1936)* de Silvia Vilarrasa i Andreu. Sant Cugat del Vallés, Ed. Rourich (col. Contrapunt-Monografies), 1997
[134] Op. citat nota 34 (cap. 1).
[135] Op. citat nota 133.
[136] Aquestes informacions sobre el grup fejocista de Collblanc estan extretes, bàsicament,

del llibre *Collblanc i la Parròquia de Sant Ramon Nonat*, de Josep M. Jordà i Capdevila. Collblanc, Ed. Parroquia Sant Ramon Nonat, 1996.

[137] Op. citat nota 24 (cap. 1).

[138] Op. citat nota 29 (cap. 2).

[139] Op. citat nota 1 (cap. 1).

[140] Podeu obtenir més informació al llibre op. citat nota 126.

[141] Op. citat nota 29 (cap. 2).

[142] Op. cit. nota 11 (cap. 1).

[143] Op. citat nota 28 (cap. 2).

[144] Op. citat nota 28 (cap. 2).

[145] Totes aquestes cartes es troben a la Correspondència de Secretaria de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet, en els anys corresponents a la guerra.

[146] Op. citat nota 28 (cap. 1).

AL'H-AH

L'esport, durant els anys trenta especialment, va ser una gran font d'iniciatives d'associació. Aquí podem veure els membres d'Unió Ciclista Hospitalet front del seu local social, que a la vegada era la botiga de bicicletes de la vidua Garcia (també present en el centre de la imatge). Fixeu-vos als peus dels que estan asseguts, com s'hi veuen les ampolles que havien aconseguit de premi en la cursa que acabaven de disputar... Circa 1930.

SEGONA PART
1939-1975. L'ESPORT SOTA EL RÈGIM FRANQUISTA
1976... L'HERÈNCIA DELS AJUNTAMENTS DE LA TRANSICIÓ I LA DEMOCRÀCIA

CAPÍTOL 1.- LA REPRESSA

1.1- EL NOU MODEL ESPORTIU DEL RÈGIM

Molt s'ha escrit sobre el franquisme i sobre la figura del "caudillo" Francisco Franco. No és l'objectiu d'aquesta obra tractar de restablir i explicar els fets històrics dels anys del franquisme, més enllà de l'estrictament necessari. Les imatges que molts lectors poden tenir d'aquells anys segurament seran suficients per poder comprendre el significat social del fet esportiu a Catalunya i a l'Hospitalet en aquests anys, el paper que va tenir l'esport dins de l'aparell polítiico-propagandístic del règim del general Franco i la seva plasmació en el lloc concret d'una ciutat catalana a la rodalia de la gran Barcelona. De fet, això últim és el que ens interessa. Malgrat tot, intentaré modestament afegir-hi algunes dades que em semblen necessàries per comprendre el fenomen i que, segurament, no són prou conegudes, o ni tan sols sospitades, per alguns lectors.

Francisco Franco va aconseguir encapçalar una rebelió contra l'ordre legitimament establert -la República- que diversos comandaments de l'exercit espanyol havien promogut l'any 1936. El bàndol de Franco va guanyar la guerra i va legitimar un règim basat en la figura del dictador, qui es va voltar d'un seguit d'estructures d'actuació més o menys eficaces, com el partit únic (la coneguda Falange), l'Església Catòlica o els sectors influents i dominants de la dreta espanyola. En paraules de Joan Anton Mellón, professor de Ciència Política de la Universitat de Barcelona, "Franco fue el instrumento del cual se dotaron estos sectores dominantes para realizar una contrarrevolución preventiva contra las pretensiones de los sectores politizados de las clases populares"[1]. El professor Mellón es mostra d'acord amb la tesi donada per l'eminent hispanista britànic Paul Preston, qui intenta combatre la idea que, diuen alguns historiadors i polítics per en certa forma exculpar Franco: que allò que es va instaurar a Espanya no va ser un règim feixista de veritat, és a dir, no va tenir les característiques que mostraren els "models" italià i alemany de Mussolini i Hitler, respectivament. És cert que el règim polític espanyol no va ser acadèmicament feixista, però això -diuen tant Preston com Mellón- no significa que aquest no fos ferotgement repressiu amb els vençuts i creés unes condicions d'explotació de les classes menys afavorides. Mellón, en efecte, diu:

> "Franco no fue un fascista; instrumentalizó políticamente a los fascistas igual que a los carlistas, los monárquicos o los católicos, ya fueran los propagandistas de Acción Católica o los tecnócratas del Opus, recompensándoles a todos ellos con cuotas de poder u otorgándoles vía libre para la corrupción como sistema de enriquecimiento institucionalizado, creador de consenso social en todos los que participaron del inmenso botín de guerra en que se convirtió España a partir de 1939"

De fet, l'explicació de tot això, i el que ens interessa d'observar es troba en aquest altre paràgraf de Joan Anton Mellón, quan explica que la intenció de Franco no era establir un sistema polític autòcton, propi i amb el que pogués arrossegar la major part possible de la societat. L'objectiu de Franco era simplement mantenir-se en el poder fins al final, al preu que fos i amb les eines que calgués:

> "Franco fue un ultranacionalista, antiliberal, anticomunista y procapitalista como Hitler y Mussolini, y pactó, igual que ellos, con las poderosas fuerzas capitalistas conservadoras que lo encumbrarían al poder, pero no organizó un movimiento fascista que marcara el ritmo político de sus respectivos regímenes, no intentó en ninguna fase de la dictadura que primara lo político sobre lo económico, no elaboró un cuerpo doctrinal destinado a potenciar una forma de religión civico-política laica, tampoco intentó galvanizar a las masas en torno a un proyecto político -el imperio racial hitleriano o la reconstrucción del Imperio Romano de Mussolini-. Sencillamente, porque no lo tenía. Su objetivo fue mantenerse en el poder hasta el final."

El per què d'aquesta mancança no es n'importa massa en aquest estudi -Mellón suggereix "raons de manca de capacitat, personal i de criteri" d'en Franco-, ens quedem, però, amb la conclusió que se segueix d'aquesta tesi: el franquisme va ser una "clásica dictadura caudillista fascistizada". Més enllà de noms i precissions lingüístiques, això suposa ni més ni menys que el règim franquista simplement va utilitzar tot allò que li venia bé per a l'objectiu del general, o, en paraules del professor Mellón, "incorporó del fascismo todo lo que le fue útil, como la parafernalia, por ejemplo", o la utilització de l'esport -afegeixo jo-. I la consecució d'aquest objectiu de perpetuació en el poder passava no per intentar enquadrar en el seu propi sistema a les classes populars (no tenia les eines necessàries) sino simplement en esclafar el moviment obrer organitzat i assegurar el nivell dels guanys de les classes benestants agràries i industrials. D'aquesta forma, el nivell de vida dels treballadors dels anys trenta no es recuperaria després de la guerra fins als anys cinquanta. En expressió de Carles Santacana, "uns anys no gens engrescadors"[2].

Aquesta argumentació és especialment certa en el cas català i, per tant, en el cas de l'Hospitalet. Amb un passat revolucionari intens a Catalunya, tant durant la República com durant la guerra civil, el procés repressiu una vegada els "nacionals" guanyaren la guerra era prou evident.

"L'esport va ser una de les moltes eines que va utilitzar el règim franquista per aconseguir les seves metes"

L'esport va ser una de les moltes eines que va utilitzar el règim franquista per aconseguir les seves metes. La utilització ideològica de l'esport no era cap novetat: durant els anys trenta, com ja hem vist, tant els sistemes feixistes como els basats en ideologies d'esquerra s'havien fixat en el potencial ideològic que tenia l'esport, i el van explotar a fons. El franquisme va utilitzar l'esport, especialment durant la dècada dels quaranta, a la manera dels sistemes feixistes, i molt especialment amb la concepció que li donaven els italians. Santacana parla també de "l'emmirallament en els joves *barilla* italians i amb les Joventuts Hitlerianes"[3].

Després de la guerra, el franquisme es va dotar, com en molts d'altres àmbits, d'un aparell de control de l'activitat esportiva. Un aparell que ja s'havia començat a formar, en part per qüestions propagandístiques, durant el conflicte. En efecte, el 27 d'agost de 1938, el bàndol franquista publicava un decret del Ministerio de Educación Nacional que creava el Consejo Nacional de Deportes, organització que ja englobava el Comité Olímpico Español (COE). Ja després de la guerra, l'any 1941, es crearia la Delegación Nacional de Deportes de Falange Española Tradicionalista y de las JONS, que acollia en el seu si al COE, el Consejo Nacional de Deportes i a la representació espanyola del Comitè Olímpic Internacional, contràriament al que deia la normativa del propi organisme mundial.

Fons UCH

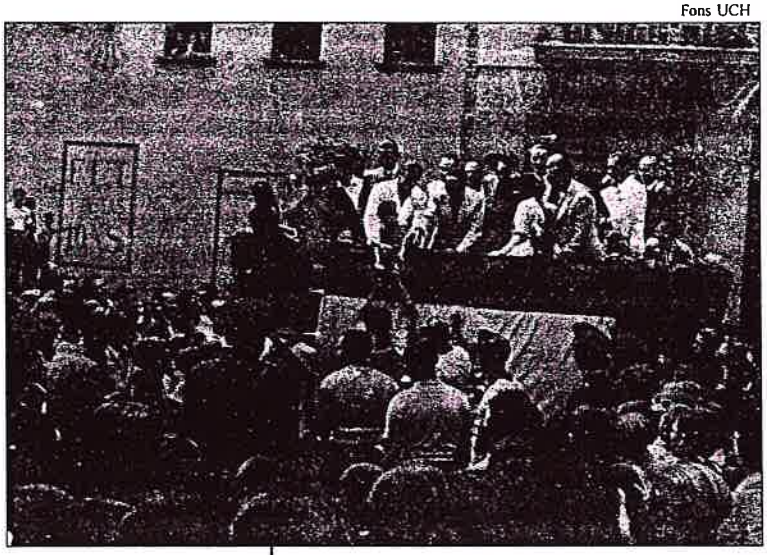

Entrega de trofeos d'una cursa de festa major de La Torrassa, circa 1945. La tribuna es col·locava front de la delegació del Frente de Juventudes, com s'aprecia a la part esquerra de la imatge.

La nova Delegación Nacional de Deportes (DND) depenia de la Secretaría General del Movimiento, en una clara subordinació de l'esport a l'aparell polític de l'Estat, encarnat en el partit únic (Falange). El primer president de la Delegación va ser el general José Moscardó. Tal i com molt bé destaquen Carles Santacana i Xavier Pujadas, "l'esport deixava de ser una activitat d'organització fonamentalment privada amb connexions intermitents amb els poders públics (petició de subvencions, demanda d'instal·lacions, etcètera) per passar a ser una activitat que s'organitzaria jeràrquicament des del poder polític"[4]. La DND recollia tres tipus d'organismes esportius independents en el seu si: les federacions nacionals, els esports del Movimiento i l'esport militar:

1- Les federacions aplegaven l'esport de competició, reglamentat, tal i com s'havia conegut fins aleshores, però amb un important matís: si abans eren els clubs els que s'organitzaven i triaven els responsables dels càrrecs federatius, ara serà la DND la que nomeni els membres de la federació, i aquests donaran o no el seu vist-i-plaua les directives de les entitats obligatòriament afiliades per competir.

2- La novetat és l'esport del Movimiento, dirigit a diferents col·lectius, tenien competicions pròpies i un abast divers. Dins d'aquest trobem la Sección Femenina (per a les noies), les activitats esportives del Frente de Juventudes (per als nois), les del Sindicato Español Universitario (pels universitaris) i les d'Educación y Descanso (pels obrers, ara anomenats "productores"). Anirem veient, en el cas dé l'Hospitalet, el que significà en la pràctica aquesta estructura i el moviment esportiu que podia generar aquest esport del Movimiento, que volia ser la peça clau en el desenvolupament de l'esport feixista que alguns dessitjaven impulsar. El discurs ideologitzat vers la noció d'esport que es pretenia desenvolupar és patent en tots els signes externs que l'envolten. La premsa esportiva no és cap excepció i en els primers anys de la dictadura les informacions d'esports, ja moltes vegades tenyides del color blau que les inspira, en van plenes d'altres especialment creades en aquest sentit. Només cal revisar l'hemeroteca per trobar-nos declaracions ben explícites, com per exemple la d'Andrés Rodríguez Villa, delegat provincial de la Organización de Juventudes i cap del districte universitari del SEU a Barcelona l'any 1940:

> "Nosotros no aspiramos a la marca y a la proeza aislada. Queremos educar a la juventud española a través del deporte con el fin de buscar el mejoramiento de la raza, el equilibrio perfecto de las fuerzas vitales de la juventud y el medio para la determinación de la personalidad"[5]

El cap del departament d'esports del Movimiento, José María Gutiérrez, arrodonia aquestes paraules parlant d'un altre objectiu afegit per a l'esport falangista:

> "Nosotros estimamos el deporte en tanto en cuanto sirve para fortalecer el espíritu y en el noble sentido de dar hombres potentes para el mejor servicio de España. (...) La Falange, al divulgar y extender el anhelo deportivo, pretende disciplinar y formar el espíritu y el cuerpo de los españoles proporcionando -sobre todo al muchacho, al hombre- un quehacer que le coloque al margen de los ocios ciudadanos, incubadoras permanentes de las juventudes pálidas y enfermizas, a los que nada arriesgado ni potente puede pedirse"[6]

L'esport asumeix, sota la perspectiva falangista, el paper d'instrument per al foment de la disciplina i de la fidelitat al nou Estat, i de pas, d'eina per allunyar els seus practicants d'activitats perjudicials per al propi Estat. Les competicions, però, també tindran com a teòric objectiu l'enquadrament del jovent dins de l'estructura juvenil del partit únic. Aquesta intenció, de vegades arribava fins a límits tan ridículs com arribar a demanar que les fotografies de carnet per a la fitxa dels jugadors es fessin "precisamente de uniforme del partido"[7]. Fins i tot els reglaments de la competició portaven una forta càrrega ideològica en aquests anys. Així, als de les competicions de futbol i bàsquet del 1943, llegim aquest consell, que anava reforçat amb l'amenaça de sancions si era oblidat:
:

> "No se debe olvidar en ningún momento que es un Campeonato del Frente de Juventudes, y nuestra consigna ¡ATLETAS SÍ, PERO FALANGISTAS! se ha de tener en cuenta en todo momento"[8]

3- Per últim, l'esport militar servia per introduir la formació física en la instrucció militar. Això comportava no només la gimnàstica i els exercicis físics i esportius més adients a una unitat militar (com les marxes, el tir o la natació) sino també competicions dels més variats esports. En efecte, es constituïren, especialment durant els anys quaranta, competicions dites militars d'esports d'equips com el futbol, bàsquet, handbol... En esports individuals, hi havia competicions i exhibicions de militars o bé aquests participaven en proves obertes a tothom en les que hi havia una categoria i una classificació establerta per als soldats. Tal es el cas de la natació, o especialment de l'atletisme i el ciclisme. Més enllà, però, i en funció segurament dels interessos personals dels oficials de les unitats, alguns quarters esdevindrien autèntics clubs polisportius, com és el cas a l'Hospitalet del quarter de Lepanto, amb les millors instal·lacions esportives d'aquells anys a la ciutat, o de la Remonta. Les unitats fins i tot rivalitzaven per veure quina era la millor, especialment quan es disputaven les anomenades setmanes de l'esport militar. Amb tot, les unitats es nodrien bàsicament dels esportistes que havien de fer el servei militar en les seves files: en efecte, especialment just després de la guerra, quan les lleves dels anys 1936 al 1939 hagueren de complir els deures de servei vers al nou estat, molts esportistes van passar pels quarters. Si aquests volien seguir fent esport, havien de convèncer als seus caps per competir sota el nom de la seva unitat, per a major glòria d'aquesta. Així, la unitat es podia veure reflectida als mitjans de comunicació i l'esportista practicava la seva disciplina (i a la vegada s'estalviava algunes guàrdies a l'hora de competir i entrenar!!!).

Aquesta era bàsicament l'estructura esportiva que va intentar imposar l'estat franquista quan va anar assumint el poder i desenvolupant la seva normativa. A aquesta estructura, hauríem d'afegir pel que fa a l'esport, l'obra de l'Església. Ja hem vist com a Catalunya la Federació de Joves Cristians (FJCC) havia realitzat una gran tasca en aquest sentit

abans de la guerra civil. Aquest tasca desaparegué amb la contesa, però l'any 1939 es rependrà, tot i que regit per un altre sector eclesiàstic. La FJCC era un corrent catòlic moderat, front les postures més integristes del sector agrupat a l'entorn d'Acción Católica, que abans de la guerra tingué poca influència a Catalunya. Els esdeveniments del període bèl·lic, però, deixaren sense arguments la postura més moderada de la Federació vers la classe obrera i l'esquerra (potser també pels intents d'acostament d'aquests sectors clericals catalans -tot i que amb moltes pors- vers algunes forces democràtiques catalanistes, com Unió Democràtica de Catalunya). Per això, en acabar-se la guerra, l'Església afrontà també una mena de reconquesta d'aquest terreny català. La FJCC fou prohibida i l'Acción Católica reforçà un paper centralitzador i jeràrquic que tenia com a objectiu l'extensió del catolicisme a tot arreu. L'única dificultat amb la que es podien trobar era algun altre sistema general d'enquadrament ideològic i social, i aquest només podia ser la Falange. A l'Hospitalet, però, aquest cas gairebé no es donà.

"L'esport seria també per a l'Església un instrument d'enquadrament ideològic, en el mateix sentit que ho era per a la Falange"

L'esport seria també per a l'Església un instrument d'enquadrament ideològic, en el mateix sentit que ho era per a la Falange. Potser la diferència més significativa era el públic potencial de les dues organitzacións ja que mentre a Falange interesava especialment enquadrar les dones, els joves i els obrers, per a aquestes organitzacions de l'Església interessava més la fidelitat des de la infantesa i per això l'esport estarà destinat als joves. Als òrgans de difusió de les organitzacions parroquials trobem àmpliament difosa aquesta idea del que ha de ser l'esport per al cristià. Així s'explicava, per exemple, al número de febrer de 1949 d'OASI, la publicació de la Parròquia de Sant Isidre de Santa Eulàlia:

> "Nuestros jóvenes, pasados por el tríptico tamiz de piedad, cultura y deporte, a no tardar serán hombres de provecho para formar sanas familias hijas de la Iglesia y bases de la Sociedad"

L'any 1945, l'Església catalana acabarà de vehicular la seva activitat en aquest camp tot creant la Delegación Diocesana de Deportes. Més tard, l'any.1951, la Delegación s'integrarà definitivament en la Obra Atlético Recreativa (la coneguda OAR) promoguda des de Madrid, que organitzarà totes les competicions diocesanes a partir d'aleshores. També veurem sobre el terreny, en el cas de l'Hospitalet, què volia dir i quina activitat generava tot això a nivell pràctic. Hem de recordar que Falange i Església actuaven de forma independent -de vegades fins i tot enfrontada- en aquesta tasca d'enquadrament social i ideològic; que les motivacions i els objectius de cadascuna eren també particulars ja que, no ho oblidem, les dues volien universalitzar el seu sistema de valors i creences. Tot i això, com que no es pot entendre el franquisme sense l'aportació de la Església Catòlica -acollidor l'un i legitimadora l'altra- les dues tasques es poden considerar elements paral·lels d'unes concepcions que es recolzaven l'una sobre l'altra.

Hi ha també un punt essencial en el discurs de l'esport falangista que, en aquest cas, també és comú al model teòric de l'esport catòlic i del que abans de la guerra havien defensat els promotors de l'esport popular -tot i que, evidentment, amb objectius diferents-, i és la fugida de la trascendentalització de l'esport a través de la competició (si més no a nivell teòric). Segons totes les propostes teòriques, la finalitat de l'esport per a falangistes i catòlics ha de fugir del rècord. L'esport té dues vessants, la professional i la de l'afeccionat; segons aquesta visió el primer havia dominat fins ara al segon. El nou discurs projecta ara aquest esport afeccionat, l'autèntic, cap a la formació de la nova raça i del nou cristià.

Tot i aquesta estructura ideològica i formal, les contradiccions en la pràctica seran tant evidents que, malgrat els esforços dels sectors més radicals, mai s'aconseguirà imposar el nou concepte. El falangisme espanyol fou en realitat durant aquests primers anys més controlador i repressor que no pas impulsor d'un model diferent d'esport. Així ho afirmen Santacana i Pujades[9]. Ho anirem comprovant amb exemples puntuals en les següents pàgines, però cal advertir d'algunes grans contradiccions, com per exemple, el fet que tot i rebutjar d'entrada l'aspecte competitiu del model esportiu professional, tant l'esport auspiciat des dels diversos organismes de la DND, com des de les organitzacions parroquials, es basarà gairebé sempre en competicions del mateix estil que les federatives, amb lligues, trofeus, marques i puntuacions. Els diferents estaments s'enorgulliren dels seus resultats i tots els aspectes competitius que havien caracteritzat l'esport dit professional també acabaran imposant-se en aquesta altra vessant. Fins i tot alguns adaptaren els mètodes federatius per atreure's participants, com en el cas de la Delegación Provincial de Educación Física, que asumia les despeses dels desplaçaments en les competicions del FJ, tal i com ja alguna federació com la de futbol havia fet abans de la guerra per mantenir els clubs més modestos dins de la seva òrbita. En l'aspecte més purament pràctic, Santacana i Pujadas expliquen així com l'intent d'establir una barrera entre esport del Movimiento i esport federat i d'obligar tots els joves a passar pel primer va ser infructuós. Les confusions que es van generar van ser múltiples:

> "Però la separació fonamental, la que dividia esports del Movimiento i esport federat, va portar a la pràctica a una pila de confusions tot i que des de la Delegación es recordava que els menors de divuit anys no podien participar en competicions de l'esport federat i, per tant, s'assegurava l'enquadrament de la joventut dins del Movimiento, com també una pedrera d'esportistes que, d'alguna manera eren obligats a fer en el Movimiento la seva formació. Alhora, quan els esportistes que participaven en competicions del Movimiento volien compatibilitzar-les amb les federades, havien de demanar permís al seu cap d'esports. Tanmateix, les possibilitats que la mateixa Delegación obria perquè els equips del Movimiento participessin en les competicions federatives significà una escletxa per la qual alguns clubs sorgits de l'esport falangista, que començaren a alternar aquelles competicions i les federades, deixaren en poc temps les competicions del Movimiento"

"L'intent d'establir una barrera entre esport del Movimiento i esport federat i d'obligar tots els joves a passar pel primer va ser infructuós"

És el cas a l'Hospitalet, com veurem, del Club Baloncesto San Fernando que, fundat l'any 1944 sota el nom de Frente de Juventudes de Hospitalet, s'independitzarà a partir de l'any 1953 amb canvi de denominació inclos. El mateix es pot aplicar a l'esport sorgit a través d'Acción Catòlica. Tot i que potser més tard, no faltaran equips i jugadors que deixin la competició diocesana i s'integrin a la seva respectiva federació. D'aquesta forma sorgiran clubs com el Santiago Apostol, que a partir dels equips del Centre Parroquial de la Torrassa -la Parroquia de Nuestra Señora de los Desamparados- arribarà a competicions federades la temporada 1967-68, per esdevenir anys més tard pràcticament independent de l'organització eclesial.

Fons UCH

FRENTE DE JUVENTUDES
Servicio Provincial de E. F.
BARCELONA

N.º _____

SECCIÓN DEPORTE FEDERADO

Autorizamos a Antonio Gallardo Conedor en cumplimiento de la circular n.º 1 de la Delegación Nacional de Deportes (B. O. de enero de 1944), al objeto de que pueda efectuar su inscripción para la temporada 52-53 en la federación de ciclismo

Barcelona, 4 de III de 1953

El Jefe Serv. Prov. E. F. del F. de J. del D. U.

Permís del Frente de Juventudes per practicar l'esport en les competicions de federacions (en aquest cas, d'un ciclista de l'AC Coll-Blanch). La realitat de l'esport franquista no obeïa als seus plantejaments teòrics.

1.2- LA REORGANITZACIO DE L'ESPORT. TRENCAMENT ASSOCIATIU I REPRESSA ESPORTIVA A L'HOSPITALET

"El panorama general de l'esport català l'any 1939 era patètic"

El panorama general de l'esport català l'any 1939 era patètic: mancança d'instal·lacions, mort de molts joves (esportistes o no), depauperació generalitzada, dificultats per desplaçar-se... Tot això s'afegia a la notable regressió associativa. Moltes entitats esportives van tenir força dificultats per continuar existint, i moltes van desaparèixer. En la banda contrària, els col·lectius catòlics que havien estat reprimits al principi de la guerra, van poder ara tornar a la seva activitat. La recuperació va ser lenta i, per exemple, en el món del ciclisme l'any 1945 encara no s'havia assolit el nombre de llicències d'afeccionats d'abans de la guerra (1.185 l'any 1945 per 1.532 l'any 1935)[10]. Les mancances tant d'instal·lacions com de materials condicionaven el desenvolupament de moltes activitats i fins i tot impulsaven la pràctica d'uns esports per sobre d'uns altres, si més no en l'àmbit popular. És evident que, després d'una guerra en que moltes instal·lacions van ser malmeses o desfetes per fer refugis i horts de supervivència, la repressa no era qüestió fàcil i menys encara si tenim en compte que el nombre de pavellons i camps d'abans de la guerra ja no era ni de bon tros suficient. Així, esports que necessiten d'infrastructures complexes per a la seva pràctica, com la natació (piscines), el ciclisme en pista (velòdroms) o moltes especialitats atlètiques (estadis o pistes), tindrien en un principi més dificultats per tirar endavant que no pas d'altres com el futbol o el bàsquet, que podien improvitsar un camp de terra senses grans esforços, o com el ciclisme en ruta o el cros, que es podien practicar perfectament per carreteres i camins.

Les tropes franquistes van entrar a L'Hospitalet el 26 de gener de 1939. En Carles Santacana ha estudiat molt bé el període de 1939 a 1951 a L'Hospitalet. Les seves conclusions ens serviran a nosaltres per fer-nos una idea del panorama amb el que es trobaren els ciutadans que havien de recomposar la seva societat després de la guerra:

> "La instauració del règim franquista va representar un tall profund en tot el desenvolupament social i polític de la ciutat, simbolitzat especialment per la repressió, que es practicà a L'Hospitalet afusellant una minoria militant cenetista, amb índexs similars als de les zones urbanes catalanes. L'empresonament recaigué també de manera destacada entre els militants dels sindicats de la CNT en una alta proporció, encara que també patiren pressó militants d'ERC i altres forces polítiques"[11]

En Santacana segueix afirmant que la repressió en forma d'afusellaments o empresonaments es combinà "amb una acció decidida de control de totes les activitats de la població". No hi hagué excepcions i es va fer sobre qualsevol tipus d'entitat o de persones. L'instrument per aconseguir-ho va ser una massiva obtenció d'informació sobre el major nombre d'individus i entitats. L'Arxiu Històric de L'Hospitalet n'és ple dels anomenats informes personals realitzats pels serveis repressius franquistes a la nostra ciutat. Sempre segons Santacana, s'intentava instaurar el control polític a través de la por, sobretot en aquelles activitats més vinculades a la transmisió ideològica, com l'ensenyament i la cultura. En aquest sentit, l'Església tindrà un paper fonamental "per intentar imposar una modificació dels costums privats", segurament acostumats a massa llibertats d'altres temps.

El sotrac de la guerra civil en l'ambit associatiu dels hospitalencs crec que va ser impressionant. L'any 1939 viurà la desaparició de moltes de les formes d'associació de la societat catalana. Durant els anys de la guerra, moltes d'elles ja havien anant desapareixent i les esportives no van ser pas una excepció. No hi ha dades quantitatives generals sobre aquest tema, però una ullada als materials que contenen les caixes de la correspondència municipal relatives a les associacions, i d'altres fonts, abans i després de la guerra, basten per sospitar-ho. Seria interesant conèixer el nombre aproximat de ciutadans que pertanyien a algun tipus d'associació abans del conflicte civil. Tinc la sensació que seria un nombre respectable ja que hi havia associacions de tota mena: culturals, esportives, sindicals, polítiques, religioses, gremials, cooperatives, taurines, folclòriques,... i d'allò més inverosímils. Aquesta vitalitat associativa que anà augmentant progressivament al llarg de la dècada dels trenta és la que es va trencar brutalment amb la guerra civil. I és important conèixer aquest context general per comprendre millor el que va passar amb l'esport durant aquests anys de la repressa. Aquesta vitalitat associativa es pot medir mitjançant l'índex d'oportunitat associativa[12], es a dir, aplicat al camp de l'esport són les possibilitats que té un ciutadà en un moment donat per poder ser soci d'una organització en la que es faci algun esport. L'índex no medeix altra cosa que el nombre d'habitants que tocarien en un moment donat a cadascuna de les societats esportives si hipotèticament tots s'apuntessin i quedessin repartits de forma equilibrada dins del marc geogràfic que s'estudia. Pel cas de l'Hospitalet ho he pogut fer en l'apartat esportiu. Les dades aconseguides per al periode 1916-1950 ens mostren perfectament l'evolució quantitativa de l'esport a la nosta ciutat (l'escala del quadre està invertida per mostrar més clarament l'evolució, és a dir, quant més petit sigui el nombre, més clubs hi ha a la ciutat i més esport es practica, teòricament es clar).

GRÀFIC 1. OPORTUNITAT ASSOCIATIVA A LA CIUTAT, SEGONS ANYS (EN NOMBRE D'HABITANTS PER ENTITAT)

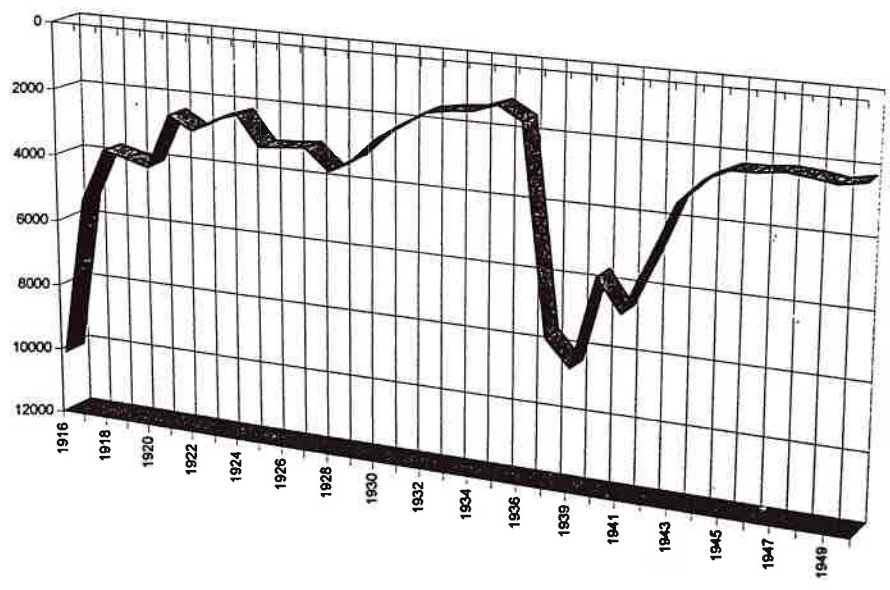

Font: Elaboració pròpia a partir de fonts diverses (especialment premsa i AHL'H)

"Només la meitat dels clubs esportius d'abans de la guerra civil reprenen la seva activitat a partir del 1939"

El trencament que suposà la guerra civil en l'associacionisme esportiu quedà reflectit en vàries dades. Per exemple, dels 29 clubs dels que tinc constància l'any 1936 a la ciutat, només 15 (51,7%) recuperaran la seva activitat a partir del 1939, la resta simplement desaparèixen. D'aquest 15, només sis reprenen el mateix any 1939 les seves tasques: són el Centre Catòlic, l'Atlètic Bàsquet Juniors reconvertit en CB Hospitalet, el Club Vasco de Hospitalet (si més no un grup de jugadors de pilota basca ja apareixen en escena), el Club Deportivo García, la Unión Atlètic Coll-Blanch i el CE Hospitalet que es convertirà primer en el Club Deportivo Hospitalet i després en la Unión Deportiva Hospitalet. D'aquest sis, a més, dos plegaran en els següents anys. Els vuit restants aniran reprenent l'activitat al llarg de la dècada dels quaranta, fins l'últim que serà el Club Ciclista Coll-Blanch l'any 1947 (tot i que els seus membres potser van tenir activitats cap als anys 1941 o 1942).

L'herència dels anys anteriors, doncs, queda reduïda a la meitat del panorama associatiu. Aquesta herència, a més, quedarà diluïda dins d'un nou marc d'entitats esportives sorgides després de la guerra. Això suposa que les 15 entitats que reprenen al llarg dels anys quaranta la seva tasca esportiva compartiran escenari durant aquesta dècada amb un total de 25 noves associacions en les que es practicarà algun esport.

QUADRE 1. PROCEDÈNCIA DELS CLUBS ESPORTIUS A PARTIR DEL 1939

CLUBS DE 1936 QUE CONTINUAN A PARTIR DE 1939	15
CLUBS DE 1936 QUE NO CONTINUAN	14
CLUBS NOUS ENTRE 1939 I 1950	
Futbol	7
Entitats polisportives	5
Ciclisme	3
Grups esportius d'empresa	3
Escacs	2
Bàsquet	1
D'altres	4
Total	25

Sorprenentment, les dificultats vitals de tots conegudes del periode de posguerra no impediran aquesta renaixença de l'esport català. L'Hospitalet tornarà a tenir un nombre d'entitats esportives similar al que havia tingut en els anys de la República, a partir de l'any 1946 o 1947. Cal advertir ràpidament, però, que aquesta recuperació en el nombre absolut de clubs no té el mateix significat que el que va tenir durant els anys trenta ja que l'augment de població a la ciutat -es passa dels 37.000 habitants amb que comença la dècada dels trenta als 50.556 habitants de l'any 1939 i als 71.580 de l'any 1950- fa que els índexs d'oportunitat associativa que es tenien en els anys de la República no es recuperin durant tota la dècada dels quaranta i tans sols s'apropin (i no sempre) als valors que havíem tingut durant els anys vint, quan encara la popularització de l'esport era incipient.

Tot i això, l'augment d'aquest índex durant el lapse de temps que va del 1939 al 1950 és admirable ja que partint del pitjor valor que s'havia tingut mai a la ciutat -el de l'any 1939- s'aconsegueix arribar a xifres discretes. Així, del pobríssim valor de 8.426 habitants per entitat esportiva de l'any en que finalitza la guerra, s'aconseguiran assolir valors per sota del 2.700 a partir de l'any 1944 (i fins al 2.200 de mínim l'any 1947). Tot i que encara estan lluny d'índexs entre 1.000 i 2.000 dels anys republicans, aquesta recuperació evidencia la força que encara mantenia l'arrel de l'esport popular a la ciutat per tornar a germinar malgrat la duresa de la crua posguerra. Malgrat tot, també s'ha de fet notar que els primers quatre o cinc anys després de la guerra, el panorama esportiu a l'Hospitalet, igual que a la resta de Catalunya, és desolador tant pel nombre d'entitats amb dedicació esportiva (entre les sis de l'any 1939 i les 11 del 1942) com pels mitjans.

AHCB

Josep Boter, assegut a la dreta de la imatge, amb un dels jugadors que descobrià per al Barça (un tal Coma). La foto va aparèixer l'any 1964 al periòdic Vida Deportiva. Boter va ser un dels directius que van abandonar l'esport hospitalenc després de la guerra.

Aquest panorama general em fa sospitar d'un relleu generalitzat i massiu al capdavant de clubs i entitats esportives, és a dir, que bona part del cos de directius que havien dirigit el panorama esportiu hospitalenc durant els anys trenta haurien deixat pas a noves cares durant els quaranta, la major part sense experiència directiva o bé amb experiència en càrrecs menors com vocalies o en entitats no esportives. És difícil afirmar amb rotunditat aquesta aseveració, però els indicis marquen cap a aquest camí. Les causes que puc apuntar per explicar aquest relleu també són especulacions. Segurament té molt a veure el fet que per formar part d'una junta directiva es necessités un informe positiu sobre els antecedents personals. Els arxius, tant a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet com al Govern Civil de Barcelona, en van plens. El fet que només tres informes negatius directament relacionats amb entitats esportives de la ciutat hagin aparegut a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet em fa pensar que molts dels directius relacionats amb activitats abans de la guerra no es van voler complicar la vida després. Amb el pas dels anys, aquest requisit es suavitzarà però no deixarà de ser un problema fins els anys seixanta. També es pot pensar que el temps de fer esport havia passat per a alguns d'ells i que allunyar-se dels terrenys de joc durant dos, tres o més anys els va fer oblidar aquest tema (hem de tenir en compte també que molts directius eren joves a qui es va obligar a fer o repetir un llarg servei militar, moltes vegades allunyat del lloc d'origen). D'altra banda, també tinc constància de casos com el de Josep Boter, un dels directius més significats durant els anys trenta als clubs de futbol hospitalencs. Boter va decidir abandonar l'Hospitalet, com a mínim el seu món associatiu, per les repressàlies post-bèl·liques contra la seva família.

La repressa de l'esport a l'Hospitalet passa durant els primers tres o quatre anys després de la guerra civil per entitats de poca significació social en el periode anterior o bé completament i obviament addictes al nou règim. Així, l'any 1939 trobem el Centre Catòlic, que allotja els membres d'Acción Católica de la parròquia que també faran activitats esportives, completament lligats al nou règim a través de la seva vinculació a l'Església i als sectors conservadors. També trobem el Club Deportivo Hospitalet, convenientment depurat del seu passat republicà al costat de l'Ateneu i del seu dirigent

pertanyent a l'ERC. Dóna la sensació, entre d'altres coses per una nota relativa al nou president del CD Hospitalet trobada a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet[13], que les autoritats municipals van afavorir ràpidament la transformació del club del Centre, que tradicionalment havia asumit el paper de representant de la ciutat. Els casos de l'Atlètic Bàsquet Juniors i de la Unión Atlètic Club Coll-Blanch semblen els de clubs políticament bastant neutrals, tot i que seran convenientment depurats. De fet, dos dels tres únics casos d'informes negatius en els clubs de la ciutat pertanyen a aspirants a directius de l'Atlétic Coll-Blanch, Miguel Cortés García i Manuel Martín Martín[14]. Els altres dos clubs que he inclós com a iniciadors d'activitats aquest mateix 1939 són especials. El Club Vasco de Hospitalet, malgrat les suspicàcies que podria aixecar aquest nom, es dedicava al joc de la pilota basca, de força tradició a Espanya i reivindicat com a joc nacional per la ideologia franquista. A més, de fet en aquests primers mesos no sembla que els seus membres adoptin explícitament encara el nom que havien tingut abans de la guerra, tot i que sí ho faran com a mínim a partir de l'any 1941. L'altre club, el CD García, pertanyia administrativament a Barcelona, tot i que ja hem vist com exercia tota la seva activitat a la zona de Collblanc i La Torrassa (de fet, la seva seu estava a un carrer en el límit entre Barcelona i l'Hospitalet). La seva pertinença administrativa, però, l'eliminava com a problema per a les autoritats hospitalenques.

La recuperació dels índexs mínims d'activitat esportiva a l'Hospitalet, amb una progressiva i accelerada creació d'entitats relacionades amb l'esport a partir especialment de l'any 1942, ve fortament marcada, però, per les noves estructures creades pel nou ordre. Així, en les meves estadístiques hi figuren les organitzacions lligades a Acción Catòlica, que fomentaren l'esport com una eina més a emprar per aconseguir els seus objectius, com ja hem vist. D'aquesta forma, a l'organització ja existent des del 1939 de la Juventud de Acción Católica (JACE) del Centre, amb seu al Centro Catolico, s'afegirà l'any 1942 la del Centro Parroquial de Collblanc; l'any 1943 la de la parròquia Sant Isidre, a Santa Eulàlia, i a partir de l'any 1945 la de la JACE de La Torrassa. També existí, com a mínim durants els anys 1940 i 1941 -i segurament durant molts anys- activitat esportiva a la Unión Recreativo Cultural Alianza, no integrada a la parròquia però sí lligada amb ella, especialment durant els primers dos anys.

També l'esport militar tingué una força inusitada a la nostra ciutat, amb la presència dels quarters de Lepanto i La Remonta. En el primer es creà una bona instal·lació esportiva i es practicaren força disciplines. En el segon, s'hi allotjaven unitats de cavalleria i la major o menor afició dels seus caps pels esports hípics augmentava o disminuia l'activitat en aquest sentit. Tot i això, també cal destacar que la repercusió d'aquesta activitat més lligada als quarters no tenia molta incidència entre els ciutadans de l'Hospitalet. Per últim, l'activitat esportiva dirigida des del Frente de Juventudes local i des de l'estructura de Educación y Descanso també va tenir una bona presència en aquesta dècada inicial de posguerra. És interessant destacar la feina organitzativa d'alguns esdeveniments esportius del Frente de Juventudes, especialment durant els dos o tres primers anys, així com també la d'Educación y Descanso. Aquesta última, però, tindrà una repercusió més àmplia amb la participació d'equips propis en competicions per a casas comercials, empreses o simplement per als seus treballadors (productors, en la terminologia del règim). Educación y Descanso de l'Hospitalet també feia algunes organitzacions d'esdeveniments esportius i, fins i tot, tenia el camp de La Remonta al seu nom (si més no, el camp surt moltes vegades anomenat als mitjans de comunicació com d'Educación y Descanso). Més endavant, les empreses crearan les seves seccions esportives pròpies, independents, per als seus treballadors, tot i que de vegades funcionaran més com un club que com a seccions per a la pràctica esportiva dels treballadors.

Serà el cas a l'Hospitalet de les empreses Trinxet (des del 1943), Tecla Sala (des de l'any 1945) i Cottet-Indo (des del 1942 dirigit des de la central a Barcelona i l'any següent ja amb camp a l'Hospitalet), entre d'altres.

La repressa de les activitats, en la pràctica, va portar un munt de situacions noves per als esportistes en la seva vida quotidiana. La recuperació de la normalitat competitiva trigaria mesos i fins i tot anys si volem tornar a parlar del mateix nivell que havien tingut les lligues d'abans de la guerra. La primera cosa amb que es van trobar els nous membres de l'esport va ser que calia autorització per a tot. Primer, per reorganitzar les entitats calien informes i l'aprovació de les noves juntes directives per part de les autoritats esportives competents (federacions i Governs Civils), tot i que segurament ja hi havia un primer filtre de les institucions locals que eren les encarregades de la realització dels informes personals i de notes de presentació d'aquelles persones que gaudien de la seva confiança per als diferents estaments implicats. Així, trobem a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet una nota[15] de presentació de Juan Puigneró Santamaría, president del Club Deportivo Hospitalet de futbol, destinada a Francisco Jover Arqués, el delegat a Catalunya de la Federación Española de Fútbol. A la nota, signada per l'alcalde José Wenceslao Marín López, es demana que s'atengui "al dador de la presente y amigo mío (...) el cual te presentará, para su depuración, la lista de los Ponentes que han de regir dicho club local".

Carnet de la secció esportiva de l'empresa Trinxet, una de les més importants de la ciutat. Aquesta secció va funcionar com un veritable club durant molts anys.

AHSE

Calia autorització fins i tot a l'hora de posar el nom dels clubs. De fet, el nou ordre era tan purista que volia erradicar tot allò que sonés a estrangeritzant o a una llengua diferent a l'espanyola. Aquesta particular forma d'espanyolisme afectà molt als clubs catalans, ja que n'hi havia que abans de la guerra tenien denominacions prou catalanes, o bé, fruit de l'origen estranger dels mots relacionats amb l'esport, recollien diversos anglicismes. Així, es generà tot un vocabulari propi del nou règim: els treballadors s'anomenaran ara "productores", el futbol serà des d'ara "balompie", el cros durant molts anys s'anomenarà "campo a través", el president de la DND, el general Moscardó, sempre era "el heróico general Moscardó"... Tot allò que sonés a estrangeritzant quedà eliminat i d'aquesta forma clubs com l'hospitalenc Atlètic Basket Juniors va haver de canviar la seva denominació per una de més ortodoxa. Així, primer es va dir Baloncesto Club Hospitalet, però aquesta alteració a la anglesa tampoc va ser permesa gaire temps i finalment es va quedar amb el que té encara de Club Baloncesto Hospitalet. Potser s'assimilava així al que en futbol venia a significar el Club Deportivo

"En aquests foscos anys era necessària l'autorització fins i tot a l'hora de posar el nom dels clubs

Hospitalet, es a dir, l'equip diem-ne oficial (si més no al principi). Les denominacions catalanes, evidentment, estaven prohibides com ho estava l'ús de l'idioma de Pompeu Fabra. El Centre Catòlic traduí el seu nom al castellà.

També calia autorització per viatjar pel territori, i els esportistes no eren pas cap excepció. Ni tan sols la necessitat lògica de desplaçar-se per disputar els seus partits lliurava aquest col·lectiu dels pertinents permisos. Un exemple d'això ens ho dóna el propi alcalde Marín. La història de Wenceslao Marín és força curiosa. Va ser el primer alcalde de la ciutat després de la seva ocupació per les tropes franquistes, però va durar pocs mesos. Marín era un gran afeccionat a l'esport i en aquests primers mesos també va presidir la Unión Deportiva de Sants. Havia arribat a l'Hospitalet l'any 1934. De pensament conservador, va ser detingut i empresonat per la seva activitat quinta-columnista quan estava a punt de finalitzar la guerra. Va rebre el poder de mans dels militars el 3 de febrer de 1939. L'historiador Carles Santacana, que ja coneixia l'afecció esportiva de Marín, va descriure així com va perdre l'alcaldia cap a l'octubre d'aquell mateix 1939:

> "la primera comissió gestora es va veure força sotraguejada per un incident que s'esdevingué l'octubre de 1939. L'alcalde Marín i el secretari Joan Coca foren empresonats. Aquest fet revesteix encara avui el caràcter de succés ben estrany. Pel que sembla, tot plegat podria tractar-se de l'intent, per part d'alguns dels hospitalencs que havien arribat de Burgos, de fer fora Marín i accedir al control de l'Ajuntament. El fet és que Marín i Coca van anar a la presó. Marín morí al cap de poc temps"[16].

En una nota a peu de plana, Carles Santacana apunta com a últim incident que detonà la detenció la venda de material procedent de la recuperació que feien els militars en entrar a les ciutats que anaven ocupant. Curiosament, *El Mundo Deportivo* publicaria després una nota de condol per la seva mort, sense cap alusió a aquests incidents del final de la seva trajectòria. En l'apartat esportiu, Marín no havia dubtat durant els mesos en que era alcalde de l'Hospitalet en utilitzar el seu càrrec polític per aconseguir favors de les autoritats superiors per a la Unión Deportiva de Sans. Així, en diverses còpies de notes que es conserven a l'Arxiu Històric, Marín es presenta com a "Presidente de la Unión Deportiva de Sans y como Alcalde de Hospitalet de Llobregat"[17] per demanar favors com salconduits per als jugadors de l'equip de futbol que havien de traslladar-se per disputar partits.

Curiós també és el paper d'aquest primer alcalde hospitalenc del franquisme en l'organització de la primera edició de la Volta a Catalunya, i això ens permet d'introduir una altra de les novetats que portaven els nous temps per a l'esport: el desig del nou règim de trencar amb tot l'anterior, de fer oblidar els temps del desordre. Un desig que portaren les noves autoritats fins a límits gairebé ridículs. Per exemple, en el cas de la Volta, es volia tornar a començar de nou per la primera edició, es a dir, oblidar les anteriors divuit organitzacions i iniciar una nova i diferent competició que, tot i ser una prova de les mateixes característiques, portés un altre nom i no recordés així el seu passat. Marín, president encara de l'entitat organitzadora, ho va impedir. Al programa d'aquesta edició trobem l'escrit de salutació, signat per ell, en el qual fa un *brillant* exercici de retòrica per evitar el canvi de nom de la Volta a Catalunya per un altre més d'acord amb els nous temps (ell arriba a suggerir, per si un cas, el de "Primera Vuelta a la Región Catalana"): l'habilitat consistí a reivindicar el passat gloriòs de la prova entre

els anys 1923 i 1930 (durant la Dictadura de Primo de Rivera) i rebutjar la resta, que van ser fetes "entre vacilaciones, desórdenes sociales, atemorización de participantes extranjeros". Per això s'havia de mantenir la XIX edició de la Volta a Catalunya com un homenatge "a los que de 1923 a 1930 la posibilitaron grande con el orden y la disciplina", tot i que "quede sentado que es la Primera en la nueva sinopsis de las que (...) han de aportar en el medio del deporte español su esfuerzo para contribuir al resurgimiento de la España única"[18]. La presència de l'hospitalenc Marín es va notar al disseny d'aquesta edició ja que, malgrat que cap etapa va sortir o arribar a l'Hospitalet, sí que al programa hi figura el pas de la primera etapa per la ciutat. En d'altres ocasions, encara que hi passava, o bé no figurava al programa o bé hi figurava el pas per Collblanc. Precisament, a més, a l'edició de *La Vanguardia* del 21 de setembre del 1939, la foto de la sortida de la Volta, feta per Pérez de Rozas, està datada a l'Hospitalet (tot i que oficialment sortia de Barcelona).

Una curiosa història relacionada amb aquesta edició de la Volta va tenir també com a protagonista indirecte l'Hospitalet i Marín. Durant la celebració de la Volta l'any 1939, un prometedor ciclista d'origen basc, Francisco Goenaga Arrizabalaga (natural de Berriatua), va patir un accident i es va trencar un braç per tres llocs diferents. L'alcalde i president del club el va portar a la clínica del seu amic Ramón Gajo, a la Rambla de l'Hospitalet, on va ser operat i curat. Però la seva estada va produir unes despeses que s'havien de pagar i a Marín López se li va acudir celebrar un festival al teatre Victoria de Barcelona, idea que va intentar vendre amb arguments com aquest: "para honrar el festival y que quede patentizado que en la Nueva España se atiende al deporte le ruego encarecidamente se sirva honrar con su presencia al referido acto"[19]. Però l'economia no estava per a massa homenatges i l'acte va ser un fracàs. Fracàs que es va intentar reduir, per exemple, no pagant l'obligatori Subsidi al Combatent. Per això, Marín va escriure una carta al cap de la Comisión Provincial de Subsidio al Combatiente on, com a arguments, tornava a exposar comentaris encara més sucosos, com aquests:

> "Pongo en su conocimiento que el acto fue organizado por humanidad, patriotismo y justa correspondencia después del comportamiento que nuestros hermanos vascos, castellanos y aragoneses han tenido para con nuestros corredores en los últimos circuitos de Vizcaya, Aragón y Santander, porque no podíamos abandonar en la desgracia al combatiente (sic) Goenaga que para dar realce a la Vuelta a Cataluña aportaba todo su valor personal. Demostramos así también que en la Nueva España el que sufre un accidente deportivo, no queda inutilizado por falta de atención. Estos son los deseos de nuestro Presidente Olímpico, General Moscardó, y así los cumplimos"[20]

La història, més enllà de l'anècdota, il·lustra bé les connotacions que el règim va donar de bon principi a l'esport: forma d'unificació nacional, solidaritat d'acord amb els ideals de la Nueva España, millorament de la raça a través dels valors més virils de l'esport que poden emmotllar un cos i una ment sanes (observi's alguns dels mots utilitzats per Marín, com "combatiente" o "valor personal" que remeten directament a aspectes militars, segurament els més desitjables dins de la retòrica del moment per a aquell motlle de raça).

També trobem encarnat en Marín, molt ràpidament, el prototipus del polític local que s'involucra en l'esport. Veurem com, a partir d'ara, hi haurà una relació entre elements representatius del poder local i clubs esportius (especialment de futbol) que tindrà un

caràcter bidireccional. Alguns polítics faran ús de l'esport per a la seva promoció personal; d'altres personatges utilitzaran les plataformes esportives per a donar el salt a algun càrrec polític. Cada vegada més, especialment a partir dels anys cinquanta, les societats esportives esdevenen punts de certa importància en el marc de referència social de la ciutat o, si més no, s'incorporen al sistema de referència de les elits locals. En aquest punt, influirà també el taranna dels succesius alcaldes que tindrà la ciutat i les circumstàncies dels anys en que els tocarà manar. Així, els immediats mandats posteriors a Marín, protagonitzats per Enrique Jonama Darnaculleta (agost de 1940-maig 1944 i octubre 1945-febrer 1952) i José Puig Miracle (maig 1944-octubre 1945), poc podran fer vers afavorir cap política esportiva municipal degut a les fortes mancances en d'altres àmbits i la falta de recursos. El període de Tayà Solanas (febrer 1952-març1956) marcarà la definitiva institucionalització de la intervenció municipal directa en els afers esportius, amb la creació de les primeres regidories d'Esport. I s'arribarà a un punt sense retorn a partir del mandat de Rafael Solanich Riera (1956-1962), amb una interrelació entre poder i entitats ja intensa i una intervenció municipal en els afers dels clubs amb resultats més visibles, com la construcció de les primeres instal·lacions municipals.

Però tornem amb les novetats de tipus pràctic que els nous temps portaven al món dels esports. Hem vist com els movimients dels equips necessitaven el permís previ de les autoritats. També els organitzadors de proves havien de demanar el vist-i-plau als responsables polítics locals i/o comarcals per moltes més coses que abans. Així, organitzar segons quin tipus d'activitats era encara més feixuc del que pot semblar en un principi. Un exemple del que s'havia de preveure en aquells moments per a l'organització el trobem a aquesta nota enviada per l'alcalde de l'Hospitalet, l'any 1943, a les autoritats barcelonines:

"Distinguido camarada:

Te presento a nuestro camarada Juan Salvador Aliart, Presidente de la Unión Ciclista de Hospitalet, cuya Entidad tiene proyectado celebrar una carrera ciclista el día 15 del actual con motivo de la Fiesta Mayor de esta ciudad, con un circuito de 60 kilómetros y como quiera que para poder seguir las incidencias de la carrera les es imprescindible obtener la correspondiente autorización para que pueda circular el coche 40886 B. conducido por Pedro Viñals Segalés, te agradecería interpusieses tus buenos oficios para que dicha autorización fuese concedida.

Muy agradecido se reitera de ·i afmo. camarada y amigo que te saluda brazo en alto".[21]

"El moviment que permetia l'esport als practicants també afavoria d'altres coses, com la possibilitat d'aconseguir aliments de primera necessitat (el conegut *estraperlo*)"

De fet, però, el moviment que permetia l'esport als seus practicants també afavoria d'altres coses, com la possibilitat d'aconseguir aliments de primera necessitat. En una època de racionament per a tot, de ben segur que aquesta possibilitat de moure's donava certes avantatges. Així recorda l'hospitalenc Marcel·lí Ferrer, jugador l'any 1942 del Reus, com eren aquests viatges i el que permetien:

"R- Allà a Reus hi havía un president que tenia un molí d'oli i alguna vegada ens donava cinc litres d'oli, si guanyàvem, i l'home estava content... Aleshores ens teníem que quedar fins dilluns, perque diumenge no hi havia suficient, i ens pagaven l'allotjament, sense problemes, en una fonda que hi ha allà a Reus.

P- Aleshores l'oli devía anar bé per a casa...

R- ¡I tant! si fins i tot ho requisaven!...Nosaltres, como era una llauna de cinc litres precintada, la posaves a una maleta i... Eren els anys de *l'estraperlo*."[22]

L'esport serà també una font de moviment econòmic en aquests anys en el depauperat escenari econòmic de la posguerra. Més d'un aconseguia menjar de vegades gràcies a l'esport. Una curiosa ressenya d'un article sobre unes 24 hores ciclistes que es preparaven a un velòdrom català ens indica el que havien demanat d'avituallament per a cadascun dels 20 *afortunats* que hi anaven a participar:

"cuatro pollos, cinco litros de leche, un kilo de pasteles de yema, tres litros de caldo de gallina, vinos y coñacs especiales, medio kilo de azucar, un kilo de arroz con leche"[23]

La cursa del tocinet, organitzada per la AC Marina. L'esport era també una forma de guanyar uns calés i, de vegades, fins i tot també de menjar...

AHL'H AH

Curiositats a banda, l'esport mourà cada vegada més diners: des de la subvenció institucional -que seguirà existint, especialment a nivell local-, fins a la consolidació de la professionalització en determinats esports com el bàsquet, la boxa o el ciclisme, o l'ampliació d'aquesta professionalització en el futbol a categories cada vegada més inferiors. Tot i això podem considerar que, tret dels equips de futbol més importants i d'algun altre cas excepcional, l'esport encara serà per a una part dels esportistes només una ajuda econòmica per viure, no un mitjà de vida, i per a la resta no passarà d'una de les poques formes assequibles d'oci en aquells anys de posguerra.

Els esportistes també van tenir les seves dificultats. Molts s'anaren reincorporant als clubs molt lentament. Alguns, però, no hi van tornar, uns havien mort durant la contesa i d'altres abandonaren l'esport. També es donaren molts casos en que els esportistes no pogueren competir fins passats mesos i fins i tot anys després d'acabada la guerra. En el cas dels més afortunats, aquesta situació es dilatava només uns mesos. Juan Montroig, futbolista hospitalenc, recorda que havia anat al front quan li va tocar a la seva lleva i que va tornar el 15 d'abril del 1939, després de passar unes setmanes a un camp de concentració[24]. En Marcelino Ferrer, futbolista i esporàdic jugador de bàsquet, també recorda que va anar a la guerra i que, quan va acabar, va passar uns mesos a França i va tornar pel mes de maig del 1939[25]. A la tornada, però, es trobaven amb algunes sorpresas. Per exemple, segons Montroig, els canvis d'equip que s'havien fet durant la guerra no eren reconeguts per les noves autoritats esportives, que van obligar a tots els jugadors a tornar als equips on havien militat abans de la guerra. Així, en Montroig, com tants d'altres, va haver de tornar al seu equip d'origen, en aquests cas el Collblanc, per poder fitxar en el seu cas pel totalment desfet FC Barcelona (l'equip amateur, no el primer equip professional), a on el va portar de nou en Josep Boter. El cas del boxador hospitalenc Fortunato Ortega és paradigmàtic del que va succeir a alguns esportistes que van passar el periode de guerra fora d'Espanya. Ortega va estar aquells anys fent combats de boxa per Europa. A la tornada, sembla ser que no el van deixar competir fins l'any 1941. Les intencions de les noves autoritats de fer neteja del que havia succeït

en el món esportiu després del 18 de juliol és tan clara com el fet que el primer número de *El Mundo Deportivo* acabada la guerra (el 31 de desembre del 1939) segueix la numeració corresponent al següent dia de l'alçament militar, sense tenir en compte les edicions que havien sortit entremig...[26]

"Les carències d'instal·lacions i de materials eren notòries i evidents, i els esportistes se les havien d'enginyar com podien"

Les carències d'instal·lacions i de materials eren notòries i evidents. A la infrastructura ja minsa en general al món de l'esport d'abans del 1936, s'afegia la desfeta de la guerra i les seves conseqüències pel que fa tant a la destrucció d'instal·lacions com a la seva transformació moltes vegades en horts de supervivència o d'altres. La manca de material serà igual de patètica. Els atletes se les havien d'enginyar per disposar d'aparells en les especialitats que ho requerien, moltes vegades improvitsant-los de les formes més inverosímils. Les peces per a les bicicletes eren molt buscades. Aquest sorprenentment agoserat text aparegut l'any 1941 a *El Mundo Deportivo* és prou significatiu. Apareix dins d'un comentari sobre una patent d'un canvi de marxes espanyol anomenat Metalur, fet de "dura-aluminio" que venia a ser una de les suposades solucions nacionals als problemes descrits així:

> "Quien tenga afición al ciclismo (...) se encontrará en todas partes y a cada paso con el mismo tema:
>
> - Yo busco un cambio de marchas ¡ya!
>
> - A mí me falta un piñón de cuatro coronas.
>
> - Yo no tengo tubulares.
>
> - A mí no me terminan la bicicleta porque no encuentran tal pieza.
>
> - Fulano se ha vendido la bicicleta aburrido de no poder hallar material especial. ¡Ha sido una lastima porque prometía mucho!"

L'enginy humà, però, aconseguia autèntics miracles en èpoques difícils. No cal dir que funcionava la picaresca, l'amiguisme i les relacions de poder per aconseguir materials. De vegades també servia el sacrifici d'una tarja de racionament del tabac, per canviar-la per una altra cosa... Els mètodes eren múltiples.

Amb el pas dels anys, les barreres i les dificultats s'anaren suavitzant i, fins i tot, arribaren a desapareixer en la pràctica. El final de la Segona Guerra Mundial significà també un cert canvi en l'orientació general del règim franquista que també es va notar en l'esport. Així per exemple, a partir de l'any 1946 o 1947 es permetrà de nou la celebració d'assemblees de socis per a l'elecció de directius per votació, tot i que evidentment els candidats encara havien de ser els permesos pels dirigents de les federacions respectives. Fins i tot, de vegades, els interessos i les particularitats primaven més que les ideologies. Així, el directiu futbolístic Antonio Caballero, que tenia una botiga de queviures al barri de La Torrassa, disposava d'una acreditació d'addicte al règim tot i haver lluitat com a oficial a la Fox Company de les Brigades Internacionals durant la guerra civil. Caballero recorda:

> "Yo tenía entonces que presentarme a la Guardia Civil cada mes, y estando aquí arriba (a La Torrassa) pues yo bajé y le dije al sargento aquel que había allí -que después nos hicimos muy amigos con el fútbol-:
>
> - Oiga, yo bajar aquí cada mes...

Y me respondió:

- Viene usted aquí por rojo.

Y yo le dije:

- No señor.

-¿Cómo que no? ¿Usted dónde luchó?

- En las filas republicanas

- Entonces usted es rojo

Y entonces le enseñé un oficio que mandó el Ayuntamiento en donde decía: señor Antonio Caballero ha sido usted nombrado alcalde de barrio de la tercera demarcación, distrito segundo creo que ponía, por su comercio tantas horas abiertas y por ser adicto al régimen, firmado el alcalde, que entonces era Solanich Riera. Y entonces el guardia dijo:

- Ah, bueno, si usted es falangista...

- No, yo no soy falangista, yo soy adicto al régimen porque tengo el comercio éste tantas horas abiertas"[27]

Tot i això, Caballero matisa que ell mai va ser president i, en aquells anys ja només calien informes positius per ser president d'un club, i no per ser directiu.

Pel que fa a la premsa, ja s'imagina el lector que el nou ordre, amb la presència de la censura prèvia i les limitacions de tota mena imposades als periodistes donen com a resultat un període regressiu i molt negatiu en el món d'aquestes publicacions, inclosa la parcel·la esportiva. Pujades i Santacana parlen de "regressió acusadíssima" en general, amb certes especificitats pel que fa a la premsa esportiva catalana, amb una desaparició de determinades capçaleres i una disminució generalitzada d'aquestes. Dels cinc fonaments que aquests autors posen al fenomen de la premsa esportiva d'abans de la guerra (mensuals especialitzats, la revista satírita *Xut*!, el setmanari/diari de l'esport popular *La Rambla*, el tradicional diari *El Mundo Deportivo* i la premsa especialitzada d'àmbit comarcal o local) conclouen que només perviu durant els anys quaranta -sempre i quan respectessin les regles del joc- *El Mundo Deportivo* i, a partir del 1945 la versió en castellà de *Xut*, anomenada *El Once*.

A l'Hospitalet desapareix qualsevol intent de publicació periòdica a l'estil dels setmanaris d'informació general que havíem trobat amb assiduïtat i més o menys continuïtat a partir del 1928. Durant la dècada dels quaranta, l'Hospitalet no té uns mitjans de comunicació propis més enllà dels butlletins de les diferents parròquies i d'algunes publicacions de determinades entitats com la *Circular del Casino Nacional* (un petit butlletí per als socis del casino del Centre que edità tretze números entre el setembre del 1947 i el novembre del 1948). A partir dels anys cinquanta creixarà una mica més aquest fenomen dels butlletins d'entitats. Pel que fa a les esportives, destaquen els butlletins del Club de Fútbol Torrasense, del que no ens ha arribat cap exemplar però del que coneixem la seva existència com

Exemplar del Boletín de Acción Católica, de la parròquia de S. Eulàlia de Mèrida, corresponent al mes de març del 1945. Els butlletins portaven autèntiques seccions esportives en aquests anys. Aquest fins i tot porta una foto de l'equip de futbol de la UD Hospitalet.

AHL'H-AH

DEPORTES

FUTBOL

CRONICA

V Concurso de Pesebres

El Seminario es plantel de Sacerdotes
y el seminarista es el futuro sacerdote
¡AYUDA AL SEMINARIO!

a mínim l'any 1951; els d'altres dos clubs de futbol, l'Hèrcules (1954-1956 ?) i el CD Hospitalet (amb diferents etapes, desembre 1957-abril 1962; 1984-?), i el del Club Pimpinela de Tenis de Mesa (1950-1952). I no serà fins a partir del 1954 quan tornem a trobar intents de fer premsa des de l'Hospitalet. Aquell any apareix la primera publicació municipal d'informació, el *Boletín de Información Municipal*, sota l'impuls d'en Francesc Marcé Sanabra, un dels impulsors també del butlletí del Casino Nacional. Curiosament, a partir del 1960 els esforços per crear noves capçaleres de premsa a l'Hospitalet aniran pel camí de la premsa esportiva, tot i que amb poc èxit. Així, el 1960 trobem *Hospitalet Deportivo*, un setmanari d'esports de l'Hospitalet i comarca que només tragué cinc números entre novembre i desembre d'aquell any. Cinc anys més tard trobem *La Grada: revista deportiva de l'Hospitalet*. De periodicitat diversa, aparegué entre la tardor de 1965 i el setembre de 1967. Darrera d'aquests dos intents periodístics trobem Emiliano Villagrasa Lariz, periodista i regidor municipal que també havia estat al front dels butlletins del CD Hospitalet, l'Hèrcules i, molt possiblement, del Torrasense. A aquest periodista debem força dades de les que ens han arribat d'aquests anys, no només en aquestes publicacions que hem vist, sino també gràcies a la seva iniciativa de publicar l'any 1961 un llibre sobre la seva ciutat, que estant entre les més poblades d'Espanya no havia tingut fins aleshores cap edició que recollís el que era. Preocupat per difondre la realitat de la seva ciutat, i també per la seva afecció la realitat esportiva local (a la que dedica tot un capítol), Villagrasa va publicar *"Hospitalet: una ciudad en marcha"* .

Tot i que la importància d'aquests mitjans autòctons devia ser força limitada, tampoc cal desestimar-la sense més, especialment en el cas dels butlletins eclesials, que durant alguns anys foren pràcticament els únics mitjans d'informació local escrits des d'aquesta ciutat. Tot i això, el gran pes de la informació sobre l'Hospitalet recaurà en .. els mitjans de fora de la ciutat, especialment barcelonins. Cal destacar pel que fa a la premsa escrita la presència de les corresponsalies de premsa d'informació general, a partir del 1955, on anirà inclosa la informació de caràcter esportiu, i ja en el terreny de la premsa especialitzada en esports també he detectat la presència de col·laboradors (de l'estil d'abans de la guerra durant els anys quaranta i més o menys "professionalitzats" a partir dels anys cinquanta).

En l'àmbit de la premsa esportiva, durant la dècada dels quaranta la informació evoluciona des de la crònica feta a la pròpia cadira de la redacció, amb poca profunditat i sense gaire crítica, cap a la transcripció de la informació rebuda del propi club a través de carta o bé de la visita d'algun directiu, i fins als primers desplaçaments dels periodistes a les pistes i camps (només en el cas d'equips de certes categories, com en el bàsquet). A partir dels anys cinquanta, amb l'assoliment de categories superiors en el futbol local, comencen a existir als diferents diaris alguns corresponsals, que aniran guanyant-se una certa independència respecte els clubs: deixen primer de ser membres de les seves juntes directives, i després comencen a tenir un cert criteri propi. És difícil precissar si el sentit crític d'alguns corresponsals i d'algunes cròniques responien a quelcom més enllà de la recerca d'una notorietat personal del periodista o, fins i tot, d'uns determinats favors -com insinuen alguns directius de l'època-. Més difícil encara és precissar si les seves crítiques responen a la realitat ja que no acostumen a anar més enllà -amb poques excepcions- de l'anàlisi del joc, de les mancances i dels errors dels equips, entrenadors o directius.

Tot i que aquest tipus de crítica podria semblar innòcua i amb uns efectes no gaire rellevants, el cert és que les disputes entre directives i corresponsals en l'àmbit esportiu

en aquests anys no seran ni de bon tros fets aïllats. Pel novembre de 1954, per exemple, trobem al butlletí del Club de Futbol Hércules una crítica contra la concessió en l'edició del 30 d'octubre per part del setmanari *Dicen...* d'un títol honorífic -el *plumero*- reservat en cada número a algun fet o personatge de tipus negatiu. El premi li havia concedit *Dicen...* a la directiva de l'Hércules perque, segons comentaven, aquests havien amenaçat "con medidas que saliéndose del terreno deportivo afectan de lleno a la vida particular y profesión de nuestro compañero" al periodista de la *Hoja Oficial del Lunes*, Vicente Gimeno, per la seva crònica d'un partit. Emiliano Villagrasa, com a directiu i responsable del butlletí del club, respon criticant no només l'article d'un determinat partit de Vicente Gimeno, sino acusant-lo de fer "periodismos negativos" en tots els seus articles. Villagrasa conclou irònic amb un rodolí: "mientras partidos ganemos / vayan dándonos plumeros".

Al posterior CD Hospitalet aquests problemes es porten encara més lluny. Sentint-se sens dubte encara amb més poder que els seus antecessors, els directius intentaran en tot moment servir-se de la premsa per als seus interessos, però no dubtaran a boicotejar-la quan notin alguna cosa que no els agradi. El llibre d'actas del CD Hospitalet de principis dels seixanta[28] recull algunes dades sobre tot això. Així per exemple, a l'acta del 24 d'octubre de 1961 es recull un incident entre el corresponsal a l'Hospitalet de *Solidaridad Nacional*, Salvador Rodríguez Paredes, i l'entrenador de l'equip, Mario Anchisi, que acaba amb la prohibició al periodista d'accedir a la llotja del Camp Municipal. La història de Rodriguez Paredes, que al seu diari acabaria sent traslladat a d'altres feines fora de l'Hospitalet per pressions de l'alcalde Matias de España cap a l'any 1963, és força exemplificadora dels riscos d'un periodisme massa agosarat o crític. Sembla que en la seva relació amb el CD Hospitalet, Rodríguez Paredes tingué més d'un problema, entre d'altres coses perque era capaç d'assabentar-se'n del que s'havia parlat en una reunió de junta poc després d'haver-se acabat, com consta a l'acta de la sessió del 10 d'octubre del 1961, on el president Juan Rocabert mostra el seu malestar perque "a la mañana siguiente de la reunión celebrada, ya estaba el sr. Rodríguez Paredes al corriente de todo lo tratado en ella". Més tard, també trobarem problemes amb el corresponsal de *Lean*, a qui, simplement, no s'acreditarà perque no agraden les seves cròniques, segons consta a l'acta de la junta del 18 de setembre de 1963: "hay una carta de la revista *Lean* solicitando un pase para su corresponsal y como manifiestan algunos directivos que no están muy contentos con las reseñas de ese corresponsal, se toma el acuerdo de contestar esa carta solicitando el cambio de corresponsal". L'intent d'utilització partidista de la premsa en aquests anys queda reflexat en fets com els que recull l'acta de la junta del 5 de desembre de 1961, on "se acuerda hacer pública expresión de agradecimiento al RCD Español a través de alguna revista deportiva por las facilidades dadas para el fichaje de alguno de sus jugadores".

"Els grans clubs, cada vegada més, intentaran servir-se de la premsa per als seus interessos, però no dubtaran a boicotejar-la quan alguna notícia no els agradi"

Més enllà de la premsa escrita, aquests seran els anys de la ràdio i de la progressiva consolidació de la informació esportiva a través de les ones. Hi ha molt poques dades sobre la influència directa d'aquest mitjà a la ciutat en aquests anys. Carles Santacana diu el següent sobre aquest tema en relació a Espanya i a l'Hospitalet:

> "És ben conegut que la ràdio fou un dels mitjans més en voga als anys quaranta i que el règim franquista la controlà i l'explotà per a la seva propaganda. Alhora aquest mitjà va tenir un important paper en la creació dels nous personatges populars de l'època. En una població obrera com l'Hospitalet els 2.500 aparells receptors que, segons els calculs de l'Ajuntament, hi havia l'any 1948 multiplicaven i aconseguien una audiència notable"[29]

Del llibre *Hospitalet, una ciudad...*

El periodista local i regidor Emiliano Villagrasa entrevistant l'alcalde Solanich, l'any 1960, per després emetre la conversa a Radio Hospitalet.

De l'esport local se'n devia parlar poc (segurament una mica de bàsquet, quan els equips del CB Hospitalet i del Centro Católico es trobaven entre els millors i alguna cosa de futbol ja en els anys cinquanta). Potser la influència de la incipient informació esportiva de la ràdio, pel que fa als equips locals, no passés de l'anècdota, com per exemple la que vaig trobar sobre el Manresa, quan pel març del 1946 s'enterà a través de Ràdio Barcelona que havia de jugar amb l'equip del Centro Católico un partit de la Copa Barcelona de bàsquet només dues hores abans que arribessin els jugadors hospitalencs (la notificiació federativa es devia retrasar).

Sens dubte, però, la ràdio ajudà a crear afició a Espanya al voltant com a mínim del futbol i les travesses (que apareixeran cap a finals dels anys quaranta). Durant els anys cinquanta l'Hospitalet fins i tot gaudirà de la seva pròpia emissora de ràdio, impulsada des de l'Ajuntament, Falange i, segons sembla, amb l'ajuda en algun moment d'una caixa d'estalvis. Hi ha poques dades sobre la història d'aquella emissora anomenada Radio Hospitalet. Al número de maig del 1953 del butlletí parroquial *Senda*, s'entrevista al director de la nova emissora de ràdio, que explica que la idea va sorgir de la delegació local de FET i com es va instal·lar en els seus locals (avui, la seu de l'Ateneu). Segons els records d'un jove tècnic d'aleshores, Enric Villalta, cap al 1957 l'emissora emetia -en ona mitjana- unes 16 hores diàries, amb una audiència notable si ho jutgem per les cartes que es rebien, per exemple en determinats concursos, o l'assistència del públic a algunes emissions en directe. L'emissora emetia una petita part d'informació esportiva: uns deu o quinze minuts diaris més algun programa més ampli diumenge, tot i que sense gaire mitjans i, per suposat, sense cap mena de transmisió. Segons recorda l'Enric Villalta, la informació esportiva la feia aquells anys un tal senyor Figueres.

Cap al 1959, l'emissora passa a formar part de la Red de Emisoras del Movimiento (REM) i és obligada a fusionar-se amb l'emisora barcelonina de Radio Juventud per tal de simplificar el nombre de freqüències d'ona mitjana que havien anat apareixent a tot el país. Els estudis es van traslladar a Barcelona i el pes de la informació sobre l'Hospitalet a l'emissora va anar diluint-se progressivament. Tot i això, trobem que a finals del 1959, a aquesta peculiar Radio Hospitalet la Voz de Cataluña hi havia un programa d'esports amb informació preferentment del CD Hospitalet, però tambe de bàsquet, ciclisme i d'altres reportatges gravats. Encara en la primera meitat dels anys seixanta trobem referència d'espais per a l'Hospitalet en aquesta Radio Juventud, amb comentaris sobre el CD Hospitalet. Desconec la incidència que podia tenir, tot i que, per exemple, no hi ha cap referència a aquest mitjà en el llibre d'actes que es conserva del CD Hospitalet d'aquests anys.

"I malgrat totes aquestes dificultats... l'esport s'en sortí"

I malgrat totes aquestes dificultats que he anat comentant al llarg d'aquest capítol, l'esport s'en sortí.

1.3- NOUS IMPULSORS DE L'ESPORT A LA CIUTAT: L'ESGLÉSIA, L'EXERCIT, EL FRENTE DE JUVENTUDES I EDUCACIÓN Y DESCANSO.

He englobat dins d'aquest apartat de nous impulsors de l'esport quatre realitats ben diferenciades, que segons des de quina perspetiva es mirin poden tenir poc o gens a veure entre elles. Fins i tot en algun cas tampoc és del tot exacte el qualificatiu de nouvingut al món de l'esport. De fet, ja hem vist cóm l'Església catòlica havia impulsat l'esport ja abans de la guerra com un dels vehicles per difondre la seva visió de la societat. També l'exercit abans del 1936 havia tingut experiències relacionades amb l'esport, fins i tot de competició. Malgrat tot, a l'Hospitalet de la posguerra aquests quatre agents tindran un paper molt actiu en la repressa de l'activitat esportiva. Cadascú amb la seva motivació, que ja hem pogut esbrinar més enradera, inclouran l'esport dins de les seves activitats. Veiem el cas concret de l'Hospitalet.

Pel que fa a l'Església, ja hem vist com Acción Católica pren el relleu a la Catalunya de posguerra de la feina que havia fet fins l'any 1936 la Federació de Joves Cristians de Catalunya, és a dir, portar la fe i la doctrina cristianes a tota la societat. A l'Hospitalet, el grup del Centro Católico es dibuixà ràpidament, ja al 1939, com a continuador de la feina d'aquell grup Fermesa que la FJCC hi tenia implantat. Però a la ciutat hi varen sortir més grups. Així, trobem el grup de la Parròquia Sant Isidre, a Santa Eulàlia; el de la Parròquia de Sant Ramon Nonat, a Collblanc, i el de la Parròquia de la Torrassa. També hi existí una altra societat lligada en un principi a l'Església, tot i que després s'allunyarà de plantejaments més propers a Acción Católica. Parlo de la Unión Parroquial Deportiva Alianza. Segons Santacana, l'entitat neix a la darreria del 1939 amb el beneplàcit del rector de la Torrassa, però "quan aquest va intentar incloure l'entitat en altres instàncies (potser Acció Catòlica), el grup s'en separa perquè vol mantenir la independència operativa, però no per problemes amb la religiositat de la parròquia, amb la qual de fet va continuar col·laborant estretament"[30]. D'aquest forma, l'any 1944 es legalitzarà amb el nom de Unión Recreativo-Cultural Alianza, amb un local diferenciat del de la parròquia dels Desamparats. Potser això explicaria en part la més minsa activitat en el camp dels esports d'aquesta parròquia de La Torrassa.

Arribaren a tenir butlletí propi el grup del Centre (primer el *Boletín de Acción Católica* -1941/1949- i després *Senda* -a partir del 1952-), el de Santa Eulàlia (*OASI* -1949/1970-) i el de Collblanc (*Juventud* -anys cinquanta-). És important aquest extrem perque durant molt de temps seran pràcticament els únics mitjans d'informació que es publicaran a l'Hospitalet, a banda d'algun butlletí d'entitat.

L'Acción Católica s'organitzarà internament en diversos grups, en funció del sexe i l'edat dels membres. Així hi haurà dins de l'estructura de cada grup, l'Acción Católica femenina i masculina, la Juventud de Acción Católica Española (JACE) i la Juventud Femenina de Acción Católica (JFAC). Més endavant es permitirà organitzar grups especialitzats que a l'Hospitalet no tindran especial incidència ja que només apareixerà l'any 1949 la Juventud Obrera Católica a la parròquia de Sant Isidre.

La primera parròquia que va organitzar el seu grup d'Acción Católica va ser la de Santa Eulàlia de Mèrida, al barri del Centre. Com que el temple estava destruït, es van instal·lar al Centro Católico, on l'estructura de la seva junta directiva i la que dirigia el grup d'Acción Católica es barrejaven. El grup d'Acción Católica també aprofitava les

instal·lacions del Centro Católico per a les seves activitats. L'esport depenia d'un instructor, que s'encarregava de coordinar les activitats de diverses especialitats, tant de lleure com religioses. Depenien del delegat del grup, que a la vegada era el braç dret del consiliari o president de l'Obra. Suposo que l'estructura dels grups d'Acción Católica devia ser similar a tot arreu. En els primers anys del grup del Centre, l'instructor d'esports era Ubaldo Linuesa. L'any 1943 hi havia dins de l'oferta esportiva d'aquest grup bàsquet, tennis de taula, futbol, atletisme, escacs i algun altre. Tot i això, el més destacable era sens dubte el bàsquet, que es nodria de l'afició i la tradició que tenia aquest esport al Centro Católico.

AHL'H-AH

Portada del programa d'actes del primer aniversari de l'equip de futbol de la Unión Parroquial Deportiva Alianza, entitat molt vinculada a la parròquia de La Torrassa.

Les parròquies més actives en el camp de l'esport, però, serien sens dubte les de Santa Eulàlia de Provençana, al barri de Santa Eulàlia, i la de Sant Ramon Nonat, a Collblanc. La primera informació de caracter esportiu que he trobat a la parròquia de Sant Ramon data de l'any 1942. Com a mínim des d'aquell any, els equips de bàsquet d'aquest grup participen al campionat de la JACE. També tinc notícies en els següents anys d'equips de futbol, tennis de taula i, ja en els anys cinquanta, de rugbi. Pel que fa a la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana, les primeres activitats esportives detectades daten de l'any 1943. Les seves activitats foren futbol, bàsquet, tennis de taula, billar, escacs, i ja en els anys cinquanta també pilota a mà i una mica de beisbol.

A La Torrassa, l'activitat detectada a la parròquia és minsa, tot i que això no vol dir que ho fos en realitat. La manca de butlletí en aquests anys pot distorsionar aquesta sensació. He trobat activitat de futbol i bàsquet des de finals dels anys quaranta i principis dels cinquanta. Mentre, a la Unión Parroquial Deportiva Alianza l'activitat principal en els dos primers anys (1940 i 1941) és el futbol, tot i que al seu escut també hi apareixen reflexats l'excursionisme i els escacs. Quan l'entitat canvia de nom i passa a denominar-se Unión Recreativo-Cultural Alianza no he trobat referències per confirmar l'existència del futbol, però sí de l'excursionisme.

L'esport a aquests grups es pot dividir en dos apartats en funció de les nostres necessitats d'anàlisi. El primer englobaria aquells esports que, en funció de la realitat de cada parròquia, esdevenien més de competició. El segon apartat inclouria aquells esports que, en cada cas, eren més una oferta lúdica i una oportunitat d'omplir les estones perdudes que no pas un intent de crear un tipus d'activitat continuada i amb disciplina de competició. Per entendre'ns, cal distingir entre l'equip de bàsquet que entrena i competeix, i la taula de ping-pong que permet jugar una partida en un moment donat. Així, en la història del grup instal·lat al Centro Católico, el bàsquet seria l'esport més destacat i la resta accesoris. A Santa Eulàlia de Provençana, l'esport principal fou el futbol -especialment en els anys cinquanta-, però també el bàsquet i el tennis de taula. A la parròquia de Sant Ramon Nonat, l'esport que més definia la seva activitat era el bàsquet, tot i que també futbol i tennis de taula generaren equips de competició.

L'oferta esportiva, com en general l'estructura dels grups d'Acción Católica, anava dirigida a la captació de la gent més jove, i en l'esport principalment els nois (no he trobat cap referència d'esport femení en aquests grups durant els anys quaranta i cinquanta; si n'hi va haver, l'activitat fou molt minsa). Aquests joves, que quan entraven al grup passaven a formar part de l'anomenat *aspirantado,* tenien a la seva disposició

un munt de competicions. L'estructura de la JACE i, més tard, de l'OAR, serví per coordinar competicions de tota mena, tant d'abast local o comarcal com d'àmbit més provincial. Així, ja en els anys quaranta s'organitzaven autèntiques lligues, especialment de bàsquet i de futbol, divididas fins i tot en categories. És a dir, s'hi feia la competència a les mateixes federacions. El cert, però, és que l'obra eclesiàstica en alguns esports va ser força important i, amb el pas dels anys, a Catalunya varen sortir molts jugadors i bastants clubs i equips d'aquestes competicions cap a les lligues oficials de federació. De fet, sembla que les competicions de l'OAR arribaren a tenir un nivell força elevat. A l'Hospitalet, per exemple, és el cas del Club Baloncesto Santiago Apostol (avui, Centre la Torrassa) que sorgí com a Centro Moral Santiago Apostol partir del 1960 amb la fundació del col·legi del mateix nom i com a continuïtat dels equips de la lliga OAR de bàsquet del Centro Parroquial de La Torrassa (no es federarien però fins el 1967); o dels equips del Centro Parroquial San Ramón, de Collblanc, que després d'una bona temporada 59-60 passaren a competicions de federació, molt probablement amb el nom de CB Collblanch.

Aquesta competitivitat i la profusió d'equips i d'esports motivaren que, com una informació més d'una secció més dels grups d'Acción Católica, aquesta activitat quedés reflexada a les pàgines dels seus butlletins. Sembla difícil d'acceptar en un principi, però en aquests col·lectius aleshores tan ortodoxament religiosos un tema que en principi els hi podria haver semblat tan banal com l'esport es convertí en una font de notícies: els butlletins arribaren a tenir autèntiques seccions esportives, amb la seva capçalera i les seves cròniques, entrevistes i reportatges sobre els partits, els resultats dels diferents equips, els fitxatges... Fins i tot s'arribaren a entrevistar personatges importants de l'esport nacional que, això sí, havien de tenir o com a mínim mostrar una conducta moral irrebutjable. Tal és el cas, per exemple, de l'entrevista al jugador de futbol Ladislao Kubala, amb certa relació amb l'Hospitalet durant els anys cinquanta (a *OASI* va sortir dos cops, el primer quan encara jugava l'any 1956). També es va entrevistar al lluitador de *catch* José Tarrés, que en realitat es deia José Rosés Ibáñez, era de Barcelona i va arribar a ser campió d'Europa (*OASI*, 1952). I, ja d'un abast més proper, al jugador internacional de bàsquet Marcel·lí Maneja (*Boletín de Acción Católica*, 1945).

"L'esport a través de l'Església va ser una oferta especialment atractiva sobre tot en les dècades dels quaranta i cinquanta perque hi havia pocs clubs i instal·lacions on practicar l'esport"

Per què tingueren tant d'èxit aquest tipus de propostes esportives, especialment en els seus inicis? Bé, no en tinc dades quantitatives exactes per poder quantificar el que califico d'èxit, però si ens atenem al nombre d'equips i d'activitats d'aquest tipus a la ciutat i la seva perllongació en el temps (pràcticament fins a finals de la dècada dels setanta)[31] podem dir que l'esport a través de l'Església va ser una oferta important en el panorama esportiu hospitalenc. I va ser una oferta especialment atractiva sobre tot en les dècades dels quaranta i cinquanta perque el nombre de clubs i, especialment, el d'instal·lacions on practicar l'esport eren molt minsos. Hem de tenir en compte que si algun avantatge tenia l'Església en aquells anys per sobre d'altres col·lectius era la seva preferència en l'accés als recursos econòmics per poder disposar, per exemple, de camps d'esports. En efecte, a banda del grup de Santa Eulàlia de Mèrida, que utilitzava la pista del Centro Católico, els altres grups disposaven de camps propis per als seus equips, un fet que no succeia en molts dels clubs esportius de la ciutat, especialment en els primers anys de la posguerra. Tot i que es pot admetre que caldria veure quin tipus d'instal·lacions eren (sobre tot al principi), tenir-ne alguna ja era tot un luxe en aquells anys.

Així, la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana ja tenia un camp d'esports com a mínim l'any 1943. Una instal·lació que l'any 1949 sembla que encara devia ser millor

"gracias a los sacrificios de la junta y la ayuda de un generoso donante". Aquell camp, segons la descripció aparescuda a *OASI*[32] tenia unes dimensions de 115 per 50 metres (es devia referir a un camp de futbol) i en total tenia 12.480 metres quadrats amb tanques de 2,40 m. d'alçada. Allà diu que hi cabia un camp de futbol i un de bàsquet (i segurament encara més ja que això serien uns 6.500 metres quadrats, poc més de la meitat del que es deia que tenia el terreny...). El camp, segons la descripció, estava a deu metres de la parròquia, a prop de l'avinguda José Antonio. Tot i això, varen tenir alguns problemes amb aquesta instal·lació ja que l'any següent les parets de les tanques van caure dues vegades a causa de vendavals de pluja i vent, i també els hi van entrar a robar les canyeries i les dutxes. El problema de les tanques es reproduí també l'any 1952. Malgrat tot, el camp fins i tot donarà alguns ingressos ja que en alguns moments es va arribar a arrendar en els horaris que no utilitzaven els equips del centre (hi ha notícia d'això l'any 1955). També el grup de la parròquia de Sant Ramon, a Collblanc, tingué de seguida la seva pista de bàsquet, la seva principal activitat. Sembla que també anà canviant d'ubicació en funció de la reconstrucció i ampliació de l'estructura del temple. La pista es va anar modernitzant amb el temps, i així l'any 1952 s'anuncia la benedicció i inauguració de les seves obres de pavimentació.

Del llibre *Hospitalet, una ciudad...*

Equip del Centro Parroquial Collblanch, campió de la copa JACE l'any 1960.

Els resultats esportius d'aquests equips són gairebé imposibles de rescatar, però de fet tampoc són tan importants. Interesa saber el paper que tenia tota aquesta estructura dins de l'entramat esportiu de l'Hospitalet, especialment en les dues primeres dècades del franquisme, quan la situació pel que fa a l'oferta i les infrastructures en aquesta parcel·la eren encara molt precàries.Tot i això, podem destacar alguna cosa, com per exemple la progressiva pujada en les categories de la lliga OAR de l'equip del CP Sant Ramon durant els anys cinquanta. Finalment, l'any 1960 conqueriran la copa JACE, un dels màxims guardons a que podien aspirar, i seran segons a la lliga de la màxima categoria. Després d'això i segons el delegat de bàsquet del centre, Ramón Escribà, "considerando que ya habíamos dejado constancia de nuestro paso en aquella magnífica organización diocesana, la Junta del Centro creyó oportuno abrir nuevos horizontes a nuesto baloncesto"[33], i es passaren a les competicions federades, on sembla que no feren mal paper.

També és interesant de veure el paper organitzatiu que exerciren els propis centres parroquials, ja que alguns muntaven competicions que aplegaven petits equips i penyes dels voltants. Així per exemple, el grup de la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana organitzà des de finals dels quaranta i com a mínim durant tots els anys cinquanta diverses competicions de futbol: l'any 1949 es parla del torneig OASI, amb 12 clubs, i en els anys següents es continuen fent amb vuit o deu equips (variarà segons siguin tornejos de primavera o d'hivern), procedents de l'Hospitalet i de barris barcelonins de les rodalies. El Centre Catòlic també organitzarà força trofejos durant les festes majors, a l'agost, especialment partits de bàsquet i curses ciclistes.

Una altra mostra de la importància relativa que tenien aquests equips dins l'ambit esportiu local ens la dóna un fet tan puntual com el partit *internacional* amistós de bàsquet que van disputar l'any 1953 l'equip de Sant Ramón de Collblanc contra una selecció d'un vaixell de la sisena flota nord-americana -el portaavions *Mattabesset*-. Van guanyar els locals per 41 a 21 en partit que, per cert, es va jugar a l'estil americà de quatre parts de deu minuts. La pista, segons la crònica del butlletí[34], estava plena i al final es va obsequiar als americans amb unes copes de "vino español". Per cert que en aquests anys sembla que aquests partits es donaven sovint a Barcelona i zones properes ja que l'apertura política i el clima d'entesa entre les autoritats franquistes i les nord-americanes així ho permetia (fins i tot aquest tipus de partits arribaren a omplir portades de diaris esportius, especialment en els primers moments). Així, per exemple, aquell mateix 1953, al butlletí *Senda* de la parròquia de S. Eulàlia de Mèrida, es dóna compte d'un altre enfrontament jugat a Can Bori entre un equip de la flota americana (podria ser el mateix que l'anterior) i l'equip del Frente de Juventudes, i que es va suspendre quan guanyaven els hospitalencs 27 a 16 a causa de la pluja. Dies abans també s'havia disputat un partit amistós entre una selecció femenina de França i una selecció de jugadoras de l'Hospitalet i Barcelona. Les franceses, millor preparades, "ganaron por un tanteo bastante considerable" [35]. Aquests contactes internacionals eren molt importants ja que suposaven una bona oportunitat d'aprendre coses noves. Així, Félix Pons, jugador del CB Hospitalet dels anys cinquanta, recordava fa poc com "durante unos torneos tuvimos como invitados a los marines de la VI Flota de los EEUU. Gracias a ellos descubrimos la nueva forma de tiro, el tiro en suspensión".

L'exèrcit tindrà en comú amb l'Església d'aquests anys el seu interés per l'esport i la seva facilitat a l'hora d'accedir a noves instal·lacions esportives. Així és com a mínim a l'Hospitalet. L'interés per l'esport, evidentment, responia a necessitats completament diferents a les de l'Església. Unes necessitats que obeïen per una banda a facilitar una més adequada formació física als soldats però també en moltes ocasions als interesos dels propis comandaments, que si eren més amants de l'esport, l'afavorien especialment.

A l'Hospitalet, l'activitat esportiva de l'exercit tindrà dos focus principals: els quarters de La Remonta i de Lepanto. A La Remonta s'hi estava el Tercer Depósito de Caballos Sementales del Regimiento Mixto de Caballeria nº 14. A Lepanto hi estava normalment el Regimiento de Ingenieros nº 4. S'ha d'aclarir d'entrada que l'activitat esportiva dels militars tenia poca repercusió més enllà de les parets dels quarters, es a dir, la gent de la ciutat se n'adonava ben poc del que allí es feia. Com a molt podien veure alguna competició si aquesta sortia fora del quarter o si es feia oberta al públic, o bé si es podia concretar algun partit amb alguna unitat concreta. També és cert, però que les competicions de l'exercit tenien una certa difusió en els mitjans de comunicació de l'època, especialment fins l'any 1945, aproximadament. Després aquesta activitat es dilueix, o com a mínim així passarà amb la seva influència de portes enfora dels quarters.

Les activitats de les unitats de l'exercit estacionades al terme de l'Hospitalet començaren molt aviat. Pel novembre del 1940 ja he trobat notícia de la inauguració de la pista de bàsquet al quarter de Lepanto[36]. L'equip d'Ingenieros va guanyar al San Martín, en el partit inaugural, per 30 a 26, amb Queral (1), Rodríguez, Boneu (12), Argentino (2) i Mercadal (15). Seguiren un munt de partits amistosos i es formà també un segon equip, tot això amb el recolzament i la presència en algun dels partits del coronel del regiment, Luis Ferrer Vilaró. De fet, sembla que la instal·lació s'anà completant mica en mica. Pel mes d'abril de l'any 1941, el capità general de la quarta regió militar, Luis Orgaz, declarava en una entrevista la seva filosofia en aquest sentit: "en cada cuartel, un cam-

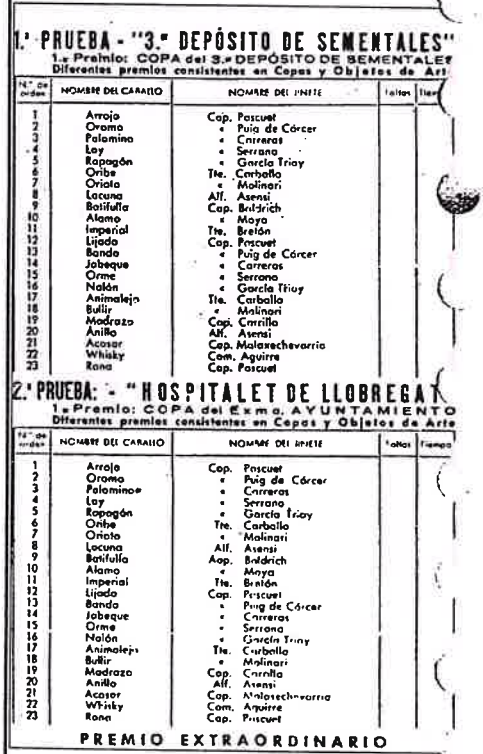

1.ª PRUEBA - "3.º DEPÓSITO DE SEMENTALES"

1.º Premio: COPA del 3.º DEPÓSITO DE SEMENTALES

Diferentes premios consistentes en Copas y Objetos de Art

Nº de orden	NOMBRE DEL CABALLO	NOMBRE DEL JINETE	Faltas	Tiempo
1	Arrojo	Cap. Pascuet		
2	Oromo	« Puig de Cárcer		
3	Palomino	« Carreras		
4	Lay	« Serrano		
5	Ropagón	« García Tríay		
6	Oribe	Tte. Carballo		
7	Oriato	« Molinari		
8	Locuna	Alf. Asensi		
9	Batifulla	Cap. Baldrich		
10	Alamo	« Moya		
11	Imperial	Tte. Bretón		
12	Lizeda	Cap. Pascuet		
13	Bando	« Puig de Cárcer		
14	Jobeque	« Carreras		
15	Orme	« Serrano		
16	Nalón	« García Tríay		
17	Animalejo	Tte. Carballo		
18	Bullir	« Molinari		
19	Madrazo	Cap. Carrillo		
20	Anillo	Alf. Asensi		
21	Acosar	Cap. Malaxechevarría		
22	Whisky	Com. Aguirre		
23	Rana	Cap. Pascuet		

2.ª PRUEBA - "HOSPITALET DE LLOBREGAT"

1.º Premio: COPA del Excmo. AYUNTAMIENTO

Diferentes premios consistentes en Copas y Objetos de Arte

Nº de orden	NOMBRE DEL CABALLO	NOMBRE DEL JINETE	Faltas	Tiempo
1	Arrojo	Cap. Pascuet		
2	Oromo	« Puig de Cárcer		
3	Palomino	« Carreras		
4	Lay	« Serrano		
5	Ropagón	« García Tríay		
6	Oribe	Tte. Carballo		
7	Oriato	« Molinari		
8	Locuna	Alf. Asensi		
9	Batifulla	Cap. Baldrich		
10	Alamo	« Moya		
11	Imperial	Tte. Bretón		
12	Lizeda	Cap. Pascuet		
13	Bando	« Puig de Cárcer		
14	Jobeque	« Carreras		
15	Orme	« Serrano		
16	Nalón	« García Tríay		
17	Animalejo	Tte. Carballo		
18	Bullir	« Molinari		
19	Madrazo	Cap. Carrillo		
20	Anillo	Alf. Asensi		
21	Acosar	Cap. Malaxechevarría		
22	Whisky	Com. Aguirre		
23	Rana	Cap. Pascuet		

PREMIO EXTRAORDINARIO

Programa del segon concurs hípic de la ciutat, de l'any 1943, en el que hi col·laborava la unitat militar del quarter de La Remonta. Observi's que tots els participants són militars.

po de deportes"[37]. I citava com a exemple el quarter de Lepanto, on diu que ja hi ha "un magnífico terreno deportivo para distintos deportes y pocos son los cuarteles que no cuentan al menos con campo de fútbol y baloncesto". L'any següent hi trobem una descripció més detallada de la instal·lació, gràcies a un reportatge fet per *El Mundo Deportivo*[38] a causa de la visita d'inspecció de les instal·lacions que hi feu el comandant José Espada. Acompanyat per l'aleshores coronel del regiment d'enginyers, José Lagarda, ens assabentem que l'exercit havia construit un, per a l'època, envejable complex esportiu que disposava, a més de camps de futbol i bàsquet, de pista d'atletisme, "piscina, construida en azulejos y con un bonito trampolín para saltos", i un frontó que era "mayor que muchos frontones professionales". Amb la presència del periodista, es deixava constància, sense cap típus d'escrúpol, que aquella havia estat una obra d'una gran envergadura. Així li explicava el coronel Lagarda al comandant Espada, segons la transcripció periodística:

> "Aquí se hizo una obra como no tiene usted idea, mi comandante. Cruzaba eso un torrente, había unos desmontes y fue preciso llenar con tierra la extensión de terreno que ocupan las instalaciones deportivas hasta nivelarlo todo"

Així, trobem que la instal·lació esportiva que havien reivindicat els veïns de l'Hospitalet i que seguirien reivindicant durant molts anys, la tenien tancada entre quatre murs a un quarter de l'exercit...

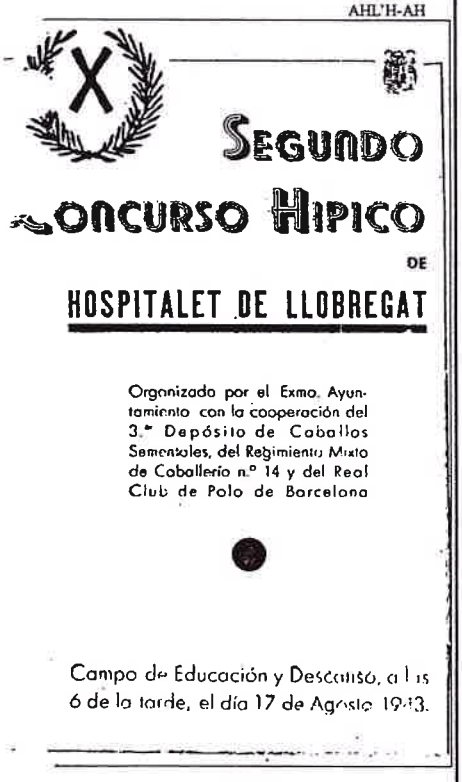
AHL'H-AH

X

SEGUNDO

CONCURSO HIPICO

DE

HOSPITALET DE LLOBREGAT

Organizado por el Exmo. Ayuntamiento con la cooperación del 3.er Depósito de Caballos Sementales, del Regimiento Mixto de Caballería n.º 14 y del Real Club de Polo de Barcelona

Campo de Educación y Descanso, a las 6 de la tarde, el día 17 de Agosto 1943.

L'activitat esportiva militar tingué importància durant els primers anys de la posguerra pel seu efecte propagandístic i ideològic, en un sistema que s'alimentava amb un discurs on l'esport era un element important en la formació de la disciplina del nou jovent espanyol. A més, en un sistema on determinats signes externs com la salutació feixista amb el braç extés eren degudament apreciats, la parafernàlia militar va saber establir un punt de connexio amb un altre món prou ben establert a aquell sistema de valors com era l'Església Catòlica. Aquell lligam es va establir a través de la celebració especial dels sants patrons de cada unitat, entre d'altres coses, amb activitats esportives. Així, al quarter de Lepanto es celebrava sempre la festivitat de San Fernando, mentre que a La Remonta s'organitzaven actes per commemorar la diada de Santiago. En un moment donat en que una unitat d'infanteria del 113 Regiment s'establí a l'Hospitalet, també es celebraren actes per celebrar la diada de la Inmaculada Concepción, la seva patrona. Durant aquestes celebracions a més de misses i d'altres actes més militars, s'organitzaven també esdeveniments esportius. A la Remonta, s'organitzaven especialment concursos hípics, tot i que també hi havia proves d'atletisme i partits de futbol. A Lepanto, hi havia una mica de tot el que es practicava normalment al quarter: atletisme, bàsquet, futbol, pilota basca, natació i, fins i tot, boxa i handbol a partir de l'any 1943, quan es va inaugurar un quadrilater i també es va organitzar un equip d'handbol.

De vegades, les unitats militars entraven en contacte amb la gent, tot i que no massa sovint, i normalment a través de les institucions i durant les festes majors. Per exemple, a Santa Eulàlia un grup de veïns organitzà un partit de futbol l'any 1942 entre una selecció local i l'equip del regiment de transmissions. Ens ha quedat constància per la carta d'autorització on demanen també un trofeu i on s'aclareix que tots els membres que ho demanen són afiliats al partit, "figurando entre ellos el subdelegado de Santa Eulalia, José Roca"[39]. A La Remonta, l'any 1943 s'organitza el segon concurs hípic de l'Hospitalet, celebrat el 17 d'agost del 1943 (per a la festa major del Centre)[40]. El

concurs l'organitzava en principi l'Ajuntament, amb la cooperació de la unitat del quarter de La Remonta i del Real Club de Polo de Barcelona. S'establiren dues proves, una denominada copa Tercer Depósito de Sementales, i una altra anomenada Copa del Excmo. Ayuntamiento. Tots els participants ostentaven grau militar. El concurs tenia lloc al camp de futbol que estava a tocar del quarter i que en aquells anys es deia d'Educación y Descanso. O un altre exemple més tardà i, fins i tot, divertit, com és la presència d'un equip de bàsquet del 4º Depósito de Sementales al torneig de festa major de l'any 1950 organitzat pel Centro Católico[41]. I portaven exàctament el nom de la seva unitat!

A més d'aquestes festivitats puntuals, l'exèrcit també s'organitzà les seves lligues i competicions entre unitats. Destacava especialment una que tenia més ressó periodístic: les anomenades setmanes esportives militars, una mena de jocs que duraven una setmana i que tenien caràcter anual. Dins d'aquestes setmanes hi havia proves de tipus militar, com els concursos de marxa de patrulles militars (l'any 1943 va tenir la sortida i l'arribada al quarter de Lepanto) o de tir, i d'altres totalment esportives. Aquell any 1943, per exemple, els equips de futbol i bàsquet de Lepanto van arribar a disputar les finals d'aquesta competició. Unes finals que es jugaren a l'estadi de Montjuïch i a les que assistí el general José Moscardó.

Una vegada analitzat això, només queda recordar que els equips principals d'aquestes unitats es nodrien sovint dels que a la vida civil ja eren jugadors (fins i tot primeres figures del moment) i que passaven pels seus quarters. Joves que segurament devien tenir una vida més fàcil si feien esport en aquests equips militars. Això tenia alguns avantatges per al desenvolupament de l'esport en determinats casos, com quan els esportistes catalans -normalment capdavanters en molts esports- havien d'anar a fer el servei militar a zones on un determinat esport encara no estava prou desenvolupat. En aquests casos, els receptors d'aquests esportistes aconseguien aprendre i organitzar equips amb un major nivell. Un exemple són els jugadors catalans de bàsquet que hagueren de cumplir el seu servei a Galícia. Allà hi nodriren els equips de l'incipient bàsquet -lligats a unitats de l'exercit- donant-li's un nivell que, fins i tot, els va permetre disputar algunes fases finals dels campionats d'Espanya. Entre aquests jugadors hi trobem els hospitalencs Massip i Clavero. Els dos eren del planter del Centro Católico. El primer formà part del Juventus de Vigo, amb els que va participar l'any 1942 al Campionat d'Espanya[42]. El segon va col·laborar en aquella mateixa època amb el Baloncesto Club Galicia, nom civil de l'equip del 55 Regimiento de Infanteria de Orense, que arribaria als quarts de final del campionat nacional[43]. També en el futbol he trobat casos d'esportistes hospitalencs en equips foranis a causa del servei, com per exemple el d'un tal Ferrer, jugador de l'Hospitalet que va jugar al Ceuta durant el seu pas per l'exercit i després hi va ser algunes temporades en els inicis de l'equip de la l'Espanya Industrial, a partir de l'any 1943, aproximadament[44].

Com a conclusió, també ens quedem amb la idea que l'exercit, organitzant la seva pròpia estructura esportiva, també *feia la guerra* pel seu compte a l'hora de enterbolir encara més el model teòric d'esport que tenia el falangisme i que hem vist més enradera. Clar que a una institució amb el poder que arribava a tenir en aquell moment l'exercit, poques observacions se li podien fer...

L'activitat del Frente de Juventudes en el terreny esportiu fou important a l'Hospitalet, si més no nominalment. Veurem per què. Tot i que en un primer moment el cap de la Falange (recordem, el partit únic) a l'Hospitalet i el de l'Ajuntament no eren la mateixa

persona, a partir de l'any 1944 aquesta situació va canviar, i és que el destí de la Segona Guerra Mundial, amb la ja previsible victòria dels aliats, va anar frenant els signes més visibles del falangisme en la vida pública. A l'Hospitalet, aquesta situació es dóna en forma de submisió al mandat municipal d'una Falange que ja de per sí tingué, segons Carles Santacana, enormes limitacions per la manca d'un substrat de passat ultradretà a la ciutat que sostingués la seva estructura[45]. La integració arribaria a fer, per exemple, que el principal valedor de l'estructura esportiva juvenil a la Falange local, José Pérez Izquierdo fos a partir del 1961 en l'equip de govern municipal com a regidor delegat d'instal·lacions municipals, i se'l troba a diverses directives d'entitats esportives, com els equips del propi Frente de Juventudes o a la junta del Centro de Deportes Hospitalet.

"La Falange no va crear servei d'Esports a l'Hospitalet, potser per això aquesta tasca va ser asumida pel Frente de Juventudes y per Educación y Descanso"

Curiosament, la Falange a l'Hospitalet només va deixar de crear dos dels serveis que constituïen l'organigrama de l'organització a nivell nacional: Esports i Fronts i hospitals -una mena de servei d'ajuda social-. Sí que va crear altres quinze serveis, entre els que es trobava el Frente de Juventudes i Educación y Descanso[46]. Potser per no haver creat el d'esports, aquesta faceta va ser asumida per aquests dos últims.

El Frente de Juventudes pretenia ser un mecanisme de control de la joventut. L'afiliació de la joventut al FJ era de caràcter obligatori (era necessari per accedir a una feina, per exemple) tot i que això no es complia ni de bon tros. Diu Santacana que s'afavoria l'aspecte militar en l'organització i que els joves s'organitzaven en Centurias. L'afiliació podia suposar també una forta protecció en determinats aspectes per part de les autoritats. Diu Santacana que "l'esport en ell mateix i sobretot com a formació pre-militar era present contínuament en les activitats del Frente de Juventudes". Malgrat això, la vessant lúdica i competitiva de l'esport de ben segur s'anà imposant amb el pas dels anys sobre aquesta faceta més militarista i de formació física.

La primera prova de la que tinc notícia organitzada pel FJ va ser a l'abril de l'any 1941[47]. Es tracta d'una jornada esportiva de tot un dia amb competicions de futbol, bàsquet i ciclisme. Però no serà aquest aspecte organitzatiu el més interesant del Frente de Juventudes local, sino la seva capacitat de formar equips de competició. En el sí d'aquest servei del partit es formaren amb el pas dels anys equips de futbol (a partir del 1941), de boxa (1941), ciclisme (1941), bàsquet (1944), atletisme (1946?), tennis de taula (1949?) i handbol (a partir de la finals dels cinquanta). Alguns seran de pocs anys de durada i d'altres poc més que nominals, per diversos motius.

Els de futbol i ciclisme aplegaran alguns grups de joves que, en un moment en que la infrastructura de clubs era molt minsa o nul·la, de ben segur aprofitaren sense més l'oferta que oferia el FJ. En ciclisme, aplegà principalment joves del Centre, Santa Eulàlia i Collblanc, (José Graells Solé, Ramón Tarregó Vallés, José Mampel Celma, Ismael Márquez, José Rius, Antonio Salat, Juan Cuscó, Joaquín Navarro, Roberto Pérez, Juan Cano, Juan Tarragó, Jaime Salvador, Pedro González, Manuel Ferrer, Adolfo Arenal...). No tingué gaire continuïtat més enllà dels anys 1941 i 1942, segurament perque després l'oferta de clubs ciclistes aniria absorvint aquesta demanda. En futbol passarà el mateix i, a més, serà el Servei d'Educación y Descanso qui tindrà més exit que no pas el FJ, que només va disposar d'equips al Centre i, potser, a Santa Eulàlia. Al Centre, el més destacat va ser la participació d'una Centuria sota el nom d'Hospitalet durant la temporada 41-42 al campionat de Centurias organitzat a Barcelona ciutat. Per cert, que després d'anar liderant molt de temps la classificació, va acabar quarta (de dotze equips). Després, el futbol també desapareixerà de la influència del FJ.

Els esports que van tenir més continuïtat foren la boxa, el bàsquet i l'atletisme, tot i que aquests dos últims fou de forma més nominal que altra cosa. En efecte, l'any 1944 es crea un equip de bàsquet sota el nom de Frente de Juventudes de Hospitalet. Anys més tard, s'explicà que el 1953 "pasó a ser Club Baloncesto San Fernando de Hospitalet, que si bien pretendía tener en lo deportivo y en su afición seguidora cierta independencia, seguía en conexión con la Delegación de Juventudes, siendo su presidente el Delegado Local, señor Pérez Izquierdo"[48]. Aquest fet es solucionarà l'any 1958, quan Pérez Izquierdo és arraconat en forma de president honorari i la presidència efectiva d'aquest club l'ocupà Juan Mestres Carreras. Aquest fet succeí amb certa freqüència a Catalunya. Segons expliquen Santacana i Pujades[49], alguns clubs històrics que tingueren dificultats en tornar a existir com a tals buscaren l'aixoplug de les entitats oficials (Frente de Juventudes, Educación y Descanso...) per tal de seguir existint d'alguna manera. Passats els primers anys de rigidesa, aquestes entitats s'independitzaven. També hi sorgiren de noves dins d'aquests organismes. "Sense aquesta casuística -diuen els autors- no s'entendria l'enorme expansió, durant els primers anys quaranta, de clubs esportius adscrits al Frente de Juventudes o a Educación y Descanso". El cas d'aquest equip de bàsquet hospitalenc és una barreja de les dues opcions, sembla que neixia de nou (tot i que amb alguns ex-jugadors d'altres equips) però amb una certa vocació d'independència ja des de bon començament. De fet, tot i que segons informacions posteriors arribà a guanyar el campionat d'Espanya del Frente de Juventudes (segurament abans de canviar de nom), el cert és que la seva principal activitat fou ja d'entrada la disputa de les competicions de la Federación Catalana de Baloncesto, tal i com veurem en el capítol dedicat al bàsquet. Aquesta és una prova més, per altra banda, de la progressiva confusió amb que es portà a terme l'ideari de l'esport del Movimiento.

Del llibre *Hospitalet, una ciudad...*

Equip del Club Baloncesto San Fernando de Hospitalet. La foto pertany a l'equip del 1960. Aquest club va sortir de la delegació local del Frente de Juventudes.

Pel que fa a l'atletisme, es detecta ja des de l'any 1941 un intent de composar una certa estructura al voltant d'aquest esport. Aquell any ja s'organitza una prova atlética contra un equip de Cornellà. El nivell dels hospitalencs queda reflexat en la derrota en les proves de 100 i 500 llisos i 100 tanques, i una única victòria en la prova d'estirar la corda. Tot i això, el gran interés d'aquest esport al Frente de Juventudes de Hospitalet es confirma a partir del 1946, quan es comencen a trobar rastres de la participació d'un important equip de joves atletes en les proves organitzades pel Frente a nivell català i espanyol. Aquell any 1946, l'equip del FJ de Hospitalet és primer al cros provincial. L'any 1947, al campionat provincial d'atletisme del FJ, són segons a la prova de relleus de 4 per 100 i 4 per 400, i queden també segons en la classificació final per equips, darrera del potent FJ de Calella. Hi participaren 11 equips, el que dóna idea de l'abast que tenia aquest esport asociat al FJ. L'any 1948 els hospitalencs també són primers per equips al cros provincial del FJ i l'any 1950 el delegat comarcal del FJ posa en coneixament de l'alcalde de l'Hospitalet, mitjançant nota oficial[50], que en els campionats nacionals d'atletisme celebrats a San Sebastian, Barcelona ha conquerit el primer lloc i que dels 25 camarades que hi han acudit, cinc són d'aquella delegació comarcal. D'aquests cinc -continua dient la nota- tres són de la delegació de l'Hospitalet (de fet hi

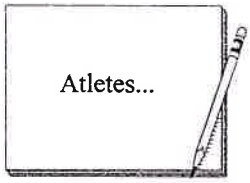

ha un error perque després s'enumeren quatre noms, un d'ells possiblement equivocat). D'aquests anys rescatem els noms de joves atletes com José Quesada, Teodoro Dalmau, Agustín Iglesias, Andrés Lacambra, José Masana, José Jorge Parellada, Carlos Pitarch, José Lafont i d'altres. Hi existia un segon nivell d'atletes de menys qualitat que no acostumen a aparèixer més d'un cop a les classificacions, el que potser indicaria que no tenien massa continuïtat.

Als millors atletes d'entre aquests joves els trobem durant la resta de la temporada competint a les proves organitzades per la federació i en nom de clubs barcelonins, el que ens fa pensar que si bé aquests joves esportistes devien ser de l'Hospitalet, hi competien pel Frente de Juventudes només en les competicions que aquests organitzaven i, possiblement, obligats en part per les circumstàncies. D'entre aquests esportistes, destaquem alguns bons elements, que ho serien de l'atletisme català i fins i tot espanyol d'aquells anys. Anys difícils on la manca de pistes feia que els atletes tinguessin força dificultats a l'hora d'entrenar i que especialitats com el cros o les distàncies de fons - que no necessitaven d'infrastructures massa específiques- arribessin a tenir un relatiu nivell a Espanya. En aquesta dècada dels quaranta, els atletes hospitalencs encara seran de categories inferiors (aleshores anomenades cadets i juniors). Tot i que joves com José Quesada, Teodoro Dalmau, José Jorge Parellada i Agustín Iglesias eren bones promeses, només Quesada i Parellada arribaran a tenir certa notorietat a nivell nacional, especialment el primer, de qui a més podem asegurar la seva relació de veïnatge amb l'Hospitalet. A aquests, afegirem un dels atletes més excepcionals de la dècada dels cinquanta a Espanya, Tomás Barris qui, tot i ser barceloní, ha estat vinculat durant anys amb l'Hospitalet. Parlaré de tots ells en posteriors capítols.

No deixa de ser curiós, però, el fet que a l'Hospitalet, que no havia donat pràcticament cap atleta destacat fins aleshores, on no hi existí cap club específic d'aquest esport fins aleshores i on la manca d'instal·lacions era molt important, hi sortís aquell estol de bons atletes... i també un gran federatiu com Josep Corominas i Colet. Ja he parlat breument en la primera part, però serà en aquests anys quan Corominas desenvoluparà tota la seva activitat federativa, que el portarà a la presidència de la federació catalana. Repasem ara, aquesta trajectòria. L'any 1942 ja és l'arxiver oficial de la federació catalana, càrrec que ja havia ostentat en la dècada dels trenta. Era un afeccionat a col·leccionar dades estadístiques i en aquell moment, segons un reportatge periodístic, ja tenia 15.000 quartilles de resultats. S'imaginen com ordenar tot allò sense cap ordinador com ara! El 1946, Josep Corominas accedeix a la presidència de la Federació Catalana d'Atletisme, després d'imposar que es respectés l'escut que havien tingut abans de la guerra. Mentre està a la presidència, el món de l'atletisme decideix que les categories dels atletes, que fins ara es decidien segons una taula de marques, canviïn per ser fixes segons l'edat de l'atleta. Corominas hi estarà a la presidència fins a finals del 1947, quan per motius de feina ha de deixar l'Hospitalet per anar a viure a Girona. Tot i això, el nomenaran l'any 1948 seleccionador estatal. L'any 1950 accedeix a la vice-presidència de la federació espanyola, càrrec que ocupà fins al 1962. També és destacada la seva faceta com a periodista esportiu. Ha escrit llibres sobre atletisme i ha col·laborat, ja des d'abans de la guerra civil, a *La Vanguardia*, *El Mundo Deportivo*, *Solidaridad Nacional*, a la *Revista Olímpica* i en d'altres mitjans de comunicació de fora d'Espanya. Els seus coneixaments i el seu arxiu estadístic de resultats (potser el millor de Catalunya) fa que encara avuí sigui una persona dedicada a l'atletisme[51].

Caricatura de Josep Corominas, de l'any 1973.

Per últim, la boxa sí que donà un equip força lligat, segons sembla, a la realitat del Frente de Juventudes ja que no es va independitzar en cap moment. El cert és que dóna

la sensació que el FJ va saber aprofitar la gran afecció que hi havia a l'Hospitalet per aquest esport. A més, per motius que desconec exactament, l'important club que hi existí a la ciutat abans de la guerra (el Boxing Club Torrasenc) desaparegué sense deixar rastre durant la mateixa. D'aquesta forma, el FJ tingué el camp totalment lliure per ocupar una parcel·la de l'esport que entusiasmava en aquella època a la gent i on no hi havia oferta possible a la ciutat. Sembla que es començà formant grups a Collblanc-La Torrassa i, potser, al Centre. Més tard, també el barri de Santa Eulàlia tingué el seu equip adscrit al FJ (potser a partir de l'any 1945 o 1946). En les competicions regionals o nacionals organitzades pel FJ segurament devien fer un equip conjunt format pels millors de cada delegació. Sembla que aquest equip aconseguiria en algun moment (segurament a començaments o mitjans dels anys cinquanta) el campionat d'Espanya del Frente de Juventudes. Tot i això, l'any 1960 sembla que ja fa algun temps que no existeix.

Boxadors...

He recuperat alguns dels noms dels boxadors dels anys quaranta i principis dels cinquanta. Del FJ de Santa Eulàlia: Barbel (gall), Bastida (lleuger), Bayona (mosca), Esteve (lleuger), Julià (ploma), Marchena (mitjà-lleuger), Martínez (gall), Navarro (superlleuger), Perelló (gall), Ángel Pérez (gall), Ricart (ploma), Sánchez (ploma), Sintes (lleuger), Ugalde (ploma), Jodar (gall), Hernández (mosca) i Vilaplana (gall); de Collblanc i la Torrassa, Ugeda (ploma), Olivares I i II, Martínez I, II i III, Sáez I i II, Sánchez I i II, i Torns. També Villagrasa, al seu llibre sobre l'Hospitalet, recull a través de l'ex boxador local ara en tasques de periodista, Constantino Tormo, d'altres noms com Carmona, Simó i un dels que ja he anomenat (Sintes, o Cintes com ell transcriu) i que diu que han arribat a ser primeres figures nacionals. Només he trobat dades de Carmona, que va arribar a ser campió de Catalunya del pes ploma l'any 1950, en vèncer Galiana per punts al Price. Per aquesta victòria, curiosament, li va tocar per sorteig una beca per passar 15 dies en un hotel d'alta muntanya... Poc després va passar a professional.

S'ha de destacar també els rastres d'alguna activitat organitzativa de vetllades, que també venia a omplir el buit que deixà en aquest sentit el Boxing Club Torrasenc. Es muntaren algunes vetllades durant aquests anys tant a l'Hospitalet com a locals de Sants, i també la boxa hi era present a determinades festes majors. Per exemple, l'any 1942 la festa major de Collblanc i La Torrassa muntà un espectacle de boxa. Segons la transcripció de la relació d'ingressos i despeses que es conserva, a l'apartat de boxa hi figurava un pressupost de 840 pessetes i hi van haver uns ingressos de 625 (si calculem entre quatre i cinc pessetes l'entrada, hi podien haver asistit a la sessió entre 125 i 150 persones). Hi varen participar dos boxadors, un tal Ferrer i un tal Vidal, a més d'un boxador infantil, als que s'els hi va pagar el dinar i els honoraris. Els de Ferrer pujaren 100 pessetes, que donà per a la construcció de la nova església parroquial.

I ja que parlem de la boxa, tot i que no tenen res a veure amb aquesta secció del FJ, recordem aquí que les dues grans figures que ha donat aquest esport a l'Hospitalet, Fortunato Ortega i Miquel Safont, estaran encara en actiu fins l'any 1943 i 1945, respectivament (cal que repaseu la primera part per recordar la seva trajectòria durant aquests anys de posguerra).

La participació en l'esport a l'Hospitalet de l'operatiu d'Educación y Descanso fou més minsa que la del Frente de Juventudes. De fet, l'estructura d'aquest servei de Falange a la ciutat no fou gaire ampla. L'Obra de Eduación y Descanso, que depenia dels sindicats verticals instaurats pel règim, era l'encarregada d'ocupar el poc oci dels treballadors. Segons Carles Santancana, no se'n sortí:

"L'activitat d'aquest servei a l'Hospitalet es va limitar a alguna programació de teatre, a l'organització d'alguna prova esportiva d'àmbit provincial, i, sobretot, al programa d'esports de la festa major. També cediren en ocasions el seu local per a activitats d'algunes entitats de la ciutat. Va donar força importància al bàsquet, i l'equip BC Hospitalet, que hi estava adherit, fou subcampió d'Espanya l'any 1941"[52]

La prova esportiva d'àmbit provincial a la que fa referència Santacana es el XIX campionat de Barcelona de cros de l'any 1943. Aquesta organització formà part dels actes de celebració de l'aniversari de la Hermandad de Labradores de la Corporación Nacional Sindicalista (el sindicat vertical), a l'Hospitalet. Per cert que a la premsa del moment es va aprofitar per recordar que a l'Hospitalet havia tingut lloc "el primer festival atlético femenino que ha tenido lugar en España"[53] (el de l'any 1930). El circuit es va disenyar per camins de carros, terrenys llaurats i algun tros de carrer asfaltat o empedrat, i tenia cinc quilòmetres amb pujades i pendents. El guanyador de la prova, que va centrar la portada del diaris del 31 de gener d'aquell any, va ser el favorit, el campió d'Espanya de l'especialitat Manuel Andreu, que es va imposar sense problemes perque la resta de favorits no hi van ser per diferents motius.

AHL'H-AH

DELEGACIÓN SINDICAL COMARCAL
HOSPITALET DE LLOBREGAT
Obra EDUCACIÓN Y DESCANSO

XIX Campeonato Provincial de Barcelona

de carreras
CAMPO A TRAVES

31 - Enero - 1943

Colaboración Técnica:
FEDERACION CATALANA DE ATLETISMO

Punto de Salida y Llegada:
Frente a la DELEGACION SINDICAL COMARCAL
Generalísimo Franco, 335

Portada del programa del campionat provincial de cros de l'any 1943, una de les organitzacions més importants que va fer Educación y Descanso a l'Hospitalet.

De fet, no només el CB Hospitalet hi estava adherit a l'obra de Educación y Descanso. També ho estaven d'altres equips del Centre, com la UD Hospitalet de futbol o el Rugby Hospitalet. Això significava poc més que haver de disputar algun que altre partit durant les festes majors o bé la possibilitat de disputar les competicions que s'organitzaven des de Barcelona, com per exemple el campionat dê futbol d'Educación y Descanso per a productors on hi va haver durant alguns anys un equip de la UD Hospitalet. També les empreses s'hi podien adherir amb aquesta darrera finalitat. En aquest apartat fins i tot s'organitzaren aquí algunes petites competicions, com un torneig de bàsquet de petites empreses on els equips estaven plens de cognoms relacionats amb els jugadors que hi havia als equips de la ciutat. Entre l'any 1944 i 1948 se n'organitzaren tres. Hi participaren, entre d'altres, aquestes empreses: Oliveras SA, Carbonell SA, Casa Grau, Casa José Vidal, Tecla Sala, Gráfica Inicial, OSA, Carpinterías Duch, Pastelería Montserrat i Sociedad Anónima de Plásticos (SAPLAS). Educación y Descanso disposava per a tota aquesta activitat d'una instal·lació pròpia -com no!- que era l'antic camp de La Remonta, ara anomenat d'Educación y Descanso. Un camp que permitien utilitzar especialment als equips de la UD Hospitalet de futbol.

De la connivència d'interesos d'empresaris i ideòlegs del franquisme, i molt lligat amb aquesta Obra d'Educación y Descanso i al sindicalisme vertical del règim, es va arribar també en aquests primers anys del franquisme a l'organització dins de les empreses de majors dimensions de seccions esportives per als treballadors. Tot i que la teoria indicava que devien ser pel foment de l'esport entre els treballadors durant el seu temps d'oci, el

cert és que, com a mínim a l'Hospitalet, en una bona part es convertiren en clubs camuflats que, fins i tot, disposaven d'equips amb els que disputaven competicions federades (més enllà de les d'Educación y Descanso, que teòricament els hi pertocaven). Hi hagueren excepcions, però això n'és una altra mostra del desgavell organitzatiu que en la pràctica visqué l'estructura esportiva falangista. Entre aquestes empreses, cal destacar tres de prou importants: Tecla Sala, Trinxet i Indo-Cottet. Hi podria afegir alguna altre, com Hilaturas Caralt Pérez, però ja foren menys importants. De les tres que he citat en primer lloc, les dues primeres tingueren com a elements primordials dos importants equips de futbol a la ciutat que jugaren competicions federades, mentre que la tercera tingué, entre d'altres, un important equip femení de bàsquet que fins i tot arribaria a assolir diversos campionats d'Espanya. Analitzaré més endavant els papers d'aquests equips, però cal significar ara que, en lloc de seccions d'esbarjo de les empreses, funcionaren més com a autèntics clubs esportius que contaven com a socis a tots els treballadors de la fàbrica i que, de vegades, fins i tot disposaven d'instal·lacions pròpies, com en el cas de Trinxet i Indo-Cottet. El funcionament i la lògica d'aquestes seccions inspirades certament en les idees d'Educación y Descanso escapà, però, a aquella lògica ben aviat i s'endinsà pels camins de l'espectacle i la pura competició.

1.4- LA TRAJECTÒRIA DE L'ESPORT FEDERAT HOSPITALENC DURANT ELS PRIMERS ANYS DEL FRANQUISME (I): EL GRAN ÈXIT DEL BÀSQUET

Si algun esport hagués de definir la dècada dels quaranta a l'Hospitalet, aquest segurament seria el bàsquet. És la dècada dels èxits del CB Hospitalet, però també la de la presència durant vàries temporades dels equips del CB Hospitalet i del Centro Católico entre els millors de Catalunya i d'Espanya. I sense oblidar tampoc l'èxit a nivell d'empresa de l'equip femení del Grupo Cottet i la creació l'any 1944 d'un tercer equip masculí a la ciutat, vehiculat a través del Frente de Juventudes. I per sobre de tot això, l'existència durant uns anys d'un públic addicte i sembla que força entés en aquest esport.

"Si algun esport hagués de definir la dècada dels quaranta a l'Hospitalet, aquest segurament seria el bàsquet"

Els èxits van arribar al bàsquet hospitalenc en el primer campionat que es va disputar després de la guerra. El Juniors va tornar a l'activitat molt ràpidament, segons diversos testimonis perque els seus jugadors no van haver d'anar al front per motiu d'edat. Ja hem vist com va ser un dels clubs que tingué activitats durant els anys de guerra, i sembla, doncs, que el parèntesi esportiu degut al conflicte no va ser gaire gran. La primera activitat oficial en la que hi pren part l'equip és un torneig disputat l'octubre del 1939 al saló Gran Price de Barcelona, sota la denominació de Torneo Pedro Conde i patrocinat pel diari *El Correo Catalán*. Només poden ser tercers, de quatre equips participants. El club, però, de ben segur que ja havia iniciat molt abans la seva reconstitució. D'aquest any 1939, en el resum dels trofeus fet pel propi club amb motiu de les bodes de plata[54], hi figuren un de l'Ajuntament (segurament disputat durant la festa major al mes d'agost) i un altre de la UD Sants anomenat trofeu Juan Miró.

En aquest primer any de bàsquet, els dos equips més forts a priori segons la premsa eren l'Hospitalet i l'Espanyol. De fet, s'establí en els primers tres o quatre anys una forta rivalitat entre les dues entitats, una rivalitat que ja va començar en aquell trofeu Pedro Conde, tal i com s'explicà a *El Mundo Deportivo*: "Esa rivalidad alcanzó grados insospechados en los primeros meses posteriores a la Liberación y que culminó en el memorable partido que ambos equipos disputaron en el Price, en ocasión del torneo Pedro Conde, partido que como se recordará señaló la primera derrota de los hospitalenses a manos de la a la sazón improvisado equipo españolista"[65]. Del que es dedueix també que l'entitat ja portava mesos de treball abans de disputar-se aquella competició a l'octubre. Els partits que els enfrontaven adquirien el caràcter d'espectaculars i eren publicitats amb força emoció pels mitjans de comunicació.

El Tot

Els equips del RCD Español i CB Hospitalet, de molta rivalitat a principis dels quaranta. La salutació feixista i l'himne era obligatori també en l'esport. Hi jugaven en l'equip hospitalenc Sanahuja, Pere Vidal, Maneja, Piera i Jaume Josep.

La competició s'estructurà a partir de l'any 1939 en un primer campionat regional, en aquest cas el campionat de Catalunya, i després els millors disputaven el campionat d'Espanya. Al principi el títol estatal es jugava simplement com un torneig amb eliminatòries durant uns dies. Amb el pas del temps la competició nacional es va anar complicant més. Aquell primer any, l'encara BC Hospitalet es va proclamar campió de Catalunya i d'Espanya sense perdre cap partit. Al campionat de Catalunya, jugat en forma de lligueta entre 8 equips, els hospitalencs van vèncer aquests partits: a la Manresana (19-56 i 34-23); al Sabadell (desconeixem el resultat de l'anada i per decisió 0-2 la tornada); al Layetano (25-37 i 48-30); al Mataró (72-16 i per 6 punts a fora); al Centro Católico, (80-15 i 9-49); a l'Atlètico, (30-34 i 34-25); i a l'Español (38-17 i 24-26). Es van proclamar campions en guanyar a la pista del segon clasificat, l'Atlético, quan encara faltava una jornada per disputar. Van anotar 612 punts a favor en 14 partits i en van rebre 265. El segon clasificat va ser finalment l'Atlético, que també podia així participar al campionat d'Espanya.

Al campionat d'Espanya,disputat a Barcelona a finals de juny i principis de juliol de 1940, l'equip de l'Hospitalet va guanyar primer al Murcia per 64-19. A semifinals es troben l'Español, que també va participar al campionat. La victòria és per als hospitalencs per un ajustat 18-19. El desenvolupament del partit explica l'emoció que va tenir: Español 2 Hospitalet 0, 4-0, 4-2, 4-3, 5-3, 6-3, 8-3, 10-3, 10-5, 10-7, 10-9, 10-11, 10-13, 10-15 (mitja part) 12-15, 14-15, 14-17, 16-17, 16-18, 16-19, 18-19. Segons declaracions posteriors de l'àrbitre del partit, el senyor Ardevínez, l'Espanyol "pudo haber marcado un basquet decisivo en el último minuto de encuentro"[56]. A l'altra semifinal, l'Atlètico havia guanyat al Rayo de Madrid per 22 a 18. A la final es trobaren doncs dos equips catalans, una cosa que seria habitual degut al millor nivell del bàsquet català d'aquell temps. L'Hospitalet es va imposar sobre l'Atlètico, tal i com ja havia fet al campionat de Catalunya, per 20 a 17. Els artífex d'aquests èxits van ser els següents

jugadors: Pere Vidal, Marcelino Ferrer, Marcel·lí Maneja, Ramón Sanahuja, Rodón, Rosell, E. Piera i Escalera. Al campionat d'Espanya no hi prengué part Rodón per lesió ni Ferrer, perque "ya me enviaron a hacer el servicio militar"[57] i, de fet, després va tornar al futbol, que va ser la seva principal activitat esportiva. En aquests anys he trobat alguns casos d'esportistes polivalents, que practicaren més d'un esport. El cas de Marcel·lí Ferrer és un d'ells: només va jugar a bàsquet l'any 1934, en infantils, i l'any 1939 quan li van demanar si volia tornar a jugar. Segons Ferrer, també en Piera havia jugat abans al futbol, i concretament havia estat durant els anys 1935 i 1936 el porter titular de l'aleshores Centre d'Esports Hospitalet, amb el que aconseguí el subcampionat del seu grup de lliga amateur en la temporada 35-36. Segons el testimoni de Ferrer, aquest Piera sí que va continuar jugant al bàsquet durant molts anys. De fet, l'any 1948 encara disputaria un partit de veterans.

Una vegada aconseguit el campionat, l'equip hospitalenc és molt ben considerat i s'organitzen diversos homenatges. A la ciutat, també es van fer alguns. Sembla ser que la relació entre club i autoritats locals no era, però, molt fluida en aquell moment. De fet, la carta en la que el president José Vidal notificava a l'Ajuntament la consecució del campionat d'Espanya (amb data de 5 de juliol del 1940) també servia per anunciar el de Catalunya, que havien aconseguit a l'abril. L'últim paràgraf es per demanar disculpes, "excusando nuestra poca delicadeza, por falta de costumbre, de no presentar y ofreceros dicho Trofeo, con anterioridad"[58]. Sembla ser, però, que a la ciutat tampoc es van fer gaire celebracions més enllà d'un dinar i d'alguns partits. A partir d'aquestes victòries l'equip hospitalenc serà força solicitat i participarà en molts actes esportius, com la inauguració a finals d'octubre del 1940 de la pista de bàsquet del CF Barcelona, que creà secció d'aquest esport. En els partits inaugurals, el primer equip de l'Hospitalet guanya al del Barcelona per 30-21 (juguaren Vidal -2-, Piera -2-, Maneja -11-, Sanahuja -9- i Canudas -6-), mentre que els veterans també guanyen per 25 a 21 (amb Domingo, Bassas -9-, Vidal -6-, Suau -1-, Maneja I -9- i Tubau).

La següent temporada, el BC Hospitalet també guanya el campionat de Catalunya, tot i que no amb tanta claredat. De fet va perdre tres del 16 partits disputats, dos d'ells a principi de campionat contra Español i Barcelona. Després, però, l'equip es refà i acaba revalidant el títol amb 426 punts a favor en 16 partits (hi havia ja 10 equips a la categoria) i 277 en contra. El segon serà l'Español, amb dos punts menys.

Partit del CB Hospitalet dels anys quaranta.

El Tot, nº 282. Cedida per Maria Riba.

Això suposava clasificar-se per disputar de nou el campionat d'Espanya, que aquest any es feia a Madrid. Viatjaren els jugadors Piera, Vidal, Sanahuja, Benach, Maneja, Manzanares, Canudas i Piera II, junt amb l'entrenador Villalba i el president del club, José Vidal. A l'estació de tren coincideixen amb l'altre equip català, l'Español, que viatja en un tren millor i surt abans. Els hospitalencs esperen la sortida del *correo* i són acomiadats amb una mena d'himne, "un canto de guerra, cuyas estrofas, ingeniosa creación de Maneja, rezumaban el más vivo optimismo", segons la crònica de *El Mundo Deportivo*[59]. A quarts de final, els hospitalencs guanyen fàcilment al Regimiento de Pontoneros, representant d'Aragó, per 41-14. A semifinals, guanyen al subcampió de Castella, l'Amèrica, per un ajustat 21 a 20. La victoria s'aconsegueix gràcies a una cistella in extremis just abans d'acabar el partit en una jugada després de fallar un tir

lliure el rival. A l'altre semifinal, l'Español guanya al Rayo madrileny per 25-20. La final catalana a Madrid, entre dos equips catalans de gran rivalitat, està servida. La final, però, tindrà un clar color blanc i blau. Es disputà al Frontón Fiesta Alegre de Madrid, el 16 de juny, i guanyà l'Español per 35 a 24. Segons la crònica, "el Español se mostró mucho más rápido, con juego más preciosista que el Hospitalet y con una seguridad desconcertante en sus tiros a cesto"[60]. Tot i això, els hospitalencs s'exculparen de la derrota dient que no va poder jugar Piera, per indisposició, i que Manzanares es va lesionar durant el partit. Varen disputar aquella final Manzanares, Vidal, Maneja (4), Sanahuja (13), Benach (7) i Canuda. Pilar Primo de Rivera va entregar els trofeus. A la tornada també es va organitzar un festival d'homenatge als dos equips catalans que havien disputat la final a Madrid. Els dos equips van donar la imatge d'una confraternització esportiva més enllà de la rivalitat. Així, el capità Vidal puntualitzà a *El Mundo Deportivo* que "en Madrid quedaron estrechados, como no podía ser de otro modo, unos lazos de amistad franca y desinteresada"[61]. Va ser el punt més alt de la trajectòria esportiva d'aquest club fins ara. A partir d'aquí, el seu nivell baixaria progressivament durant gairebé dues dècades.

Mentre tant, l'altra club de la ciutat, el Centro Católico, també disputa en aquestes dues primeres temporades el campionat de Catalunya de Primera Categoria. Com l'Hospitalet, el Católico reprén ja durant el mes d'abril de l'any 1939 les seves activitats, recuperant les seves instal·lacions que els hi havien incautat durant la guerra. En la temporada 39-40, l'equip del Catòlic quedarà en sisena posició al campionat de Catalunya, d'entre vuit equips, amb quatre victòries i 10 derrotes, 318 punts a favor i 466 en contra. En la temporada 40-41, es repeteix la sisena posició, tot i que hi participaven 10 equips, amb set victòries i nou derrotes, 357 punts a favor i 372 en contra. Hi jugaren aquests anys Rosell, Pedro Piqué, Abellà, Martínez I i II, Lillo, Clavero, Masip, García i Ferreón. El potencial de l'equip, però, no permetrà aguantar la Primera Categoria en la següent temporada. Malgrat que un dels seus jugadors, Hernández, serà el guanyador de la II Competición Ases del Baloncesto (una mena de concurs del tirador complet), l'equip no farà un bon paper al campionat de Catalunya. El Católico, també perjudicat en el seu rendiment per diverses sancions disciplinàries, en efecte perdrà la categoria després de disputar el campionat de la temporada 41-42 i baixa a Segona.

Sembla ser que la situació económica de la secció de bàsquet del Católico no era gaire brillant. Després del descens de categoria, el president del Centro Católico, Ramón Garriga Pujadó, envia una carta a l'Ajuntament demanant urgent ajut econòmic tot apelant al paper de l'entitat dins de la ciutat i a la història que té la secció de bàsquet com a pionera d'aquest esport a l'Hospitalet. Els arguments amb que sustenta la petició no tenen desperdici i són una mostra dels que utilitzaran sovint els responsables de l'entitat catòlica en moments de dificultats:

> "Y la Junta Directiva que me honro en presidir, decidió buscar el apoyo necesario para sostener e impulsar si cabe, a nuestra Sección de Baloncesto, con el único propósito de evitar su desaparición, a lo cual tenemos responsabilidad de oponernos, por los motivos siguientes:
>
> 1°- Porque el CENTRO CATÓLICO es el decano de todos los clubs de las comarcas catalanas, excepto Barcelona-capital, siendo nuestra entidad la primera que adoptó el Baloncesto en el año 1928, cuando todavía muy poco se sabía de este deporte.

2º Porque nuestros equipos en los tiempos de triste memoria en que los regímenes y el ambiente púbico eran hostiles a nuestros ideales, se presentaron a jugar por todos los campos dando pecho a su nombre, siendo repetidamente hostigados en todas partes por su condición de CATÓLICO, incluso en esta misma localidad cuando no se jugaba en el terreno propio, contrariedades todas que no lograron hacernos desaparecer del deporte.

3º- Porque a pesar de todos los daños y adversidades y sin el apoyo de la Federación Catalana de Baloncesto de aquellos tiempos, el club del CENTRO CATÓLICO ascendió por sus propios méritos a la 1ª Categoría donde ha venido figurando hasta el último campeonato.

4º- Porque en la fecha del Glorioso Alzamiento Nacional, los enemigos de Dios y España, que lo eran también del baloncesto del Centro Católico, se ensañaron en destruir todo cuanto quisieron, perteneciente a las instalaciones del Baloncesto del CENTRO CATÓLICO, por ser precisamente el único club local, que consideraban afecto a la Doctrina del Movimiento Nacional"[62]

Amb aquests i d'altres arguments semblants, acaba demanant una subvenció econòmica que, segons diu, mai han rebut dels organismes oficials de la localitat, cosa que sí concedien "a los demás". S'entreveu en l'argumentació, especialment en el punt segon, una certa enveja de l'estatus que tenia en aquell moment del BC Hospitalet a la ciutat. La carta, signada el 14 de juliol del 1942, sembla que va sortir efecte. Com a mínim hi ha una carta d'agraïment per una ajuda econòmica rebuda per a dos desplaçaments de l'equip a Tarragona i Reus. La nota, signada per Justo Arús com a president de la secció esportiva del Centro, també anuncia la recuperació de la Primera Categoria en la següent temporada, la 42-43, "el cual hemos obtenido además del esfuerzo de jugadores y dirigentes, (gracias) a su valiosa cooperación"[63]. A finals del 1943, una altra nota torna a agrair l'ajut rebut. Amb motiu de la inauguració de les reformes efectuades a la pista del Centre, "entre ellas la supresión de los antiguos palos de encesto, suplidos por unos modernos de cemento armado, que evitan accidentes a los jugadores", s'aprofita per convidar a les autoritats tot reconeixent la seva col·laboració amb l'entitat: "como Vd. ha sido particularmente y como representante de nuestra ciudad, uno de nuestros bienhechores..."[64].

Escut del CB Hospitalet

Tot i això, el nivell no és prou bo per a la Primera Categoria, que només poden mantenir a final de la temporada 43-44 gràcies a una ampliació d'equips ja que en la competició havien quedat últims amb només dues victòries i 16 derrotes.

Són bons anys pel bàsquet, malgrat que el nivell ja no serà mai com el dels primers dos anys. De fet, els partits ara tampoc no s'aturaven ni durant l'estiu -heu de tenir en compte que la gent encara no estiuejava com ara-. La que s'anomenava "temporada veraniega" de bàsquet sembla que servia també per fer alguns diners. A *El Mundo Deportivo* s'adverteix a l'inici de l'estiu del 1941 que "de todos es conocido el éxito deportivo y económico que produce en Hospitalet una velada de baloncesto"[65]. Organitzaven vetllades nocturnes (amb il·luminació artificial, tal i com ja s'havia fet abans de la guerra) tant el Católico com l'Hospitalet. Fins i tot de vegades hi jugaven els dos equips en una mateixa sessió.

L'èxit del bàsquet a la ciutat, però, anava paral·lel als triomfs del CB Hospitalet. La temporada 41-42 serà prou bona pel BC Hospitalet, tot i que ja es comencen a veure

alguns símptomes de decadència en l'equip. De fet, però, l'Hospitalet guanyarà al juliol el trofeu Vicente Bosch, a Badalona, imposant-se primer a l'Español, després al Layetano i a la final al Centro Católico per 38 a 15. Després arribaran a la final del trofeu Copa Barcelona, General Orgaz, una competició en forma d'eliminatòries a doble partit en que hi participaven la majoria dels clubs catalans i que era prou competida. La final la van disputar el FC Barcelona i l'Hospitalet el 3 de desembre del 1941 al Price, que estava "hasta los topes"[66]. Els blaugrana van guanyar per 35 a 22. Varen disputar aquell partit Piera I, Vidal (2), Maneja (7), Sanahuja (8), Redón (2), José, Pastor i Gras (2). Redón acabava tot just de superar una llarga lesió un mes abans i es confiava en recuperar la tripleta Sanahuja-Redón-Maneja que tan bons resultats havia donat en el campionat de l'any 1940. En el campionat de Catalunya, l'Hospitalet acaba aquesta temporada en una meritòria tercera posició, allà pel mes d'abril del 1942. Després aconseguirà un parell de tornejos llampec i es dedicarà a disputar partits d'exhibició fins a l'inici de la següent temporada 42-43. Però l'equip ja ha començat a canviar. Segons un comentari a *El Mundo Deportivo*[67] en aquest sentit, l'equip campió d'Espanya l'any 1940 era molt ràpid i s'explica com Rodón havia estat substituït després de la temporada 39-40 per Canudas, un jugador del Cornellà que era més lent que ell i que va començar a trencar aquesta forma de jugar; aleshores es va entrenar en Rosell per llençar des de sota dels taulells, com havien fet abans amb en Rodón, però l'encert ja va ser més limitat perque no era prou ràpid. Quan s'en va anar Rosell, el van canviar per Josep, però aquest era més baix i menys efectiu sota la cistella. El cronista aconsella en aquell moment que es coloqui un altre jugador, en Grau -sortit de l'escola del Patrie- per intentar la vella tàctica. L'alma mater d'aquell equip continuava sent, però, la parella formada per Marcel·lí Maneja i Ramón Sanahuja, ben auxilitats per l'experiència de Vidal. Els tres arribaren en aquests anys a ser internacionals, malgrat les dificultats que tenia l'esport espanyol per disputar competicions fora de les seves fronteres a causa de la guerra mundial i de l'aïllament internacional. Especialment, però, va ser Marcel·lí Maneja qui es convertí en aquests anys en una de les figures més importants del bàsquet nacional.

"Marcel·lí Maneja es convertí en aquests anys en una de les figures més importants del nostre bàsquet"

L'Hospitalet acabarà de nou en la tercera posició en aquell campionat 42-43, darrera Layetano i Barcelona que comencen a ser els equips forts del bàsquet català. L'any 1943 el ja Club Baloncesto Hospitalet (amb les dues primeres paraules en l'ordre actual) torna a disputar la final de la copa Barcelona, trofeo General Orgaz, també contra el FC Barcelona, i també amb derrota , en aquest cas per 30-21. Va ser el 31 d'abril. Vint dies abans ja havien disputat la final d'un altre torneig menys important, el Torneo de Invierno, perdent la final contra l'equip de l'Anónima de Accidentes per 41-20. Poc després, el 15 d'agost, la portada de *El Mundo Deportivo* sorprenia tothom interrogant-se sobre si "¿Se va del CB Hospitalet el internacional Maneja?". La notícia trasbalsa al club, però s'acaba confirmant. Ja l'any anterior s'hi havien donat rumors, però Maneja va seguir una temporada més. Aquest any 1943, però, l'anomenat aleshores "professionalisme marró", és a dir, d'amagat perque el bàsquet era considerat totalment amateur i qualsevol retribució estava castigada, començà a desfer equips.

A l'octubre es confirma oficialment que Maneja ha estat inscrit a la federació com a jugador de l'Español. Maneja ha reconegut en una entrevista feta recentment a Ràdio L'Hospitalet que l'Espanyol li pagava 150 pessetes al mes. El president del CB Hospitalet, José Vidal, ja havia afirmat abans que no anaven a fitxar cap jugador per substituir Maneja i que "la base será mi hermano Pedro y Piera, como defensas; Sanahuja de eje, y Grau y Canudas como delanteros (...) aunque en el mismo se dará entrada a algunos de los muchachos jóvenes de los que te hablé antes, Herrero, Martínez..."[68].

L'equip acusarà la baixa de Maneja; en la nova temporada 43-44 ja queda en quarta posició al campionat de Catalunya de Primera categoria, amb deu partits guanyats i vuit perduts. I a la següent, la 44-45, es consumarà la desfeta. L' equip està ja format per "noveles elementos, capitaneados por el veterano Pedro Vidal"[69]. De fet, encara hi continuava també en Sanahuja, però la resta eren ja jugadors amb poca experiència com Martínez, Josep, Gras, Devesa o Montserrat. Encaixen algunes derrotes molt àmplies, com davant del Layetano (66-30) o davant un equip que està despuntant i que arribarà força lluny, el Montgat (73-34), i acaben penúltims a la classificació amb només quatre victòries i 18 derrotes. Baixen a la Segona Categoria, grup A, l'any 1945.

El naixement del tercer club de bàsquet a la ciutat encara li treurà més jugadors al CB Hospitalet. L'any 1944, dins del Frente de Juventudes es crea un equip que s'inscriu a les competicions de la federació i la temporada 44-45 disputarà ja el Campionat de Catalunya de Tercera Divisió. L'any 1946, en un partit de lliga disputat contra l'AD Mataró -molt important per l'ascens, el que fa suposar que jugaren amb l'equip de gala- el Frente de Juventudes estava format per, com a mínim, quatre jugadors o ex-jugadors del CB Hospitalet (Sanahuja, Gras, Rodón i Martínez) a més d'un altre que també podria ser-ho (Vidal). Amb aquesta fugida dels darrers elements del CB Hospitalet, no és estrany comprendre la seva trajectòria les següents temporades.

Mentre tant, Marcel·lí Maneja comença en aquests anys a escriure una brillant biografia basquetbolística. Maneja[70] va néixer a l'Hospitalet el 5 de juny de 1921 i va començar a jugar a bàsquet als dotze anys -abans de la guerra- al Juniors. Com hem vist, però, serà després de la guerra quan es convertirà en gran figura del bàsquet. Serà internacional indiscutible a la selecció catalana i espanyola fins al 1949, en que el seleccionador se n'adona -no sense polèmiques periodístiques- que en això del bàsquet potser calia buscar abans als jugadors més alts. Malauradament, no eren bons temps per disputar partits internacionals i la selecció espanyola es va prodigar poc en aquests anys. Com a mínim va disputar un partit contra França, l'any 1943 (en plena guerra mundial) on Espanya va perdre per 25-24. En aquest partit també va participar l'hospitalenc Pere Vidal. En l'equip francés hi jugà Robert Busnel, que va arribar a president de la FIBA i que va morí l'any 1990 en un tràgic accident automobilístic. Maneja també va disputar un partit de seleccions nacionals contra Portugal l'any 1948, on van guanyar per 27-52 i on Maneja va fer 10 punts. Amb la selecció catalana, que en aquells anys es prodigava molt i, sembla, sense problemes ni entrebancs, Maneja va disputar força partits, fins i tot internacionals, com per exemple la gira per Suïssa i França a finals de l'any 1942. També es van fer famosos en tots aquests anys els enfrontaments entre les seleccions regionals de Castella i Catalunya, sempre dominats pels catalans. Quant a clubs, Maneja aconseguiria de nou el subcampionat d'Espanya la temporada 43-44, amb l'Espanyol. Després fitxaria pel Centre Català, com veurem, i més tard militaria al seu altre gran club, el Joventut de Badalona, al que portaria fins als seus dos primers campionats d'Espanya en el que serien els inicis del gran club en que s'ha convertit després la Penya. Maneja es retirà l'any 1953, però encara continuà com a entrenador de la UD Sants, equip que portà a la quarta posició del campionat de Catalunya, i també de l'Espanyol l'any 1956. La Federación Española de Baloncesto li ha atorgat la Medalla d'Honor i el Joventut de Badalona l'Ensenya d'Or i Brillants pels set anys que va estar amb ells.

Maneja compartí selecció durant tots aquells anys amb un altre jugador d'origen hospitalenc, Eduardo Kucharsky, tot i que aquest no va jugar mai a equips de la seva ciutat d'origen i, pel que sembla, va estar sempre més lligat vitalment a Barcelona -i

Fons FP

Marcel·lí Maneja, en una foto dels anys quaranta.

esportivament a clubs de Barcelona- que no pas a l'Hospitalet. Malgrat tot, Kucharsky[71] va néixer a l'Hospitalet el 22 de maig del 1925 i per això ens detindrem també en la seva biografia, que és una de les més importants del bàsquet internacional de les dècades que van del quaranta al seixanta. Va començar a jugar a futbol, però al 1940, per raons de veïnatge, es fa soci del Layetano, un club amb força història que encara existeix avui. Està situat molt a prop de Collblanc, però a la banda de Barcelona. Kucharsky canvia el futbol pel bàsquet i ràpidament es veu que té una gran facilitat per a l'esport de la cistella. En un parell d'anys arriba al primer equip i l'any 1942 aconsegueix el primer campionat d'Espanya en guanyar al Barcelona en una final disputada a Saragossa. L'any següent els protagonistes de la final són els mateixos, però en Kucharsky i companyia s'han de conformar amb el subcampionat. En aquell moment, Kucharsky, que crida l'atenció pel seu nom estranger, proclama la seva ascendència hospitalenca des de les planes de *El Mundo Deportivo*, "Kucharsky no es polaco, ni letón, ni nada de eso. Kucharsky es, sencillamente, de Hospitalet de Llobregat"; té 18 anys i es proclama un ferm defensor de l'amateurisme i diu que ell difícilment deixaria el Layetano, "allí empecé y allí seguiré jugando, en tanto impere ese ambiente de estrecha hermandad que nos une a todos. Por nada del mundo podría irme del Layetano"[72]. Clar que la vida havia de donar moltes voltes.

El Siglo del Deporte

Eduardo Kucharsky, rebent un premi en una foto sense datar

"Un dels millors jugadors de la història del bàsquet català, Kucharsky, va néixer a l'Hospitalet"

L'any següent, el 1943, disputa el partit internacional de seleccions contra França a Touluse, en plena ocupació durant la Segona Guerra Mundial, sent internacional per primera vegada. Es troba en un gran moment i amb el seu equip es torna a proclamar campió d'Espanya l'any 1944 en vèncer al R. Madrid a Vigo. L'any següent serà subcampió amb el Layetano, en l'última temporada que vestirà els seus colors. Passa al FC Barcelona el 1946 i l'any següent tornarà a conseguir el campionat d'Espanya. El 1948 hi haurà un problema amb el seu fitxatge i preferirà estar un any inactiu, esperant passar a les files del Joventut. Allà coincidirà amb en Marcel·lí Maneja. Després encara tornarà al Barcelona entre el 1952 i 1953. Després fitxarà com a jugador-entrenador amb l'Aismalibar de Montcada (es va treure el carnet d'entrenador en la primera promoció que hi va haver).

Amb l'Aismalibar va viure un altra de les seves grans fites, pujant des de la Tercera Categoria fins a Primera, guanyant el Campionat de Catalunya i quedant subcampions d'Espanya l'any 1956, en una conflictiva final jugada contra el Madrid a la seva pista. Un fet que es repetirà també l'any següent. L'any 1958 es retira com a jugador internacional, després d'haver disputat 50 partits, entre ells els corresponents al campionat d'Europa jugat a Niça l'any 1949, els del Mundial de Buenos Aires del 1950 i els dels Jocs del Mediterrani organitzats a Barcelona l'any 1955. Emili Arnau recull una divertida anècdota que Kucharsky explicava de la seva època de jugador internacional. Estant amb la selecció al mundial d'Argentina, l'any 1950, recordava que "Rutzigis venia d'entrenador, un nordamericà força afeccionat a la beguda. En un moment de joc, llençà una pedra al turmell d'en González, que es va queixar. "No saltas", li digué en Rutzigis, afegint: "¡En el equipo de mi pueblo -era de Texas- los hago saltar a tiros!".

Des del 1959 es dedicà només a entrenar. Aquell mateix any, porta l'Aismalibar a conquerir, ara sí, el campionat d'Espanya en guanyar la final front el Barcelona per 50-76. És nomenat seleccionador nacional de l'equip que disputa els Jocs Olímpics a Roma, junt amb Fernando Font i Gabriel Alberti. Això li donarà oportunitat de quedar-se a Itàlia per entrenar durant tres anys el Club Virtus Bolonya, sent el primer entrenador espanyol que actua a l'estranger. A la tornada, l'any 1964, es reincorpora a l'Aismalibar, i aconsegueix un nou subcampionat d'Espanya, després de perdre la final contra el

Picadero de Barcelona. Després, de forma intermitent, entrenarà diversos equips del Joventut, on aconseguirà dos subcampionats (1966 i 1968) i un campionat més (1969). L'any 1978 és reclamat de nou pel FC Barcelona, amb qui guanyarà un nou campionat d'Espanya, en vèncer al Madrid a la final per 103-96. A meitat de la següent temporada abandona l'equip blaugrana (que acabarà sent de nou campió mes tard) per motius personals i deixa també el bàsquet actiu.

Tornant a la història dels equips hospitalencs, havíem deixat al Católico a la Primera Categoria per ben poc ja que a la fi de la temporada 43-44 quedaren últims a la classificació i només una ampliació de la categoria els va permetre mantenir-se entre els millors de Catalunya. Possiblement per aquestes dificultats en mantenir el nivell autoexigit, el Católico va fer un esforç per fer un fitxatge important. L'economia del club no estava per gaire dispendis però sembla que llençaren la casa per la finestra. El més assequible, segurament, era anar darrera de Marcel·lí Maneja. Ell mateix explica que li pagaren tots els mobles perque s'havia de casar i deixa entreveure que potser alguna cosa més també hi havia. Tot i que a la premsa, en aquell moment, declarà que fitxava pel Católico perque preferia quedar-se a l'Hospitalet, el cert és que les relacions que en aquell article confirmava haver tingut amb el Barcelona no s'acabaven mai de concretar -segons ha declarat ara- perque els blaugrana mantenien un contenciós amb la federació i no s'acabaven de decidir a inscriure equip. Maneja afegeix que "em venia a casa a buscar el president del Centro Católico, el mestre que jo havia tingut del Centro Católico i el rector d'Hospitalet... cada tarda em deien que havia de fitxar i al final, els hi vaig dir: bé, ... I en aquella època em van donar més que el Barça"[73].

"La temporada 44-45, el Centro Católico es va clasificar per disputar el Campionat d'Espanya en quedar quart al de Catalunya, fita ja no igualada mai"

En aquella temporada 44-45, el Centro Católico no va patir gens. Es va clasificar per disputar el Campionat d'Espanya, en quedar quart al de Catalunya. Al campionat nacional van eliminar als representants d'Aragó i de València i finalment van ser superats a quarts de final pel Montgat. Disputaren aquella temporada, no igualada ja després, Maneja, Martínez, Querol, Piqué, Hernández i Clavero.

La temporada següent, la 45-46, agafan el testimoni de primer equip de bàsquet de la ciutat en quant a categoria, tot i que sembla que a causa d'una divisió de la Primera Categoria queden enquadrats en el grup B, en principi per sota del grup A. Tot i això, el CB Hospitalet baixa per la mala classificació i s'en va directament a Segona A. Serà una temporada, però, marcada per un incident succeït el mes de novembre que va sotraguejar l'entitat. Una decisió arbitral en un partit Católico-Español va significar la derrota dels hospitalencs. Sembla que els jugadors no quedaren massa satisfets i un d'ells va donar-li una empenta a l'àrbitre camí dels vestidors. Calmats els ànims l'àrbitre va aconseguir arribar als vestidors, situats al pis de dalt. A l'hora de marxar cap a casa, el delegat local i l'entrenador l'acompanyaren a la sortida tot travessant l'escenari del teatre. En aquell moment, dos jugadors que l'estaven esperant el tornaren a agredir. La doble agressió va tenir un fort ressó a la premsa i fortes crítiques vers una entitat catòlica que suposadament defenia uns valors ben diferents i que, per cert, ja tenia alguns antecendents d'aquesta naturalesa. Sembla ser que, segons criticaren després els directius del Católico, les informacions *de El Correo Catalán*, *La Vanguardia* i *Diario de Barcelona* varen ser correctes i discretes, però les de *El Mundo Deportivo* i *Solidaridad Nacional* no els hi van agradar gens ni mica. La sanció de la Federació va ser força exemplar: es desqualificà l'entrenador, a quatre jugadors com a agressors i s'amonestà al capità Maneja i als delegats a més de desqualificar el camp i d'imposar una multa. L'entitat va llençar una forta campanya a la recerca d'un desgreuge per les

ACP. Foto cedida per Maneja

Equip del Centro Católico que va jugar el campionat d'Espanya l'any 1945. A dalt: Piquer, A. Clavero, Pagès, F. Maneja (entr.), Querol, Lillo, M. Maneja. Agenollats: Ferrón, Rodón, Rosell i Oscar.

acusacions vertides en contra, més que per desfer la sanció. Una campanya que va tenir la revista *Vida Deportiva* com a mitjançera.

L'entitat va escriure una carta als mitjans protestant enèrgicament per "la forma incorrecta en que se ha permitido por la Federación de una campaña de Prensa hacia la entidad, inventando hechos y propagando falsedades". De fet, *Vida Deportiva*[74] va fer un ampli reportatge per intentar aclarir el que havia succeït i, curiosament, el delegat del Católico, el senyor Parra, es mostra d'acord en l'article amb l'actuació arbitral que havia generat els fets -"creo que el árbitro tenía razón (...) pero si el árbitro no hubiera anulado esa canasta no hubiera pasado nada"-, i també amb gran part de la sanció federativa -"esperaba quizá una sanción más fuerte aún"-. Tot i això no estan d'acord en el tancament del camp, "porque ello trae consigo un cese de actividades que tendría su reflejo en el movimiento de socios del centro (...) se darán de baja al no celebrarse partidos", ni tampoc en la campanya de premsa que, segons argumentaven, havia permés la Federació.

La contra-campanya engegada pel Católico va incloure l'amenaça de retirar-se de la competició federada en plena temporada, l'enviament d'una carta als mitjans de comunicació i la publicació de diversos articles, tant aquest de *Vida Deportiva* del 26 de novembre, com al *Boletín de Acción Católica* (l'òrgan d'expressió d'Acción Católica de la parròquia del Centre) del número de desembre. La preocupació per la imatge del Centro es fa molt evident en aquest darrer, on dedicaren quatre planes del butlletí per explicar la seva versió dels fets. En l'argumentació, de nou es dedica una quarta part de l'article a detallar el passat històric de l'entitat dins del bàsquetbol. Després es critica la premsa que no ha estat encertada en la seva versió dels fets i es passa a justificar o com a mínim a intentar donar una explicació convincent del que ha succeït. La idea bàsica és aquesta: "no conocen ni saben estos aprendices de periodistas que un Centro Católico ha de ser lugar de atracción de la juventud buena o mala y que esta atracción precisamente debe traducirse en cambio de personalidad de esta juventud maleada y esta labor no se logra en un día ni en un año".

La reacció airada de l'entitat catòlica sembla que va posar la federació en una situació compromesa. Ja en l'article publicat per *Vida Deportiva*, el president de la Federación Catalana, el senyor Castejón, diu que "tomará en consideración cuantas sugerencias se le formulen para intentar suavizar el estado de ánimo de la junta del Centro Católico (...) Incluso la multa puede ser satisfecha a plazos... y hasta se puede ver la posibilidad de que el Centro Católico fiche alguna jugador para actuar en el próximo partido". Arrel d'aquesta predisposició, la junta del centre es va reunir amb representants federatius. Tot i això, el tema va arribar a la Federación Española, que va donar la rao al Católico, tot i que va mantenir en principi les sancions. Finalment van seguir dins de la competició i, pel rendiment de l'equip, sembla que les sancions als jugadors es van acabar retirant en tot o en part.

Malgrat aquest incident, el Católico aconseguí clasificar-se per al grup A de la Primera Categoria i, a més, disputàrien la final de la Copa Barcelona, però van perdre davant

del Montgat per 59-38. La campanya següent, la 46-47, es troben entre els vuit millors clubs de Catalunya i disputen el campionat de Primera A, però només poden ser sisens i han de jugar la promoció. Aconsegueixen salvar la categoria en la promoció. A partir d'aquí, la figura d'aquest equip, Maneja, s'en va i fitxa pel Joventut, on assolirà dos campionats d'Espanya. El Católico aconseguirà mantenir-se entre els millors dues temporades més, però al final de la 48-49 queden penúltims i baixen a la Primera B.

Allà es retroben amb el CB Hospitalet, que des de finals de la temporada 44-45 no aixeca el cap. Després de quedar-se sense la seva gran figura, Maneja, també marxa Sanahuja, cap a l'any 1946 o 1947. L'únic veterà que segueix fins al final es Pere Vidal, a qui per tal motiu se li ofereix un homenatge el novembre del 1948. Durant l'homenatge es juga un partit de veterans entre ex hospitalencs i ex barcelonistes. En l'equip veterà local hi figuren Ferrer, Piera, Escalera, Rosell, Pujol i ell mateix. Al final se li ofereix una medalla commemorativa.

A la dificultat de la desbandada dels jugadors més veterans -i sense bons recanvis- s'afegirà el problema de la manca de pista. Per algun motiu van haver d'abandonar la seva pista de la Rambla Just Oliveras, probablement cap al 1945. S'hauran de traslladar a les instal·lacions del Casino Nacional, on hi havia una pista que havien de compartir. En aquests anys, en que presidiran el club José Martí i Antonio Tubau, sembla que encara van haver-hi més canvis d'instal·lacions.

Mentre existí el Campionat de Catalunya, fins a la temporada 54-55, ja mai van tornar a estar entre els millors, i entre els anys 1945 i 1949 cediren la primacia del bàsquet hospitalenc al Centro Católico. Només un trofeu destacat en la segona meitat de la dècada dels quaranta demostra el descens del nivell del club en aquests anys. Va ser el Trofeo Hernán, que van guanyar el 2 de juliol de 1946, jugant la final contra el Círculo Católico de Badalona. El partit es va disputar com a prèvia de la final del Campionat d'Espanya d'aquell any i el van guanyar els hospitalencs per 32-18. Aquest descens de categoria, l'existència d'altres dos equips a la zona i les dificultats afegides d'instal·lacions feren que l'atenció dels afeccionats decaigués, tal i com s'explica al programa de les bodes de plata del club. Tot plegat, tant CB Hospitalet com una mica més tard el Católico hauran d'esperar moments millors que no arribaran fins vàries dècades després. Mentre tant, alguna que altra alegria esporàdica, com el campionat de la Copa Federación de l'equip juvenil del Centro Catòlico, la temporada 55-56, i l'incipient treball de base de les dues entitats.

Per la seva banda, l'equip del Frente de Juventudes anirà millorant la seva categoria molt lentament des dels seus inicis l'any 1944. La temporada 45-46 ja han pujat a Segona Categoria B, tot i que tornaran a Tercera poc després. De nou asoliran la Segona Categoria i, la temporada 49-50 en el seu grup A. La progressió els portarà la temporada 52-53 a ser l'únic equip hospitalenc a la Primera B ja que tant CB Hospitalet com Centro Católico havien baixat a Segona A. Així, el FJ es convertí en l'equip amb més categoria de la ciutat. Sembla que la seva filosofia, com a mínim amb el temps, passà a ser el treball amb els jugadors joves.

Entrega de trofeus d'un torneig escolar de bàsquet durant els anys cinquanta. L'alcalde Solanich entrega un trofeo. També hi són en primer pla, José Pérez Izquierdo, cap del Frente de Juventudes i el senyor Nestres, president del CB San Fernando

L'H una ciudad...

Les coses havien canviat molt en una dècada... El següent quadre ens ho mostra més gràficament ja que podem veure com van anar variant les categories cada temporada per als tres equips (tenint en compte que 5 correspon a la màxima categoria possible en una temporada dins del basquet espanyol, 1 la menor i 0 seria no participar-hi).

GRÀFIC2. COMPARACIÓ DE LES CATEGORIES DELS TRES PRINCIPALS EQUIPS DE BÀSQUET DE LA CIUTAT, SEGONS TEMPORADA

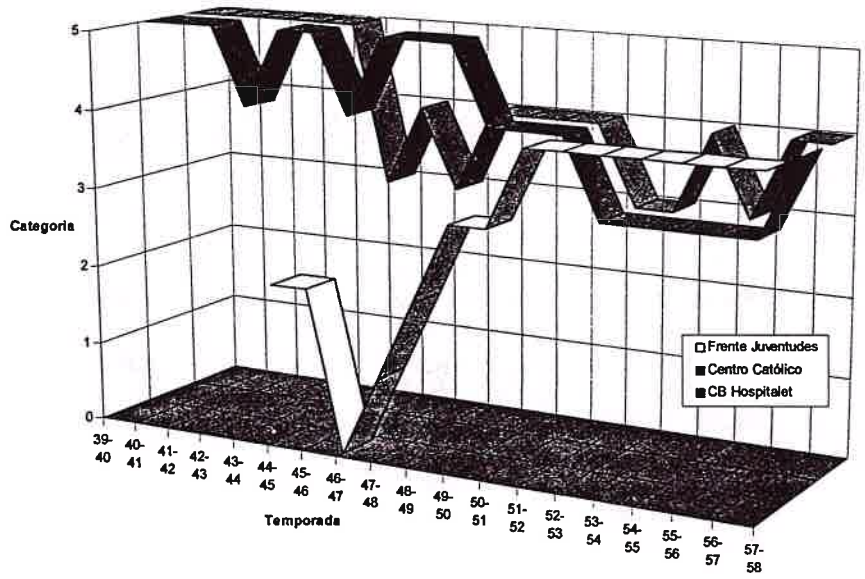

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de procedència diversa

També el bàsquet femení, molt menys documentat, sembla que escribí pàgines interesants durant aquests anys a l'Hospitalet. Emili Arnau, al seu llibre sobre la història del bàsquet català[75], recull un fet importants que té a veure amb l'Hospitalet, però que no he pogut confirmar. Segons aquest llibre, el campionat de Catalunya femení de bàsquet de l'any 1941 -el primer després de la guerra civil- hauria estat guanyat per un equip del CB Hospitalet. No he pogut confirmar aquest aspecte, i ni tan sols he pogut aconseguir cap referència d'aquest equip. També tinc notícia de la intenció l'any 1944 de crear una secció de bàsquet, amb equips masculí i femení, al Torrasenc, un dels clubs tradicionals del futbol local, i sembla que com a mínim la secció hi va existir perque al paper de les cartes trobades després (any 1946)[76] hi apareix l'element del bàsquet, però no he pogut trobar cap dada més. També les empreses que formaren secció esportiva sembla que apostaren pel bàsquet femení. Sembla que aquesta era la intenció de la Sociedad Deportiva Trinxet quan es va crear l'any 1943, tot i que després no he trobat cap referència més. El grup més estable podria ser el que es formà al Grupo Cottet també a partir de l'any 1943, que tenia el seu camp a les instal·lacions de l'empresa Indo a l'Hospitalet. En efecte, el bàsquet masculí a Indo inicia les seves activitats l'any 1942, amb un equip format per Lorca, Freixas, Gallego (ex-Barcelona), Mercadé, Sarriera i Cusó (després s'hi afegiran Roca, Pedrol, Gutiérrez, Tapias i Bartomeu). Un any després es diu que tenen la intenció d'inscriure l'equip masculí a la Tercera categoria de Federació i de crear un equip femení "de gentiles productoras"[77]. Aquest equip femení es proclamarà

l'any següent campió d'Espanya de grups d'empreses. No hi ha gaire dades d'aquest equip, però sembla que el bàsquet femení continuà força anys a Indo i en la dècada dels seixanta assoliran força exits al campionat d'Espanya de la federació. La secció esportiva de l'empresa estava formada com un club, i tenia la seva junta directiva pròpia. Tot i que l'empresa mare del Grupo Cottet estava aleshores a Barcelona, les instal·lacions esportives estaven a l'empresa de l'Hospitalet -la popular Indo que encara existeix- i a la junta que he trobat a l'expedient del Govern Civil[78] hi figuren dues persones de l'Hospitalet, el secretari Alberto Vidal Roma, i el vicesecretari, José Baladas Simarro.

1.5- LA TRAJECTÒRIA DE L'ESPORT HOSPITALENC DURANT ELS PRIMERS ANYS DEL FRANQUISME (II): EL CICLISME SEGUEIX ELS PASSOS DEL BÀSQUET

Si algun esport podia fer ombra aquells primers anys de posguerra al bàsquet a la ciutat, aquest era sens dubte el ciclisme. El fort ressó popular que tingué ja abans de la guerra l'esport de la bicicleta no el perdria després. Tot i això, la primera empenta per organitzar activitats ciclistes a la ciutat a partir de l'any 1939 l'hagueren de donar clubs no ciclistes o bé les organitzacions del nou règim (Frente de Juventudes i Educación y Descanso), generalment durant les festes majors. Després de la guerra, doncs, cal esperar uns anys perquè apareguin de nou els clubs ciclistes a la ciutat. Curiosament, però, l'esport ciclista en sí mateix retorna ràpidament: l'any 1939, la Volta Ciclista a Catalunya ja va passar per l'Hospitalet. I també l'any 1940, quan la corporació presidida per Enric Jonama va concedir una subvenció de 100 pessetes als organitzadors (la Unión Deportiva de Sans)[79]. A partir de, com a mínim, l'any 1940 el Centro Católico organitzarà curses ciclistes durant la festa major. A la festa major de la Torrassa, la primera cursa ciclista sembla que data de l'any 1942, a càrrec del Frente de Juventudes. L'any 1943 a Collblanch, també s'organitza una cursa ciclista, que situa la seva tribuna davant la delegació al barri de FET de las JONS.

Els clubs trigaran uns anys a tornar a les activitats. El primers a fer-ho van ser els membres d'un nou club, l'Agrupación Ciclista Marina, que sorgirà a l'antic barri de Can Pi. Aquesta entitat es fundà l'any 1942, segons va declarar després el seu president Benito Costas[80]. Pel 1943 ja organitzen una cursa de festa major al barri en la qual es disputa una copa cedida per l'Ajuntament i una altra de l'industrial Francisco Carbonell. La cursa va tenir lloc el 29 d'agost. El club, però, no s'inscriurà al Govern Civil fins l'any 1955. Com a mostra que els temps han canviat, trobem als seus "Reglamentos"[81] que "el presidente es la más alta representación de la sociedad, convocará las asambleas que tendrán carácter de consultivas". És a dir, els socis ja no tenen la

Fons GE

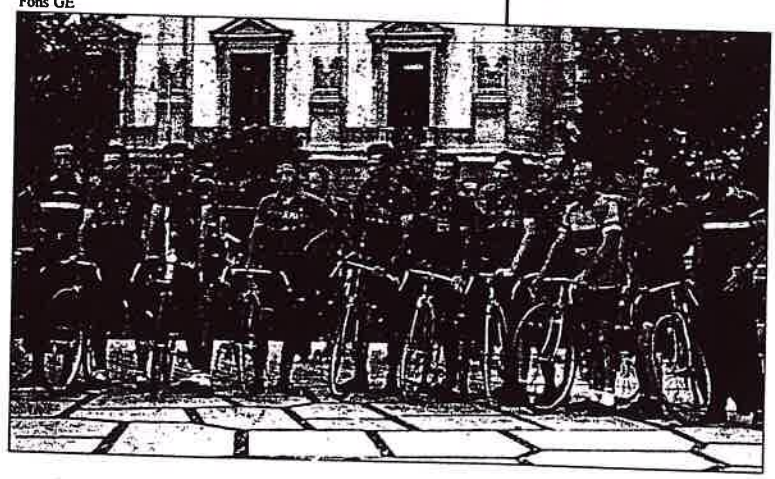

Julián Español, el tercer per l'esquerra, torna a córrer després de la guerra. Aquí el veiem a València l'any 1945, on va guanyar el campionat d'Espanya de veterans.

EMD

El Mundo Deportivo

Las Bodas de Plata de la Unión Ciclista Hospitalet

Para mejor estímulo de los vencedores

Dues pàgines històriques de El Mundo Deportivo (1945) relacionades amb Unión Ciclista Hospitalet.

UN GRAN EQUIPO CALIENDO UNION CICLISTA HOSPITALET

Futbol

sobirania als clubs, com passava abans de la guerra... El text d'aquests "Reglamentos" sembla que era un text genèric imposat o, com a mínim, redactat com a model per la federació (UVE). A la Memoria de l'any 1946 de la UVE, el del seu 50 aniversari, es recorda que l'any 1939 "se confeccionó el reglamento, patrón, para sociedades ciclistas". Possiblement la UVE va ser una de les federacions més dures en aquest sentit.

L'any 1943, Joan Salvador Aliart reorganitza la Unión Ciclista Hospitalet. El cor de l'entitat, però, estarà compartit amb la figura d'en Joan Pañella, que serà l'autèntic motor d'aquest club,especialment en l'aspecte econòmic. Pel mes de juliol, l'entitat ja estava en disposició d'organitzar "la carrera que se proyecta celebrar en la próxima Fiesta Mayor, primera después de nuestra guerra de liberación"[82]. Aquesta tornarà a ser una de les principals activitats d'Unió Ciclista en aquesta nova etapa. No podem passar per alt, en aquest sentit, el muntatge que es va organitzar per a la festa major de l'Hospitalet de 1944. El programa de les festes té un marcadíssim to ciclista[83]. De les 16 planes del programa, sis són dedicades a ciclisme (35%), cinc al programa de la festa (inclosa la portada) i sis més a publicitat (inclosos dos anuncis de botigues de bicicletes). Dins del programa hi ha una extensa entrevista a Julián Español, feta pel periodista Antonio Vila. Malgrat el títol ("Campeones de Ayer. La figura prestigiosa de Julián Español") l'aragonès afincat a l'Hospitalet tornava a córrer des de 1941 i de ben segur que era bo recordar l'existència de figures d'aquest prestigi a la ciutat. Dins del programa trobem els detalls de l'organització per part d'Unión Ciclista Hospitalet de dues curses més importants que de costum ja que eren obertes a qualsevol ciclista nacional i amb substanciosos premis (el primer classificat a la general en la primera, la cursa d'abast nacional, s'emportava 500 pessetes). En total es repartien en aquella cursa gairebé 2.500 pessetes en premis ja que, a més de la classificació general, també hi havia diners per als primers de tercera i quarta categories i per als corredors locals, a més d'una copa de l'Ajuntament per a equips de 3 corredors del mateix club[84]. Segons el mateix programa de l'esdeveniment, "el iniciador de esta magnífica carrera ha sido el conocido deportista de esta ciudad, Juan Pañella", i en aquell moment, el president del club seguia sent Joan Salvador, mentre que el secretari era el seu germà Luis. Aquesta cursa s'havia de celebrar el 15 d'agost, amb un recorregut per diverses poblacions del Baix Llobregat. I el 20 se'n va programar una segona cursa en circuit urbà. Va tenir gairebé 600 pessetes en premis, a més de copes i medalles.

Aquesta línia ascendent en el ciclisme local, sobretot en el seu vessant més espectacular, culminarà l'any 1945 amb Joan Pañella en el seu paper de mecenes del ciclisme local que ja havia tingut durant els anys trenta. Aquesta nova incursió donarà ràpidament els seus fruits. Segons sembla, amb motiu d'una trobada casual a la redacció de *El Mundo Deportivo* amb Sebastià Masdeu, ex-ciclista i en aquell moment director esportiu de l'equip patroci-

nat per la casa de pneumàtics Galindo, es formalitzarà un important acord. Segons publicà llavors el diari esportiu[85], Pañella i Masdeu es coneixien des de feia 40 anys, quan el primer va donar al segon un tubular durant la primera Volta a Catalunya que va guanyar aquest darrer[86], i després es van relacionar molt. Fruit d'aquella trobada Masdeu "le ofrecía al entusiasta directivo hospitalense interesarse cerca de don Mariano Galindo para que todos los corredores de UC Hospitalet tuvieran tubulares, gastos pagados y todo el apoyo de la casa Galindo". Dies més tard, es formalitzava un acord molt més ambiciós per formar un equip conjunt, on cada part posava en comú alguns corredors: el club hospitalenc pensava d'entrada a formar un equip amb l'hospitalenc José Vidal Julià, Dorsé, Izquierdo, Armengol, i una dotzena de principiants del Centre i la Torrassa, però l'acord amb Galindo va afegir a aquell equip Joaquín Olmos, l'hospitalenc Juan Gimeno, Gras, Delio... D'aquesta forma naixia un potent equip en el panorama ciclista espanyol, que duraria una temporada (tot i que després Galindo seguiria col·laborant amb el club en d'altres aspectes). D'entre aquests corredors destaquen Olmos i Gimeno, dels que parlaré més endavant.

Seran importants moments per al ciclisme hospitalenc ja que, gràcies a l'impuls aconseguit en fer aquesta aliança, l'equip Galindo-Unión Ciclista Hospitalet serà dels més destacats en el panorama ciclista català i, fins i tot, espanyol. A Catalunya, UC Hospitalet va guanyar aquell any la classificació per equips de la Volta. A Espanya van arribar a participar a la Vuelta Ciclista a España en l'edició de 1945, quan l'equip hospitalenc va ser tercer en la classificació per equips i el seu corredor, l'hospitalenc Gimeno, va ser tercer en la general. També Olmos, que corria per al club riberenc, va guanyar l'última etapa i el seu nom i el d'Unión Ciclista Hospitalet apareixen a la portada de *El Mundo Deportivo* de l'1 de juny d'aquell any. També aquest moviment sembla que va animar l'afecció local, segons manifestà Joan Pañella, que s'havia convertit en director esportiu de l'equip que vestia el color blau cel:

Fons UCH

Una foto de grup dels membres de la Agrupación Ciclista Coll-Blanch durant els anys quaranta. En el centre, de fosc i subjectant el banderí, el president del club, Angel Hernández Merono, l'alma mater del club.

"- ¿Siguen las altas de socios?

- En gran escala. Hay mucho ambiente y verdaderos deseos de que se consolide cuanto estamos iniciando y haciendo"[87]

A Collblanc, l'any 1944 ja funciona de nou l'Agrupación Ciclista Coll-Blanch. Segurament a finals del 1943 ja estaven organitzant-se ja que la notícia de la seva legalització els va arribar el 20 de febrer[88], i a l'abril del 1944 la Unión Velocipédica Española ja els havia concedit l'organització d'una important cursa Inter-Clubs de Cataluña (disputada el 25 de juny i amb un respectable pressupost de 1700 pessetes[89]), cosa que ens dóna peu a pensar que ja devia fer alguns mesos que hi treballaven. A més, l'any 1943 ja va haver-hi cursa ciclista durant la festa major del barri, tot i que al cartell no hi figura cap entitat organitzadora. Segons el programa de mà de la cursa Inter-Clubs, la primera directiva del reconstituït club va ser aquesta:

President: Angel Meroño
Vice-president: José García Sanjuan
Secretari: Manuel Mestres
Tresorer-comptador: José Biarnés
Vocals: José Espinal, José Melian, Juan Masmitjà, Francisco Marín
Delegat esportista: Francisco Sánchez
Capità d'excursions: Vicente Ferris
Sots-capità: Bartolomé Martínez[90]

Segurament, Ángel Meroño no era altre que Ángel Hernández Meroño, qui en tot cas apareix al capdavant del club pocs mesos després. La seva seu social s'instal·la a un bar anomenat Biarnes.

De fet, l'Agrupación no serà ben bé el continuador del club que abans de la guerra havia tingut el barri. Si bé la nota de la seva fundació que es va publicar a *El Mundo Deportivo* manifestava que el motiu de la seva fundació era "debido al deseo de los numerosos aficionados de la barriada de recuperar la tradición interrumpida en 1936"[91], el cert és que l'entitat que continuaria formalment amb la trajectòria del Club Ciclista Coll-Blanch fundat l'any 1924 no remprendria la feina fins l'any 1947 (tot i que potser havien fet alguna cosa l'any 1942), i ho faria amb el mateix nom. Tot i això, com veurem, sembla que les dues entitats acabarien fusionant-se més tard (cap al 1950), amb la qual cosa quedaria totalment resolta la qüestió.

Fos com fos, l'Agrupación Ciclista Coll-Blanch va ser un club activíssim, tant esportivament com social. La seva alma mater durant aquests anys, fins al 1950, va ser el seu president, Ángel Hernández Meroño, a qui debem que moltes de les coses que organitzava l'entitat sortissin pels mitjans de comunicació, on adreçava notes, feia trucades telefòniques o bé s'hi presentava per donar la major difusió possible a les seves activitats. En part gràcies a aquesta preocupació, coneixem avui el passat d'aquest club. Organitzaren moltes curses però a més mantingueren una activitat social molt extensa que aplegava des d'excursions en bicicleta, a campionats socials, passant per la creació d'una secció artística a finals del 1946 que celebraria festivals teatrals i musicals durant força temps. Aquesta tradició d'intensa activitat en el club es mantindria durant tota la seva existència, amb l'única diferència de la desaparició de l'equip d'afeccionats de competició cap als anys cinquanta.

Equip de la Agrupación Ciclista Coll-Blanch de l'any 1944. El segon per l'esquerra és Jordi Clarós.

Fons UCH

En l'apartat esportiu, tingueren equip propi com a mínim durant tota la dècada dels quaranta, amb algun que altre nom destacat, com el de Jordi Clarós, que va viure amb ells la seva primera temporada, tot just l'any de fundació del club (parlaré més endavant d'ell). Al seu impuls als ciclistes modestos cal afegir la seva tasca oganitzadora de curses per a amateurs ja que era un dels clubs catalans més treballadors en aquest sentit. Així, per exemple, l'any 1945 va ser el cinquè club català pel nombre de curses organitzades. Els de Collblanc van organitzar vuit curses, només dues menys

AHL'H-AH. Donació família Masmitjà

Juan Masmitjà, en plena feina de massatgista, amb les cames de Joaquín Olmos. Espera el seu torn un altre ciclista relacionat amb l'Hospitalet: José Vidal Julià.

que els primers. En aquestes curses van participar 145 ciclistes que van recórrer un total de 379 quilòmetres. Aquell any, com a comparació, Unión Ciclista Hospitalet -que estava en plena expansió amb la seva aliança amb la casa Galindo- només va organitzar 4 curses en les quals van participar un total de 75 corredors que van fer 190 quilòmetres.[92]

L'activitat social era molt important també al club de Collblanc. Qualsevol excusa sembla que era bona per fer alguna celebració amb els socis. S'hi feien inauguracions de locals (van canviar durant aquests primers anys del bar Biarnes al Bar la Parra -1946- i al bar Collado -1947-), conferències de ciclisme, festivals artístics (a locals llogats de Barcelona), homenatges de tot tipus, excursions i curses socials, es creà un equip infantil, s'hi feien concursos d'elegància sobre bicicleta (guanyava qui portava una bicicleta més bonica i un vestuari més a to)... Pel club de Collblanc hi passaren nombrosos ciclistes d'aquells anys, i també d'altres personatges importants d'aquest món ciclista, com pot ser Juan Masmitjà. Ell va ser membre de la junta fundadora del club, però la seva tasca més rellevant va ser la de cuidador físic dels ciclistes. Juan Masmitjà[93] es va iniciar a la boxa, fent sessions d'entrenament al Price, i allà es fixava molt a l'hora dels massatges. Després, es va passar a les bicicletes, on tampoc va obtenir grans resultats en les curses. Després d'aquests intents, serà directiu durant gairebé una dècada al club de Collblanc, on perdrà la vida el seu germà Julián el juliol de l'any 1947, quant va patir un greu accident en el descens de Vallvidrera en un entrenament. En aquell moment Juan Masmitjà ja cultivava la seva afició pel massatge esportiu, que primer va practicar en els corredors afeccionats del seu club i, a partir del 1951, entre els corredors professionals. Entre els primers professionals espanyols que confiaren les cames a les seves mans hi trobem Joaquin Olmos i l'hospitalenc José Vidal Julià, amb qui es va fotografiar l'any 1951 per a un article periodístic. Durant els tres anys següents, la seva fama anà prosperant i va arribar a cuidar-se dels ciclistes participants en diverses edicions d'una competició en pista de sis dies -que en aquell temps estaven molt de moda- a Barcelona. En aquestes proves es varen posar a les seves mans duets com el format pels espanyols Clarós i Espín, o el dels italians Severino Rigoni i Ferdinando Terruzzi, entre d'altres. Poc després

arribarà a ser cuidador i director esportiu de l'equip del Grupo de Empresa Lámparas Abelló, de Barcelona, amb el que aconseguirà els títols de campió de Catalunya i d'Espanya d'Educación y Descanso i, després, el Torneo Ibérico de Productores, que es disputaren tres equips espanyols (un valencià, un aragonés i el seu), i tres portuguesos, a Madrid. En aquesta prova -que de fet es tractava d'un enfrontament Portugal-Espanya- també va ser nomenat pel cap nacional d'esports d'Educación y Descanso, Manolo Martínez cuidador únic dels equips espanyols. El 1954, amb només 30 anys, es traslladà a viure a l'Argentina per motius de feina. Allà segueix amb la seva passió per l'esport i als dos mesos d'arribar ja està treballant amb les figures de la regió de Mar del Plata, on la premsa argentina comença a explicar quí és el nouvingut i comencen a saber la seva història a un club català que es diu Agrupación Ciclista Coll-Blanch... Allà hi serà uns quants anys. Encara es conserva una còpia de la seva acreditació com a director tècnic del Club Ciclista y Deportivo Gral. Pueyrredón, emesa l'any 1958 per la Federación Ciclista Argentina.

Dos clubs més completaran el panorama ciclista a la ciutat durant la dècada dels quaranta, tot i que tingueren una vida sembla que curta. Un és aquell Club Ciclista Coll-Blanch que ja he anomenat. De que reprén l'activitat d'aquell CC Coll-Blanch d'abans de la guerra no n'hi ha dubte ja que alguns dels membres de la primera junta ja hi eren a alguna junta anterior. La primera junta en aquesta nova etapa del club que s'obre l'any 1947, era la següent:

President: José Cortés
Vicepresident: Miguel Sanchez
Secretari: Alejandro Ventoso
Comptable: José Llorens
Vocals: Miguel Canals, Francisco Cabrera, Antonio García

D'aquestes persones, Alejandro Ventoso ja havia exercit el càrrec de secretari abans de la guerra. També Francisco Cabrera havia estat vocal, així com Antonio García havia estat l'any 1933 capità excursionista. El club establirà de nou la seva seu on l'havia tingut abans del 1936, a la plaça Espanyola 8 i 9, la antiga seu de la societat l'Univers. Segons la nota que va apareixer a la premsa, el club es reorganitzava "después del lapso que va desde 1942 hasta hoy" [94], el que voldria dir que potser havien tingut alguna activitat abans, tot i que no he trobat cap rastre com a tal club. Podria tractar-se, però, d'alguna activitat relacionada amb la festa major en la que no actuessin com a club sino com a grup... L'activitat del reconstituït Club Ciclista Coll-Blanch es limità a organitzar curses socials i a fer sortides d'excursionisme. Hi foren membres practicants del club, entre d'altres, José Pitarch, qui després serà director esportiu en els primers anys de l'actual Unió Ciclista l'Hospitalet, i Antonio Baños, pare de Salvador, qui l'any 1958 seria campió d'Espanya amateur. A finals de l'any 1949, l'entitat celebra de forma especial el dia del club, on inviten a les autoritats i on asisteix el president de l'altre club ciclista amb que conviuen al barri, Ángel Hernández, "quien propugnó por una unión de las dos entidades ciclistas de la barriada lo que fue muy bien visto por todos"[95]. De ben segur que van acabar unint-se poc després.

L'últim club en apareixer al panorama ciclista de la ciutat en aquesta dècada s'anomenà Agrupación Ciclista Hospitalense. Tinc molt poques dades seves, més enllà de l'organització de les seves proves socials durant els anys 1947 i 1948. En una ocasió surten anomenats alguns ciclistes, com Francisco Calder, Joaquín Sabaté, José Romeu, Enrique Izquierdo, Juan Segura, Marcos Vives, Antonio Roviralta, Ricardo Basal, Jai-

me Madrenys i Pedro Inglada. Després de l'any 1948 es perd el rastre d'aquesta agrupació.

La popularitat del ciclisme, com veiem, continuarà durant aquesta dècada i la següent. En dóna fe, per exemple, l'existència d'aquests cinc clubs durant els anys quaranta a la ciutat. També seran uns anys en que les entitats més arrelades organitzaran curses de certa importància. L'Ajuntament farà substancials subvencions als organitzadors d'aquestes curses que, a partir del 1943, començaran a "normalitzar" la vida ciutadana. A més, la faceta d'espectacle d'aquest tipus d'esdeveniments s'intentarà magnificar, especialment en els primers anys. Així, a la ja esmentada cursa de festa major del 1943 a Collblanc, el cartell anuncia la "instalación de servicio radiofónico de micrófonos y altavoces para la retransmisión completa de la carrera"[96]. En aquesta línia situem també l'organització a la ciutat de curses relativament importants en aquells anys, com els campionats Inter-Clubs de Cataluña (com a mínim al 1944 i al 1950) i la cursa de festa major del Centre de l'any 1944, que ja he esmentat; o de les primeres edicions de curses locals que després tindran una llarga continuïtat, com la cursa ciclista del "Tocinet" (organitzada per l'Agrupació Ciclista Marina des del 1943 i que, pel cap baix, va tenir sis o set edicions, on el premi era el que donava nom a la cursa), o la Gran Carrera de Navidad, més coneguda com "la carrera del Pavo" (organitzada per l'Agrupación Ciclista Collblanch des de 1944 fins, com a mínim, el 1960, i segurament fins a la seva unificació amb d'altres dos clubs l'any 1969, i on els premis eren comestibles típicament nadalencs).

A aquesta popularitat del ciclisme de ben segur hi contribuirien fortament les grans figures espanyoles del pedal relacionades amb l'Hospitalet que esclataran esportivament durant aquests anys. Parlo d'Antonio Andrés Sancho, Juan Gimeno i Joaquín Olmos. Tots tres havien iniciat la seva carrera esportiva durant els anys trenta, els tres tindran també en comú una carrera molt dilatada i els tres arribaran a ser primeres figures nacionals molt destacades durant aquests anys quaranta. Sancho i Gimeno, tot i que no havien nascut a l'Hospitalet, hi arribarien aquí de ben petits i seria aquí on es formarien com a ciclistes i on tindrien una bona munior d'admiradors. Olmos era de Benicarló però va passar la seva infantesa a França, on va començar, ja amb 19 anys en el món de la bicicleta. La seva relació amb l'Hospitalet és menys directe. Va arribar a viure durant aquests anys a la Torrassa, o ben a prop, i va militar diverses temporades a Unión Ciclista Hospitalet. Són figures capdals de l'esport hospitalenc i per això ens detindrem a parlar d'ells.

Antonio Andrés Sancho, que hem vist com va iniciar la seva trajectòria esportiva l'any 1932, ja aconseguia bones classificacions en aquells anys trenta. De fet, l'any 1935 ja acaba quart a la Volta Ciclista a Catalunya i tercer al Campionat de Catalunya. Aquell any obtingué el rècord de la volta més ràpida al circuit de Montjuïch, amb 5 minuts i 58 segons, que aguantaria molts anys. Però serà després de la guerra quan es convertirà en un dels millors ciclistes nacionals. La seva reaparició després de la guerra és immediata. Les dificultats tot just després de la guerra ens les podem imaginar amb aquesta anècdota sobre el seu retorn, explicada anys més tard:

> "1939, llega Sancho de un campo de concentración. Se anuncia la Vuelta a Aragón y el Campeonato de España en Santander. El muchacho regresó con renovada y más impetuosa afición al ciclismo que nunca, pero con sólo ese soplo sagrado. Ni bicicleta ni tubulares. Soler (Juan Bautista Soler) le

cedió una bicicleta y con ella Sancho ganó la Vuelta a Aragón y el Campeonato de España en Santander"[97]

La seva tornada, tot i els problemes, és així de rotunda. Faltaven, això sí, molts ciclistes per incorporar-se, però el cert és que el palmarés dels següents anys seria llarguíssim de transcriure. L'any 1939, ja hem vist que guanya la Vuelta a Aragón i el campionat d'Espanya de fons en carretera a Santander, sobre un recorregut de 150 quilòmetres amb un temps de 4 hores, 15 minuts i 4 segons. L'any 1940 apareix inscrit per la Unió Esportiva de Sants, però com d'Hospitalet[98]. El seu palmarès l'any 1940 ja és el d'un guanyador: campió de Catalunya, segon a la Vuelta a Cantabria, guanyador del trofeu Masferrer, tercer al II Circuito del Norte, segon en el Circuito de Montjuich (Gran Premio de la Liberación) i primer per nacions amb la volta més ràpida, cinquè al primer campionat d'Espanya de muntanya, cinquè a la sisena edició de la Vuelta a Mallorca i primer al match Norte-Catalunya-Mallorca[99]. Sembla ser que en aquell temps seguia tenint molt bona fama i molts seguidors a l'Hospitalet i rodalies. Així ho podem deduir de la crònica d'un redactor de *El Mundo Deportivo*, referent a una cursa al velòdrom de Vilafranca, on deia que "Hospitalet, Esplugues, Torrasa, Sans forman el nucleo más copioso de sanchistas"[100]. En aquesta cursa, un tractant de ramat de Santa Eulàlia -Juan Barberà- va donar un anyell de llet valorat en 250 pessetes com a prima, i un grup de "admiradores de Sancho, de Hospitalet de Llobregat" varen donar també 25 pessetes per una altra prima[101]. I és que molts d'aquests esportistes professionals es movien en una bona part dels seus interessos per l'economia: allà on millor pagaven era on s'havia d'estar. I un dels llocs on millor pagaven en aquells anys va ser a Palma de Mallorca, on el velòdrom del Tirador ja tenia una gran tradició ciclista, i on aquest esport sembla que aixecava grans passions. I allà va marxar a viure Sancho a l'octubre de 1940, quan els promotors mallorquins li van assegurar curses i guanys a dojo. Sancho se'n va emportar la seva família i sembla que era bastant feliç ja que, segons declarà al mes següent, pagava "sólo 12 duros de alquiler al año por un piso esplendido y dispongo de una masía"[102]. No sembla, però, que hi estés molt de temps.

Fons UES

Antonio Andrés Sancho, entre altres dos asos del ciclisme nacional, Fermín Trueba (esquerra) i Marià Cañardó (dreta).

L'any 1941 torna a guanyar el campionat d'Espanya de fons en carretera, disputat a Madrid sobre 150 quilòmetres, i en aquest cas amb un temps de 4 hores, 4 minuts i 55 segons, el Circuit Castella-Lleó-Asturies i la Volta a Catalunya. També guanya el Gran Premio Ayuntamiento de Madrid i participa a la Vuelta Ciclista a España, on guanya la setena etapa (Murcia-València, de 248 km). També serà segon al trofeu Masferrer. Aquest any 1941, a Sancho li van bé les coses, però tot i això li és difícil viure del ciclisme. Penseu que amb tants trioms acumulava molts guanys, però el ciclisme no era encara com avui dia, i a més s'havien de pagar moltes de les seves despeses. Només a la Vuelta a España va guanyar gairebé 6.500 pessetes, i amb el triomf a la Volta s'emportà

7.755 però tot i amb això, no s'hi feia ric ni de bon tros. De fet, aquest any va pensar en la retirada quan un amic li explicà com li anava de bé l'agricultura a uns terrenys que havia adquirit molt econòmics a Mollerusa. Sancho ho explica clarament a final de temporada:

> "He cobrado de la Vuelta a España, Vuelta a Cataluña, Gran Premio Ayuntamiento de Madrid, carrera última del parque y me quedan cinco mil pesetas para pasar cinco meses de invierno"[103]

Aquell any 1941, Sancho es trasllada a viure fora de l'Hospitalet, on havia estat des de ben petit. Ens enterem pel cronista de *El Mundo Deportivo*, qui en anar una vegada a casa seva en busca d'unes declaracions, ja no el troba. S'en va a veure a l'alma mater del ciclisme a l'Hospitalet i descobridor l'any 1932 d'en Sancho, Julián Español, qui li explica entristit que Sancho s'ha anat a viure a Sants:

> "Qué quiere, contesta Julián con cierto aire de tristeza, siempre era un aliciente y un orgullo para los aficionados de aquí contar entre los convecinos con un campeón de España, particularmente los chiquillos, viéndolo a diario se sentían todos campeones"[104]

El 1942 torna a decantar-se per les curses en velòdroms, amb més guanys, i triomfa en algunes com unes 24 hores internacionals disputades a Vilafranca i fent parella amb Joan Plans. És segon al campionat de Catalunya de ciclocros (aleshores es deia ciclopedestre) i tercer al de fons en carretera; en els d'Espanya es sisé al de cros i segon al de fons, tot i que protestà a l'organització i amenaçà amb retirar-se del ciclisme... Va ser sisé a la Volta, en la primera cursa per etapes a Espanya en que es varen practicar tàctiques d'equip. Segons va criticar la premsa, la tàctica d'equip que va imposar en Cañardó a Sancho, quan l'hospitalenc anava lider, li va fer perdre 18 minuts i tota opció a la victòria final. Hi pertanyia a l'equip del FC Barcelona. Aquest any també debutarà en les curses internacionals, disputant a l'estiu la Volta a Suïssa, però una caiguda a la primera etapa el fa abandonar i deixa aquesta sortida com un record amarg. Aquell any va ser considerat el cinqué millor ciclista a Espanya.

El 1943 segueix alternant la pista, on guanya més diners, amb la carretera. Canvia d'equip i fitxa pel de Pedal Notario (una marca de recanvis famosa en aquell temps). La idea dels equips ciclistes estava en aquell moment en els seus inicis i s'anava definint de mica en mica. Un debat que es va viure intensament a la premsa. En aquell moment, Sancho fitxa per Pedal Notario, que li dóna diners per portar la seva publicitat a la samarreta, però és lliure de lluir els colors del club que ell vulgui. Ell tria el Sants, l'equip que més vegades representarà. Aquell any és primer a la III Vuelta a València, segon al Gran Premi de la Victòria i al trofeu Masferrer, campió de Catalunya de fons, segon al campionat català darrera moto comercial i també segon al de muntanya, també es subcampió al campionat d'Espanya darrera moto comercial. A més, he trobat victòries com a mínim en vuit importants curses en velòdrom. Aquesta dedicació al velòdrom fa que cada vegada sigui més difícil preparar-se per a la temporada en carretera. A finals d'aquest any, Sancho diu que "desde el punto de vista profesional, tal y como están hoy las cosas, la ruta no compensa", malgrat que asegura haver guanyat aquella temporada més de 30.000 pessetes. Poc després, afirmava que "si no fuera por la pista no ganaríamos siquiera por material". Si ell no anava sobrat per viure del ciclisme, quan era

Fons MP

L'hospitalenc Juan Gimeno signant contracte amb Unión Ciclista Hospitalet l'any 1945, sota l'atenta mirada de Joan Pañella (de fosc) i Sebastián Masdeu, director esportiu de la casa Galindo, que recolzava l'equip aquella temporada.

professional de primera categoria (la categoria anava segons els guanys de cada ciclista), qui hi podia anar?

L'any 1944 guanya el trofeu Masferrer, el campionat d'Espanya per regions disputat a Madrid, fent equip amb Joaquín Olmos y Miguel Casas i és segon al Gran Premi Madrid-València. Però la pista l'absorbeix i allà és un dels millors. Bé, de fet el millor si tenim en compte que aquesta temporada guanya el trofeu Jersey Pareja Reina destinat a premiar, després de diverses jornades eliminatòries, la millor parella de corredors dels velòdroms catalans. Sancho formava parella, tal i com ho acostumava a fer en aquestes temporades, amb Plans.
L'any 1945 torna a repetir el títol de campió d'Espanya per regions, disputat també a Madrid, però aquesta vegada fent equip amb Juan Gimeno (que ja era de Galindo-Unión Ciclista Hospitalet) i Manuel Costa. Sancho firmarà per Galindo l'any següent, tot i que ja no fent club amb l'equip de l'Hospitalet ja que aleshores s'associaren a un club del barri barceloní de Gràcia. Quedarà seté a la Vuelta a España, on guanyarà la tercera etapa. És segon al campionat d'Espanya de fons i segueix dedicat a fer guanys als velòdroms.

L'any 1947 ja en porta 15 disputant curses. Fitxa per una firma de xiclets anomenada Tabay, a la que subministrarà el material la casa Galindo. Aquest any, la gran rivalitat en el ciclisme es perfilarà entre aquest equip i un altre anomenat Dalton-Auto. Serà una temporada no gaire afortunda per en Sancho. Queda sisé al campionat d'Espanya de ciclocros. Intenta de nou la participació internacional i, junt amb Olmos i Fombellida, participen a l'important clàsica italiana Milán-San Remo, on les condicions meteorològiques duríssimes el fan abandonar. Mesos més tard, a la Vuelta a España, un accident en xocar contra un carro a la primera etapa fan que ell i Gimeno, dos dels corredors més importants, s'hagin de retirar amb lesions. Sembla que aquest accident podria ser el detonant de la seva retirada del ciclisme actiu. Encara disputaria la Volta a Catalunya, amb un rendiment baix ja que quedà en la posició 38 de la classificació. L'any 1949 encara reapareixerà per disputar algunes curses en pista, on "aun se defiende", però el cert és que la casa Galindo li havia donat feina i segurament va preferir els guanys segurs a seguir en l'aventura que encara era el ciclisme.

"A El Mundo Deportivo: *Sancho no juega nunca con dos barajas. Da de sí lo que pueda. Y si se ve batido acepta el resultado sin protesta, sin queja*"

Com a persona tenia guanyada la bona fama entre els periodistes. L'any 1943 llegim a *El Mundo Deportivo*: "Sancho no juega nunca con dos barajas. Da de sí lo que pueda. Y si se ve batido acepta el resultado sin protesta, sin queja". No protestava gairebé mai i quan ho feia, la premsa es posava sempre del seu costat. Només he trobat una sanció de certa importància en la seva contra, una multa de 300 pessetes per fer declaracions "inexactas y antirreglamentàries" a la premsa, en criticar l'organització del campionat d'Espanya de fons de l'any 1946, on havia quedat segon. Havia denunciat la falta de la motocicleta d'assistència i la desvirtuació de la classificació final. La seva figura era garantia d'espectacle en una cursa, com a mínim així es venia des dels mitjans de comunicació, on va omplir titulars de forma insistent durant tots aquests anys. Va patir força accidents durant la seva carrera. Potser el més espectacular, a banda d'alguns que

ja hem vist, és un que explicà ell mateix anys més tard. Pertany als inicis de la seva carrera esportiva, l'any 1933, en una arribada a l'esprint del trofeu Masferrer:

> "Yo iba tan ciegamente en pos de lograr una victoria al esprint sobre el madrileño que rebasé a toda marcha la cinta de la meta, se abrió en abanico el embudo que formaba el público congregado a la llegada y sin poderlo ya evitar a cinco metros escasos apareció un magnífico farol contra el que arremetí a una velocidad de miedo (...) mi cabeza no sufrió deterioro, ¡pero destrocé el farol!"

Va acabar sisé en aquella cursa. L'any següent va trencar la seva cama esquerra disputant la Volta, i va estar a punt de deixar el ciclisme! Però no va ser la bicicleta qui va matar en Sancho, sino un cotxe que el va atropellar. Sancho morí en accident el 1985 i el seu club de sempre, la UE Sants, encara avui fa cada any una cursa que porta el seu nom. Si s'hagués de posar un epitafi, jo triaria els adjectius que li va dedicar un periodista l'any 1959 en una cursa benèfica on participà junt als veterans: "alto, esbelto, incansable".

Juan Gimeno també tenia una figura inconfusible a causa del seu cabell, sempre emmaranyat i en punta, culminant una figura no gaire alta però potent. Visqué molts anys a Collblanc. També va ser un dels grans protagonistes del ciclisme nacional d'aquests anys, tot i que potser no va tenir un palmarés tan bo com el d'en Sancho (poc li va faltar), amb qui gairebé coincideix durant tots els anys com a professionals. Com en Sancho, Gimeno va començar a disputar curses l'any 1932, amb 19 anys. Abans de la guerra ja havia estat campió de Catalunya de fons en carretera i tretzé a la primera edició de la Vuelta a España, ambdues l'any 1935.

La seva reaparició després de la guerra també seria ràpida. L'any 1940 sembla que ja guanya la Vuelta a Mallorca. L'any següent pertany al FC Barcelona. És tercer al campionat de Catalunya en carretera, cinqué en el trofeu Masferrer i guanyador de la II Vuelta al Montsià. Aquell any, però, ha d'abandonar en la Vuelta a España, on ja havia quedat segon en l'etapa Murcia-València (248 km.). La seva retirada es deu a una febrada que, en tornar, ell mateix s'encarrega d'explicar a la premsa i que ara ens pot aclarir les condicions en que es disputaven les curses en aquell temps:

> "Granos, tengo por todo el cuerpo, pero ya me marchan (...)
>
> -¿Y a qué atribuyes esta plaga de forúnculos y granos que os han salido a la mayoría de los corredores de la Vuelta a España?
>
> - No sé, seguramente el calor repentino que vino y los cambios de aguas. En Logroño creí morirme. El médico me notó fiebre y me puso a dieta en el hotel, pero yo con la idea de terminar la Vuelta pedí una tortilla con patatas y melocotón en conserva y eso me dio la puntilla, me abrasaba (...) cólicos, fiebre y esos forúnculos fenomenales"

Fons MP

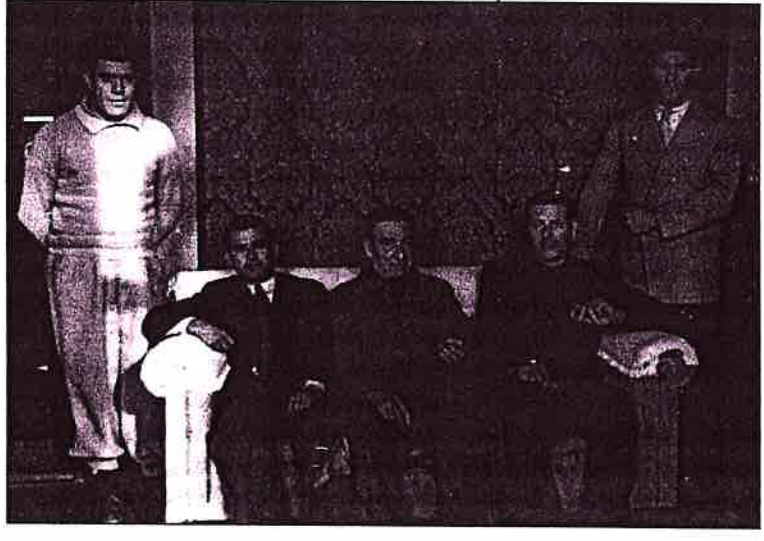

Una fotografia històrica que resumeix cinquanta anys de ciclisme de la ciutat. De esquerra a dreta, el ciclista Juan Gimeno; el directiu de UC Hospitalet, Joan Salvador; el president i fundador del club, Juan Torres; el també pioner local Joan Dañella, i el ciclista local José vidal Julià.

¿No sona més aviat a intoxicació?

L'any 1942 té 28 anys. És campió de Catalunya de ciclocros, i cinqué al campionat d'Espanya de l'especialitat. També serà campió de Catalunya de fons, disputat en tres etapes. Guanya el II Gran Premio de la Victoria, imposant-se en la segona i tercera etapes i sent segon en la primera. Acaba quart a la Vuelta a España, a 13 minuts del guanyador, Berrendero. A la Vuelta també aconsegueix el triomf global d'una etapa que tenia dos sectors. També guanya aquest any una etapa al prestigiós Circuito del Norte i una altra a la Vuelta a Cantabria. Al final de l'any es considerat el seté millor ciclista espanyol de la temporada.

El 1943 és segon al campionat de Catalunya de ciclocros. Tercer en el Gran Premio de la Victoria, on va guanyar la primera etapa. Guanya la Vuelta a Gerona i es quart a la Volta a Catalunya. Al voltant d'aquest any deixa l'Hospitalet i es trasllada a viure a Sant Feliu, on obre un taller de bicicletes.

L'any 1944 Gimeno és considerat professional de tercera categoria (la categoria, recordem, es mesurava pels guanys aconseguits amb els premis). És segon al campionat de Catalunya de fons en carretera i tercer al Gran Premio Madrid-Valencia i comença a sovintejar les curses en velòdroms, on guanya un parell a Palma de Mallorca.

L'any 1945 fitxa per l'equip Galindo-Unión Ciclista Hospitalet, on viurà el millor any de la seva carrera ciclista. Es proclama campió d'Espanya de fons en carretera, serà segon a la general de la Volta a Catalunya i primer per equips, i també serà campió d'Espanya per regions fent equip amb Sancho i Costa.

L'any 1946 segueix amb Galindo. Guanya un segon campionat d'Espanya per regions, fent equip amb Sancho i Costa. Abandona a la Vuelta mentre està pujant el port de l'Escudo i aconsegueix resultats mediocres en d'altres proves per etapes, com la Volta, on acaba vint-i-uné.

La casa de xiclets Tabay el fitxa l'any 1947. Allà coincideix en l'equip amb en Sancho. Precisament els dos xocaran contra un carro a la primera etapa de la Vuelta a España i s'hauran de retirar de la cursa. Aconseguirà, però, un nou títol de campió d'Espanya per regions, fent equip amb Poblet i Olmos. També serà tercer a la Vuelta a Valencia, i onzé a la Volta a Catalunya.

L'any següent és tretzé a la Vuelta a España, dels 26 que acaben la cursa, i acaba catorzé a la Volta. El seu rendiment ha anat minvant en les darreres dues temporades i decideix retirar-se. Anuncia que ho farà a la seva ciutat, l'Hospitalet, en una cursa d'homenatje al Governador Civil que organitzà aquell any 1948 Unión Ciclista Hospitalet. Gimeno, però, no podrà acabar aquella prova perque trenca la caixa de pedals, i s'ha de retirar: "el numeroso público supo en este instante emotivo de la retirada de Juan Gimeno de la carretera testimoniar al gran campeón su admiración". Tot i això, l'any 1949 també tornarà breument a l'activitat participant com a membre d'un equip Unión Ciclista Hospitalet-Galindo a la Volta, on queda vint-i-tresé, i a algunes curses més. Gimeno ha mort precisament aquest mateix any 1998, a l'edat de 83 anys.

La dècada dels quaranta és també la de Joaquín Olmos. Aquest corredor va néixer el 1915 a Benicarló, però la seva infantesa la va passar a Marsella, on va practicar en aquells anys la petanca, l'atletisme, el futbol, la pesca i, més tard, el ciclisme, quan ja

tenia 19 anys. Un campió ciclista local, que havia estat segon al Tour i que es deia Rinaldi, es va fixar en ell i va fer que comencés a disputar curses. Per complir el servei militar es trasllada a Barcelona l'any 1935, on fixa la seva residència a la Barceloneta. Per la seva estatura i el color del seu cabell li deien "el belga". Abans de la guerra és afeccionat de tercera categoria, aconsegueix el segon lloc a la Volta a Portugal de l'any 1936 i participa en un campionat d'Espanya. Durant la guerra va ser destinat a la mateixa unitat que en Gimeno, anomenada Parque Sama. Va ser el motorista del general Medrano, un apassionat del ciclisme que li donà totes les facilitats per seguir competint. Però serà entre 1940 i 1950 quan viurà els seus millors anys. El seu palmarés serà el millor dels tres ciclistes que destaquem aquí, amb diferència.

L'any 1939, en acabar la guerra, defensa els colors de Galindo i ja es proclama campió de Catalunya de ciclocros i finalitza en quarta posició a la Volta a Alemanya. L'any 1940 fitxa per la secció de ciclisme del FC Barcelona, on hi serà cinc anys. Aquest any 1940 guanya el Gran Premio de la Victoria (tres etapes), és segon a la Vuelta a Alava (tres etapes), tercer al campionat de Catalunya i quart a la Vuelta a Mallorca.

L'any 1941 és tercer en el Circuito del Norte i també campió de Catalunya de ciclocros, la seva millor especialitat, tot i que en els campionats d'Espanya hi tenia força mala sort. L'any 1942, per exemple, que es disputava a San Sebastian, "cuando él y Sancho avanzaban destacados de cara a la meta rompieron los cambios de marchas y se malogró el esfuerzo". L'any 1943 és de nou campió de Catalunya de ciclocros, però al campionat d'Espanya trenca una roda "cuando sólo quedaban en cabeza Berrendero que resultó campeón y Orbaiceta que pinchó a un kilómetro de la meta". Aquell any també guanya el Gran Premio de Bilbao.

AHL'H-AH

Joaquín Olmos

Al voltant de l'any 1944 es trasllada amb la seva dona i el seu fill Joaquín al barri de la Torrassa (o ben a prop ja que en un altre article diu que viu al límit entre Sants i la Torrassa, al carrer Buenaventura Plaja). Aquest any és tercer en el campionat d'Espanya de ciclocros i quart al de fons en carretera, i es proclamarà a Madrid campió d'Espanya per regions fent equip amb Sancho i Casas. Participa a la Volta a Catalunya, on queda en setzena posició.

L'any 1945 la seva relació amb l'Hospitalet s'intensifica encara més ja que fitxa pel fort equip Galindo-Unión Ciclista Hospitalet. Aquest any serà de nou campió de Catalunya de ciclocros, i segon al campionat d'Espanya de fons en carretera. Guanyarà la cursa Villarreal-Morella-Villarreal, de dues etapes. També guanyarà la darrera etapa de la Vuelta a España i acabarà en tercera posició per clubs, amb Galindo-UC Hospitalet.

L'any 1946 renova per Galindo (però associats a un club de Gràcia). S'intensifiquen les victòries i el diari madrileny *Marca* el designa millor ciclista espanyol i li posa el sobrenom de "máquina humana", després de guanyar els anys 1944, 1945 i 1946 la cursa maratoniana Vitoria-San Sebastian-Bilbao-Vitoria, d'uns 300 quilòmetres en un dia. El sobrenom de "màquina humana" li posaren especialment perque l'any 1946 havia corregut abans del premi de Vitòria, unes 24 hores en pista a Reus, on havia fet segon junt amb Manel Costa. Aquest any 1946 també guanya el trofeu Fallas de Valencia, la carrera del Pavo a Castellò, fa quart a la Volta a Catalunya on és segon en dues etapes i es classifica quinzé a la Vuelta a España, on guanya la primera etapa.

L'any 1947 viu potser el millor any de la seva carrera esportiva. Es proclama campió de Catalunya en ruta i campió d'Espanya per regions fent equip amb Poblet i Gimeno.

Quedarà quart al campionat d'Espanya ciclopedestre, a San Sebastian. Guanya la Vuelta a Valencia, on és primer a la segona etapa; el circuit de la Dehesa, a Girona, i el campionat de Manresa i comarca ciclopedestre. És cinqué a la Vuelta a España, guanyant la darrera etapa, i catorzé a la Volta a Catalunya. L'any 1948 segueix el seu bon rendiment i guanya l'etapa reina del Gran Premio Marca, a Madrid, on acaba quart. Queda tercer a la Vuelta a España, desé a la Volta i tercer al campionat de Catalunya de fons en carretera. Torna a guanyar el campionat d'Espanya per regions, fent equip amb Poblet i Masip.

L'any 1949 torna a formar part d'un equip Unión Ciclista Hospitalet-Galindo, amb qui guanya una cursa internacional a l'americana al velòdrom de Vilafranca, fent parella amb Jordi Claròs. També tornarà a ser campió d'Espanya per regions, fent equip amb Poblet i Serra. Queda en trentasisena posició a la Volta a Catalunya i vuité al campionat de Catalunya de muntanya. L'any 1950 serà catorzé a la Volta, nové a la clàssica Masferrer, guanyarà el GP Festes de Figueres i seté al campionat de Barcelona. Sembla que està en actiu encara un parell d'anys més, com a corredor de l'antiga Unión Ciclista Hospitalet. En retirar-se va anar a viure al Delta de l'Ebre, entre Amposta i La Cava, on muntà un negoci de transbordador que ha anat portant fins fa poc temps i que ara duu el seu fill. La seva vida esportiva va ser força dilatada i, fins i tot cap al final a la premsa li deien carinyosament "el viejo". Va deixar el ciclisme l'any 1952 o 1953, després d'un homenatge a Barcelona.

"Olmos, Sancho i Gimeno van viure uns anys força complicats per competir a l'exterior, i quan hi pogueren anar ho feien en condicions tan precàries que no s'hi podien enfrontar en igualtat de condicions"

Tant Olmos, com Sancho i Gimeno van viure uns anys força complicats per sortir a competir a l'exterior. El bloqueig internacional a Espanya i la Segona Guerra Mundial van fer molt difícil la disputa de competicions a l'estranger entre 1936 i 1945. I quan hi pogueren anar, les condicions dels espanyols eren moltes vegades tan precàries que no s'hi podien enfrontar en igualtat de condicions.

Sancho i Gimeno van sortir molt poc. D'en Sancho sé que va participar a la Volta a Suïssa pel juliol de l'any 1942, però a la primera etapa va patir una caiguda que l'obligà a retirar-se. L'any 1947 participà a la important clàssica italiana Milà-San Remo, junt Olmos i Fombellida. Les condicions meteorològiques aquell mes de març són duríssimes. Els ciclistes afronten temperatures de fins a 18 graus sota zero en alguns ports de muntanya, segons les cròniques. Només 50 dels 145 participants aconsegueixen acabar la prova. L'únic dels tres espanyols en acabar-la serà Olmos, que quedà en trentatresena posició. Els tres van seguir uns dies més a Italia participant en curses de velòdrom, tot i que tenien planejat anar a disputar la Volta a Suïssa.

D'en Gimeno, quan es retira, s'escriu en la portada de *El Mundo Deportivo* que "después de 17 años de bregar en la carretera sólo consiguió salir dos veces al exterior"[105]. Sembla que només va poder participar a dos Criteriums du Midi, a França.

Qui més va sortir a l'estranger va ser Olmos, segurament perque era un corredor amb una força de voluntat excepcional. L'any 1939, abans que esclati la guerra mundial, encara pot disputar la Volta a Alemanya, on serà quart. Acabada la guerra mundial, participa l'any 1946 a la Volta a Suïssa, on queda vint-i-uné, i al Campionat del Món de fons per a professionals, a Zurich, on queda diseté i últim després d'arribar només dues hores abans de la cursa... Ja hem vist com l'any 1947 va queda a la posició 33 a la complicada edició de la Milà-San Remo. L'any següent, però, torna a participar i queda en trentena posició. Aquell mateix 1948 participarà a la Vuelta a Holanda, però no podrà acabar per un trencament del canvi. Olmos es queixa amargament de les condicions

en que han de sortir els ciclistes espanyols a l'estranger, sense manager ni cotxe a la seva disposició, i diu que van arribar a greixar les bicicletes amb mantega... : "sepa que hasta en caso de pinchazo se autorizaba en Holanda el cambio de rueda. Nosotros, por no disponer de coche que nos llevase ruedas, debíamos cambiar el tubular". Les "perles" que explica Olmos no acaben aquí, en destaco una altra de quan mostra al periodista, ja a Barcelona, el jersei que va lluir a la cursa, amb una marca holandesa anomenada Raedhuys: "todavía no sé si defendíamos el pabellón de una fábrica de galletas o de plumas estilográficas". La conclusió és així de clara: "yo por mi parte no vuelvo a salir al extranjero si no es con todas las garantías"[106]. Dues lesions el van apartar de disputar el Tour de França, els anys 1947 i 1948. L'any 1949 declina una invitació de les autoritats esportives espanyoles per participar-hi en la prova francesa per ser molt precipitada i no tenir garanties d'anar-hi en condicions. Tot i això, l'any 1950 encara hi participa en la Milán-San Remo i en la Volta a Holanda entre d'altres.

A Olmos, Gimeno i Sancho només els va faltar el reconeixament internacional del que no van poder gaudir degut a les difícils condicions d'Espanya en aquests anys, tant a nivell internacional com pel que fa a les possibilitats que donava el país vers als seus esportistes. ¡Si haguessin nascut 10 o 15 anys després, de ben segur que els mites de la història del ciclisme espanyol tindrien algun altre nom afegit als de Cañardó, Bahamontes o Timoner...!

1.6- ESPORTS QUE NEIXEN, ESPORTS QUE DESAPAREIXEN...

Ben d'hora, l'Hospitalet ja ens mostrà la seva dèria per tot tipus d'esports. Hem vist com abans de la guerra es practicaren fins a una quinzena de disciplines esportives diferents a la ciutat. Durant aquesta dècada dels quaranta, fidels a aquesta empenta -que ja es consolidarà com a intrínseca de la ciutat- encara es veuran practicar per primera vegada noves disciplines que van introduint-se també en la quotidianeitat de la vida esportiva a Catalunya. Mentre, algunes també desapareixeran del mapa de la ciutat, si més no com a activitat al voltant de la qual s'organitzin clubs. En la majoria dels casos, obriran un parèntesi més o menys dilatat fins a tornar a reaparèixer. En alguns casos, el parèntesi serà força perllongat, i en d'altres, serà definitiu.

El cas del billar és un clar exemple de la desaparició dels club que tradicionalment havien portat aquest esport a la ciutat. En el billar, no quedà res del teixit esportiu que hi hagué abans de la contesa més enllà de les taules als bars i dels jugadors que hi jugaven a aquests llocs o en d'altres societats no específicament billarístiques. El millor jugador hospitalenc, Felix Plans, també se'n va a jugar fora de la ciutat. Plans milità després de la guerra al Club Billar Sans. Amb ells arribà a assolir la Primera Categoria ja l'any 1941 (abans del 1936 era jugador de Segona) i feu parella més d'una vegada amb Joaquín Domingo, que començava a ser una de les figures internacionals del billar espanyol (aconseguiria en tots aquests anys tres campionats del món de billar artístic, vuit campionats d'Europa, 67 títols de campió d'Espanya i 61 de Catalunya, en diferents modalitats). Plans, però, no passaria d'assolir la màxima categoria, es a dir, no aconseguiria cap campionat de Catalunya o d'Espanya en Primera, tal i com sí que ho havia fet en Segona. L'any 1942 el classifiquen com el quart jugador d'Espanya en la

modalitat de partida lliure, darrera de Joaquín Domingo, L. Clerc i J. Cabra, els tres que es repartien els campionats en aquells anys. Aquell 1942, per exemple, Plans quedà quart al Campionat de Catalunya. L'any 1943, el seu rastre desapareix totalment i ja no l'he tornat a trobar en cap activitat. A banda de consignar la presència com a funcionari de l'Ajuntament de l'Hospitalet del periodista especialitzat en billar d'*El Mundo Deportivo*, Antonio Trapé Pi [107], poca cosa més en quedà d'aquest esport.

Pel que fa a la boxa, tot i que ja hem vist com l'activitat boxística continuà tenint força afeccionats, el club de La Torrassa desapareix amb la guerra i el seu espai l'ocuparà àvidament el Frente de Juventudes durant uns anys. Una cosa semblant passarà amb els clubs que més fomentaven l'excursionisme. En aquest cas les causes polítiques seran la conseqüència directa de la seva desaparició: l'Ateneu, on l'any 1936 s'havia integrat el Grup Excursionista Saltadiç, no es pot tornar a formar per les seves tendències més aviat esquerranes i desapareix, si més no durant algun temps. D'altres grups més populars i febles en quant a estructura, que sovintejaren als diferents barris durant la República, també desapareixen i l'activitat muntanyenca serà asumida per d'altres entitats d'un àmbit més general o bé de forma particular entre grups i colles d'amics més o menys organitzats. Així passarà fins l'any 1949, quan es fundarà una secció de la Unió Excursionista de Catalunya al barri del Collblanc.

D'altres clubs sobreviuran a la guerra, però durant pocs anys més. És el cas de clubs dedicats a la pilota basca, el rugbi i la caça. El cas de la caça, amb la Sociedad de Cazadores de Hospitalet, el veurem més endavant. Pel que fa a la pilota basca, ja des de finals deis anys vint hi havia a la ciutat un grup de persones aficionades al joc del frontó. En aquells anys abans de la guerra, hi havia a la ciutat, com a mínim, un frontó a Santa Eulàlia i un altre al Centre (sembla que durant algun temps també hi va haver un a La Torrassa). Tot just després de la guerra, el 24 de maig del 1939, "un grupo de aficionados al juego de la pelota vasca" ja demanen autorització per disputar alguns partits a benefici del subsidi al combatent i d'Auxilio Social, rebent la pertinent autorització municipal. L'any 1941 ja torna a estar reorganitzat el Club Vasco de Hospitalet. En aquell moment, a Espanya hi havia unes 500 llicències a la Federación Nacional de Pelota (suposadament llicències d'afeccionats). Un any després, a Catalunya hi havia 17 clubs afeccionats d'aquest esport, la major part a Barcelona i rodalies, amb una mitjana d'un centenar de socis cadascun, segons informacions periodístiques, tot i que és arriscat extrapolar aquesta informació al club hospitalenc. Cal destacar l'existència de tot un món professionalitzat d'aquest esport, centrat en diversos frontons de Barcelona (un món que encara persisteix avui dia). La activitat professional era molt difosa pels mitjans de comunicació i molt apreciada pel públic (entre d'altres coses perque permetia les apostes). En una altra òrbita es trobava aquesta competició d'afeccionats, que no rebia massa atenció en els mitjans de comunicació. El club hospitalenc participà en aquells anys en el campionat de Catalunya d'afeccionats, en la modalitat de pilota a mà. La seva seu s'anomenava Frontón Nacional i segurament era el que encara hi ha a Santa Eulàlia. Alguns jugadors d'aquests anys seran Gutiérrez, Pastor, Moll o Moy, Carceller, Navarro, Bernat, Ascorve... (els dos últims, de Segona categoria, la resta competien a Primera). El nivell dels jugadors d'aquest club era força discret i gairebé sempre acabaven en última o penúltima posició del campionat de Catalunya. Més enllà d'aquests noms, les identitats dels responsables d'aquest club són tota una incògnita i només es pot suspitar que, o bé fossin un nucli d'immigrants bascos establerts a l'Hospitalet o bé simplement un grup d'afeccionats d'aquest esport que es decidiren en el seu moment a portar-lo des de Barcelona. El cert, però, és que a partir de maig del 1944 no es troba cap anotació més sobre aquest club basc de l'Hospitalet i haurem

Jugadors de pilota a mà...

d'esperar l'any 1949 per trobar un altre grup de pilotaires, el Club Pelota Santa Eulàlia, tot i que a la ciutat n'hi havia diversos frontons on de ben segur que va continuar la pràctica d'aquest esport.

El rugbi patira un parèntesi més gran. En efecte, l'any 1940 torna de nou l'equip del Rugby Hospitalet, que durarà, de forma intermitent, fins l'any 1945. Després, excepte alguna activitat molt aïllada, no trobarem un altre club d'aquest esport fins l'any 1973. En aquesta segona etapa a partir de l'any 1940, el Rugby Hospitalet continuarà amb bona part dels seus membres d'abans de la guerra i tornarà a ser un equip "con algunos notables elementos del Cornellà intercalados". S'adheriren a l'Obra de Educación y Descanso, segurament per poder disputar els seus partits al seu camp (l'anteriorment anomenat La Remonta). Encara hi estava dins del club el president de l'etapa anterior, en Rafecas, sembla que també en tasques directives. Dels jugadors d'aquells anys puc anomenar els següents: Grané, Ferré, Climent, Estruch, Minguet, Amils, Pugés, Valimanyes, Garrich, Degà, García, Gelabert, Turró Homs, Berenguer, Vilanova, Portugués, Cabestreros, Gayobart, Rodó, Lucas... Hi tinc constància de l'equip amb intermitències. Així, inicien l'activitat durant l'any 1940 i es troben força notícies durant bona part de l'any; després parèntesi fins a mitjans del 1943, i a partir d'aquí l'activitat serà continuada fins l'any 1945. En aquest any sembla que no participaren en el campionat de Catalunya 44-45. S'anuncia la intenció de tornar-hi en el següent (45-46), però després no hi figurarien, i és l'última referència que he trobat. El seu nivell continuà sent baix, com abans de la guerra. Alguns dels seus jugadors passaren a d'altres clubs quan l'Hospitalet va desapareixer perque he trobat algunes referències, fins i tot com a jugadors internacionals en els casos de Gayobart i Rodó. Els Gayobart sembla que van formar part de tres generacions de jugadors i, com a mínim la primera i la tercera varen tenir alguna relació amb l'Hospitalet. També en el cas de Rodó -més documentat- podem parlar, com a mínim, de dos generacions: pare (José) i fill (Adrián). El pare es va iniciar al Rugbi Hospitalet i va jugar després a d'altres clubs fins l'any 1964, arribant a ser internacional. Quan es va retirar va exercir també tasques a la Federació Catalana. El fill també es va iniciar a l'Hospitalet cap a mitjans dels cinquanta en una modalitat de rugbi educatiu[108] (el que ens fa suposar que en aquests anys hi havia certa activitat rugbística a la ciutat, encara que no existia un club especialment dedicat). Després, l'any 1962 va passar com a juvenil al Barcelona i va ser l'any següent campió d'Espanya juvenil. Arribà a ser internacional i va aconseguir diversos trofejos com a millor jugador en diverses temporades.

Jugadors de rugby...

En algunes parròquies, entre les activitats esportives que es feren en algun moment dels anys cinquanta es trobava el rugbi. També he detectat la disputa de partits durant la festa major del Centre. L'any 1954, per exemple, es van disputar dos importants vetllades, la primera entre la selecció nacional espanyola i el RC Cornellà reforçat amb els internacionals Gayobart I i II, Rodó i Rovira; i el segon entre el FC Barcelona -campió d'Espanya- i el RC Cornellà igualment reforçat. Segons el programa, els partits es disputaren en horari nocturn i amb il·luminació artificial "por primera vez en España". Com també hem vist abans, sembla que hi quedava una petita massa d'afeccionats a aquest esport a l'Hospitalet amb certa activitat... tot i que no existiria un nou club federat fins l'any 1973, quan neixarà el Rugbi Club Bellvitge (més tard Rugbi Club Hospitalet).

D'altres esports s'adaptaren perfectament als nous temps, i encara milloraren la seva infrastructura de clubs. És el cas de l'afició ocellaire i colombòfila, o dels escacs. En el món dels escacs, que seguirà sent considerat com a esport i com a activitat recomenable

des del punt de vista cultural, ens trobem després de la guerra amb quatre clubs dedicats exclusivament a aquest esport, a més d'altres entitats on també es podia practicar. Tot i que trigaran una mica en començar les seves activitats, seran clubs amb una certa continuïtat de treball i alguns d'ells fins i tot ha arribat als nostres dies. El primer club en aparèixer és l'Ajedrez Jake Club, l'abril del 1944. Pel setembre d'aquell mateix any hi apareix el Club Ajedrez Hospitalet, que, segons testimonis posteriors, era el continuador del club del mateix nom que hi va haver entre 1930 i 1936. Pel 1945 apareixeria el Club Ajedrez Eulaliense, mentre que el Club de Ajedrez Coll-Blanch hauria d'esperar fins l'any 1948. Els dos que tingueren una activitat més intensa foren el Jake i el CA Hospitalet.

El Jake Club el va fundar l'any 1944 Vicente Balaguer, juntament amb Nazario Arroyo, Ramón Pujadas, Honorato Campos, Salvador Campos i Manuel Escribà. Es van instal·lar a la plaça Española, tot i que ha canviat de locals moltes vegades però sempre a Collblanc o La Torrassa. Durant els primers anys d'existència varen organitzar principalment competicions de festa major i d'àmbit local, en les que convidaven els altres clubs de la ciutat i, de vegades, alguns clubs de les rodalies. Participaren en competicions federades de bon començament tot i que no assolirien categories importants fins la dècada dels seixanta. Entre l'any 1957 i el 1965 pujaran des de la Tercera Categoria a la Regional Preferent catalana, fent un salt de sis categories en vuit anys. Des d'aquell any fins el 1980 es mantingué com un equip ascensor entre les dues primeres categories federades per equips, mentre que en els últims 17 anys ha estat més aviat al voltant de la segona que de la màxima. Fins a aquest any han estat a Primera Divisió -per sota de la Divisió d'Honor- però l'acaben de perdre aquesta temporada 97-98.

(L'H una ciudad...)

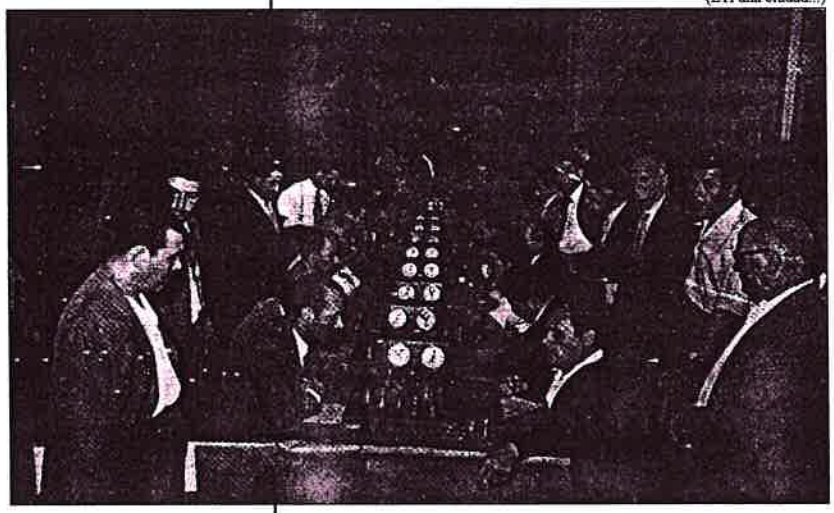

Torneig de partides ràpides organitzat amb motiu de les noces d'argent del Club Ajedrez Hospitalet (1955).

El Club Ajedrez Hospitalet torna a l'activitat pel setembre del 1944. D'aquell moment només conec el nom del secretari del club, Alberto Scavini Righetti. L'any 1947 el president és Severino Ibáñez. Tenien el local social a Isabel la Católica, 49. L'any 1957 es fusionaren amb el Club Ajedrez Eulaliense i formaren una teòrica Unión de Clubes de Ajedrez de l'Hospitalet a la que, però, no es va afegir cap altre dels clubs locals. Amb el temps, l'Eulaliense s'integrà definitivament i el club tornaria al seu nom de Club Ajedrez Hospitalet. A principis dels anys seixanta tenien un centenar de socis i 24 jugadores de Primera, Segona i Tercera categories, i ja tenien la seva seu al Casino Nacional. Amb més o menys fortuna, han arribat fins a l'actualitat, tot i que van deixar de tenir equip federat i només fan tasca de promoció. Cal destacar també el retorn a l'activitat del Club Ajedrez Coll-Blanch cap al 1948. Sembla que amb certa discontinuïtat, ha arribat fins avui, tot i que disposo de poques dades sobre la seva trajectòria. Ja l'any 1955 es fundarà un altre club històric de la ciutat, l'Aurora de Collblanch, que ràpidament forma equip federat i organitza el I Campeonato de Partidas Rápidas de Hospitalet.

Avui dia encara existeixen, tot i que sembla ser que el club pràcticament s'ha traslladat a Barcelona.

Pel que fa a l'activitat ocellaire, anirà creixent amb el pas dels anys i basculant des de l'afició ocellaire predominant ja en els anys trenta fins a l'afecció colombòfila que donarà força clubs durant els anys cinquanta i seixanta (possiblement deguts en tot o en part a les afeccions dels immigrants). Inclouré en aquest apartat també l'activitat de la caça per necessitats metodològiques, tot i que sembli que poc tenen a veure. Tenint en compte això, podem dir que de les societats de la República dedicades a aquest apartat, només continuaran la Sociedad Pajaril la Armonía i la Sociedad de Cazadores de Hospitalet. De la continuïtat de les altres dues societats ocellaires (Abril i Coll-Blanch) no n'hi ha rastre en aquests anys.

La Armonía i la Sociedad de Cazadores tindran un destí lligat en els primers anys de posguerra, un destí curiós a través d'un episodi força estrany i molt ben documentat a l'Arxiu Històric del Govern Civil[109]. La Sociedad Pajaril la Armonía torna a l'activitat l'any 1940, sent admitida legalment cap a finals de l'any 1941 sota la presidència de Jaime Sisquella Ollé, a qui li coneixem càrrecs directius abans en societats esportives. El secretari del club serà Juan Fernández Ventura i l'únic vocal Antonio Delás Lloret. Només he trobat vinculació directiva amb l'anterior etapa del club d'Antonio Delás, que l'any 1935 havia estat secretari de l'entitat. La societat crearà un nou Reglamento ajustat a les disposicions de l'època on s'explicita que té com a objecte:

> "1°- El cumplimiento de las disposiciones de la Ley de Caza y 2°- el fomento y desarrollo del amor a los pajaros, organizando cada año un certamen pajaril"

D'aquells estatuts destaquen també els punts on es diu que l'entitat no disposarà de cap capital -i per tant no necessitarà llibre de comptes- i l'altre que diu que "por medio de su representación legal avalará a los socios que reunan las condiciones requeridas para la obtención de la correspondiente licencia de Caza". Aquesta darrera novetat, que no estava contemplada en les societats anteriors a la guerra civil, serà el motiu d'una forta discussió en el sí de les societats ocellaires de la província arrel d'un afer que va enfrontar al president de la federació i al de la Sociedad Pajaril la Armonía. La facultat de donar aquests informes els hi seria retirada a les societats ocellaires per ordre ministerial de juliol del 1943. Sembla que alguna facilitat d'ordre econòmic permetia als caçadors obtenir la llicència de caça molt més econòmica a través d'aquestes societats ocellaires que si ho feien a través de les societats de caçadors.

Jaime Sisquella va ser destituït l'any 1944 perque tot i aquestes disposicions que suposo que pretenien solucionar aquell error, ell seguia avalant gent per obtenir el permís d'armes de caça menor treient a més algun guany. El president de la Federació Regional de Caça, A. Balaguer, baró de Ovilvar, el cessà el 22 de novembre del 1944 "por haber faltado reiteradamente a la O.M. (...) que regula el ejercicio de la caza menor, en el sentido de prohibir a las Sociedades Pajariles la emisión del informe deportivo relativo a los cazadores con uso de arma de fuego". Sembla ser que pel mig hi havia una quantitat de diners a cobrar, que cadascú li retreia a l'altre que fossin cobrades il·legalment. Mentre tant, l'assumpte de la llicència arribaria a l'Hospitalet fins el límit de condemnar la Sociedad de Cazadores de Hospitalet a la desaparició (per manca/fugida de socis?).

Sisquella va acusar Balaguer i la federació de cobrar unes quantitats de forma presuntament il·lícita durant un temps en que la prohibició de la que parlavem ja estava en marxa. Sisquella acusà Balaguer en una carta dirigida al mismíssim Governador Civil -que també era el cap del Movimiento-, a qui sembla que coneixia per haver-lo convidat alguna vegada al seu concurs ocellaire. Aquesta carta va ser enviada pel Governador a l'interessat, qui va trametre posteriorment una còpia a la secció de societats ocellaires de la federació, perque també s'hi vertien algunes acusacions contra elles. Una dotzena de societats ocellaires es reuniren i signaren un manifest de repulsa contra Sisquella i s'hi comprometeren a no admetre'l mai en una societat d'aquest tipus. Mentretant, els mesos anaven passant i el mes de juliol Sisquella tornà a escriure al Governador Civil per tal que hi donés una resposta a l'afer ja que, de moment, la societat La Armonía no tenia formalment junta directiva per haver estat cessada l'anterior. El baró de Ovilvar també va haver de respondre de les acusacions a requeriment del Governador Civil, donant la seva versió, amb data 28 d'octubre del 1945. En la carta es llegeix, entre els argument de defensa, aquest que explica la desaparició de la Sociedad de Cazadores de Hospitalet:

> "El sr. Sisquella también omite que varias veces había sido advertido en el sentido de que no admitiera socios cazadores procedentes de otras sociedades de Cazadores, principalmente de la Sociedad de Cazadores de Hospitalet de Llobregat a la que procuró dañar de tal forma que se vió obligada ésta a proceder a su disolución, según acta presentada al Negociado de Asociaciones, con fecha 8 de mayo de 1945".

Sembla que el forat legal que va permetre les seves operacions va condemnar la societat de caçadors a quedar-se sense socis i a la desaparició. Tot i la prohibició Sisquella seguia dirigint l'entitat, malgrat que estava cessat com a president a tots nivells. Davant les proves presentades, però, el Governador Civil va cessar Sisquella definitivament a finals de l'any 1945 i es va permetre, però, que continués existint l'entitat de la Armonia, que també havia estat a punt de ser ilegalitzada. La federació va nomenar com a substitut de Sisquella, en Juan Mestres Fresas. Curiosament, l'any 1950 el nom de l'entitat havia canviat lleugerament i ara es dirà Sociedad de Cazadores Pajaril la Armonía (segurament per recollir les inquietuds de l'anterior societat de caçadors de l'Hospitalet). L'entitat viuria ja tranquila com a mínim fins al 1952 en que trobem l'últim apunt. No arribaria, en tot cas, a la dècada dels seixanta.

Durant els anys cinquanta, l'afició pels ocells de cant comença a derivar en l'afició pel vol dels coloms, que ja havia tingut abans de la guerra algun club a l'Hospitalet, però que tindrà ara una més gran afició. Així, en aquests anys cinquanta hi sorgiran les societats Colombicultora Marina (a Can Pi), SC de Collblanc, SC de Santa Eulalia, i les societats Palomas Deportivas de Hospitalet Centro i Palomas Deportivas de Collblanch, així com la Sociedad de Palomas Mensajeras de Hospitalet. Les úniques dades fiables són les de les inscipcions al Govern Civil. La Sociedad Colombófila Palomas Mensajeras de Hospitalet s'inscriu a finals del 1954. I la de Palomas Deportivas de Hospitalet Centro i la societat Marina ho fan l'any 1955. Cal destacar que l'activitat dels coloms estava vinculada i adscrita en aquests anys a l'Exercit (imagino que pel seu vessant de mitjà de comunicació a llarga distància susceptible de ser utilitzat en cas de conflicte). També cal anotar la inscripció en el Govern Civil l'any 1954 de la Sociedad Pajaril La Aurora.

Una altra disciplina afín a aquestes, la pesca, també veurà néixer l'any 1949 la seva societat. Parlo de la Sociedad Deportiva de Pesca Fluvial y Marítima, que potser en els seus inicis portà el nom de Collblanc però que actualment hi figura amb el nom de l'Hospitalet. Poc sé dels seus fundadors, però podem arriscar-nos a pensar que eren els afeccionats locals a la pesca que veien com a Barcelona els seus homòlegs ja s'havien agrupat feia temps en un club similar i organitzaven concursos en aigües del Llobregat, fins i tot demanant subvencions a l'Ajuntament de l'Hospitalet[110].

L'Hospitalet veurà néixer alguns nous esports durant aquesta dècada. Per exemple, l'hoquei patins. Aquest esport havia iniciat els seus pasos a Catalunya cap als anys vint. La seva federació catalana es formà l'any 1928, però fins l'any 1943 no prendria prou empenta com per disputar el primer campionat de Catalunya. L'any 1946 es crea la Federación Española de Hockey y Patinaje. Serà aquell any també quan neixi a l'Hospitalet el seu primer club d'aquest esport. Segurament hi devia existir algun grup d'afeccionats al patinatge que es decidiren a crear un club en aquell moment en que l'afició a l'hoquei s'anava estenen mica en mica per Catalunya. L'hoquei patins rebrà un fort impuls a Catalunya i a Espanya precisament entre els anys 1947 i 1950. La selecció espanyola participa per primera vegada l'any 1947 en un mundial i aconsegueix el tercer lloc. I el 1950 arriba la consagració definitiva amb l'organització del Campionat del Món a Barcelona. Espanya, en una final històrica i molt emocionant, aconsegueix el títol guanyant Portugal per 4 a 3, en una gesta que serà àmpliament explotada per la propaganda del règim. Per ser un esport que havia començat a disputar el campionat de Catalunya només sis anys abans, no estava pas malament... En aquesta trajectòria ascendent hi tingué molt a veure l'actual president del Comité Olímpic Internacional, Joan Antoni Samaranch, que hi va ser jugador. Samaranch contribuí a portar el mundial del 1950 a Barcelona i més tard arribà a ser president de la federació espanyola, l'any 1952, quan es van separar l'hoquei herba i el patinatge.

El Tot 36. Cedida sr. Brasal

Equip infantil del Club Hoquei Casino Hospitalet, temporada 1946-47. Des de l'esquerra, Vidal I, Tarragó, Parera, Brasal, Olivé y Vidal II.

Els membres del club hospitalenc s'allotjaren al Casino Nacional, que ja en els seus nous estatuts posteriors a la guerra havia previst la inclusió d'activitats esportives a l'entitat. Al Casino hi havia una pista que ja estava utilitzant el CB Hospitalet i això devia ser un factor a tenir en compte a l'hora d'organitzar el club. Degut a aquesta pertinença, el nou club s'anomenarà Casino Club Hockey Hospitalet, tot i que a la premsa hi figurarà com a Hospitalet. L'equip va iniciar les seves activitats el juliol del 1946 i estava format per José Marín -porter- Luis Marcé -defensa-, Jaime Tarragó -mig-, Narciso Marcé i Antonio Mestres -davanters- i José Riera -suplent-. El primer partit el disputarien durant l'estiu a Sant Boi, perdent contra l'equip local per 3 a 2. Gràcies a l'atenció que dedicava la premsa a aquest esport en general en aquells anys i a l'equip del Casino en particular, i també a les dades de la publicació interna del Casino -*Circular del Casino Nacional*- ni ha força informació d'aquells primers anys del club.

Jugadors d'hoquei patins

El Casino Club Hockey Hospitalet començarà a competir en la Segona Categoria l'any 1946, una categoria que ja tenia 20 equips. Mica en mica, l'estructura del club va creixent i l'any 1947 ja té un segon equip i un infantil en formació, i s'ha allargat uns metres la pista. A més, sembla que la feina de la directiva era prou bona com per gaudir de la confiança dels representants federatius. Per això, l'any 1948 ja allotjaran una de les semifinals del primer Campionat d'Espanya juvenil, que tot i tenir aquest nom tan ambiciós no va passar de ser un campionat entre els quatre millors juvenils de Catalunya.

A l'equip titular del Casino hi haurà alguns canvis en aquests primers anys, ingressen Modesto Caicedo i José Causadías, i el deixen Narciso Marsé i Jaime Riera. En dos anys, el nivell de l'equip creix exponencialment i, aprofitant la seva empenta dins d'un esport nou nat, aquell any 1948 l'equip es proclamarà subcampió de Catalunya de Segona i es guanyarà el dret de participar en el campionat d'Espanya d'aquella categoria, que es disputava a Burgos. Tot i que l'hoquei català era amb diferència el millor de l'Estat, en aquest cas els equips de fora de Catalunya van voler participar en aquest campionat i no es van retirar com succeiria en d'altres ocasions. L'equip va rebre ràpidament una subvenció municipal per a les despeses del desplaçament a Burgos, on van viatjat el mes d'abril.

El viatge va ser força atrafagat. De entrada, van estar a punt de perdre el tren perque el taxi que portava mig equip a l'estació, es va espatllar. Més tard, van haver de fer canvi de tren a Miranda de Ebro. Allà sembla que tingueren prou temps com per donar un tomb pel poble i, segons s'explica al corresponent número de la *Circular del Casino Nacional*[111], no s'els va acudir una altra cosa que deixar les seves maletes a un empleat de l'estació, que es va oferir, sense ni tan sols preguntar-li el nom ni demanar un resguard... Quan, estant al poble, s'els hi va acudir pensar en el tema, diu que "tuvimos diez minutos de verdadero pánico". Afortunadament l'empleat era efectivament un empleat honrat i no va passar res. En arribar a Burgos, tothom es meravellà d'unes instal·lacions esportives que a l'Hospitalet ni tan sols hi somiaven. Allà, en la primera fase de la competició, van guanyar al D.Coruña per 7 a 3, al Fortuna de Guipuzcoa per 6 a 5 i van perdre amb el Canoe per 2 a 1. Amb aquests resultats nó van poder disputar la final per la diferència de gols. Van haver de jugar la consolació contra el Buen Pastor, de San Sebastián, a qui en un dia de pluja van guanyar per 5 a 2 i van conquerir la primera copa de l'entitat pel seu tercer lloc. Aquella temporada 47-48 també aconseguiren ser tercers a la copa Primavera i semifinalistes al trofeu Moragas. Aquest rendiment els hi valgué una visita a la seva seu del president de la Federación Española, Sainz de los Terreros, qui va anar acompanyat del seu tresorer i d'altres directius de la federació catalana.A les dependències del Casino, el president i fundador del club, José Maria Rosell Ventura, els va obsequiar amb un vi espanyol[112].

La temporada 48-49, amb el primer equip a Segona Categoria i el segon equip a la recent creada Tercera Categoria, el rendiment és igual o encara millor. Guanyen el trofeu Moragues, vencent en la final a l'Espanyol B per 4 a 2 en un partit dur. Queden tercers al campionat de Catalunya de Segona i accedeixen de nou a disputar el campionat d'Espanya de la categoria per la renúncia del Coruña. La fase final es disputa a Barcelona i el Casino torna a ser tercer, en imposar-se a la final de consolació al campió de Castellà, l'ICAI , per 3 a 0. La següent temporada, la 49-50, es confirma la progressió de l'equip, que disputarà el Campionat de Primera Categoria gràcies a la renúncia de l'Unión i a la seva tercera posició de l'anterior campionat de Catalunya a la Segona Categoria. Tot i això, no durarà gaire anys més en aquest alt nivell.

Un altre esport que arribarà amb certa fortuna a l'Hospitalet aquests anys és l'handbol. Ja hem vist com durant els anys quarant hi existí un equip al quarter de Lepanto. Molt probablement es tractacta d'hanbdol entre equips d'onze jugadors i en camps de grans dimensions (normalment de futbol). No he trobat cap altre rastre d'activitat d'handbol a la ciutat durant els anys quaranta, però no és descartable que hi existís, especialment en les organitzacions parroquials. No fou, però, fins uns anys més tard quan les regles s'adaptaren per jugar en pistes més petites i es popularitzà. A l'Hospitalet trobem per primera vegada l'handbol, tal i com el coneixem avui, al Centro Católico l'any 1953, quan formà un equip de "balonmano a 7". Segons el programa d'actes organitzats pel Católico durant la festa major de l'any 1953, l'handbol era una "nueva manifestación deportiva introducida recientemente en Hospitalet por nuestra entidad"[113]. Amb motiu d'aquella festa major organitzaren un torneig amb la presència del San Gervasio, que segons el programa era subcampió d'Espanya i campió de Catalunya. A més, organitzaren uns partits femenins d'exhibició amb dos equips de la Sección Femenina de Barcelona i el Sepu. Ja hi havia equip masculí al Centro, però no pas equip femení. Un any més tard, l'equip masculí del propi Centro Católico es proclama campió de Segona Categoria catalana. Sembla que la secció es mantigué força anys.

AL'H-AH, donació Mercedes Vergel CT 5-13

Equip del Club Pimpinela de Tenis de Mesa, circa 1955.

El panorama esportiu hospitalenc quedarà completat amb la presència de dos esports més. El primer serà el tennis de taula, amb el Club Pimpinela de Tenis de Mesa. Tot i que sembla que el nom sigui prou clar, el cert és que el tennis de taula va ser una activitat més (i no la principal) dins d'aquesta entitat que es va legalitzar l'any 1945[114]. De fet, el seu objectiu principal era cultural i social (teatre, festes...). Degut a la tradició anarquista del barri durant la República, els hi era més fàcil inscriure una entitat esportiva al registre que no pas d'altre mena i per això optaren per inventar-se un club de tennis de taula, una activitat esportiva que no requeria massa inversió. Malgrat això, l'any 1946 es posarà en marxa la secció esportiva, que feia exhibicions de partides de tennis de taula en els entreactes de les obres teatrals. Més endavant, crearen un equip de competició i organitzaren el trofeu Queralt Mestre, en el que hi participaren fins a 60 equips de vuit clubs. Dels jugadors d'aquests anys quaranta i cinquanta es recorden Ramón Muñoz i Josep Alsina. El Pimpinela existirà fins l'any 1973, en que es va vendre el local de la plaça Espanyola on hi van estar allotjats tots aquests anys.

Al tennis de taula també s'hi van dedicar altres entitats, com el Centre Catòlic i, més tard, el Casino Torrasense. També l'entitat Amigos de la Música de Hospitalet hi va tenir una secció interesant de tennis de taula durant els anys cinquanta. Precissament van ser els organitzadors de les primeres 24 horas de tenis de mesa de Hospitalet, celebrades entre el 21 i el 22 d'abril del 1957, amb la participació també de l'equip del Centro Católico.

Per últim, destacar dins de l'atletisme que, a més de la tasca que canalitzava el Frente de Juventudes, hi existí l'any 1946 un club amb certa activitat atlètica a Collblanc. Es deia Club Deportivo Avenida. Organitzaren un o dos anys una cursa atlètica pel barri. L'any 1946, en la notícia periodística que anuncia aquesta cursa, es diu que formen el club "unos cuantos aficionados al deporte atlético"[115]. Sembla, però, que també tenien un equip de futbol i que l'any següent es podrien haver fusionat amb l'equip de futbol del barri, l'UA Coll-Blanch. Com a mínim, serà en nom d'aquest darrer club el que figuri com a organitzador del II Premio Avenida, la cursa que l'any anterior havia organitzat el club atlètic. A més, l'adreça que dóna ara és sens dubte la de l'equip futbolístic. Després ja no trobem cap dada més d'ells.

1.7- ANYS D'ESPERA EN EL FUTBOL

"El futbol pràcticament trigarà una dècada des de l'acabament de la guerra en assolir un nivell atractiu per al públic"

He deixat el futbol per al final perque ni neix, ni desapareix. Continua igual en molts sentits, tot i que els seus protagonistes potser seran diferents. Només un dels clubs importants a la ciutat desapareix amb la guerra, la UE Eularienca. Dit així, la continuïtat pot semblar bastant forta, però molts jugadors i directius ja no els trobem en equips hospitalencs. De fet també, l'any 1936 el futbol hospitalenc havia sofert un procés de fusions al Centre i a Santa Eulàlia, processos que contribuïren decissivament a reduir el nombre d'equips dels 10 que hi havia l'any 1935 als cinc que hi comptem l'any següent. Eren menys clubs, però eren més forts. Aquesta fortalesa, però, es perdrà amb la guerra. Tot i que quantitativament cap al 1945 s'igualarà ja la mitjana del nombre d'equips que hi havia durant els anys de la República (uns set o vuit), el seu potencial efectiu trigarà en superar-se encara un parell o tres d'anys més, entre d'altres factors perque eren entitats noves. Això farà que el futbol pràcticament trigui una dècada des de l'acabament de la guerra en assolir un nivell atractiu per al públic, entre d'altres raons

Fons JV

Equip del CF Hospitalet, del barri del Centre, circa 1940.

perque els clubs que reprenen l'activitat sortiren d'unes categories molt baixes (les que havia pogut suportar el futbol que hi va haver després de la desaparició del mític Hospitalenc l'any 1928, que són les que recullen els clubs posteriors a la guerra, i perque els nous clubs començaven també des d'abaix).

Pel que fa a aquest nivell dels equips, desaparescuda la Lliga Amateur que els aplegava abans del 1936, es dividiran entre les competicions més baixes de la federació i la disputa de competicions d'Educación y Descanso o similars. Els dos primers clubs en reaparèixer van ser l'antic Centre d'Esports Hospitalet, reconvertit després de la guerra en Club Deportivo Hospitalet i posteriorment en Unión Deportiva Hospitalet (potser a partir del 1942), i l'Unión Atlètico Club Coll-Blanch. El primer ja té activitat cap als mes de maig del 1939, mentre que el segon inicia les seves activitats cap a l'estiu. També aquell any 1939 he detectat activitat en el Club Deportivo García (nominalment, un equip de Sants, tot i que desenvolupava la seva activitat a Collblanc), però no puc assegurar fins quan va existir aquesta entitat.

El Club Deportivo Hospitalet sembla que va ser redreçat de bon començament per les autoritats, que potser fins i tot imposaren el seu president, Juan Puigneró Santamaría, de qui no tinc cap referència anterior en el món del futbol i que ràpidament rep el suport de l'alcalde Marín, en forma de nota de presentació al president de la federació i en forma de subvenció. És possible també que les autoritats els prenguessin la propietat del camp de La Remonta (que havia estat probablement expropiat duran la guerra civil). Em baso en el fet que en la primera correspondència trobada es parla "del campo de deportes de esta entidad"[116], i s'ofereix l'utilització del camp a les autoritats per a les escoles nacionals i municipals, com si fos de propietat, mentre que més endavant el camp s'anomenarà d'Educación y Descanso i l'equip del Centre hi serà de lloguer (potser el seu amo va reivindicar la seva propietat i les autoritats el van emparar...).

Escut de la Unión Deportiva Hospitalet

Durant la primera temporada 39-40, el Club Deportivo Hospitalet tindrà un equip a l'última categoria de la federació, la Segona Ordinaria grup D (amb Nacional, Carmelo i Pueblo Seco), i un altre al campionat organitzat pel Frente de Juventudes. Aquest equip del FJ estava format per Lemana, Roda, Martí, Casas, Nin, Puget, Cuscó, Catay, Mora, Barceló, Miñona, Fusté, Parés, Vila i Pérez. Va acabar en quinzena posició dels vint equips de la província de Barcelona que hi participaven. Més endavant, aquest equip disputarà les competicions organitzades per Educación y Descanso, mentre que l'equip federat seguiria amb la mateixa Segona Categoria fins l'any 1944. Curiosament, aquell any jugava amb equips tan històrics com el Terrassa o l'Europa, tot i que es tractava d'una categoria força modesta. L'any següent el trobem a una categoria encara inferior com era el campionat regional d'afeccionats, no sé si per reestructuració o per descens. En aquesta categoria hi coincidiran amb l'equip del Torrasenc. Allà hi serà fins al 1946, on una reestructuració els coloca en la nova Tercera Divisió catalana, que no era altra cosa encara que la penultima categoria del futbol a Catalunya. Allà formaran grup amb Prat, Martorell, Vendrell, Colonia Güell, Martinense, Sitges i Samboyano.

Escut del Fútbol Club Torrasense, després de la guerra.

Del Coll-Blanch vaig trobar una primera referència en una carta d'invitació a l'alcalde per a un partit de festa major a disputar contra el CD García a finals d'agost del 1939. La carta és signada per Juan Martínez López com a representant de la comissió gestora[117]. Aquesta persona ja havia dirigit el club abans de la guerra. Curiosament, aquest serà l'únic club del que he trobat informes polítics negatius per a dos dels seus membres. No hi he trobat gaire referències més fins l'any 1946 el que potser podria suposar que

José García Gimharaez

la refundació no va tenir èxit en un primer moment. Comencen a competir a la Cuarta Categoria catalana. L'equip en aquell moment el formaven:

> Montfort, Biosca, Albert, Folch, Máñez, Sánchez, Ingrés, Taronjé, Abelló, Gil i Segarra.

El Torrasenc reapareix l'any 1943 de la mà de José García Gimharaez, qui l'any 1942 el trobarem presidint una societat coral anomenada la Aurora de Coll-Blanch i també com a vocal d'esports a la comissió de festes del barri. De fet, va tenir una vida social molt activa al barri de Collblanc-Torrassa; i fou clorista claverià, on va arribar a ser vicepresident de la Federació de Cors de Clavé. Ràpidament els socis de l'ara Torrasense es fan un camp de futbol, amb l'ajuda d'una subvenció municipal de 500 pessetes i s'apunten al campionat federatiu de la Tercera Categoria que s'acaba de crear. Formen part del grup 4 juntament amb S. Cugat, Siglo XX, Alegría, Graciense i Benavent. Es proclamaran campions d'aquest grup, però en la següent fase de la lliga cauran golejats, entre d'altres, per l'equip amateur del CF Barcelona en els dos partits que varen jugar (0-6 i 11-1). La següent temporada 44-45, però, els trobem a la Segona Categoria Ordinaria, i ja tenen un segon equip al grup Aficionados, junt el Club Deportivo Hospitalet. Accedeixen la segona fase del campionat de Segona Categoria com a subcampions de grup. En aquell moment, el seu camp ja està a Torre Melina, en terrenys del municipi de Barcelona, un camp que serà històric durant molts anys a l'Hospitalet. El president segueix sent José García Guimharaez. La temporada 46-47 guanyen la Copa Federación i la 47-48 són subcampions de Catalunya de Segona Regional Preferent, per la qual cosa pugen a Primera Regional.

Mentre tant, començaren a sorgir nous equips de futbol a la ciutat que ompliren el buit deixat per la desaparició de clubs durant la guerra i per la manca de potencial dels existents. Els més importants seran seccions esportives d'algunes de les grans fàbriques de la ciutat. Així, l'any 1943 neix la Sociedad Deportiva Trinxet. Ja l'any 1943 he trobat indicis de l'equip de futbol, quan disputa un partit amistós contra l'equip del FJ de Santa Eulàlia en benefici del patronat d'homenatge a la vellesa. A la carta es remeten a les autoritats les 219 pessetes que suposà la recaptació[118]. Aleshores ja tenien en projecte la construcció del seu propi camp de futbol a l'Hospitalet. Sembla que com a mínim passarien per dos camps diferents, el primer dels quals quedaria per a l'us (potser llogat) d'altres clubs de la ciutat. L'equip en aquells inicis el formaven Jiménez, Closas, Llopart, Juves, Artigas, Ollorguequi, Martorell, Andreu, Balastegui, Segarra i Guia, figurant com a entrenador un tal Aris. A finals d'aquell any 1943 ja disputen un torneig d'Educación y Descanso, tot i que més endavant la secció de futbol s'integrarà a competicions federades, on van arribar fins a la Segona Categoria.

Una altra empresa tèxtil, la Tecla Sala, va crear també la seva secció esportiva l'any 1945. Inmediatament, l'equip de futbol s'integrà a la Quarta Categoria de la federació. Aquest equip, potser més que cap altre, funcionà en aquests anys com si d'un club es tractés, si més no als efectes de l'equip de futbol ja que he trobat plantilles força competitives que sens dubte devien estar fetes amb diners o, potser com encara es fa avui dia, a canvi de feina pels jugadors que interessaven.

L'any 1946 he detectat un club anomenat Titán (alguna vegada s'el nomenarà SA Titán) de Santa Eulàlia que potser també podria ser d'alguna empresa de la zona. En aquest moment jugaven a un terreny que havia estat del Trinxet. L'existència de l'equip podria ser fins i tot anterior ja que la temporada 46-47 el trobem disputant la lliga de

Fons JV

Equip de l'Hospitalet de Educación y Descanso, temporada 1943-44. D'esquerra a dreta, a dalt: Vidal (de carrer), Fandos, Viñals, Benedicto, D. Redó, R. Redó, Cuenca, Xartó (de carrer); sota, Valencia (masatgista), P. Más, R. Duch, Travé, Carreras, Vilella. Noteu el distintiu d'Educación y Descanso que porten els jugadors a la samarreta.

Segona Categoria regional. L'any 1949 es perd el rastre. L'única alineació que he trobat correspon a un partit de l'any 1948, on formaren amb:

> Rogelio, Feliu, Martí, Carretero, Castell, Barreda, Lolo, Balastegui, Gimeno, Tejada i Domingo.

Balastegui l'hem trobat dos anys abans a l'equip del Trinxet. Pel que fa a Barreda, el trobarem al Tecla Sala cap al 1950, des d'on la temporada 51-52 serà traspassat al Deportivo de la Coruña.

També he trobat de l'any 1943 un equip anomenat Club de Fútbol Marte, amb seu al carrer Occidente, 59. El president en aquell moment es deia Prim Coll Ciuré. No ens ha arribat d'ells cap més notícia que aquesta en la que demanaven a l'Ajuntament un trofeu per disputar en la festa major del barri[119]. I per últim, de l'any 1944 he trobat les primeres dades del Club Deportivo Atlántida, que devia el seu nom al carrer on estava la seva seu social.

Mica en mica, els equips aniran pujant de categories (si més no alguns d'ells). Així, el Tecla Sala arriba a la Segona Categoria l'any 1948. El Torrasense arriba a la Segona Categoria Preferent l'any 1946 i a la Primera Categoria B l'any 1948. La UD Hospitalet assoleix la Tercera Categoria l'any 1946 i la Segona Categoria l'any següent. L'UA Coll-Blanch assolirà la Segona Categoria l'any 1949. Aquell mateix any també trobem a Segona la SD Trinxet. En aquests anys també han aparegut nous clubs, com la Sociedad Deportiva Chile, que traslladà la seva seu des de Barcelona a l'Hospitalet l'any 1945 i s'instal·larà a la plaça Española; el Club Deportivo Eulaliense, fundat l'any 1947, o el Recreativo. Aquest darrer té una història força dilatada al seu darrera que arriba a l'Hospitalet en aquests anys, potser d'una forma semblant a com ho havia fet la Sociedad Deportiva Chile.

El Recreativo era un club del barceloní barri de Sants que s'havia fundat abans de la guerra. De fet, s'havia inscrit al Govern Civil ja l'any 1931[120], sota el nom de Racing

Club Germanor (tot i que algunes fonts assenyalen que va començar a funcionar ja l'any 1924). Diferents circumstàncies feren que anés variant el nom diverses vegades. Així, a partir del 1939 es reorganitza el club a la seva seu del carrer de la España Industrial, sota la presidència de Francisco Llorens Vallverdú i s'anomenarà Racing Club de Sans. Cap membre de la junta viu a l'Hospitalet en aquells moments. Poc després seran obligats a canviar el seu nom, segurament per l'estrangerisme de la primera paraula i decidiren anomenar-se Club Recreativo de Sans. L'any 1944 tenen el seu camp de joc a Collblanc, comencen a tenir relació amb la ciutat (participen als actes de la festa major i l'Ajuntament els hi concedeix trofejos) i arriben a emetre documents sota la denominació de Club Recreativo Coll-Blanch. De fet, comencen a apareixer dins de la seva junta directiva persones de l'Hospitalet. En efecte, l'octubre d'aquell 1944 dels 15 membres de la junta, dos són hospitalencs (Ramón Montreal Cortinas i Miguel Jaca Pasamá, veins dels passatge Oliveras). Sembla que tornaran a tenir en el nom el referent geogràfic del barri barceloní i a jugar a algun camp de Sans cap a l'any 1946. A finals del 1947, però, el terreny que ocupa aquest camp és venut per edificar i serà llavors quan tornaran a l'Hospitalet, on inauguraran a finals de gener del 1948 el seu nou terreny de joc que es dirà Campo de Pubilla Casas, perque segurament es trobaria a aquesta zona. Mentre tant, ja l'any 1947 a la junta directiva hi ha majoria de persones de l'Hospitalet ja que de les 13 persones que la composen, vuit son hospitalenques. Tot i això, el president, Antonio López Alcazar, encara és de Barcelona. La vinculació definitiva a l'Hospitalet es consumarà l'any 1949, quan el club traslladarà la seva seu des de Barcelona fins a un bar del carrer Pujós, 59, de l'Hospitalet i variarà el seu nom, deixant-lo únicament com a Club Recreativo.

En aquests anys comencen a tenir problemes amb les autoritats. Així es reflexa al contingut de l'expedient que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil, on hi abunden els informes sobre les persones que formen les juntes directives. L'any 1945 en un informe sobre el propi club elaborat per la Delegación Provincial de Información e Investigación de Barcelona, que pertany a l'estructura de FET y de las JONS, es diu clarament:

> "En la actualidad y en más de una ocasión además de hacer en sus reuniones comentarios en el local, referente a la marcha del Club, se hacen manifestaciones y comentarios de política, nada favorables para el Movimiento Nacional"

En algun informe sobre els directius hem trobat també algunes anotacions negatives de persones catalogades fins i tot com a "desafecto al Régimen Actual" (curiosament és un membre hospitalenc d'una junta del 1947). Sembla que foren un club especialment controlat. Esportivament, aquest Recreativo disputarà la Primera Categoria B ja l'any 1944, mentre juga a Collblanc, tot i que després baixarà fins a la Segona Categoria (1947), per retornar a la Primera B a finals del 1949.

"Els partits que enfrontaven a la UD Hospitalet i al Tecla Sala eren viscuts amb molta intensitat en els quaranta"

En aquests anys finals de la dècada dels quaranta els afeccionats comencen a retrobar-se amb els partits d'autèntica rivalitat que ja no s'havien tornat a veure des d'abans de la guerra. Així, al barri del Centre, per exemple, sembla que els partits que enfrontaven a la UD Hospitalet i al Tecla Sala eren viscuts amb molta intensitat. La temporada 48-49, el partit de festa major jugat a La Remonta va registrar "la mejor entrada de la temporada" i van assistir-hi "las altas jerarquías y el Excmo. Sr. Alcalde"[121]. Aquell mateix any, s'organitza un partit d'homenatge al Governador Civil, Eduardo Baeza, i

els equips triats son també l'Hospitalet i el Tecla Sala. L'any següent, a la Copa Primavera, la crònica del partit Hospitalet-Tecla Sala, jugat a la Remonta a principis de juny, també diu que "el campo estaba lleno a rebosar"[122]. A Collblanc i La Torrassa sembla que els partits de rivalitat eren els que enfrontaven al Torrasense contra el Coll-Blanch o bé contra el Recreativo. Així per exemple, el partit inaugural del nou camp del Recreativo l'any 1948 el disputaren Recreativo i Torrasense.

Biosca

Cromo d'en Biosca dels anys cinquanta

Ja en aquests anys, l'afició sembla anar en augment progressivament, un procés que tindrà el seu punt més alt en la dècada dels cinquanta i també a principis dels seixanta. Paral·lelament, els clubs hospitalencs aniran incorporant activament en les seves juntes elements del món industrial de la localitat el que suposarà més recursos econòmics per a la formació d'equips i l'assoliment de categories més competitives i atractives de cara als socis , en un procés que s'autoalimentarà, com veurem en el següent capítol.

Mentre tant, un hospitalenc arriba als primers equips del Club de Futbol Barcelona. Parlo de Gustavo Biosca Pagés. Nascut a la ciutat el febrer del 1928, va començar a l'equip dels escolapis, d'on va passar al Moià i d'aquí ja al Barcelona a través dels seus equips inferiors. Va ser-hi en els seus primers equips de l'any 1949 fins al 1959, va viure doncs una de les grans èpoques de l'entitat blaugrana. El primer any va estar a l'equip amateur, amb els que es va proclamar campió d'Espanya d'afeccionats, en un equip on també hi havia d'altres dos futurs jugadors internacionals del Barça, Andreu Bosch i Eduard Manchón. Jugava com a defensa central, amb "una gran duresa, elasticitat i seguretat"[123]. Ja al primer equip, va guanyar les lligues de les temporades 51-52 i 52-53. També va guanyar la copa els anys 1951 (final a Madrid, contra la R. Sociedad,

Biosca, a l'esquerra, el dia del seu comiat al Barça, junt amb Sara Montiel, al Nou Camp.

resultat, 3-0), 1952 (a Madrid, contra el Valencia, 4-2) i 1953 (a Madrid, contra l'At. Bilbao, 2-1), i va ser finalista l'any 1954 (van perdre a Madrid, contra el Valencia, 3-0). També guanyà la Copa Llatina (l'antecedent de la Copa d'Europa), l'any 1952 (a París, contra l'Olympique de Niça, 1-0). Va ser internacional per primera vegada l'any 1951, i participà amb la selecció nacional A 11 vegades i una amb la selecció B. Vàries lesions greus l'apartaren del futbol cap a finals dels anys cinquanta. Biosca no va jugar mai a equips hospitalencs, tot i que va col·laborar amb el Centro de Deportes Hospitalet a principis dels anys seixanta amb algun que altre informe sobre jugadors (per exemple, seu és l'informe al directiu Cristobal Herms desaconsellant el fitxatge de l'ex blagurana Czibor, el novembre de 1963[124]). Aquell any també va formar part d'un equip de veterans que jugà a la pista del Centre Catòlic el que probablement va ser el primer partit de futbol de sala a l'Hospitalet, com veurem. La Federació Catalana de Futbol li va concedir al final de la temporada 62-63 la seva medalla d'or. Actualment, Biosca és directiu a la junta del FC Barcelona.

NOTES

[1] "Franco, Preston y el fascismo", de Joan Anton Mellón, a *El País*, 30 de desembre de 1997, pàg. 16.
[2] Op. citat nota 33
[3] Op. citat nota 1
[4] Op. cit. nota 1.
[5] A *El Mundo Deportivo*, entrevista publicada en l'edició del 8 d'agost de 1940.
[6] "La Falange y el Deporte", de José Maria Gutierrez del Castillo, a *Boletín Oficial de la DND*, num. 3, març 1944. Citat per Santacana i Pujadas en l'obra op. citada a la nota 1.
[7] A *El Mundo Deportivo*, 27-2-1943.
[8] A *El Mundo Deportivo*, 27-2-1943.
[9] Op. citat nota 1
[10] Segons dades de *El Mundo Deportivo* del 17-2-1945 i del 12-1-1936.
[11] Op. citat nota 33
[12] Aquest concepte està pres del llibre *Història de l'associacionisme català contemporani. Barcelona i les comarques de la seva demarcació 1874-1966*, de Pere Solà i Gussinyer. Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia. Barcelona, 1993. Per aprofundir més en aquest concepte i també en les dades quantitatives del món associatiu català és interessant aquesta obra i la seva metodologia, tot i que si més no per a l'Hospitalet queda demostrat aquí que les dades de les inscripcions al registre d'entitats del Govern Civil no són prou indicatives del veritable entramat associatiu que ha existit.
[13] A la Correspondència de Secretaria, de l'any 1939, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[14] El tercer és el d'un aspirant de la Sociedad de Cazadores de Hospitalet de Llobregat, Antonio Illa Pla. També l'atleta de la dècada dels trenta, Leoncio Farré Aymà -en aquests anys veterà- tindrà un informe socio-polític negatiu, però serà quan intenti entrar a formar part d'un grup coral de La Torrassa.
[15] A Correspondència de Secretaria, any 1939, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[16] Op. cit. nota , pàgs. 269 i 270.

[17] Còpia de nota que es conserva a "Correspondència de Secretaria" de l'any 1939, a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet.
[18] Extrets de la salutació del programa de la XIX Vuelta Ciclista a Cataluña, consultat a l'Arxiu de la secció de ciclisme de la UE Sants.
[19] Còpia de nota datada el 20 d'octubre de 1939 i que es conserva a "Correspondència de Secretaria" de l'any 1939, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[20] Còpia de nota datada el 24 d'octubre de 1939 què es conserva a "Correspondència de Secretaria" de l'any 1939, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet. Aquesta va ser una de les darreres cartes que va escriure Marín com a alcalde ja que per aquestes dates va ser empresonat com ja ha quedat explicat al text.
[21] Nota datada l'11-8-1943 dirigida al "Camarada Rafael Zurita Chacón" de Barcelona, i que es conserva a "Correspondència de Secretaria" de l'any 1943, a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet.
[22] Op. citat nota 29 del capítol 2 (1ª part).
[23] A *El Mundo Deportivo*, edició de l'1-9-1944.
[24] Op. citat nota 28 del capítol 2 (1ª part).
[25] Op. citat nota 29 del capítol 2 (1ª part).
[26] Aquestes i d'altres dades de la història de la premsa esportiva es poden trobar al llibre *L'Esport és notícia. Història de la Premsa Esportiva a Catalunya (1880-1992)*, de Xaiver Pujadas i Carles Santacana. Diputació de Barcelona i Col·legi de Periodistes de Catalunya, dins la col·lecció Vaixells de Paper, nº 23. Barcelona, 1997.
[27] Entrevista enregistrada al seu domicili l'any 1996.
[28] L'únic que he trobat. Ha estat facilitat pel fotògraf Domingo Casanovas, qui a més disposa d'un petit però útil arxiu amb dades i moltes fotografies del CE L'Hospitalet. Casanovas té aquest llibre d'actas en dipòsit i l'ha posat molt amablement a les meves mans tot el temps que ha estat necessari.
[29] Op. citat nota 34 del capítol 1 (1ª part).
[30] Op. citat nota 34 del capítol 1 (1ª part).
[31] Algun equip sortit d'aquelles parròquies fins i tot ha arribat als nostres dies. És el cas del CF Sant Isidre, que fins fa poc encara existia...
[32] Al número d'*Oasi* del mes de març de 1949.
[33] Segons explica en el llibre *Hospitalet, una ciudad en marcha*, d'Emiliano Villagrasa Láriz. L'Hospitalet, 1961.
[34] A *Juventud*, edició de setembre del 1953.
[35] Al número d'abril del 1953 de *Senda*.
[36] És molt possible que l'equip d'enginyers que jugà competicions federades abans de la guerra també fos del quarter de Lepanto, tot i que no ho tinc confirmat.
[37] A *El Mundo Deportivo*, edició del 2-4-1941. Luís Orgaz era qui donava els trofeus de la competició de bàsquet anomenada Trofeu Barcelona, copa general Orgaz, de la que es disputaren vàries edicions durants els anys quaranta.
[38] *A El Mundo Deportivo*, edició del 18-7-1942.
[39] Segons nota trobada a Correspondència de Secretaria, any 1942, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[40] El programa d'aquest concurs es troba a Correspondència de Secretaria, any 1943, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[41] Hi consta al programa d'actes de festa major organitzats pel Catòlic aquell any. Es pot consultar una còpia al Centre d'Estudis de L'Hospitalet.
[42] Segons *El Mundo Deportivo*, edició del 24-6-1942. Hi apareix fins i tot una foto, tot i que sense identificacions.
[43] Segons explica Emili Arnau al seu llibre op. citat nota 2 del capítol 3 (1ª part).
[44] Primera notícia a *El Mundo Deportivo*, edició del 24-2-1943.

[45] Op. citat nota 34 del capítol 1 (1ª part).
[46] Segons Carles Santacana, al llibre op. citat nota 34 del capítol 1 (1ª part)..
[47] A *El Mundo Deportivo*, edició del 2-4-1941.
[48] Explicat al llibre d'Emiliano Villagrasa op. citat nota .
[49] Op. citat nota 1del capítol 1 (1ª part).
[50] Nota que es conserva a la Correspondència de Secretaria, any 1943, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[51] Les dades estan extretes de diversos articles de premsa de diferents èpoques així com de la biografia que es va publicar amb motiu del seu nomenament com a Forjador Esportiu de Catalunya, per part de la Generalitat.
[52] Op. citat nota 34 del capítol 1 (1ª part).
[53] A *El Mundo Deportivo*, edició del 29-1-1943.
[54] Una còpia d'aquest programa m'ha estat facilitada per l'ex-jugador i actualment directiu del CB Hospitalet, Felix Pons.
[55] A *El Mundo Deportivo*, edició del 18-2-1940.
[56] A *El Mundo Deportivo*, edició del 30-6-1940.
[57] Op. citat nota 29 del capítol 2 (1ª part)..
[58] Carta que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1940, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[59] *A El Mundo Deportivo*, edició del 11-6-1941.
[60] A *El Mundo Deportivo*, edició del 16-6-1941.
[61] A *El Mundo Deportivo*, edició del 25-6-1941.
[62] Carta que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1942, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[63] Carta que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1942 (tot i que porta data del 1943), de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[64] Carta que es conserva a Correspondència de Secretaria, any 1942 (tot i que porta data del 1943), de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[65] A *El Mundo Deportivo*, edició del 5-7-1941.
[66] A *El Mundo Deportivo*, edició del 4-12-1941.
[67] A *El Mundo Deportivo*, edició del 18-12-1942.
[68] A *El Mundo Deportivo*, edició del 26-8-1943.
[69] A *El Mundo Deportivo*, edició del 6-11-1944.
[70] Les dades biogràfiques de'n Maneja estan extretes de diverses fonts, entre elles, articles molts articles periodístics, dues entrevistes radiofòniques mantingudes amb ell, i també les dades del llibre d'Emili Arnau op. citat nota 2 del capítol 3 (1ª part).
[71] Les dades biogràfiques d'en Kucharsky estan extretes de diverses fonts, entre elles, molts articles periodístics, la seva biografia com a Forjador de l'Esport català i també les dades del llibre d'Emili Arnau op. citat nota 2 del capítol 3 (1ª part).
[72] A *El Mundo Deportivo*, edició del 24-8-1942.
[73] Entrevista radiofònica emesa per Ràdio L'Hospitalet l'any 1998.
[74] La informació d'aquest incident que apareix aquí la podeu trobar a *Vida Deportiva*, edicions del 19 i 26 de novembre de 1945 i al número de desembre de 1945 del *Boletín de Acción Católica*.
[75] Op. citat nota 2 del capítol 3 (1ª part).
[76] A Correspondència de Secretaria, any 44-50, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.
[77] A *El Mundo Deportivo*, edició del 2-7-1943.
[78] Expedient número 19.136 que es troba a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
79 Carta que es conserva a "Correspondència de Secretaria", Arxiu Històric de l'Hospitalet, amb data d'abril del 1940, i anotació amb la concessió de la subvenció esmentada.
[80] Entrevista publicada al diari esportiu *Dicen*, edició del 12 de febrer de 1970.

[81] Inclosos a l'expedient número 18.888, que es troba a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.
[82] Carta signada per Juan Salvador el 21 de juliol de 1943 i que es conserva a "Correspondència de Secretaria" de l'any 1942, a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet. De fet era la primera que organitzaven ells, no pas la primera del barri ja que el Catòlic ja n'havia organitzat algunes.
[83] *Programa Oficial de la fiesta mayor 1944*, a "Correspondència de Secretaria" dels anys 1944-50, a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet.
[84] Segons la *Memoria de la UVE* de l'any 1946, de curses entre 2000 i 3000 pessetes de premis es van disputar l'any 1944 a tot Espanya només 12 (amb major dotació de premis, se'n van fer 27; i de menys dotació, se'n van organitzar 425). És a dir, que va ser de les 40 millor dotades d'aquell any.
[85] A *El Mundo Deportivo*, 1945.
[86] No devien ser tants, ja que Pañella tenia en aquell moment 50 anys. A més, Masdeu només va guanyar la primera edició de la Volta, l'any 1911.
[87] *El Mundo Deportivo*, edició del 8 de març de 1945.
[88] Segons consta al *Programa de la Carrera Ciclista de Navidad*, del 24 de desembre de 1944.
[89] Segons una carta de petició de subvenció, datada el 20 d'abril de 1944 i que es conserva a "Correspondència de Secretaria" dels anys 1944-50 a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, el club demanà a l'Ajuntament que cobrís 500 pessetes d'aquest pressupost, a més de donar un trofeu, mentre que la resta es comprometia a aportar-la el propi club.
[90] Programa cedit per Unió Ciclista L'Hospitalet.
[91] A *El Mundo Deportivo*, edició del 9-3-1944.
[92] Resum de la memòria anyal de l'UVE fet en l'edició del 17-2-1946 de *El Mundo Deportivo*.
[93] Les dades sobre Juan Masmitjà han estat aconseguides gràcies al material donat per la seva família a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet. Les dades aconseguides d'aquesta font han estat complementades amb d'altres de diversos articles periodístics.
[94] Tant aquestes dades com la primera junta directiva apareix a *El Mundo Deportivo*, edició del 20-11-1947.
[95] A *El Mundo Deportivo*, edició del 15-12-1949.
[96] Cartell de la festa major del 1943 que es troba a "Correspondència de Secretaria", a l'Arxiu Històric de l'Hospitalet.
[97] Anècdota explicada a *El Mundo Deportivo*, edició 6-7-1944.
[98] Dades trobades a *El Mundo Deportivo*, edició del 13 d'agost de 1940.
[99] Dades extretes de *El Mundo Deportivo*, 16 agost i 2 setembre de 1940 i 1 gener 1941. La relació podria ser, fins i tot, incompleta.
[100] A *El Mundo Deportivo*, edicions del 26 i 27-9-1940.
[101] En aquestes curses era habitual que els industrials i els afeccionats donessin primes per disputar-les a l'esprint a diferents voltes de la cursa, per fer-la més emocionant (encara avui es fa). Les dades d'aquesta cursa es poden trobar a *El Mundo Deportivo*, edicions del 26 i 27 de setembre de 1940.
[102] *El Mundo Deportivo*, 26 octubre i 11 de novembre de 1940.
[103] A *El Mundo Deportivo*, 16-11-1941.
[104] A *El Mundo Deportivo*, 16-11-1941.
[105] Edició del 20-10-1948.
[106] Aquests testimonis estan recollits a l'edició del 8-5-1948 d'*El Mundo Deportivo*.
[107] Pel novembre del 1940, la Delegación Nacional de Billar escriu una carta a l'alcalde demanant que se li concedís permís per anar el mes de desembre per representar aquell organisme amb seu a Barcelona al Campionat d'Espanya, que es feia a València. L'alcalde,

donat que la carta venia signada pel president d'aquell organisme i membre del COE, Antonio Andreu, accedí a donar la llicència a Trapé (que ja havia esgotat les seves vacances), però sense sou. Trapé Pi va ser durant molts anys un dels redactors de billar d'*El Mundo Deportivo*.

[108] Anomenat rugbi "de pañuelo" a l'edició del 4 d'octubre del 1968 de *El Mundo Deportivo*. En aquest article s'entrevista al fill, qui dóna totes aquestes dades.

[109] Es pot seguir a l'expedient de la Societat Ocellaire La Harmonia, que amb el número 15.862 es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona (les següents cites pertanyen a documents continguts en aquest expedient). Per la seva banda, la Sociedad de Cazadores de Hospitalet té un segon expedient d'aquests anys amb el número 17.788 (en té un altra d'abans de la guerra amb el número 15.060.

110 En queden algunes peticions a l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[111] Al número del mes de maig de 1948 de la *Circular del Casino Nacional*.

[112] A *El Mundo Deportivo*, edició del 14-6-1948.

[113] Al programa dels actes que organitzava el Catòlic aquell any 1953. Es pot trobar una còpia al Centre D'Estudis de L'Hospitalet.

[114] Hi ha una monografia sobre els primers anys del Pimpinela: *Penkin'g Club. Club Pimpinela (1943-1963)*, d'Inocencio Salmerón Vargas. Exemplar inèdit a l'arxiu del Centre d'Estudis de L'Hospitalet.

[115] A *El Mundo Deportivo*, edició de l'1-3-1946.

[116] Diverses cartes trobades a Correspondencia de Secretaria, any 1939, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[117] A Correspondència de Secretaria, any 1939, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[118] Carta datada l'1 de maig de 1942 i trobada a Correspondència de Secretaria, any 1943, de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[119] A Correspondència de Secretaria de l'Arxiu Històric de L'Hospitalet.

[120] Expedient que es conserva a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

[121] A *El Mundo Deportivo*, edició del 19-8-1948.

[122] A *El Mundo Deportivo*, edició del 2-6-1949.

[123] A *Història del futbol català* , de J. García Castell. Ayma SA Editora, Barcelona 1968.

[124] Tal i com s'explica al llibre d'actas del club, op. citat nota 28.

Partit de festa major de 1955 amb les velles glòries. A dalt, i d'esquerra a dreta: Villarrasa, Layola, Cerveto, Ferrer, Falomir, Torres, Moliné, Rius, Segarra (de carrer); a sota, Villalba, Casadó, García i Mateo.